

Županijska razvojna strategija Zadarske županije

2011. – 2013.

Impressum

Izdavač

Zadarska županija

Izrađivač Razvojna agencija

Zadarske županije – ZADRA Uredništvo

Uredništvo

Stipe Zrilić, mag.iur.

Sanja Peričić, dipl.oec.

Davor Lonić, dipl.oec.

Vedrana Kevrić, dipl.oec.

Vanjsko vrednovanje (Ex ante evaluacija)

Regionalni razvojni edukacijski centar „Primus Fortissimus“:

Bojana Markotić Krstinić,

Rebeka Pejković,

Tomislav Beronić

Naklada

Broj primjeraka

CIP-Katalogizacija u publikaciji
Znanstvena knjižnica Zadar
UDK 338(497.5-35 Zadar)"2011/2013"

Županijska razvojna strategija Zadarske županije :
2011.-2013. / <uredništvo Stipe Zrilić ... et al.>. -
Zadar : Zadarska županija, 2011. – 254 str. : ilustr.
(pretežno u bojama) ; 30 cm

ISBN 978-953-96727-7-3

131025053

SADRŽAJ

Uvodna riječ župana Zadarske županije.....	1
Predgovor.....	2
Sažetak	4
I. Osnovna analiza.....	4
II. Politika Županije prema posebnim područjima.....	5
III. Rezultati provođenja ROP-a	5
IV. SWOT analiza	5
V. Vizija, strateški ciljevi, prioriteti i mjere	7
Prioriteti i mjere	8
VI. Baza projektnih ideja.....	9
VII. Financijski okvir.....	10
VIII. Provedba ŽRS-a	10
IX. Praćenje i izvještavanje	10
I. OSNOVNA ANALIZA	11
1. PROSTORNA OBILJEŽJA	11
1.1. Položaj i osnovne prostorne karakteristike Zadarske županije	11
1.2. Površina	12
1.3. Osnovna geomorfološka obilježja županijskog područja	13
1.3.1. Geomorfološka obilježja	13
1.3.2. Vegetacija i fauna	16
1.4. Klimatska obilježja	17
2. PRIRODNA I KULTURNO - POVIJESNA BAŠTINA.....	20
2.1. Prirodna baština	20
2.2. Nacionalna ekološka mreža / Natura 2000	21
2.3. Kulturno – povijesna baština	22
3. STANOVNIŠTVO DOBNA I OBRAZOVNA STRUKTURA.....	25
3.1. Broj stanovnika.....	25
3.2. Prirodno kretanje stanovništva	26
3.3. Migracije.....	28
3.4. Dobna struktura	28
3.5. Obrazovna struktura.....	33
3.6. Osobe s invaliditetom.....	34
3.7. Zdravstveno stanje stanovništva	34
4. RADNA SNAGA I ZAPOSLENOST	36
4.1. Radna snaga	36
4.2. Struktura nezaposlenosti po dobi	38
5. PROMETNA INFRASTRUKTURA	40
5.1. Cestovni prometni sustav	40
5.2. Željeznički promet	42
5.3. Pomorski promet.....	42
5.4. Zračni promet	46
5.5. Granični prijelazi.....	47
5.6. Pošta.....	47
5.7. Telekomunikacijski sustav	47
6. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	49
6.1. Vodno gospodarstvo	49
6.2. Odvodnja otpadnih voda	51
6.3. Gospodarenje otpadom	52
6.4. Energetika.....	53
6.5. Plinifikacija	54
6.6. Obnovljivi izvori energije	54
7. ZAŠTITA OKOLIŠA	56
7.1. Vode	56
7.2. More.....	57
7.2.1. Projekt registracije pomorskog dobra	58
7.2.2. Kakvoća mora u Zadarskoj županiji	58

7.3. Tlo.....	61
7.4. Zrak.....	62
7.5. Zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti	63
7.5.1. Krajobrazna raznolikost	63
7.5.2. Biološka raznolikost	63
7.5.3. Projekt COAST – „Očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti na dalmatinskoj obali putem održivog razvitka obalnog područja“	64
7.6. Otpad.....	66
7.7. Buka.....	67
8. GOSPODARSTVO	68
8.1. Bruto domaći proizvod	68
8.3. Robna razmjena s inozemstvom	75
8.4. Poslovanje malih i srednjih poduzeća	77
8.5. Poslovanje obrta.....	77
8.6. Konkurentnost gospodarstva	79
8.7. Zaštita industrijskog i intelektualnog vlasništva	82
8.8. Poduzetničke zone	82
9. TURIZAM	87
10. POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO.....	93
10.1. Poljoprivreda	93
10.2. Ribarstvo	98
11. PRORAČUNI ŽUPANIJE I LOKALNIH JEDINICA.....	101
12. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	104
12.1. Obrazovanje	104
12.2. Zdravstvo i socijalna skrb	112
12.2.1. Socijalna skrb	113
12.2.2. Briga za starije i nemoćne.....	114
12.3. Kulturne i sportske djelatnosti	115
13. UPRAVLJANJE RAZVOJEM	117
13.1. Županija, Uredi državne uprave, gradovi i općine.....	117
13.1.1. Županijske institucije	117
13.1.2. Državni uredi u Zadarskoj županiji.....	118
13.1.3. Gradovi i općine.....	118
13.2. Razvojna agencija Zadarske županije – Zadra d.o.o.	118
13. 3. Lokalne akcijske grupe Zadarske županije.....	119
13. 4. Privatni sektor	120
13. 5. Civilni sektor	121
13.5.1. Obrazovne institucije.....	121
13.5.2. Zdravstvene ustanove	122
13. 6. Sustav socijalne skrbi.....	122
13. 7. Ostali subjekti	122
14. MEĐUNARODNA SURADNJA.....	124
15. RAZVOJNI DOKUMENTI	125
II. POLITIKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA	126
1. POTPOMOGNUTA PODRUČJA	126
2. INDEKS RAZVIJENOSTI PO JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE	128
3. RURALNA PODRUČJA	130
4. PREKOGRANIČNA SURADNJA	131
5. MINSKI SUMNJIV PROSTOR.....	132
III. REZULTAT PROVOĐENJA ROP - A	135
1. VANJSKA USKLAĐENOST S POLITIKOM EU	135
2. UNUTRAŠNJA USKLAĐENOST ROP-A.....	137
3. STRATEŠKO PLANIRANJE	139
4. PROVEDBA PROJEKATA	140
5. MEĐUNARODNA SURADNJA	143
6. IZGRADNJA KAPACITETA NA REGIONALNOJ I LOKALNOJ RAZINI	144
7. STRATEGIJA RAZVOJA LJUDSKIH POTENCIJALA ZADARSKE ŽUPANIJE.....	146

IV. SWOT ANALIZA	150
1. SWOT ANALIZA.....	150
2. SWOT ANALIZA ZADARSKE ŽUPANIJE	151
V. VIZIJA, STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE	154
1. VIZIJA RAZVOJA ŽUPANIJE	154
2. STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI RAZVOJA ZADARSKE ŽUPANIJE	155
3. HORIZONTALNI CILJEVI.....	161
4. USKLAĐENOST STRATEŠKIH CILJEVA ZADARSKE ŽUPANIJE S CILJEVIMA EU I NACIONALNIM STRATEŠKIM CILJEVIMA	163
4.1. Razvojni ciljevi EU-a za programsko razdoblje 2007. - 2013.	163
4.2. Strateški ciljevi na nacionalnoj razini.....	163
4.2.1. Strateški ciljevi Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012. – 2013.:	163
4.2.2.Strateški ciljevi Strategije regionalnog razvoja RH 2011. – 2013.:.....	164
5. MEĐUSOBNI UTJECAJ RAZVOJNIH CILJEVA I VAŽNOST PRIORITETA U OSTVARIVANJU CILJEVA	168
6. OPIS MJERA	171
6.1. Cilj 1: Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	172
6.2. Cilj 2: Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva	176
6.3. Cilj 3: Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine.....	182
6.4.Cilj 4: Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	184
VI. BAZA PROJEKTNIH IDEJA	190
1. BAZA PROJEKTNIH IDEJA	190
1.1 Formiranje baze razvojnih projektnih ideja ŽRS-a	190
1.1.1. Počeci formiranja baze	190
1.1.2. Struktura i sadržaj baze projektnih ideja	191
1.1.3. Razvoj baze projektnih ideja– središnja elektronička baza razvojnih projekata	192
2.1. Analiza baze projektnih ideja	193
2.3. Kriteriji za odabir projektnih ideja	196
2.4. Praćenje baze projektnih ideja	197
VII. FINACIJSKI OKVIR	198
VIII. PROVEDBA ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE	200
1. INSTITUCIONALNI OKVIR NA RAZINI ŽUPANIJE	201
2. INSTITUCIONALNI OKVIR NA RAZINI DRŽAVE	202
IX. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	203
Pojmovnik	206
DODACI	210
Dodatak 1.: Rezultati konzultacija s odgovarajućim Partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS	210
Dodatak 2.: Izvještaj o predhodnom vrednovanju ŽRS	214
2.1. Sažetak	214
2.2. Uvod	215
2.3. Priprema Županijske razvojne strategije	219
2.4. Pregled Strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera	222
2.5. Opće primjedbe o Županijskoj razvojnoj strategiji Zadarske županije 2011.-2013.	225
2.6. Ocjena relevantnosti Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.	227
2.7. Ocjena djelotvornosti Županijske razvojne strategije	228
2.8. Ocjena korisnosti Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.	230
2.8.1. Pregled pitanja vezanih uz socio-ekonomski razvoj	230
2.8.2. Pregled pitanja vezanih uz razvoj ljudskih resursa	230
2.8.3. Pregled pitanja koja se odnose na zaštitu okoliša	230
2.9. Ocjena unutarnje i vanjske koherentnosti Županijske razvojne strategije	231
2.10. Zaključak.....	232
Dodatak 3.: Popis članova Radne skupine za izradu ŽRS- a Zadarske županije.....	233
Dodatak 4.: Popis kratica	237
Dodatak 5.: Popis tablica.....	250
Dodatak 6.: Popis slika	253
Dodatak 7.: Akreditacija Razvojne agencije Zadarske županije - ZADRA	254

Uvodna riječ župana Zadarske županije

Novom politikom regionalnog razvoja koju definira Zakon o regionalnom razvoju jasno je zacrtana vrlo važna uloga županija u planiranju regionalnog razvoja, kao i provođenju projekata koji će doprinijeti smanjenju regionalnih razlika i povećanju kvalitete života u regijama. Zakonom o regionalnom razvoju jasno je određena uloga i odgovornost županija u koncipiranju i vođenju regionalne razvojne politike. Središnja razina je odgovorna za sveukupnu viziju razvoja i aktivno vodstvo u ostvarenju ciljeva regionalnog razvoja, dok se prepoznavanjem uloge županijske razine omogućuje potrebna fleksibilnost i daju mogućnosti da županije samostalno usmjere vlastiti razvoj prema ostvarenju vlastitih specifičnih, ali i sveukupnih ciljeva razvojne politike Republike Hrvatske. Takav pristup ostavlja mogućnost županiji utjecati na vlastiti razvoj što, naravno, povlači za sobom i izuzetnu odgovornost.

Županijska razvojna strategija (ŽRS) treći je, sveobuhvatni, strateški razvojni dokument koji je izradila Zadarska županija. Iskustvo u partnerskom pristupu koje je stečeno u izradi Regionalnih operativnih programa Zadarske županije iskorišteno je da se Županijska razvojna strategija izradi na način koji je omogućio svim dionicima razvoja na ovom području da, u procesu izrade ovog razvojnog dokumenta, doprinesu njegovoj kvaliteti, poštujući pristup sudjelovanja. ŽRS je osnovni razvojni dokument za razdoblje 2011.-2013. i okvir za financiranje svih razvojnih projekata iz bilo kojeg izvora financiranja. Ona će omogućiti rast konkurentnosti i korištenje vlastitih potencijala za postizanje ciljeva, doprinijet će održivom razvoju ovog područja, a njen krajnji cilj je povećati kvalitetu života svim stanovnicima i gostima Zadarske županije te doprinijeti ostvarivanju vizije Zadarske županije.

Više od 100 osoba iz javnog, civilnog i poslovnog sektora sudjelovalo je u izradi Županijske razvojne strategije i ovim im se putem zahvaljujem na aktivnom radu i doprinosu koji su dali da ovaj strateški razvojni dokument bude što kvalitetniji.

Proces priključenja Europskoj uniji iznimno je značajan za cjelokupni razvoj Republike Hrvatske, a financijska sredstva koja zemljama kandidatkinjama, kasnije članicama, stoje na raspolaganju velikim dijelom ovise o kvalitetnoj pripremi pojedine zemlje da prihvati i iskoristi sredstva koja su namijenjena poticanju projekata razvoja. Stoga je posebno važno, za svaku zemlju koja želi postati članicom EU, da se kroz izgradnju institucionalnoga, organizacijskog, pravnog te vlastitog i drugih kapaciteta, pravovremeno pripremi za učinkovito korištenje sredstava pretpripravnih i strukturnih fondova Europske unije. U tom smislu potrebno je izgraditi prikladnu strukturu i osnažiti sveukupni upravni kapacitet u pogledu politike regionalnog razvoja koja predstavlja jedan od najvažnijih stupova sveukupne razvojne politike. Kao partneri središnjoj vlasti u tom procesu trebaju sudjelovati županije, budući da se većina razvojnih projekata realizira upravo u suradnji sa županijama.

Stipe Zrilić, mag. iur.

Predgovor

Strategija razvoja Zadarske županije temeljni je planski dokument županijske razine. Prema Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 153/'09.) i Strategiji regionalnog razvoja RH (59. sjednica Vlade RH., 4. lipnja 2010. godine) županijske strategije zamijenit će Regionalne operativne programe (ROP-ove). Stoga će Regionalni operativni program Zadarske županije za razdoblje od 2007. do 2010. godine naslijediti Županijska razvojna strategija (ŽRS) za razdoblje od 2011. do 2013. godine, a po završetku spomenutog razdoblja, strateški dokumenti bit će usklađeni sa sedmogodišnjim ciklusima planiranja Europske unije.

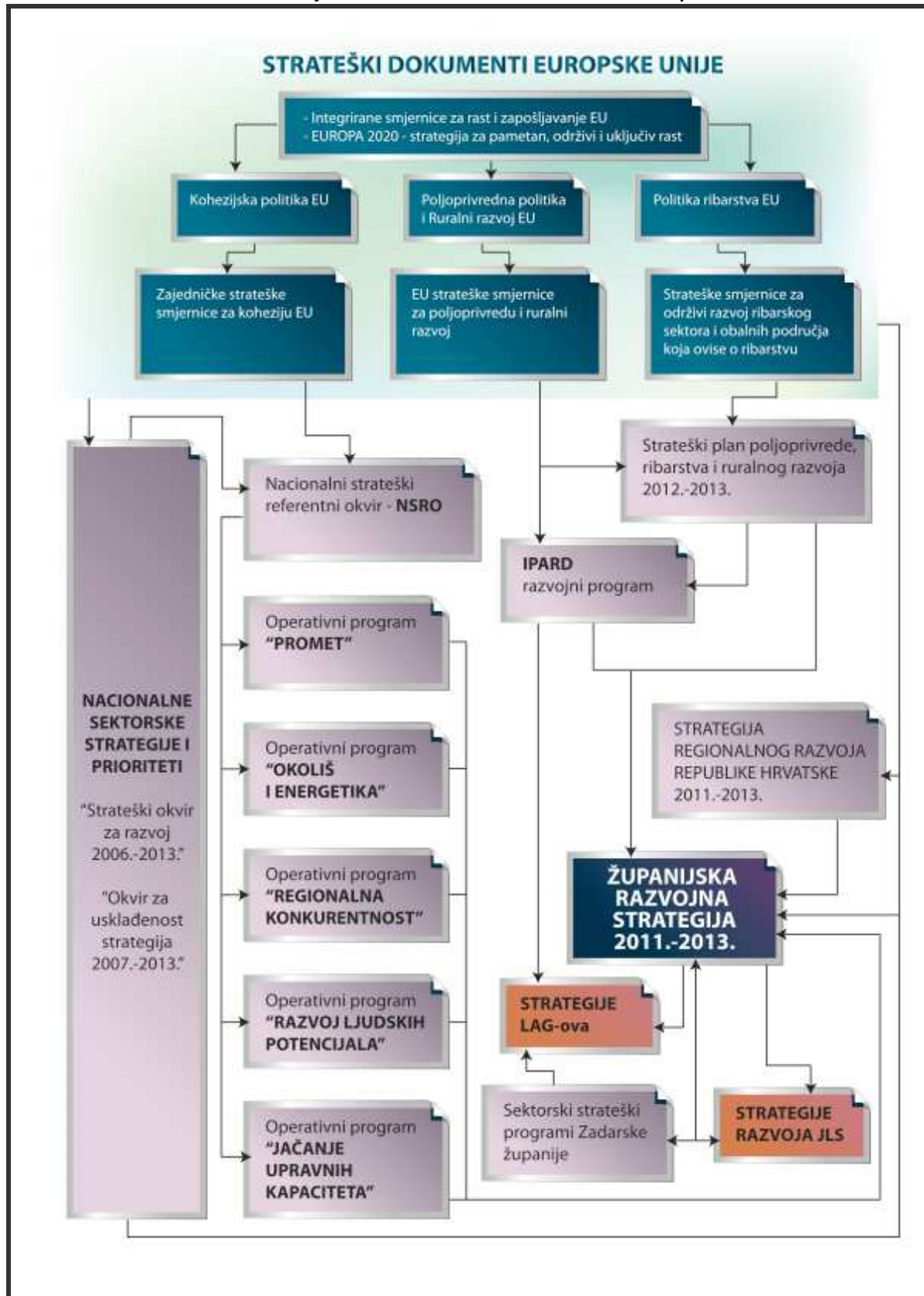
Strategija razvoja Zadarske županije izrađena je sukladno Pravilniku o metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ broj 153/'09.) koji je donijelo Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH 20. travnja 2010. godine.

Pri izradi Strategije razvoja Zadarske županije poštovalo se načelo partnerstva i konzultacijski proces. Županijsku razvojnu strategiju pripremala je Razvojna agencija Zadarske županije od lipnja 2010. do siječnja 2011. godine u suradnji s Partnerskim vijećem i 5 radnih skupina (radna skupina za regionalnu konkurentnost, radna skupina za ljudske resurse, radna skupina za zaštitu okoliša, infrastrukturu i održive izvore energije, radna skupina za promet te radna skupina za poljoprivredu, ribarstvo/akvakultura i ruralni razvoj) koje su činili predstavnici gospodarskog, javnog i civilnog sektora. Stoga, strategija u konačnici, uključuje potrebe i doprinose svih zainteresiranih strana.

Županijska razvojna strategija Zadarske županije usklađena je sa Strateškim okvirom za razvoj koji je krovni strateški razvojni dokument i definira okvir za razvoj sektorskih strategija i javnih politika RH. Sukladno tome ŽRS je usklađena i s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom te svim operativni programima koje sadrži. Također je usklađena sa Strategijom regionalnog razvoja RH, a strateški ciljevi ŽRS-a s razvojnim prioritetima na razini NUTS 2 regije za Jadransku Hrvatsku.

U cilju poboljšanja kvalitete ŽRS, a time i kvalitete cjelokupnog procesa programiranja, prethodno vrednovanje (*ex-ante* evaluacija) provodilo se tijekom svih faza izrade ŽRS, a završeno je prije njenog usvajanja. Prethodno vrednovanje proveo je Regionalni razvojni edukacijski centar *Primus Fortissimus*.

Slika 1.: Pozicioniranje ŽRS u odnosu na strateške dokumente i politike EU i RH

Izvor: ZADRA

Sažetak

Županijska razvojna strategija (ŽRS) temeljni je planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj svake županije. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Strategije regionalnog razvoja RH; navedene strategije zamijenit će Regionalne operativne programe (ROP-ove).

ROP Zadarske županije, koji pokriva razdoblje od 2004. do 2010. godine, početkom 2011. godine naslijedit će Županijska razvojna strategija (ŽRS) za razdoblje od 2011. do 2013. godine. Po završetku spomenutog razdoblja uslijedit će izrada strateških dokumenata usklađenih sa sedmogodišnjim ciklusima planiranja Europske unije. Županijsku razvojnu strategiju donosi Jedinica područne samouprave u skladu s načelom partnerstva i suradnje. Županijska razvojna strategija Zadarske županije izrađena je sukladno sljedećim pravnim propisima:

- Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 153/2009);
- Strategija regionalnog razvoja RH 2011. - 2013. godine (59. sjednica Vlade RH, 4. lipnja 2010. godine);
- Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ br. 53/10);
- Odluka o osnivanju Županijskog partnerskog vijeća (Službeni glasnik Zadarske županije br. 18.)
- Odluka o osnivanju Radnih skupina za izradu Županijske razvojne strategije Zadarske županije (Odluka ŽPV od 27. rujna 2010. godine)

I. Osnovna analiza

Poglavlje osnovne analize sadrži najvažnija razvojna obilježja, razvojne trendove, razvojne probleme i razvojne potrebe županije u svim segmentima razvoja. Osnovna analiza sadrži tumačenja, usporedbe (npr. sa statističkom regijom, Republikom Hrvatskom, EU) i ocjene, potkrijepljene činjenicama, pokazateljima, argumentima i komentarima te nalazima iz prethodnih analiza, strategija i drugih razvojnih dokumenta.

Osnovna analiza izrađena je po sljedećim tematskim područjima:

1. Prostorna obilježja
2. Prirodna i kulturno – povijesna baština
3. Stanovništvo; dobna i obrazovna struktura
4. Radna snaga i nezaposlenost
5. Prometna infrastruktura
6. Komunalna infrastruktura
7. Zaštita okoliša
8. Gospodarstvo
9. Turizam
10. Poljoprivreda i ribarstvo
11. Proračun Županije i JLS
12. Društvene djelatnosti

- 13. Upravljanje razvojem
- 14. Međunarodna suradnja
- 15. Razvojni dokumenti

II. Politika Županije prema posebnim područjima

Ovo poglavlje sadrži opis i obrazloženje koja su to posebna područja u županiji:

- Potpomognuta područja,
- Otoci,
- Ruralna područja,
- Pogranična područja,
- Minski sumnjiva područja.

III. Rezultati provođenja ROP-a

Ovo poglavlje sadrži opis i ocjene ostvarenja i provedbe ciljeva, prioriteta i mjera utvrđenih u prethodnoj generaciji razvojnih strategija (Regionalni operativni program Zadarske županije) te drugih relevantnih strategija i razvojnih programa u županiji.

Iskustva iz provedbe Regionalnog operativnog programa Zadarske županije bila su korisna za izradu Županijske razvojne strategije.

IV. SWOT analiza

SWOT analiza sadrži ocjenu snaga i slabosti (unutar županije) te prilika i prijetnji (izvan županije) bitnih za razvoj svih važnih područja, obrazlaže i tumači koji su i kakvi stvarni čimbenici razvoja i potencijali za razvoj, ali i ograničenja i prepreke razvoju.

Tablica 1.: SWOT analiza Zadarske županije

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dobar geostrateški položaj županije i velika razvedenost obale;</i> • <i>Velika biološka i krajobrazna raznolikost, velik broj zaštićenih, visoko-vrijednih prirodnih područja u županiji i okruženju;</i> • <i>Veliki broj izvorišta i rezerve pitke vode;</i> • <i>Očuvana tradicionalna i kulturno-povijesna baština;</i> • <i>Zadovoljavajuća demografska struktura u urbanim područjima;</i> • <i>Razgranata mreža odgojno obrazovnih institucija i programa svih razina;</i> • <i>Razvijena mreža i postojanje standarda zdravstvenih usluga;</i> • <i>Tradicija obrtništva i poduzetništva, turizma i prerađivačke industrije;</i> • <i>Razvijena marikultura i ribarstvo/prerada;</i> • <i>Značajan broj ekoloških proizvođača</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Slaba iskorištenost geostrateškog položaja;</i> • <i>Nedovoljna iskorištenost krajobrazne raznolikosti i kulturne baštine županije;</i> • <i>Minski sumnjiva područja;</i> • <i>Nezadovoljavajuća demografska struktura i prirast stanovništva na otocima i u zaleđu;</i> • <i>Nezadovoljavajuća obrazovna struktura u odnosu na potrebe tržišta rada, posebno nedostatno informatičko znanje stanovništva;</i> • <i>Otežane dnevne migracije unutar županije ograničavaju uravnotežen razvoj Zadarske županije;</i> • <i>Nedostatno razvijen sustav izvaninstitucionalnih oblika socijalne / zdravstvene skrbi uključujući i oblike palijativne zdravstvene skrbi;</i> • <i>Nedostatan broj objekata za odgojno-obrazovnu djelatnost;</i> • <i>Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih površina</i>

<p><i>poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobra cestovna infrastruktura; • Dobra mreža adekvatnih trajektnih pristaništa; • Zračna luka Zadar; • Dobro razvijena telekomunikacijska i poštanska infrastruktura. 	<p><i>i usitnjenost poljoprivrednih površina;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak infrastrukture za razvoj ribarstva i akvakulture; • Niska profitabilnost gospodarstva županije i nedovoljno razvijeno poslovno okruženje i slaba investicijska klima u regiji; • Kratka turistička sezona/nedostatak turističkih sadržaja/manifestacija i visokokvalitetnih turističkih objekata; • Nedovoljna pokrivenost kvalitetnom vodoopskrbom i odvodnjom otpadnih voda; • Nepostojanje centralnog sustava gospodarenja otpadom – neriješeno regionalno odlagalište; • Nedovoljna usklađenost cestovnog, zračnog, željezničkog i pomorskog prometa.
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Porast interesa za ulaganje u obnovljive izvore energije; • Rastući interes tržišta za selektivne oblike turizma; • Mreža Natura 2000; • Rastući interes za unapređenje sustava brige o starijim osobama; • Rastući interes tržišta za ekološke proizvode i proizvode zasnovane na tradicijskoj baštini; • Rastući interes tržišta za proizvode akvakulture; • Rastući interes za visokokvalitetnom turističkom ponudom; • Osnivanje LAG-ova i mogućnosti korištenja poticajnih sredstava za ruralni razvoj; • Prepoznatljivi tržišni brandovi; • Rastući interes za stvaranje centara izvrsnosti i korištenje novih tehnologija; • Nacionalna potpora umrežavanju i povezivanju proizvođača i prerađivača u zadruge i klastere; • Dovršetak gradnje luke Gaženica; • Izrađena studija prijevoza putnika u cestovnom prometu na području Zadarske županije; • Infrastruktura za širokopojasni Internet; • Plinifikacija županije; • Pripremljeni planovi za gospodarenje otpadom; • Predpristupni, strukturni i kohezijski fondovi EU; • Nacionalna sredstva za ujednačeni regionalni razvoj; • Drugi izvori financiranja razvojnih projekata. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neriješeni imovinsko-pravni odnosi – poljoprivredno zemljište u javnom i privatnom vlasništvu i objekti (ograničenje razvoja poljoprivrede i gospodarstva općenito); • Manjkavost zakonske regulative i nedorečene ingerencije i procedure koje usporavaju funkcioniranje sustava (posebno vezano uz prepreke i sporost sustava kao podrške investicijama); • Učestale izmjene zakonske regulative i nepovoljna porezna regulativa prepreke su većim i bržim ulaganjima; • Složena zakonska regulativa za realizaciju ulaganja u obnovljive izvore energije; • Siva ekonomija i nereguliranost tržišta; • Slaba povezanost željezničkim prometom (unutar županije i s ostalim dijelovima RH); • Nedovoljna povezanost većine otoka izvan turističke sezone sa središtem županije, kao i nedovoljna međusobna povezanost otoka onemogućuje dnevne migracije otočkog stanovništva i razvoj gospodarstva na otocima; • Ekološke katastrofe; • Nepostojanje plana intervencija za cijeli Jadran; • Utjecaj gospodarske krize u nacionalnom i međunarodnom okruženju; • Nemogućnost osiguravanja financijskih sredstava za izradu projektne dokumentacije i sufinanciranje značajnih razvojnih projekata.

Izvor: ZADRA

V. Vizija, strateški ciljevi, prioriteti i mjere

Vizija sadrži opis zamišljenog sveobuhvatnog budućeg postignuća u razvoju županije.

Vizija razvoja Zadarske Županije za razdoblje 2011. - 2013. godine, identificirana konsenzusom, usvojena unutar pet radnih skupina i Partnerskog vijeća Zadarske županije je:

Zadarska županija je privlačna i gospodarski konkurentna regija uravnoteženog i održivog razvoja, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine te visoke kvalitete života.

Kao prva razina konkretizacije vizije, predložena su sljedeća četiri strateška cilja:

Tablica 2.: Strateški ciljevi

STRATEŠKI CILJ 1
Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
STRATEŠKI CILJ 2
Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
STRATEŠKI CILJ 3
Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
STRATEŠKI CILJ 4
Unaprijeđenje zaštite okoliša i kvalitete života

Izvor: ZADRA

Horizontalni ciljevi su oni ciljevi koji bi se idealno trebali promicati u svim programima i projektima implementacije Županijske razvojne strategije.

Horizontalni ciljevi ŽRS Zadarske županije su:

1. Razminiranje
2. Razvoj informacijskog društva
3. Promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava
4. Održivi razvoj
5. Partnerstvo i učinkovita demokracija

Prioriteti i mjere

Strateški ciljevi se ostvaruju djelovanjem na prioritetima, a prioriteti se ostvaruju djelovanjem u sklopu mjera koje su za još jednu razinu provedbeno/operativno konkretnije.

Tablica 3.: Ciljevi, prioriteti i mjere

CILJ 1: USPOSTAVA UČINKOVITOG SUSTAVA UPRAVLJANJA POTENCIJALIMA I RESURSIMA	
Prioritet 1.1	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva
Mjera 1.1.1	Poticanje formiranja novih i jačanje postojećih organizacija civilnog društva i njihove suradnje s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Mjera 1.1.2	Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Prioritet 1.2	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.1	Razvoj i jačanje e-uprave u svrhu podizanja učinkovitosti, dostupnosti i kvalitete pruženih usluga građanima i poslovnom sektoru
Mjera 1.2.2	Jačanje međusobne koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihova suradnju s građanima i ostalim stručnim tijelima
Mjera 1.2.3	Unapređenje sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava
Mjera 1.2.4	Jačanje kapaciteta JLS i regionalne samouprave te javnog sektora za upravljanje i izradu razvojnih projekata
Prioritet 1.3	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora
Mjera 1.3.1	Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera
Mjera 1.3.2	Usklađivanje razvoja ljudskih resursa sa potrebama gospodarstva
CILJ 2: RAZVOJ KONKURENTNOG PODUZETNIŠTVA, TURIZMA, POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA	
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.1	Okupljanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta
Mjera 2.1.2	Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.3	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanje razvoja regionalizacije poljoprivrede
Mjera 2.1.4	Unapređenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture
Prioritet 2.2.	Razvoj ruralnih područja
Mjera 2.2.1	Razvoj diverzifikacije djelatnosti u ruralnim područjima
Mjera 2.2.2	Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.1	Razvoj poslovne i turističke infrastrukture
Mjera 2.3.2	Unapređenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma
Mjera 2.3.3	Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu
Mjera 2.3.4	Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva
Mjera 2.3.5	Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora
Mjera 2.3.6	Poticanje „zelenog“ poduzetništva
Prioritet 2.4:	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo

Mjera: 2.4.1	Razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga
Mjera: 2.4.2	Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu
CILJ 3: PREPOZNTALJIVOST I OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE	
Prioritet 3.1	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine
Mjera 3.1.1	Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže Natura 2000
Mjera 3.1.2	Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povjesne baštine
Prioritet 3.2	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine
Mjera 3.2.1	Očuvanje i promocija identiteta županije kroz brendiranje odredišta
Mjera 3.2.2	Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenirra
CILJ 4: UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA I KVALITETE ŽIVOTA	
Prioritet 4.1	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.1	Razvoj sustava vodoopskrbe
Mjera 4.1.2	Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
Mjera 4.1.3	Plinifikacija Zadarske županije
Mjera 4.1.4	Razvoj male komunalne infrastrukture
Prioritet 4.2	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.1	Izgradnja, obnova i opremanje društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture važne za povećanje kvalitete života i razvoj zajednice
Mjera 4.2.2	Poboljšanje razine kvalitete zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga
Mjera 4.2.3	Unapređenje socijalne skrbi i zdravstvene zaštite starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom
Prioritet 4.3	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.1	Razvoj cestovne i željezničke infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.2	Razvoj zračnog prometa
Mjera 4.3.3.	Razvoj pomorske infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.4.	Stvaranje preduvjeta za razvoj intermodalnog prijevoza
Prioritet 4.4	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.1	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.2	Sanacija onečišćenih lokacija, razvoj sustava i unapređenje infrastrukture i usluga za gospodarenje otpadom
Mjera 4.4.3	Unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša
Mjera 4.4.4	Unapređenje sustava zaštite okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata

Izvor: ZADRA

VI. Baza projektnih ideja

Baza projektnih ideja predstavlja službeni registar projektnih ideja s područja Zadarske županije. U Bazu se unose podaci o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji i/ili predlagatelji javno-pravne, privatne i civilne organizacije. Baza je na jednom mjestu objedinjeni pregled projektnih ideja i/ili pripremljenih prijedloga projekata s područja županije koja omogućuje uvid u razvojni smjer županije za sljedeće programsko razdoblje. Zaključci analize baze projektnih ideja pomažu odrediti zajedničke potrebe predlagatelja, što je osnova za definiranje Županijske razvojne strategije.

VII. Financijski okvir

Financijski okvir sadrži indikativni i okvirni pregled te alokaciju financijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama.

Tablica 4.: Financijske projekcije za razvojne projektne prijedloge, razvrstane prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama

Redni broj	Naziv cilja/prioriteta	Iznos kn
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	55.882.150,80
Prioritet 1.1	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	960.692,77
Prioritet 1.2	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	53.808.686,48
Prioritet 1.3	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	1.112.771,55
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva ,turizma, poljoprivrede i ribarstva	83.228.061,12
Prioritet 2.1	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	10.675.188,40
Prioritet 2.2	Razvoj ruralnih područja	10.571.329,73
Prioritet 2.3	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	59.454.661,36
Prioritet 2.4	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	2.526.881,64
Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine	68.561.564,43
Prioritet 3.1	Očuvanje i zaštita prirodne i kulturne baštine	64.288.521,68
Prioritet 3.2	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	4.273.042,75
Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	2.471.886.941,98
Prioritet 4.1	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	1.949.426.170,69
Prioritet 4.2	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga	233.112.905,39
Prioritet 4.3	Razvoj i učinkovito korištenje prometne i telekomunikacijske infrastrukture i usluga	181.899.572,34
Prioritet 4.4	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti	107.448.293,56
TOTAL		2.679.558.718,34

Izvor: ZADRA

VIII. Provedba ŽRS-a

Provedbom ŽRS javni sektor će, kroz predložene prioritetne projekte, poticati razvoj privatnog i civilnog sektora, kako bi mogli učinkovitije doprinosti uravnoteženom i održivom razvoju županije. Istovremeno će i sam javni sektor, provedbom mjera iz ŽRS, jačati svoje kapacitete i učinkovitost rada. Provedba Županijske razvojne strategije realizirat će se kroz provedbu razvojnih projekata.

IX. Praćenje i izvještavanje

Bez odgovarajućeg praćenja i izvještavanja nije moguće pratiti učinke provedbe Županijske razvojne strategije i osigurati sustav odgovornosti za poduzete aktivnosti, odnosno za rezultate različitih mjera i projekata. Za učinkovitu provedbu praćenja i vrednovanja te korištenja rezultata vrednovanja potrebno je organizirati primjeren informatički sustav upravljanja i pohrane relevantnih podataka. Takav sustav treba osigurati pravodobne informacije o različitim projektima, njihovim sudionicima i rezultatima.

Osnovu sustava činila bi baza koja bi morala sadržavati:

- 1) Osnovne podatke o svakom projektu (nositelji, vrijeme trajanja, iznos financiranja itd.);
- 2) Dodatne podatke o sadržaju projekta (mjera i prioritet unutar kojih se projekt realizira, sažetak projekta);
- 3) Ključne pokazatelje rezultata svakog projekta.

I. OSNOVNA ANALIZA

1. PROSTORNA OBILJEŽJA

1.1. Položaj i osnovne prostorne karakteristike Zadarske županije

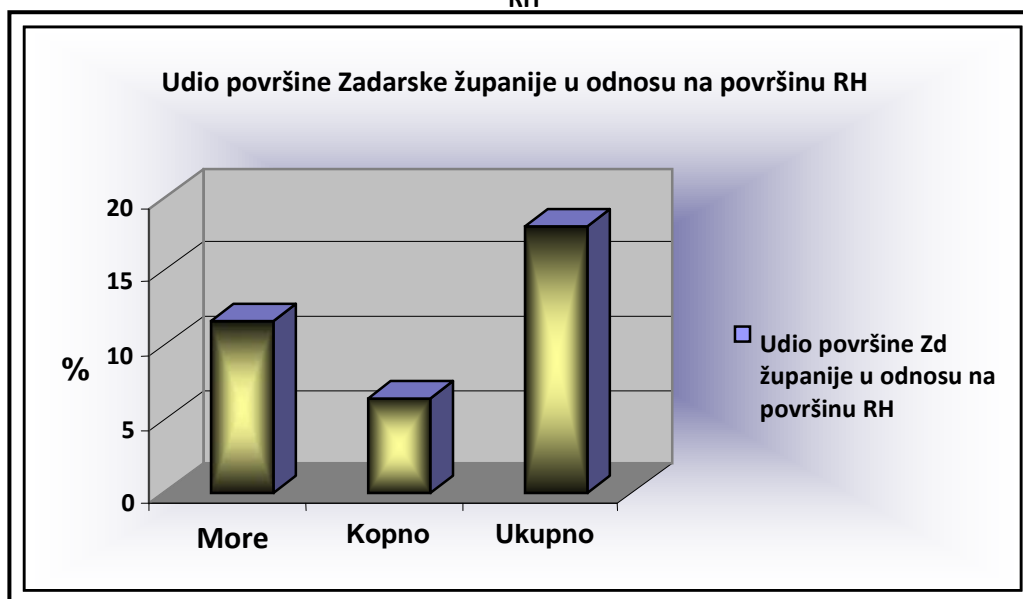
Zadarska županija proteže se na prostoru ukupne površine 7.276,23 km², a smještena je na središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana.

Određena svojim prirodnim položajem u Republici Hrvatskoj, Zadarska županija postaje i značajna prometna poveznica; povezana je državnim cestama i autocestom A1 Zagreb – Split (tzv. Dalmatina), zračnim linijama (Zračna luka Zadar), trajektnim vezama s Anconom u Italiji (iz grada Zadra) te željezničkim pravcima s ostatkom Hrvatske.

Geografski, Županiju okružju cresko-lošinjska, kornatska, žutsko-sitska, te murterska otočna skupina. S kopnene strane, okružena je planinskim lancem Dinarida, odnosno masivom Velebita, Ličkim sredogorjem, Plješivicom, i Uilicom (BiH), te sjevernodalmatinskom zaravni. Posebnost županijskog područja je brojnost otoka, kanala, morskih prolaza, duboko uvučene morske površine u kopno, razvedena obala, plodna zona Ravnih kotara i krš brdsko – planinskog prostora.

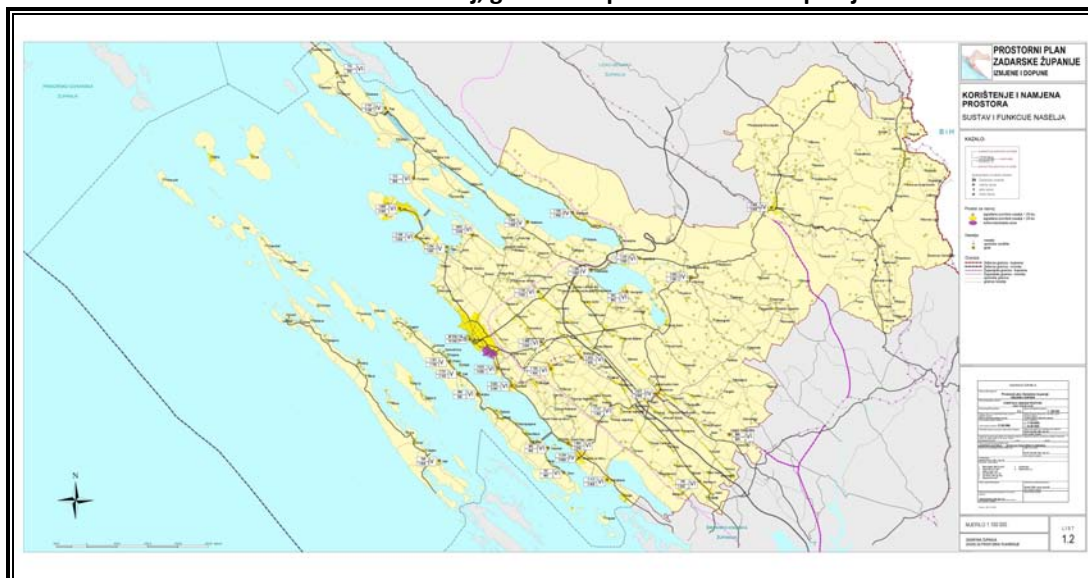
Administrativno, graniči sa Šibensko-kninskom, Primorsko-goranskom i Ličko-senjskom županijom. Na istoku graniči s Bosnom i Hercegovinom, dužina granice je 24 km, a međunarodna morska granica s Italijom, prema zapadu, iznosi 83,43 km.

Slika 2.: Udio morske, kopnene i ukupne površine Zadarske županije u morskoj, kopnenoj i ukupnoj površini RH

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije – izmjene i dopune; prosinac, 2006. god.

Slika 3.: Položaj, gradovi i općine Zadarske županije

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije – izmjene i dopune; prosinac, 2006. god.

1.2. Površina

Zadarska županija ukupne je površine 7.276,23 km² (8,3% ukupne površine Hrvatske), od čega 3.643,33 km² (6,4% površine RH) otpada na kopneni dio, a 3.632,9 km² na morski dio (11,6% teritorijalnog mora Republike Hrvatske).

Tablica 5.: Prikaz vrsta površine Zadarske županije u odnosu na iste površine u RH

Vrsta površine	Površina RH	Dužina državne granice	Površina županije	Duljina državne granice u županiji	% površine u odnosu na Republiku Hrvatsku
Kopneni dio	56.594,59 km ²	950 km	3.643,33 km ²	24 km	6,40%
Morski dio	31.067,00 km ²	2.028 km	3.632,9 km ²	83,43 km	11,60%
Ukupno	87.661,00 km²	2.978 km	7.276,23 km²	107,43 km	8,30%

Izvor: Državni zavod za statistiku

Duljina obale Zadarske županije je 1.300 km. Kao što je vidljivo u donjoj tablici, od svih županija na Jadranu Zadarska županija ima najdulju obalu, što pogoduje razvoju turizma, kako na kopnu, tako i na otocima.

Tablica 6.: Duljina obale županija na Jadranu

Županija	Duljina obale
Istarska	539,00 km
Primorsko – goranska	1.065,00 km
Ličko – senjska	200,00 km
Zadarska	1.300,00 km
Šibensko – kninska	806,00 km
Splitsko – dalmatinska	901,00 km
Dubrovačko – neretvanska	1.024,00 km
UKUPNO	5.835,00 km

Izvor: Program praćenja kakvoće mora u Republici Hrvatskoj, 2010. godine

Zadarska županija je teritorijalno organizirana u 34 jedinice lokalne uprave i samouprave, odnosno 6 gradova (Zadar, Benkovac, Biograd n/M, Obrovac, Pag i Nin) i 28 općina (Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Povljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji). Grad Zadar administrativno je središte Županije i peti grad po veličini u Republici Hrvatskoj.

Nažalost, još uvijek je dio županije, odnosno 61,6 km² ili 1,7% kopnenog dijela, minski sumnjiv prostor, što je jedan od ograničavajućih faktora gospodarskog razvoja, prvenstveno poljoprivrede i turizma, ali i kvalitete života stanovnika na ruralnim područjima.

Najveću površinu među gradovima imaju Benkovac (513,84 km²), Obrovac (352,73 km²) te Zadar (191,71 km²). Od 28 općina najveću površinu u Zadarskoj županiji imaju Gračac (955,45 km²), Starigrad (171,47 km²), Sali (127,47 km²) te Jasenice (121,30 km²).

Osnovne prostorne cjeline (područja) županije su: zagorsko; priobalno te otočno područje, a svako od spomenutih se bitno razlikuje u odnosu na osnovne prirodne, gospodarske i kulturne karakteristike. U županiji se nalazi 200 otoka, otočića, hridi i grebena. Velika krajobrazna raznolikost kopnenog dijela županije; spoj planine, dolina, mora i brojnih otoka čini Zadarsku županiju izuzetno privlačnom za razvoj elitnog i selektivnih oblika turizma.

1.3. Osnovna geomorfološka obilježja županijskog područja

1.3.1. Geomorfološka obilježja

Prostor Zadarske županije karakterizira kontrast različitih geomorfoloških cjelina: niskih ravnokotarskih udolina i krških polja s brežuljkastim, brdovitim, gorskim i planinskim krajevima Bukovice i Velebita. Obala je vrlo razvedena, a pred njom se nižu brojni manji i veći otoci. Rijeke Zrmanja s Krupom, Velika i Mala Paklenica, Kozjača i Tribanjska draga usjekle su u krškom terenu uske i slikovite doline tipa sutjeski ili kanjona.

Geološka građa ovog područja obilježena je mezozojskim stijenama u gorskom, dinarskom, te mlađim naslagama mezozoika i kenozoika, u primorskom dijelu županije. Stare paleozojske stijene perma i karbona izbijaju na površinu u višim zonama Velebita. Prevladavaju karbonatne stijene jure, krede i tercijara, naročito vapnenci.

U gorskim dijelovima najviše je naslaga trijasa, jure i krede. Niži dijelovi udolina ispunjeni su mlađim taložinama eocena (fliš), pleistocena i holocena. Tektonski prostor je raspucan brojnim rasjedima, među kojima se ističu velebitski, dugootočki i dr.

Glacioeustatičkim gibanjima u postpleistocenu, morska razina je izdignuta oko 100 m, a cijeli primorsko-otočni sklop je dobio današnji izgled. Primorsko-otočni prostor je, prema reljefnoj strukturi, jedna od najjasnije prostorno izdvojenijih cjelina hrvatskog jadranskog područja.

Izražen paralelizam formiranih reljefnih cjelina, u dinarskom pravcu, znakovito je obilježje ovog prostora koje ponajviše dolazi do izražaja u horizontalnoj razvedenosti zbog koje je ušao u sve svjetske oceanografske i obalno-geografske radove pod pojmom *dalmatinski tip obale*. Velika različitost prostora Zadarske županije predstavlja, prvenstveno, značajnu resursnu osnovu za razvoj mediteransko-planinske poljoprivrede, ribarstva i marikulture, a posebno je značajna za razvoj selektivnih oblika turizma koji se temelje na ruralnom i aktivnom turizmu.

1.3.1.1. Ravni kotari

Primorski prostor Zadarske županije uglavnom se podudara s pojmom Ravnih kotara koji ističe njihovo izraženo ravničarsko obilježje na čijem se obalnom području posebno diferencira zadarska urbana regija. Ravni kotari prostiru se od Bukovice, Benkovca i Novigradskog mora na sjeveru, do tankog priobalnog pojasa Od Zadra do Skradina (ušća Krke) na jugu, odnosno od zaleđa Zadra na zapadu do zaleđa Skradina na istoku.

Geološko-geomorfološka građa u Ravnim kotarima rezultira znatnim udjelom obradivih površina pa je veličinom poljoprivrednih površina najvažniji kraj Dalmacije. Na hrvatskom primorju malo je tako prostranih uravnjenih i plodnih krajeva kao što su Ravni kotari. Plodne flišne udoline s poljima i isušanim blatima smjenjuju se s krškim bilima oblikujući pitomi brežuljkasti krajobraz.

Sjeverni dio Kotara, prema Novigradskom zaljevu i Velebitskom kanalu, krševitiji je i hipsografski istaknutiji te gubi obilježja pravog ravnokotarskog prostora (Slivničko bilo, Debelo brdo) čineći prijelaz prema podvelebitskoj, odnosno, bukovačkoj zoni.

1.3.1.2. Velebit

Primorski dio Zadarske županije povezuje, ali i dijeli od unutarnjeg ličkog dijela, planina Velebit. Dio velebitskog Podgorja, vezan za ravnokotarsku zonu, nastavlja se na bukovički prostor, te čini istaknutu geomorfološku cjelinu. Planinska, uglavnom vapnenačka, zona Velebitskog masiva s najistaknutijim vrhovima koji prelaze 1700 m nadmorske visine - Vaganskim vrhom (1757 m) i Svetim brdom (1753 m) te sklopom Tulovih greda, dominira u reljefu županije.

1.3.1.3. Zadarsko-biogradsko primorje

Geomorfološka obilježja ove zone, koja zapravo predstavlja fasadu Ravnih kotara prema Zadarskom i Pašmanskome kanalu te Virskom moru, određena su niskim obalnim rubom, minijaturnim dolinama sitnih vodotoka (Ričina, Sukošanski potok i sl.) i suhих draga, donjom dolinom Miljašić jaruge, Vranskim naplavnim bazenom, melioriranim Bokanjačkim blatom, flišnim zonama (Vir, Rušinova straža, Petrčane - Diklo, Pelegrinovo polje, Bibinjsko i Sukošansko polje i dr.) te karbonatnim korozivnim uravnljenjima i bilima.

1.3.1.4. Otoci

Otok Pag, zajedno s pripadajućim Maunom, obilježava izrazita dinarska morfostruktura koja odgovara morfostrukturi Ravnih kotara. Paralelizam reljefnih struktura, karakterističan za Ravne kotare, na Pagu je još očitiji.

Ostali otoci zadarskog arhipelaga sasvim geomorfološki odudaraju od Ravnih kotara i Paga ili srednjodalmatinskih otoka. Usitnjeniji su, a njihove plodne flišne zone su uglavnom potopljene morem nakon postpleistocenog izdizanja morske razine. Stoga je važna značajka ovog usitnjenog otočja izduženost otoka i nizova, usporednost nizova otoka i morskih "kanala" s obalom (tzv. *dalmatinski tip obale*).

Geomorfologija otoka Zadarske županije ukazuje na znatne razlike u odnosu na susjedno kopno. Visinske kote ovdje prelaze i 300 m (Vela straža, 337 m), a često su iznad 200 m. Prevladavaju karbonatne stijene, a fliš i druge mekše taložine su izuzeci, tj. potopljeni su morem. Za život i razvoj oduvijek su bile značajne dolomitne, agrarno vrednovane zone, uglavnom pogodno okrenute prema kopnu, dok su najistaknutije vapnenačke zone služile kao sitnostočarski kamenjarski pašnjaci.

1.3.1.5. Bukovica

Zaobalje Zadarske županije je prostor tipičnog krškog pobrđa, tj. sredogorja i krških zaravni Bukovice koji sežu do JI velebitskog grebena i do prostora sjevernodalmatinske zaravni (tzv. Kistanjska zaravan).

Pravi krški zaobalni prostor županije obuhvaća bukovičko pobrđe s dijelom južne velebitske padine, između kojih se nalazi prostrana reljefna udolina na čijem je dnu oblikovana klasična složena (kompozitna) struktura mladog dolinskog zрманjskog prostora. Tu se, kao i među bukovičkim brdima, nalazi više malih plodnih polja i dolaca.

Glavninu ovog prostora u zaleđu Zadra zauzima krško pobrđe Bukovice građeno od vapnenačkih breča, konglomerata i flišolikih pojava u okviru liburnijskih, odnosno, promina naslaga, eocensko-oligocenske starosti. Radi se o siromašnom krškom i bezvodnom kraju gdje suvremena ratarska proizvodnja nije zaživjela, tj. oslanja se na oskudne površine akumuliranih mekših taložina u docima i ponikvama.

1.3.1.6. Ličko – krbavski prostor

Zadarskoj županiji pripada istočni dio ličko-krbavsko-pounskog prostora koji obuhvaća polja i kotline okružene padinama Velebita s južne strane, Ličkim sredogorjem sa zapadne i Plješevicom s istočne strane. Sjeveroistočna granica prema Bosni i Hercegovini slijedi uglavnom dolinu rijeke Une. Taj dio obilježava bogatstvo podzemne hidrogeomorfologije u porječjima rijeka ponornica. Od krških polja, u ovoj županiji, važnija su i poznatija, Gračačko polje, Velika i Mala Popina i dr.

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije, Izmjene i dopune

1.3.2. Vegetacija i fauna

1.3.2.1. Vegetacija

Na otocima i obali prevladava zimzelena sredozemna vegetacija unutar pripadajuće klimazonalne zajednice hrasta crnike koja daje temeljnu sliku tamošnjim geobotaničkim prilikama.

Floristički, područje Zadarske županije izuzetno je bogato budući na popisu ima više od 1000 različitih vrsta biljaka, od kojih je više od 80 endemičnih, poput hrvatskog zvončića, kitajbelovog pakujca, malijevog devesilja, lanilista, šušlavice i velebitske degenije koja predstavlja jedan od zaštitnih znakova monetarnog sustava Republike Hrvatske, dok se okrugolisna pljeskarica može naći samo u kanjonima Velike i Male Paklenice i nigdje više na svijetu. Šumski prostori koji dominiraju na krškim prostorima Južnog Velebita, jedan su od glavnih razloga zašto je ovo područje proglašeno nacionalnim parkom i parkom prirode. Na najnižim dijelovima rastu zajednice mješovitih šuma medunca i bjelograba. Na nadmorskim visinama od 600 do 900 metara, raširene su zajednice šume crnog graba s jesenskom šašikom, posebno na primorskim padinama pod utjecajem mediteranske klime. Na njih se

nastavljaju primorske šume bukve s jesenskom šašikom. Na ekstremno plitkim i skeletnim suhim tlima, istaknutih grebena i glavica, na visinama od 400-1200 metara, razvija se zajednica šume crnog bora s dunjaricom, do pretplaninske bukove šume s urezicom koje čine gornju granicu šumske vegetacije u visinskoj zoni 1000 - 1450 m. Bukove šume s bekicom rastu na kiseloj podlozi trijaskih klastita. U blizini vodotoka razvijena je brdska šuma bukve s velikom mrtvom koprivom. Klekovina bora zauzima vršni pojas Velebita. To je najveća i najkompaktnija površina pod klekovinom bora u Hrvatskoj.

1.3.2.2. Fauna

Osim uobičajenih vrsta životinja koje obitavaju u ovom širem podneblju (od sisavaca: divlja svinja, lisica, zec, kunić, srna; prisutna je tu i brojna herpetofauna te izuzetno raznolik ptičji svijet). Rasprostranjene su i rijetke i zaštićene životinje vrste poput smeđeg medvjeda i vuka koji žive na brdsko-planinskom području Paklenice i Velebita, te u unutrašnjosti, iako se mogu naći i na području Ravnih kotara gdje obitava i ugrožena vrsta, kornjača čančara, koja se može naći i u primorju, zatim tu obitavaju i veliki kormoran, macaklin, daždevnjak te brojne druge ugrožene vrste.

Područje Kolanjskog blata na otoku Pagu izuzetno je značajan močvarni ornitološki rezervat. Mnoge migratorne vrste ptica ovdje se zaustavljaju tijekom proljetne i jesenske selidbe. Tu se hrane, odmaraju, a mnoge vrste tu i prezime. Do danas je na području Kolanjskog blata zabilježeno više od 163 različite vrste ptica. Poseban značaj ima i područje Vranskog jezera gdje je zabilježeno više od 241 vrste ptica od kojih se čak 102 vrste gnijezde na području parka. Među pticama gnjezdavicama, nalaze se četiri ugrožene vrste na EU razini i sedam ugroženih vrsta na nacionalnoj razini. Za neke od tih vrsta PP Vransko jezero jedino je gnjezdilište u mediteranskom dijelu Hrvatske. Zadarski je arhipelag izrazito bogat ribom, i to vrstama podlanice, palamide, zubaca, panule, brancina, sipe, lignje, hobotnice, a od nedavno je zabilježen i povratak, izuzetno rijetke i ugrožene, sredozemne medvjedice i u zadarski arhipelag.

Biološka raznolikost Zadarske županije od jedinstvenog je značaja ne samo u Hrvatskoj, nego i u Europskim i svjetskim razmjerima.

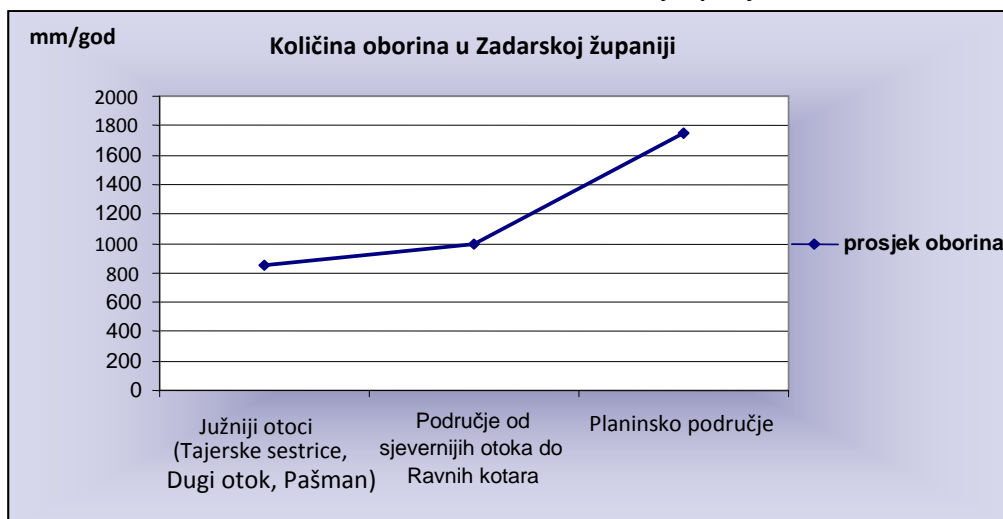
1.4. Klimatska obilježja

Kao posljedicu velike reljefne raznolikosti te morskog utjecaja modificiranog brdsko-planinskim barijerama, na području Zadarske županije nalazimo više tipova klime: mediteransku, submediteransku, kontinentalnu i planinsku.

Primorsku mediteransku klimu obilježavaju topla, suha ljeta i blage, kišovite zime. Hladnije zime i veća temperaturna kolebanja obilježja su submediteranske klime na području Bukovice, Zagore i Ravnih kotara, a oštre snježne zime i ugodna ljeta s toplim danima i hladnim noćima te znatna temperaturna kolebanja, opisuju kontinentalnu, odnosno planinsku klimu Like i planinskog područja.

Tipični vjetrovi u županiji su bura (posebno na području Paga, Velebitskog kanala, Virskog mora) i jugo. Često puše i levant, neugodan, hladan istočni vjetar. Za ljetno su karakteristična etezijska strujanja na obali (maestral) koja ublažavaju ljetne sparine.

Slika 5.: Količina oborina u Zadarskoj županiji

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije, 2004. god.

Količina oborina određena je nadmorskom visinom, utjecajem mora i sl. Iz grafa je vidljivo da količina oborina raste od područja južnijih otoka sa 800–900 mm/god. (Tajerske sestrice, Pašman, Dugi otok), preko Ravnih kotara i sjevernijih otoka sa 900–1 100 mm/god. do 1 200–2 300 mm/god. u Lici i planinskom području. Minimum oborina obilježava ljetno razdoblje, a maksimum razdoblje kasne jeseni. Snijeg je česta pojava u Lici i planinama, dok ga uz obalu i na otocima uglavnom nema.

Tablica 7.: Prosječna godišnja relativna vlaga zraka u Zadarskoj županiji

Područje županije	Prosječna godišnja relativna vlaga zraka
Primorsko područje	71,50%
Ličko - pounsko područje	79%
Ravni kotari	72%

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije, 2004. god.

Iz gornje tablice je vidljivo da je prosječna godišnja relativna vlaga zraka (mjereno u razdoblju od 1949. do 1988. god.), u primorskom dijelu, oko 71,5%, u ličko-ponuskom dijelu oko 79%, a u Ravnim kotarima (Smilčić, Benkovac) od 66 do 72%. Visoka vlaga zraka uobičajena je za razdoblje od listopada do veljače, a niska vlaga zraka za razdoblje od lipnja do kolovoza.

U primorju je više vedrih (115–118) nego oblačnih (84–90) dana. U kontinentalnom dijelu situacija je obrnuta, primjerice 126 oblačnih i 96 vedrih dana u Gračacu.

Temperaturne amplitude, godišnje i dnevne, još su izraženije. Prosječne godišnje temperature su između 3°C na visokim planinama i 9°C u nižim predjelima.

Zadarski kraj dobro je osunčan i prima znatne količine sunčeve energije, prosječno godišnje 320-350 cal cm⁻² /dan⁻¹ .

Klimatska obilježja koje karakterizira tipična mediteranska klima u primorskom dijelu, oštra planinska na području Velebita te tipična kontinentalna, na ličkim brdima i ravnicama, s puno sunčanih dana i karakterističnim vjetrovima, predstavlja jednu od glavnih resursnih osnova Zadarske županije, prvenstveno za razvoj obnovljivih izvora energije. Dok raznolikost klimatskih zona i uvjeta Zadarsku županiju stavlja u sam vrh privlačnosti za razvoj prvenstveno zdravstvenog, a zatim i drugih oblika selektivnog turizma.

Tablica 8.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s tlom

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • 61,6 km² (1,7%) kopnenog dijela površine u Zadarskoj županiji (i to i u neposrednoj blizini grada Zadra) još uvijek je minski sumnjiv prostor što je ograničavajući faktor za razvoj, prvenstveno, poljoprivrede i turizma, ali i svih drugih djelatnosti. • Nedovoljna svijest o potrebi zaštite okoliša dovode do ugroženosti biološke raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sustavno nastaviti razminiravanje Zadarske županije. • Sustavno pošumljavati i obnavljati vegetaciju opožarenih tala. • Primijeniti kontinuirane mjere za očuvanje rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta te očuvanje okoliša općenito.

Izvor: ZADRA

2. PRIRODNA I KULTURNO - POVIJESNA BAŠTINA

2.1. Prirodna baština

Prostor Zadarske županije svojom krajobraznom i geomorfološkom slojevitošću obiluje vrlo raznolikim i vrijednim prostorima koji su registrirani kao upisani dijelovi prirode pod određenim stupnjem zaštite.

Atraktivan geomorfološki prostor koji tvore dva kanjona (Velika i Mala Paklenica) duboko usječena u Velebit - proglašen je **Nacionalnim parkom** Republike Hrvatske (1949. god.) Zakonom o proglašenju šume **Paklenica** nacionalnim parkom («Narodne novine» 84/'49., 34/'65. i 54/'76.). Odlukom Sabora u veljači 1997. godine površina Parka utrostručila se sa 36 km² na 95 km² (Zakon o izmjenama Zakona o proglašenju šume Paklenica nacionalnim parkom («Narodne novine» 15/'97.). NP Paklenica je izuzetno vrijedan prirodni fenomen u kojemu je, na relativno malom prostoru, koncentriran veliki broj prirodnih znamenitosti, od geomorfoloških fenomena, planinskog kanjona s nepresušnim vodotokom Velike Paklenice, neobično bogatim i raznolikim biljnim svijetom do isto tako neuobičajenog životinjskog svijeta. Najvećim dijelom NP Paklenica nalazi se na prostoru Zadarske županije, a manjim dijelom u Ličko-senjskoj županiji.

Zadarskoj županiji pripadaju tri parka prirode: Velebit (manjim dijelom), Vransko jezero i Telašćica.

Park prirode Velebit gotovo se poklapa s geografskom granicom planine Velebit, dužine oko 150 km i širine 10-30 km. Svojim je najvećim dijelom na prostoru Ličko-senjske, a manjim dijelom u Zadarskoj županiji. Područje je proglašeno parkom prirode 1981. godine, Zakonom o proglašenju Parka prirode Velebit («Narodne novine» 24/'81.).

Park prirode Telašćica zauzima prostor 11 dijela Dugog otoka s pripadajućim otočićima, površina kojeg iznosi 70,50 km². Parkom prirode proglašen je 1988. godine, Zakonom o proglašenju Parka prirode Telašćica («Narodne novine» 14/'88.).

Park prirode Vransko jezero, obilježje kojeg je slatkovodna kriptodepresivna površina nalazi se u neposrednoj blizini mora. Zbog svog specifičnog, za ovo područje neuobičajenog močvarnog lokaliteta, i ornitološkog rezervata u SZ dijelu proglašen je Parkom prirode. Površina Parka je 57 km², veći dio pripada Zadarskoj županiji. Vransko jezero proglašeno je Parkom prirode 1999. godine, Zakonom o proglašenju Parka prirode Vransko jezero («Narodne novine» 77/'99.).

Posebni rezervati:

- ornitološki: Kolanjsko blato – blato Rogoza , otok Pag,
- ornitološki: Veliko i Malo blato, otok Pag,
- rezervat šumske vegetacije: Dubrava – Hanzine, otok Pag.

Značajni krajobraz:

- kanjon Zrmanje,

- sjeverozapadni dio Dugog otoka,
- Dubrava – Hazine, otok Pag,
- otok Ošljak,
- maslinik Saljsko polje, Dugi otok.

Spomenici prirode:

- geomorfološki: Modrič špilja,
- hidrološki: Vrelo Une, Srb,
- Cerovačke pećine – PP Velebit.

Spomenici parkovne arhitekture

- Park Folco Borelli, Sv. Filip i Jakov,
- Park Vladimira Nazora, Zadar,
- skupina stabala: drvored čempresa, Biograd n/M,
- pojedinačno stablo: Zeleni hrast, Islam Latinski.

U pripremi za proglašenje:

- Geolokalitet Crnika, Pag,
- Grebeni kod Silbe,
- Strašna peć, Dugi otok,
- Park šuma Soline, Biograd n/M,
- Rijeka Karišnica,
- Bijela rijeka, kod Karina,
- Perivoj Kraljice Jelene, Zadar,
- Brbišćica, Dugi otok.

Ustanove koje se brinu o zaštićenim područjima prirode na području Zadarske županije:

- Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Zadarske županije,
- Hrvatske šume,
- Hrvatske vode,
- Javna ustanova NP Paklenica,
- Javna ustanova PP Velebit,
- Javna ustanova PP Telaščica,
- Javna ustanova PP Vransko jezero.

2.2. Nacionalna ekološka mreža / Natura 2000

Nacionalna ekološka mreža obuhvaća područja koja su primjenom stručnih kriterija utvrđena kao područja važna za očuvanje ili uspostavljanje povoljnog stanja ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i/ili divljih vrsta na Europskoj i nacionalnoj razini. Osim područja ekološke mreže, utvrđena su i dva ekološka koridora – migracijski koridor za ptice te koridor za morske kornjače – priobalni pojas do 50 metara dubine. Za svako područje utvrđeni su ciljevi očuvanja i mjere zaštite.

Prema Uredbi o proglašenju ekološke mreže („Narodne novine“ broj 109/'07.) u Zadarskoj županiji je zaštićeno oko 150 manjih lokaliteta.

NATURA 2000 (nastavak na Ekološku mrežu) je najveća koordinirana mreža područja očuvanja prirode u svijetu.

2.3. Kulturno – povijesna baština

Kulturna baština Zadra i regije, od najstarijih vremena do nedavne prošlosti, bogata je i vrlo vrijedna. U Zadru se mogu pronaći ostaci iz stare antike, starokršćanskog pa sve do ranog srednjeg vijeka.

Povijesna jezgra **Zadra** smještena je na izduženom poluotoku. Naselje Liburna (*grč. Idassa*) u 1. st. pr. n. e. postaje rimska kolonija lader. Antički raster grada sačuvao se do danas. Glavna uzdužna i glavna poprečna ulica zatvaraju prostor gradskog trga - foruma. U ranokršćansko doba je izgrađen episkopalni kompleks s katedralom, baptisterijem, i episkopijem. Crkva sv. Donata najvrijedniji je primjer predromaničkog graditeljstva u nas. Crkva, kapitul i zvonik sv. Marije, crkva sv. Krševana i sv. Stošije su primjeri romaničkog stila. Gotički je stil zastupljen u crkvama sv. Frane, sv. Dominika i sv. Mihovila. Gradske zidine su iz razdoblja renesanse. 60% povijesne jezgre srušeno je u II. svjetskom ratu.

Mnogobrojni **zadarski otoci** posjeduju vrlo vrijednu povijesnu baštinu. Na zadarskim otocima ima i starih utvrda poput Kašteline na Viru i Svetog Mihovila na Ugljanu, kule Torete na Silbi, a u Velom Ratu na Dugom otoku nalazi se i jedan od najljepših hrvatskih svjetionika.

Najvrijednija kulturna baština zadarskih otoka odnosi se na najveći **otok Pag**; otok soli, sira i čipke. Gradska jezgra Paga, iz 15. stoljeća, poznata je po pravilnim ulicama koje su rezultat planiranja čuvenoga hrvatskog graditelja Jurja Dalmatinca. U njezinu je središtu crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, iz istog razdoblja. Pag predstavlja jedinstveni spomenik srednjovjekovnog urbanizma u Hrvatskoj. Nažalost, veći dio obrambenog zida koji je predstavljao okvir urbanom prostoru porušen je početkom 19. stoljeća, no u potpunosti je sačuvan raster ulica i trgova, najveći broj kuća još uvijek ima izvorne konture, pa čak i dijelove arhitektonske artikulacije. Od nekadašnjih šest gradskih crkava, tri su još u funkciji, jedna je obnovljena i pretvorena u izložbeni prostor, a jedna sačuvana u ruševnom stanju. Također su djelimično očuvane javne zgrade (Kneževa palača, Biskupova palača). Prostor Starog grada predstavlja jedan od najznačajnijih arheoloških lokaliteta u Hrvatskoj, svojevrsni srednjovjekovni pandan antičkoj Saloni.

Na otoku Pagu se nalazi **Caska** - na zapadnom dijelu paške uvale. U uvali Caska danas ima tek nekoliko kuća, no na njezinom morskom dnu se nalazi potopljeni grad. Prema povjesničarima to je rimski grad koji je, uslijed potresa, potonuo u 4. stoljeću. No postoje pretpostavke kako je Caska, iz nepoznatih razloga, napuštena te ju je tijekom stoljeća, prirodnim podizanjem razine, prekrilo more. Da je Caska imala osobito značenje, svjedoči i činjenica da je u njoj raskošni ljetnikovac imala poznata i bogata senatorska obitelj iz Rima Calpurnia.

Na **otoku Pašmanu** nalaze se dva vrijedna samostana – franjevački iz 14. - 18. stoljeća i benediktinski iz 12. - 15. stoljeća. Drugi je važan kao jedini aktivni muški benediktinski samostan u Hrvatskoj, a ističe se i vrijednom zbirkom starih slika i atraktivnim položajem. U blizini otoka Ugljana, na otočiću Galevac, nalazi se franjevački samostan iz 15. stoljeća.

Nin je jedan od najstarijih gradova na Mediteranu, a star je, poput Zadra, 3000 godina. Mnoge civilizacije ostavile su svoje tragove koji se najbolje mogu vidjeti u starogradskoj jezgri, na malom otočiću usred plitke lagune. U prapovijesti značajna trgovačka luka, a zatim rimski municipij. U srednjem vijeku Nin je bio prva prijestolnica Hrvata, a biskupsko sjedište bio je od 9. do 19. stoljeća. Na malom prostoru otočića nalazilo se 12 crkava i 3 samostana od čega su danas ostale sačuvane crkve: crkva sv. Ambroza, crkva sv. Anselma, crkva sv. Križa te crkva sv. Nikole. Kamena svjedočanstva rimskog Nina ostaci su najvećeg rimskog hrama na Jadranu iz 1. st., nalazište mozaika iz 2. st., ostaci rimskih zgrada u okolišu crkve sv. Križa iz 1.- 6. st., Gornja i Donja gradska vrata, dva kamena mosta i ostaci zidina iz venecijanskog razdoblja. U Ninu se nalaze originalni ostaci starohrvatskog broda Condura Croatica iz 11. st., a može se vidjeti i kopija dijela broda Serilie Liburnice iz 1. st. i kopija krstionice kneza Višeslava iz 9. st. U crkvenoj riznici *Zlato i srebro grada Nina* čuvaju se: Judin srebrnjak, slika s prikazom ukazanja Gospe od Zečeva, prsten pape Pija II., relikvije ninskih nebeskih zaštitnika sv. Anselma, sv. Marcele i sv. Ambroza iz 8.-14.st. te brojni zavjetni darovi. Nadaleko su poznate predromaničke crkve sv. Križa iz 9. st. i sv. Nikole iz 11./12. st.

Kopneno zaleđe Zadra u području **Ravnih kotara i Bukovice** obiluje vrijednim kulturno-povijesnim spomenicima. Među njima posebno mjesto zauzimaju spomenici koji se povezuju s vitezovima templarima i redom ivanovaca u Hrvatskoj. Središte Ivanovaca bilo je u gradu Vrani, a čuveni su vranski priori, sve do njegova pada u turske ruke u 16. stoljeću, imali ključnu ulogu u upravljanju hrvatskom srednjovjekovnom državom. Danas su od srednjovjekovne Vrane ostale samo zidine uz istoimeno selo uz obale Vranskog jezera.

Središte Ravnih kotara **grad Benkovac** ponosi se utvrdom Kaštel Benković iz 15. stoljeća koja je nešto bolje očuvana te uz nju starom crkvom sv. Ante iz istog doba. Benkovac je bio važno povijesno središte, o čemu svjedoče nedaleki ostaci antičke Asserije, počeci koje sežu u željezno doba. U blizini Benkovca nalazi se i stara utvrda Kličevica iz 15. stoljeća te franjevački samostan Karin iz 15.- 18. stoljeća.

Još dublje u unutrašnjosti, u krševitoj pustoši Bukovice, u dolini rijeke Krupe, smjestio se pravoslavni manastir Krupa iz 17. stoljeća, čija je crkva poznata po freskama oslikanoj unutrašnjosti. U Ravnim kotarima i Bukovici ima i mnogo drugih starih crkava i kula skladno uklopljenih u okolni krajolik između velebitskih padina i obala mora.

Urbana struktura **Biograda** svoje podrijetlo vuče iz ranog srednjeg vijeka, premda je sam prostor poluotoka bio naseljen znatno ranije. Pojas obrambenih zidova s okruglim kulama porušen je krajem 19. st. Unutar urbane jezgre nalaze se zaštićeni spomenici iz srednjeg i novog vijeka (crkva sv. Stošije, ostaci crkava sv. Ivana i sv. Tome, kaštel Matković).

Tablica 9.: Osnovni razvojni izazovi i potrebe vezani uz prirodnu i kulturnu baštinu

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none">• Spomenička baština nije u dovoljnoj mjeri istražena niti valorizirana.• Zaštita prirodne i kulturne baštine u županiji je nedovoljna s obzirom na količinu i raznovrsnost baštine.• Prirodna i kulturna baština nije dovoljno poznata niti adekvatno zastupljena u turističkoj ponudi županije.	<ul style="list-style-type: none">• Sustavno voditi brigu o prirodnoj i kulturnoj baštini te ulagati u razvoj ljudskih resursa u ovom razvojnom području.• Koristiti međunarodne razvojne programe i fondove u svrhu dodatne financijske i stručne potpore prilikom sustavnog očuvanja županijske prirodne i kulturne baštine (kroz uključivanje županijskih institucija i stručnjaka u pripremu prijedloga međunarodnih projekata te njihovu provedbu, praćenje i vrednovanje).• Unaprijediti programe uključivanja prirodne i kulturne baštine u turističku ponudu županije.• Očuvanje kulturne baštine provoditi usporedno s osmišljavanjem identiteta županije.• Bolja informiranost o prirodnoj i kulturnoj baštini u županiji te podizanje svijesti o njihovom očuvanju.

Izvor: ZADRA

3. STANOVNIŠTVO DOBNA I OBRAZOVNA STRUKTURA

3.1. Broj stanovnika

Zadarska županija prema procjeni iz 2008. god. ima 174.595 stanovnika.

Prema popisu iz 2001. godine Zadarska županija imala je 162.045 stanovnika, od čega 61,77% živi u 6 gradova i 38,22% u 28 općina.

Prema zadnjim podacima svake godine se povećava broj stanovnika u Zadarskoj županiji, kako je prikazano u tablici. U 2008. god., u odnosu na procjenu prethodne godine, najveći pad broja stanovnika zabilježen je u Ličko-senjskoj županiji, 591 ili 1,16%, dok je najveći porast broja stanovnika zabilježen u Zadarskoj županiji, 1.613 ili 0,93%.

Tablica 10.: Procjena broja stanovnika u Zadarskoj županiji 2004. – 2008. god.

Godina	Broj stanovnika
2004.	167.045
2005.	169.151
2006.	171.201
2007.	172.982
2008.	174.595

Izvor: Državni zavod za statistiku

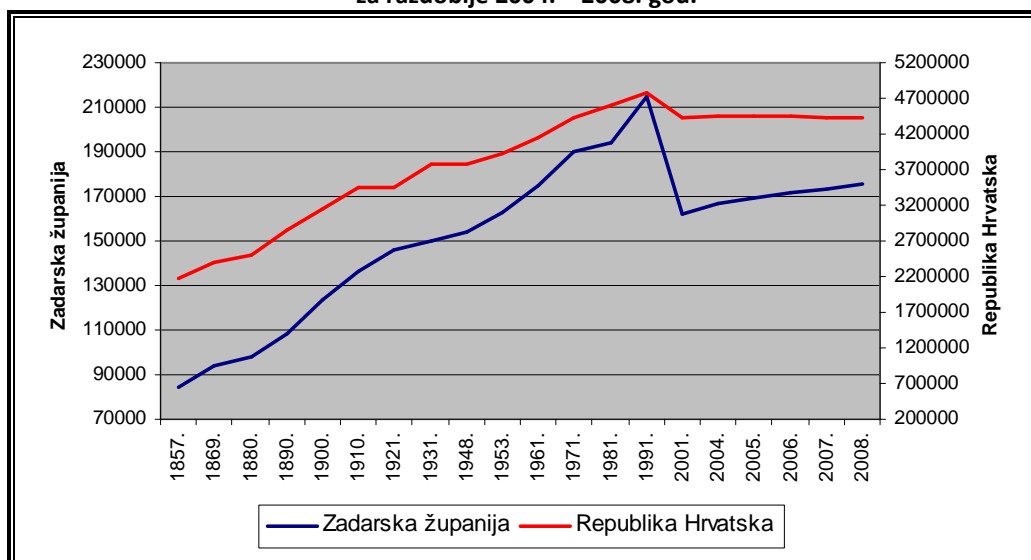
Tablica 11.: Broj stanovnika po gradovima u Zadarskoj županiji prema popisu stanovništva iz 2001. god.

Grad	Zadar	Benkovac	Biograd n/m	Pag	Nin	Obrovac
Broj stanovnika	72.718	9.786	5.259	4.350	4.603	3.387

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz dostupnih podataka uočljiva je velika raspršenost stanovništva na relativno velik broj naselja među kojima je velik broj na izvjesnom putu demografskog iščeznuća (prvenstveno ona na najslabije naseljenom području Gračaca, Benkovca, Obrovca te manjih, udaljenih otoka). Konkretnije, iz dostupnih podataka je vidljivo da je među 28 općina, njih 14 s manje od 2.000 stanovnika (od čega 5 s manje od 1.000 stanovnika), a njih 19 s manje od 3.000 stanovnika.

Slika 6.: Kretanje stanovništva Zadarske županije i RH za razdoblje 1857 – 2001. i procjene stanovništva za razdoblje 2004. – 2008. god.

Izvor: Državni zavod za statistiku

3.2. Prirodno kretanje stanovništva

Trend kretanja broja stanovnika Zadarske županije u odnosu na druge hrvatske županije je pozitivan, s obzirom na procijenjen prirast u drugim županijama u razdoblju 2002. -2008. godine. Također, vitalni indeks (broj živorođenih na 100 umrlih) Zadarske županije je znatno veći od vitalnog indeksa RH, i to konstantno za 20%. Stopa nataliteta iznosila je 2008. god. 10,2‰ u odnosu na 9,9‰ na razini Republike Hrvatske. Stopa mortaliteta u Zadarskoj županiji bila je identična stopi nataliteta, dok je na razini Republike Hrvatske sa 11,8‰ bila veća od stope nataliteta.

Tablica 12.: Prirodno kretanje stanovništva u Zadarskoj županiji 2002. -2009. – usporedba s RH

Godina	Prirodni prirast Zadarska županija	Prirodni prirast RH	Vitalni indeks Zadarska županija	Vitalni indeks RH
2002.	-62	-10475	96,2	79,3
2003.	-192	-12907	88,7	75,5
2004.	-51	-9449	96,8	81
2005.	77	-9298	104,5	82
2006.	31	-8932	101,9	82,3
2007.	-118	-10457	93,4	80
2008.	0	-8398	100	83,9
2009.	-39	-7 837	97,9	85

Izvor: Državni zavod za statistiku

U Zadarskoj županiji najveći prirodni prirast ima, dakako, Grad Zadar, a slijedi ga Općina Bibinje, dok najmanji prirodni prirast ima Općina Preko.

Tablica 13.: Prirodni prirast i vitalni indeks po gradovima i općinama u Zadarskoj županiji 2008. god.

	Prirodni prirast	Vitalni indeks
Gradovi	75	107,5
Benkovac	-14	90,3
Biograd na Moru	17	133,3
Nin	-3	91,7
Obrovac	-21	59,6
Pag	-20	62,3
Zadar	116	117,5
Općine	-75	90,5
Bibinje	25	183,3
Galovac	4	128,6
Gračac	-16	76,8
Jasenice	7	150
Kali	-15	58,3
Kolan	-3	76,9
Kukljica	-14	22,2
Lišane Ostrovičke	-6	60
Novigrad	0	100
Pakoštane	17	140,5
Pašman	-6	73,9
Polača	-16	30,4
Poličnik	12	130,8
Posedarje	-6	87,5
Povljana	-7	50
Preko	-41	38,8
Privlaka	-7	66,7
Ražanac	-3	90,9
Sali	-15	40
Stankovci	3	110,7
Starigrad	-17	46,9
Sukošan	3	107,7
Sveti Filip i Jakov	8	121,1
Škabrnja	15	236,4
Tkon	-5	54,5
Vir	8	133,3
Vrsi	4	128,6
Zemunik Donji	-4	81,8

Izvor: Državni zavod za statistiku

Demografska kretanja od 2001. godine pokazuju da Zadarska županija s ostalim hrvatskih županijama dijeli generalni negativni demografski trend, ali ne i intezitet koji on ima u većini

ostalim županijama. Veći prirodni prirast od Zadarske županije u Hrvatskoj imaju jedino Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska i Međimurska županija¹.

3.3. Migracije

Pored prirodnog prirasta Zadarska županija ima pozitivan migracijski saldo te je u 2008. god. treća u Republici Hrvatskoj, nakon grada Zagreba i Zagrebačke županije. U nastavku je prikazan migracijski saldo kroz godine.

Tablica 14.: Migracijska kretanja u Zadarskoj županiji 2002. – 2008. god.

Godina	Dospeljeni		Odseljeni		Migracijski saldo
	Iz druge županije	Iz inozemstva	U druge županije	U inozemstvo	
2002.	1644	1487	1211	398	1522
2003.	1768	1230	1087	272	1639
2004.	1784	1360	1081	284	1779
2005.	1845	1311	960	258	1938
2006.	1896	1526	1022	330	2070
2007.	1790	1376	1134	404	1628
2008.	1611	1368	1019	504	1456

Izvor: Državni zavod za statistiku

3.4. Dobna struktura

Prosječna starost stanovništva u Zadarskoj županiji, prema popisu stanovništva iz 2001. god., je 38,9 godina i malo je niža od državnog prosjeka koji je 39,3 godine, što znači da Zadarska županija ne stari brže od ostatka Hrvatske. Županija ima i iznadprosječnu zastupljenost stanovnika u dobnoj strukturi od 0 do 14 godina, dok u ostalim skupinama prati nacionalnu strukturu. Općina Sali, s prosječnom starosti od 49,2 godine, ima najveći postotak stanovništva starijeg od 65 godina (33,57%), slijede je Grad Pag (20,43%) i Zadar (13,48%). Najmanji udio starijeg stanovništva imaju Općina Bibinje (10,27%) i Grad Biograd na Moru (12,34%). Također, Općina Bibinje ima najmlađi prosjek godina u Zadarskoj županiji 34,6.

Tablica 15.: Dobna struktura stanovništva u Zadarskoj županiji po općinama i gradovima prema popisu stanovništva iz 2001. god.

Teritorij	Spol	Br. stanovnika u dobi 0-19 godina	Radni kontigent žene (15-59) muškarci (15-64)	60 godina i više	Prosječna starost
Zadarska županija	Ukupno	40.476	101.242	34.790	38,9
	M	20.719	53.676	14.896	37,5
	Ž	19.757	47.566	19.894	40,2
Grad Benkovac	Ukupno	2.774	5.641	2.225	37,7
	M	1.464	3.110	900	35,7
	Ž	1.310	2.531	1.325	39,6
Grad Biograd na Moru	Ukupno	1.321	3.457	933	37,7
	M	637	1.782	428	37,2

¹ Prema podacima iz statičkih informacija 2009. po prirodnom prirastu i vitalnom indeksu, www.dzs.hr

	Ž	684	1.675	505	38,2
Grad Nin	Ukupno	1.143	2.882	1.044	39,8
	M	588	1.558	432	38,4
	Ž	555	1.324	612	41,3
Grad Obrovac	Ukupno	917	1.978	761	38,2
	M	446	1.068	342	37,5
	Ž	471	910	419	38,9
Grad Pag	Ukupno	956	2.601	1.203	42,5
	M	502	1.374	542	41
	Ž	454	1.227	661	43,9
Grad Zadar	Ukupno		47.555	13.753	38,1
	M		24.153	5.924	36,8
	Ž		23.402	7.829	39,3
OPĆINE					
Bibinje	Ukupno	1.152	2.544	574	34,6
	M	591	1.342	260	34
	Ž	561	1.202	314	35,3
Galovac	Ukupno	347	737	229	36,4
	M	163	422	95	35,9
	Ž	184	315	134	36,9
Gračac	Ukupno	895	2.103	1.221	41,7
	M	438	1.187	538	40,4
	Ž	457	916	683	43,1
Jasenice	Ukupno	352	797	305	38,6
	M	186	454	119	36,5
	Ž	166	343	186	40,7
Kali	Ukupno	395	1.047	453	41,2
	M	215	576	198	39,6
	Ž	180	471	255	42,8
Kukljica	Ukupno	108	368	231	47,6
	M	68	211	95	43,8
	Ž	40	157	136	51,7
Lišane Ostrovičke	Ukupno	188	423	226	41,8
	M	104	259	87	38,7
	Ž	84	164	139	45,2
Novigrad	Ukupno	601	1.359	600	39,6
	M	331	775	244	37,1
	Ž	270	584	356	42,2
Pakoštane	Ukupno	1095	2.391	760	36,9
	M	576	1.312	325	35,7
	Ž	519	1.079	435	38,2
Pašman	Ukupno	480	1.104	628	43,1
	M	242	612	275	41,6
	Ž	238	492	353	44,6
Polača	Ukupno	379	818	343	38,9
	M	185	454	144	37,7

	Ž	194	364	199	40
Poličnik	Ukupno	1309	2.845	824	36,2
	M	666	1.606	319	34,8
	Ž	643	1.239	505	37,6
Posedarje	Ukupno	900	2.106	799	38,9
	M	460	1.175	350	37,5
	Ž	440	931	449	40,4
Povljana	Ukupno	152	435	202	42,7
	M	76	252	86	41,5
	Ž	76	183	116	43,8
Preko	Ukupno	608	2.216	1353	47,3
	M	309	1.324	606	45,6
	Ž	299	892	747	49,1
Privlaka	Ukupno	519	1.323	566	40,8
	M	260	707	257	39,9
	Ž	259	616	309	41,6
Ražanac	Ukupno	722	1.898	748	40,7
	M	373	1.059	312	39,2
	Ž	349	839	436	42,2
Sali	Ukupno	305	901	758	49,2
	M	158	516	332	47,3
	Ž	147	385	426	51
Stankovci	Ukupno	505	1.159	592	41,4
	M	266	670	226	38,5
	Ž	239	489	366	44,3
Starigrad	Ukupno	387	1.051	592	43,6
	M	183	597	261	42,2
	Ž	204	454	331	44,9
Sukošan	Ukupno	1217	2.846	790	37,1
	M	626	1.512	330	35,8
	Ž	591	1.334	460	38,4
Sveti Filip i Jakov	Ukupno	1263	2.911	757	36,5
	M	654	1.570	322	35,2
	Ž	609	1.341	435	37,7
Škabrnje	Ukupno	504	1.082	314	35,8
	M	258	586	131	34,6
	Ž	246	496	183	37
Tkon	Ukupno	159	421	183	41,2
	M	78	237	73	39,3
	Ž	81	184	110	43
Vir	Ukupno	341	1.073	370	40,5
	M	165	584	168	39,5
	Ž	176	489	202	41,4
Zemunik Donji	Ukupno	465	1.170	453	40,4
	M	235	632	175	38,6
	Ž	230	538	278	42,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prema procjeni broja stanovnika iz 2008. god. prosječna starost stanovništva u Zadarskoj županiji je 40,1 godina i dalje je niža od državnog prosjeka koji je 41 godinu.

Zadarska županija ima uravnotežen sastav po spolu: od ukupnog broja stanovnika po procjeni za 2008. god. oko 88.560 su žene, a 86.035 su muškarci.

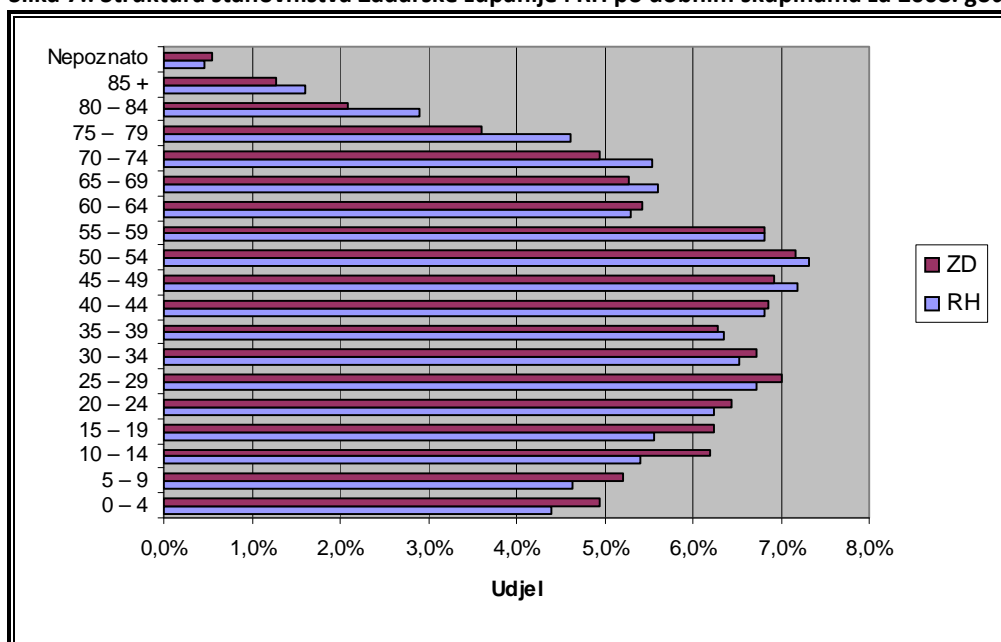
Gledano po dobnim skupinama, muškarci su neznatno zastupljeniji u mlađim dobnim skupinama, dok u skupini starijih od 60 godina ima više žena, što pokazuje i indeks starosti. Indeks starosti u Zadarskoj županiji za žene je 114,1 dok je za muškarce 86,68.

Tablica 16.: Procjena dobne strukture stanovništva u Zadarskoj županiji u 2008. god.

Dobne skupine	Zadarska županija		
	ukupno	muškarci	žene
Ukupno	174.595	86.035	88.560
0 – 4	8.626	4.407	4.219
5 – 9	9.105	4.652	4.453
10 – 14	10.820	5.515	5.305
15 – 19	10.890	5.518	5.372
20 – 24	11.232	5.729	5.503
25 – 29	12.250	6.194	6.056
30 – 34	11.756	5.888	5.868
35 – 39	10.976	5.512	5.464
40 – 44	11.966	6.078	5.888
45 – 49	12.091	6.145	5.946
50 – 54	12.496	6.463	6.033
55 – 59	11.907	6.076	5.831
60 – 64	9.484	4.580	4.904
65 – 69	9.222	4.342	4.880
70 – 74	8.629	3.870	4.759
75 – 79	6.305	2.673	3.632
80 – 84	3.651	1.272	2.379
85 +	2.219	678	1.541
Nepoznato	970	443	527

Izvor: Državni zavod za statistiku

Slika 7.: Struktura stanovništva Zadarske županije i RH po dobnim skupinama za 2008. god.

Izvor: Državni zavod za statistiku

Gustoća naseljenosti u Zadarskoj županiji je 44,5 stanovnika/ km², što je ispod prosjeka RH od 78,40 stanovnika/ km².²

Stupanj nacionalne homogenosti je visok. Prema nacionalnoj pripadnosti od ukupnoga broja stanovnika njih 93,3% hrvatske je nacionalnosti. Srpska nacionalna manjina čini 3,53% stanovništva županije, albanska 0,39%, slovenska 0,16%, dok Bošnjaka ima 0,16%.

Osnovna značajka županije je neujednačeno demografsko stanje te postupno oporavljanje broja stanovnika. Naime, u odnosu na 1991. god. Zadarska županija ima značajno manje stanovnika, no kad se procjena broja stanovnika iz 2008. god. usporedi s brojem stanovnika iz 2001. god. vidljivo je povećanje broja stanovnika, i to za 12.550 osoba. Zadarska županija je 2008. god. imala najveći porast stanovništva u Hrvatskoj.

Zbog ratnih posljedica određena područja u nekim općinama i gradovima su gotovo napuštena, što značajno otežava bilo kakve zahvate u svrhu poticanja ravnomjernog razvoja županije.

Prisutna je migracijska privlačnost Zadarske županije, uz pozitivno prirodno kretanje stanovništva, što zasigurno reflektira ekonomske i druge potencijale koji postoje u županiji. S druge strane, svi koraci u realizaciji tih potencijala zasigurno predstavljaju najrealniju moguću osnovu budućih pozitivnih demografskih kretanja, ali i osiguranje ravnomjernije raspodjele stanovništva na području županije.

² Slika zdravlja Zadarske županije

3.5. Obrazovna struktura

Od ukupno radno sposobnog stanovništva (prema popisu iz 2001. god., njih 132.549 starije je od 15 godina), 19,7% (odnosno 26.108 osoba) radno sposobnog stanovništva ima osnovnoškolsko obrazovanje, dok je 47,9% (odnosno 63.494 stanovnika) srednjoškolske razine obrazovanja. Znatno manje osoba, njih 10,7% (14.121), ima najmanje višu školu ili stručni studij. Udio osoba s magisterijem i doktoratom znanosti je 0,3%, što je osjetno niže od hrvatskog prosjeka koji iznosi 0,5%.

Tablica 17.: Obrazovna struktura u Zadarskoj županiji

Spol	Ukupno	Bez škole	1.-3. razred	4.-7. razred	Osnovna škola	Srednja škola (1-3 g), VKV, KV	Srednja škola (4 g)	Gimnazija	VŠS	VSS	mr.sc.	dr.sc.	Nepoznato
sv.	132.549	6.787	8.573	12.024	26.108	37.650	19.499	6.345	5.281	8.464	265	111	1.442
m	64.562	1.397	2.928	4.527	11.484	25.692	7.753	2.233	3.125	4.350	164	89	820
ž	67.987	5.390	5.645	7.497	14.624	11.958	11.746	4.112	2.156	4.114	101	22	622

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18.: Usporedba obrazovne strukture Zadarske županije i Republike Hrvatske (po udjelima u ukupnom stanovništvu u %)

	Bez škole	1.-3. razred OŠ	4.-7. razred OŠ	Osnovna škola	Zanat, KV, VKV	Srednja škola	Gimnazija	VŠS	VSS	mr.sc.	dr.sc.
Republika Hrvatska	2,9	4,5	11,2	21,8	27,2	15	4,8	4,1	7,3	0,3	0,2
Zadarska županija	5,1	6,5	9,1	19,7	28,4	14,7	4,8	4	6,4	0,2	0,1

Izvor: Državni zavod za statistiku

Okvirno govoreći, usporedba obrazovne strukture pokazuje da je, usprkos činjenici da grad Zadar ima iznimnu kulturnu tradiciju i sjedište je najstarijeg sveučilišta na području Republike Hrvatske (prvi put osnovanog 1396. god), obrazovna struktura u županiji znatno lošija od hrvatskog prosjeka. Ovakvo stanje, dugoročno, svakako predstavlja razvojno ograničenje županije. Povećanje obrazovanja stanovnika je područje koje zahtjeva sustavno unaprijeđenje. No loša ocjena obrazovne strukture stanovništva može se donekle ublažiti komentarom kako u kategoriju „bez škole“, u koju spada 5,1% stanovništva Zadarske županije, uglavnom ulazi starije stanovništvo te je realno očekivati pozitivne trendove kao rezultat uspostavljenog sustava obveznog osnovnoškolskog obrazovanja.

Tablica 19.: Upisani studenti po godinama

Školska god.	Broj studenata
2002./'03.	4.385
2003./'04.	4.332
2004./'05.	4.549
2005./'06.	4.749
2006./'07.	5.010

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 20.: Diplomirani studenti po godinama

Školska god.	Broj studenata
2002.	466
2003.	572
2004.	593
2005.	631
2006.	742
2007.	763
2008.	808

Izvor: Državni zavod za statistiku

Broj upisanih studenata te studenata koji diplomiraju je u porastu u cijelom promatranom razdoblju.

3.6. Osobe s invaliditetom³

U 2008. godini u Zadarskoj županiji živi 15.156 osoba s invaliditetom, od čega muškaraca 10.133 (66,9%) i 5.023 žena (33,1%).

63% osoba s invaliditetom nema završenu osnovnu školu ili ima nedovršeno osnovnoškolsko obrazovanje, 29,9% ima srednju stručnu spremu, a 3,6% ima visoko obrazovanje; specijalno obrazovanje ima 3,5% osoba s invaliditetom. Ukupan broj zaposlenih osoba s invaliditetom je 250. U obitelji živi 79,0% osoba s invaliditetom, dok ih čak 21% živi samo, 19% ih živi u ustanovi, a 2% kod udomitelja i skrbnika.

Oko 51% je osoba koje ostvaruju prava iz socijalne skrbi i imaju potrebu za pomoći i njegom u kući. U Zadarskoj županiji 495 djece ostvaruje pravo na primjeren oblik odgoja i obrazovanja, s udjelom lake mentalne retardacije od 61%.

3.7. Zdravstveno stanje stanovništva

Pravo na zdravlje je osnovno ljudsko pravo i ključni element socijalnog i ekonomskog razvoja pojedinca i društva u cjelini jer dobro zdravlje pojedinca djeluje na osobni, ali i ukupni društveni razvoj. Na razini pojedinca, ali i društva u cjelini, identificirane su četiri grupe odrednica koje utječu na očuvanje zdravlja, a to su genetske, okolišne, socijalne i ekonomske.

U Planu za zdravlje žitelja Zadarske županije temeljenom na utvrđivanju javnozdravstvenih prioriteta područja djelovanja (ovisnost, skrb za starije, nasilje, kardiovaskularni rizici te tjelesna neaktivnost) te Planu zdravstvene zaštite u Zadarskoj županiji temeljenom na razvojnim planovima zdravstvenih ustanova kojima je osnivač Zadarska županija iscrpno su prikazani pokazatelji stanja zdravlja uključujući morbiditetno-mortalitetnu statistiku, rizike za zdravlje u populaciji te utjecaj okoliša na zdravlje stanovništva.

³ Hrvatski zavod za javno zdravstvo: Izvješće o osobama s invaliditetom u RH, 2008. godina : http://www.hzjz.hr/epidemiologija/kron_mas/invalid.htm

Vodeće skupine bolesti u djelatnostima primarne zdravstvene zaštite su bolesti dišnog sustava, bolesti cirkulacijskog sustava s najvećim udjelom hiperetnizivnih bolesti (61,7%), a u bolničkom zbrinjavanju vodeće skupine bolesti su bile novotvorine, bolesti probavnog i cirkulacijskog sustava. Najveća smrtnost zabilježena je u skupini bolesti cirkulacijskog sustava. Po potencijalno izgubljenim godinama života⁴ najveća smrtnost bilježi se u skupini bolesti novotvorina⁵ te bolesti cirkulacijskog sustava i ozljeda kod kojih je značajan udjel smrtnih ishoda prometnih nesreća.

Rizicima za zdravlje poput pušenja, konzumiranja alkohola, poremećaja prehrane, smanjene tjelesne aktivnosti, spolno rizičnih ponašanja te utjecajima okoliša na zdravlje poput uvjeta na radnom mjestu, kvalitete voda za piće i mora, kvaliteti hrane, zraka, utjecajima buke izložene su sve populacijske skupine. U tom smislu poduzimaju se specifične mjere promicanja zdravlja, prevencije i ranog otkrivanja bolesti od strane Zavoda za javno zdravstvo Zadarske županije.

Tablica 21.: Osnovni Razvojni izazovi i potrebe u vezi sa stanovništvom

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<p><u>Stanovništvo, naseljenost i dobna struktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontinuiran proces starenja stanovništva. Prosječna starost stanovnika u općinama veća je nego u gradovima, a prosječna starost na otocima veća je nego u ostalom dijelu županije, što dodatno naglašava prisutne razlike unutar županije. • Izražena je prostorno populacijska neravnoteža, neravnomjerna naseljenost pojedinih dijelova županije, smanjivanje broja stanovnika poglavito otoka, a koncentriranje stanovnika u gradovima te priobalju, radi odlaska na školovanje i zapošljavanja. <p><u>Obrazovna struktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nezadovoljavajuća obrazovna struktura. • Udio stanovnika s visokom stručnom spremom, doktoratom i magisterijem je osjetno niži od hrvatskog prosjeka. 	<p><u>Stanovništvo naseljenost i dobna struktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Poticati rast životnog standarda stanovništva s ciljem poticanja porasta nataliteta. • Poboļjšati prometnu, gospodarsku i kulturnu povezanost otoka s kopnom, državnim subvencijama i osigurati kvalitetu i dostupnost zdravstvenih, obrazovnih, kulturnih i socijalnih usluga. • Zadržati i privući mlade, obrazovane ljude na otoke i u manje razvijene općine županije specifičnim mjerama socijalne, gospodarske i stambene politike. <p><u>Obrazovna struktura</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjerama financijske i druge potpore podržati rast broja upisanih studenata u Zadarskoj županiji. • Mjerama gospodarske politike osigurati zapošljavanje najboljim studentima. • Razvijati pogodno okruženje (uključujući rekreativne sadržaje i socijalne pogodnosti /rješavanje stambenog pitanja, osiguravanje zdravstvene zaštite, organiziranje kulturnih i sportskih sadržaja tijekom cijele godine, osiguravanje brige za malu djecu i sl.) kako bi se zadržali mladi.

Izvor: ZADRA

⁴ Potencijalno izgubljenim godinama života smatraju se godine koje je neka osoba mogla doživjeti, a nije zbog prerane smrti, i koja se različitim mjerama zdravstvenih i socijalno ekonomskih intervencija mogla spriječiti; termin se uglavnom koristi u cilju što boljeg planiranja javno zdravstvenih aktivnosti i korištenja zdravstvenih resursa.

⁵ Pojam „novotvorina“ (tumori, neoplazija) označava novonastalu tvorbu u organizmu koja je nastala kao posljedica različitih unutarnjih i vanjskih faktora koji djeluju na organizam. U osnovi, novotvorine nastaju kad se izgubi normalna regulacija kontroliranih mehanizama rasta stanice. Izvor: www.medicina.hr

4. RADNA SNAGA I ZAPOSLENOST

4.1. Radna snaga

Glavni izvor radne snage predstavlja muško stanovništvo od 15 do 64 godine i žene od 15 do 59 godina, a nazivamo ga *radni kontingent* ili *radno sposobno* stanovništvo. Radni kontingent Zadarske županije čine 122.600 osoba, od toga ekonomski aktivno stanovništvo čine 62.800 osoba, dok je ekonomski neaktivno 56.800 osoba.⁶

Osobe koje rade ili aktivno traže zaposlenje predstavljaju najvažniju kategoriju tržišta rada, a to je *radna snaga* ili *ekonomski aktivno* stanovništvo.

Neaktivnim se može postati iz različitih razloga: zbog bolesti, starosti, zauzetošću školovanjem, odgojem i skrbi o djeci pa do odustajanja od aktivnog traženja zaposlenja iz razloga obeshrabrenosti koji nije rijedak kod, npr. starijih, i uz to više godina nezaposlenih osoba zbog njihovog osjećanja nemogućnosti da zaposlenje dobiju u konkurenciji s novim i često obrazovnijim tražiteljima zaposlenja.⁷

Tablica 22.: Registrirana radna snaga u Zadarskoj županiji 2004. – 2009. god.

	31.12.2004.		31.12.2005.		31.12.2006.		31.12.2007.		31.12.2008.		31.12.2009.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nezaposleni	12.278	21,1	11.361	19,1	11.898	19,09	10.508	16,95	9.846	15,7	11.196	18,99
Zaposleni	45.816	78,9	48.133	80,9	50.440	80,91	51.478	83,05	53.000	84,3	47.760	81,01
Radna snaga	58.094	100	59.494	100	62.338	100	61.986	100	62.846	100	58.956	100

Izvor: HZZ PS Zadar, HZZO PU Zadar

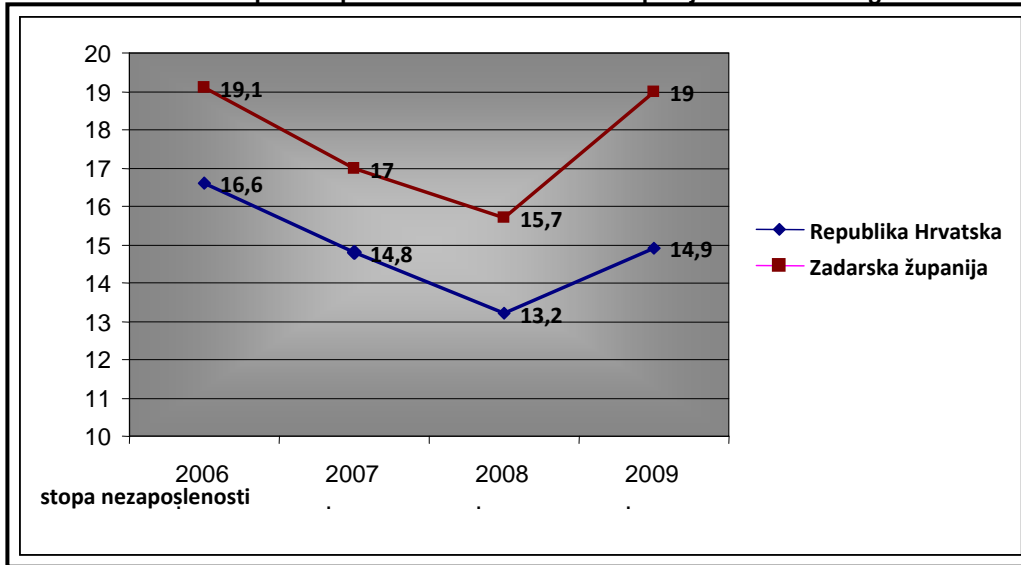
Stopu nezaposlenosti u Zadarskoj županiji karakterizira kontinuirani pad od 2001. do 2008. godine. Administrativna stopa nezaposlenosti Zadarske županije sa 29,2% (RH 21,8%) iz 2001. godine pala je na 15,7% (RH 13,2%) na kraju 2008. godine, s tim da su sve kvartalne vrijednosti stope nezaposlenosti u 2008. godini manje nego one zabilježene 2007. godine, a stopa od 13,3% iz trećeg kvartala 2008. godine predstavlja najnižu, do sada zabilježenu, stopu nezaposlenosti u Zadarskoj županiji.⁸ Preokret pozitivnog trenda događa se u kriznoj godini 2009., kada značajno raste nezaposlenost na državnoj i županijskoj razini, te stopa nezaposlenosti Zadarskoj županiji na dan 31.12.2009. godine dostiže 19%.

⁶ Tržište rada u Zadarskoj županiji

⁷ Tržište rada u Zadarskoj županiji

⁸ Tržište rada u Zadarskoj županiji

Slika 8.: Stope nezaposlenosti RH i Zadarske županije 2006 – 2009. god.

Izvor: Tržište rada Zadarske županije

Tablica 23.: Broj nezaposlenih u Zadarskoj županiji 2001. – 2009.

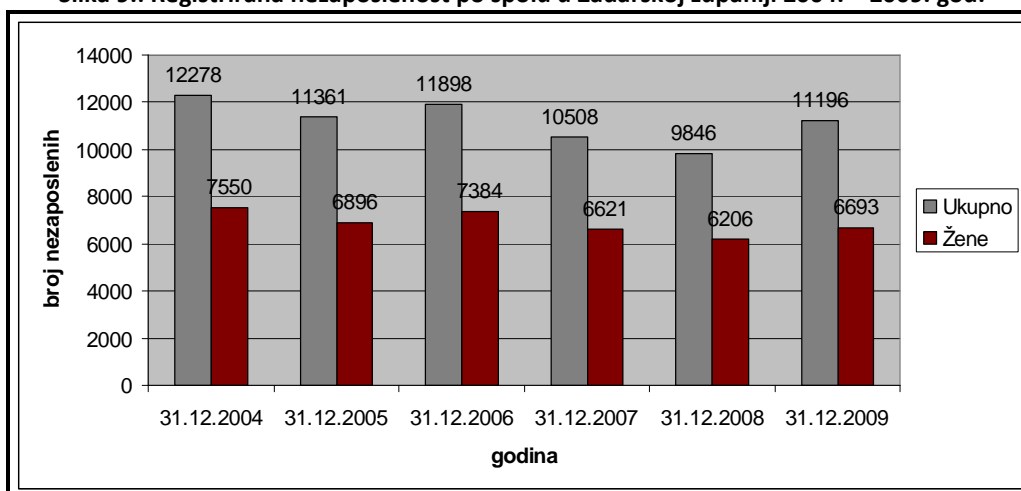
	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Republika Hrvatska	380.195	389.741	318.684	317.577	307.851	293.153	254.484	240.455	291.545
Zadarska županija	16.797	16.147	12.725	12.278	11.361	11.898	10.508	9.846	11.196
Žene	9.529	9.324	7.909	7.550	6.896	7.384	6.621	6.206	6.693
Benkovac	1.591	1.454	1.089	894	848	980	745	683	542
Biograd	1.578	1.350	1.128	916	837	1.004	858	763	303
Obrovac	702	671	645	642	649	610	517	502	448
Zadar	11.875	11.638	8.967	8.860	8.049	8.307	7.435	6.988	4.788
Pag	463	437	351	308	304	317	295	311	229
Gračac	588	597	545	658	674	680	658	599	685
Udio ZD u RH u %	4,42%	4,14%	3,99%	3,87%	3,69%	4,06%	4,13%	4,09%	3,84%

Izvor: HZZ

Od 2001. godine Zadarska županija je doživjela značajan ekonomski oporavak i oživljavanje gospodarstva što je preokrenulo dotadašnje negativne trendove na tržištu rada. To je prva godina poslije desetljeća stagnacije u kojoj je u zaposlenosti ostalo više osoba nego ih je bilo prethodne godine. Do kraja 2008. godine zaposlenost je u prosjeku godišnje rasla 3,7%, ili prosječno 1.800 osoba svake je godine zaposleno na novim radnim mjestima. 2008. godine u odnosu na 2007. godinu broj takvih osoba je bio 1.500, a u istoj godini, neovisno jesu li popunili novootvoreno mjesto ili su zamijenili nekog radnika, posao je dobilo 13.250 osoba. Recesijska godina 2009. se očituje u povećanju broja nezaposlenih na državnoj i županijskoj razini.

Struktura nezaposlenih po spolu obilježena je kontinuiranom većom stopom nezaposlenosti žena prema muškoj radnoj snazi.

Slika 9.: Registrirana nezaposlenost po spolu u Zadarskoj županiji 2004. – 2009. god.

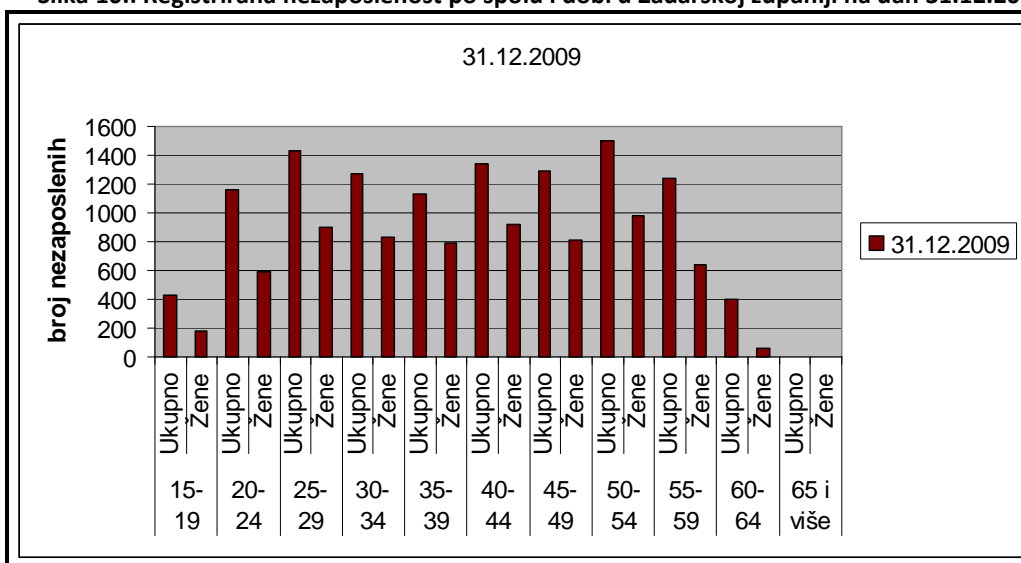

Izvor: HZZ PS Zadar

4.2. Struktura nezaposlenosti po dobi

Trendovi nezaposlenosti, kad su u pitanju dobne skupine, karakteriziraju suprotne tendencije: uočljiv je pozitivni kontinuitet kretanja prema smanjenju nezaposlenosti u dobnim skupinama do 25 godina, ali i nastavak rasta povećanja nezaposlenosti u dobnim skupinama preko 25 godina, a posebice u skupinama preko 55 godina.

Slika 10.: Registrirana nezaposlenost po spolu i dobi u Zadarskoj županiji na dan 31.12.2009.

Izvor: HZZ PS Zadar

Tablica 24.: Osnovni razvojni izazovi i potrebe u vezi s radnom snagom, nezaposlenosti i migracijama stanovništva

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Izražena je strukturna nezaposlenost – ponuda ne odgovara potražnji. • Veća stopa nezaposlenosti žena u odnosu na muškarce. • Kontinuirani trend povećanja nezaposlenosti u dobnim skupinama iznad 25, a posebno iznad 55 godina. • Poteškoće sa zapošljavanjem visoko obrazovanih kadrova rezultiraju visokim stopama dnevne migracije prema gradovima i razvijenijim općinama. • Nezaposlenost je izraženija kod slabije razvijenih općina. • Nedovoljna je povezanost poslodavaca, obrazovnih ustanova i Zavoda za zapošljavanje u analiziranju potreba tržišta rada i procjeni budućih kretanja. • Nedovoljna je uključenost gradova i općina u postojeće programe za obrazovanje radne snage, stipendiranje deficitarnih zanimanja i sl. • Politika izdavanja radnih dozvola, koja je na državnoj razini, nedovoljno uvažava županijske i lokalne potrebe i posebnosti za sezonskom radnom snagom. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prekvalificirati/dokvalificirati dio radnog aktivnog stanovništva te učinkovitije upravljati ljudskim resursima u skladu s potrebama gospodarstva kako bi se smanjile visoke stope nezaposlenosti u gradovima i dijelu nerazvijenijih općina. • Sustavno provoditi istraživanje potreba poslodavaca u Županiji i provesti analize tržišta rada . • Jačati lokalno partnerstvo poslodavaca, HOK-a, HGK, ZADRA-e, Zavoda za zapošljavanje i obrazovnih ustanova, radi razvoja ljudskih resursa u županiji. • Izraditi prijedlog mjera za zapošljavanje mladih u skladu s potrebama gospodarstva županije te poticanja gospodarske konkurentnosti županije kroz dodatna ulaganja u školovanje i doškovanje, cjeloživotno učenje te kroz prekvalificiranje postojeće radne snage u skladu s gospodarskim razvojnim potrebama i prioritetima županije. • Osnaživati uključivanje gradova i općina u programe stipendiranja deficitarnih zanimanja, promocije programa po školama. • Potrebno je stvoriti bazu podataka : zaposlenih po zanimanju/dobi/spolu te nezaposlenih po zanimanju/dobi/spolu.

Izvor: ZADRA

5. PROMETNA INFRASTRUKTURA

5.1. Cestovni prometni sustav

Geoprometni položaj Zadarske županije ima veliko značenje u povezivanju sjevernog i južnog dijela Hrvatske i Jadranske regije. U Zadru se sijeku panEuropske transverzale Sjever – Jug i jadransko – jonska. Kroz županiju prolazi Jadranska turistička cesta i autocesta Zagreb – Split A1 (tzv. Dalmatina).

Okosnicu županijske cestovne mreže na kopnenom dijelu Zadarske županije čine prometnice koje povezuju naselja: Zadar, Nin, Pag, Biograd na Moru, Benkovac, Obrovac i Gračac međusobno i s najvećim naseljima susjednih županija. U cilju što boljeg povezivanja otoka Zadarske županije s kopnenim zaleđem, na većini otoka izgrađena je cestovna mreža koja je ujedno i osnovni preduvjet za povezivanje svih naselja svakog otoka u homogenu prostornu i gospodarsku cjelinu. Izgradnjom autoceste Zagreb-Split udaljenost od Zagreba smanjena je na 270 km.

Na 73 km autoceste kroz Zadarsku županiju čvorišta su raspoređena sukladno prometnim potrebama luka, gradova i naselja, obalnog i otočnog kompleksa te drugih razvojno važnih zona u županijama. U Zadarskoj županiji se nalazi 5 čvorova (ulaza/izlaza na autocestu), i to su: Maslenica, Posedarje, Zadar 1, Zadar 2 i Benkovac. Iako se čvorovi Gornja Ploča i Sv. Rok (naselje) nalaze u Ličko-senjskoj županiji, bitni su za distribuciju prometnih tokova iz svih kontinentalnih smjerova prema jugu. Slijedi čvor Maslenica koji prihvaća prometne tokove iz smjera Senja i Karlobaga, obalnom jadranskom magistralom, kao i tokove iz smjera Obrovca i dijela Bukovice. Čvor Posedarje omogućuje povezivanje s Pagom i naseljima Novigradskog mora.

Čvorovi Zadar 1 i Zadar 2 distribuiraju prometne tokove prema urbanoj aglomeraciji Zadra i lučkom kompleksu, trajektnim vezama prema Zadarskom otočnom arhipelagu i Italiji. Preko čvora Zadar 2 optimalno je povezana Zračna luka Zemunik te pripadajući prostori Ravnih kotara. Čvor Benkovac značajan je za šire područje Benkovca i za biogradsku rivijeru, a preko njega ostvaruje se i priključak na državnu cestu preko Stankovaca.

Jadranska autocesta, s čvorištima Zadar 1 i Zadar 2, prolazi izvan područja grada Zadra. Koridor brze ceste Zadar 1 - Zadar prati trasu postojeće državne ceste D8 (JTC), dok je trasa brze ceste Zadar 2 – Gaženica položena novim koridorom, a važna je i za brz pristup Zračnoj luci Zadar. Gustoća cestovne mreže u Zadarskoj županiji iznosi 507 m/km² što je na razini prosjeka RH.

Tablica 25.: Gustoća državnih, županijskih i lokalnih cesta

	Ceste ¹ , km				Gustoća cestovne mreže u metrima po km ²
	Ukupno	Državne ceste ²	Županijske ceste	Lokalne ceste	
Republika Hrvatska	29.248	8.009	10.904	10.335	517
Primorsko - goranska županija	1.603	648	597	358	447
Ličko - senjska županija	2.003	673	575	785	380
Zadarska županija	1.839	632	527	680	507
Šibensko - kninska županija	1.294	410	470	414	434
Splitsko - dalmatinska županija	2.668	872	854	942	588
Istarska županija	1.866	455	682	729	663
Dubrovačko - neretvanska županija	1.007	394	274	339	566

¹ - podaci o cestama preuzeti su od Hrvatskih cesta

² - uključene su autoceste

Izvor: Hrvatske ceste

Javni prijevoz putnika i školske djece na području Zadarske županije je složen prometni podsustav u kojem se interakcijski isprepliće mnoštvo subjekata, od kojih su najvažniji državna i županijska uprava, kao davatelj koncesije i vlasnik infrastrukture, prijevoznici – koncesionari, vlasnici kolodvora te putnici. U prijevozni proces uključena su i tijela Ministarstva unutarnjih poslova RH, ispostave Hrvatskih cesta, županijskih uprava za ceste te općine i mjesne zajednice. U tom procesu sudjeluju i još Centar za vozila s tehničkim ispostavama za tehnički pregled vozila, Hrvatski autoklub te mnoštvo drugih državnih i privatnih subjekata.

Upravni odjel za gospodarstvo Zadarske županije 2008. godine je dao izraditi *Studiju prijevoza putnika u cestovnom prometu na području Zadarske županije* koja obuhvaća analizu stanja javnog županijskog prijevoza putnika i školske djece te prijedloge rješenja koja bi dala optimalni rezultat.

Analiza postojećeg stanja ukazuje na značajne probleme u funkcioniranju linijskog prijevoza na razini županije. Putnici i potencijalni korisnici autobusni prijevoz ocjenjuju skupim, nekonkurentnim i neatraktivnim. Posebno se pritom ističe: premali broj polazaka u danu, loša povezanost autobusnom mrežom linija, nekvalitetan vozni park, predugo putovanje do Zadra i dr. U Zadarskoj županiji također je mnoštvo potreba za novim autobusnim stajalištima.

U Zadarskoj županiji postoje dvije vrste migranata: dnevni migranti i tjedni migranti. Prva grupa je daleko brojnija, a i važnija za istraživanje kretanja stanovništva unutar županije. Tako je u Zadarskoj županiji 2001. godine živjelo 17.622 dnevna migranta i 1.644 tjedna migranta.

Istraživanja su pokazala da je očita mala popunjenost vozila na linijama, osobito na dijelovima linija između manjih mjesta udaljenih od Grada Zadra i većih naselja. Više od 90% svih putovanja se ostvari na putovanje u školu i na posao. Visok udio radno neproduktivnog stanovništva (učenici i studenti) koristi javni autobusni prijevoz. Linije za prijevoz djece su brojne, ali su prisutne velike razlike u broju putnika, tj. učenika na pojedinim linijama od najmanje jednog pa i preko stotine putnika. Također, očito je nepostojanje dovoljno organizacijsko – tehnološke usklađenosti potreba školske djece s njihovim slobodnim školskim aktivnostima i prijevoza do škole.

Racionalizacija organizacije prijevoza putnika na županijskim i školskim linijama može, uz još značajniju potporu države, dati i značajnije rezultate. Tim potporama (subvencije i sl.) država zapravo omogućuje kvalitetnije odvijanje cestovnog prometa. Ostvarenje dodatnih prihoda prijevoznicima iz sredstava za subvencioniranje prijevoza osiguralo bi i veće investicijske aktivnosti u obnovi starog voznog parka čija sadašnja struktura ne zadovoljava kriterije sigurnog i kvalitetnog prijevoza.

5.2. Željeznički promet

Područjem Zadarske županije prolazi tzv. "lička" željeznička pruga kojom su preko Knina povezani najveći gradski centri Dalmacije (Zadar, Šibenik, Split) sa središnjom Hrvatskom. Prema kategorizaciji: pruga Zadar – Knin ima karakter pomoćne magistralne željezničke pruge (MP 11.1). Željeznički promet nije na zadovoljavajućoj razini ne samo unutar županije, nego i prema ostalim dijelovima Republike Hrvatske. Svodi se na nekoliko teretnih i putničkih linija dnevno.

5.3. Pomorski promet

Razvoj pomorskih luka i pomorskih veza Zadarske županije mora se zasnivati na potrebama Republike Hrvatske u svezi povezivanja s drugim državama te na potrebama povezivanja županije s otocima i ostalim prostorima države. Grad Zadar je jedno od najsnažnijih jadranskih prometnih čvorišta u kojem se međusobno prožimaju pomorski, kopneni i zračni putovi.

Razvrstavanjem luka prema veličini i značaju; u Zadarskoj županiji nalazi se: tri (3) od državnog značaja, osam (8) luka od županijskog značaja i šezdeset (60) luka od lokalnog značaja. Također, prema naredbi Ministarstva mora, prometa i infrastrukture RH, Županijska lučka uprava Zadar je dobila pod svoju upravu i 7 komunalnih luka u gradu Zadru.

Prema "Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske" i postojećoj podjeli pomorskih luka najvažniju ulogu na području županije ima luka Zadar, i to putnička i teretna luka. Zadarska luka razvijat će se kao sekundarna luka po važnosti za državu i imat će ulogu međudržavne i državne luke na pravcu Europa-Zagreb-Jadran.

Pod ingerencijom Lučke uprave Zadar su:

- **Putnička luka Zadar – Grad**, smještena u samoj jezgri grada na vrlo skućenom prostoru dužine cca. 900 m obale. Na navedenom prostoru odvija se putnički promet od oko 2,5 milijuna putnika i 350 tisuća vozila.
- **Objedinjeno područje gospodarske (teretne) luke i nove putničke luke u Gaženici** (u izgradnji) – do 2005. godine područjem teretne luke gospodarila je Županijska Lučka uprava (735 m obale i 6 vezova namijenjenih u gospodarske svrhe – tekući teret, snabdijevanje naftnih platformi, rasuti tereti, generalni teret...)
- **Ribarska luka Vela Lamjana - Kali**

Pod ingerencijom Županijske lučke uprave Zadar postoji 17 trajektnih pristaništa koja su namijenjena za povezivanje otočnih mjesta s gradom Zadrom i okolnih otoka koji se nalaze na ruti istih trajektnih linija. Trajektna pristaništa: Preko, Tkon, Biograd, Iž – Bršan, Brbinj, Sali, Ist, Olib, Premuda, Rivanj, Sestrunj, Molat, Rava, Mala Rava, Zverinac, Brgulje i Zapuntel. Sva trajektna pristaništa su odgovarajuća za pristajanje trajekata, a Županijska lučka uprava je u proteklih par godina investirala u sanaciju i dogradnju većine trajektnih pristaništa.

Na području Zadarske županije nalazi se 11 marina sa 3.500 vezova, a to su: marina „Aci Šimuni“ – otok Pag, marina „Veli rat“ – Dugi otok, marina „Preko“, Ugljan; marina „Borik“, Zadar; marina „Tankerkomerc Zadar“, Zadar; marina „Dalmacija“, Bibinje – Sukšan; privezište „Kukljica“ – Ugljan, „Olive island marina“, Sutomišćica; marina „Veli Iž“, Veli Iž; marina „Kornati“, Biograd i marina „Šangulin“, Biograd.

5.3.1. Prometna povezanost otoka s kopnom i otoka međusobno

Operativne površine za obavljanje pomorskog prometa su uglavnom prostorno ograničene, opremljenost potrebnim sredstvima i uređajima je manjkava i zastarjela. Prometna povezanost unutar otoka, otoka međusobno i otoka s kopnom nije zadovoljavajuća.

U cilju optimalnog iskorištenja geoprometnog položaja i privlačenja što više prometnih tokova moraju se nabaviti nove vrste plovila za zadovoljenje prijevoza putnika i svih vrsta tereta te stalno pratiti tehničke i tehnološke promjene u pomorskom prometu. Time će se osigurati mreža bržih, udobnijih i učestalijih veza na linijama s jadranskim i mediteranskim lukama te ostvariti potrebne veze s otocima.

Osnovni model povezivanja otoka Zadarske županije s kopnom mora se zasnivati na razdvajanju trajektnog i putničkog prometa.

Prednost povezivanja većih otoka, Ugljana, Pašmana i Dugog otoka, s kopnom daje se trajektnom prometu i motorizaciji otoka. Trajektne linije pojavljuju se kao mostovi između kopna i otoka pa su otoci prometno učinkovitije povezani s kopnom, čime se otvara mogućnost šireg homogenijeg korištenja prostora.

Manji otoci Zadarske županije (Vrgada, Iž, Rava, Molat, Ist, Škarda, Premuda, Silba, Olib), obzirom na svoju udaljenost od kopna, ne reflektiraju na promet dnevnih migranata, već se sav promet svodi na nekoliko putovanja po stanovniku mjesečno. Dominantnu ulogu u

povezivanju ovih otoka moraju imati svakodnevne brze putničke brodske veze, u svemu prilagođene potrebama putnika. Za to se moraju osigurati kvalitetni brzi putnički brodovi s mogućnošću prijevoza manjih količina tereta koji će moći rentabilno poslovati s onim volumenom prometa koji postoji na pojedinim linijama.

Osim navedenog, mora se ostvariti međusobno povezivanje samih otoka manjim brodovima, kapaciteta 50-80 putnika, što će omogućiti kvalitetniju i raznovrsniju turističku ponudu. Sve otočke luke i lučice moraju se redovito održavati, a po potrebi i rekonstruirati, budući da imaju vrlo važnu ulogu u razvoju nautičkog turizma. Pojedine luke moraju se proširiti i dodatno zaštititi adekvatnim lukobranima kako bi se omogućilo sigurno pristajanje brodova i trajekata po svim vremenskim uvjetima.

Tablica 26.: Broj putnika u 2008. i 2009. godini

LINIJA	PUTNICI '08.	PUTNICI '09.	INDEX '09./'08.
401/Zadar-Premuda-M.Lošinj	29.527	28.430	96,3
431/Zadar-Preko	1.671.196	1.615.439	96,7
432/Biograd-Tkon	506.312	519.551	102,6
433/Zadar-Sestrunj-Žverinac-Molat-Ist	21.441	20.900	97,5
434/Brbinj-Zadar	142.380	145.453	102,2
405/435/Zadar-Bršanjan-Rava+9404/A Zadar-Iž-Rava	112.105	97.927	88,0
405a/Zadar-Sali-Zaglav+9406/Zadar-Sali-Zaglav	117.765	109.663	94,0
9403/Ist-Molat-Zadar	44.499	44.440	99,9
9401/Premuda-Silba-Olib-Zadar	63.152	46.819	74,0
9404/Božava-Žverinac-Sestrunj-Rivanj-Zadar	29.496	27.714	94,0
415/RPZ VRGADA Vrgada-Pakoštane-Biograd	39.248	36.811	94,0
UKUPNO:	2.777.121	2.693.147	97,0

Izvor: Županijska lučka uprava Zadar

5.3.2. Gaženica

Glavna teretna luka državnog značaja, pod nadležnošću Lučke uprave, jest luka **Gaženica-Zadar** koja je osposobljena za potrebe domaćeg i međunarodnog prometa u svrhu prekrcaja svih vrsta tereta (generalni, rasuti, tekući).

Gaženicu karakteriziraju povoljne maritimne osobine, a prostor u zaleđu je povoljan za izgradnju pratećih lučkih i industrijskih objekata. Specifični zahtjevi zaleđa odredili su razvoj ove luke i njenu specijaliziranost za odgovarajuću vrstu tereta, prvenstveno za pretovar tekućih tereta, stočne hrane, sojina ulja i drvene građe.

Novi **putničko-trajektni terminal u Gaženici** po svim prethodno obavljenim studijama i ispitivanjima ocijenjen je višestruko korisnim. U prvom redu donosi neograničenu mogućnost

razvoja Zadra i šireg zadarskog područja u smislu povećanja prometa i otvaranja novih radnih mjesta te izvrsnu povezanost terminala s autocestom, željeznicom i zračnom lukom. Nadalje, omogućuje se reorganizacija stare luke u kojoj će se otvoriti više mjesta za brzobrodске linije u lokalnom i međunarodnom prometu, manje brodove na kružnim putovanjima, luksuzne jahte, ribarice i turističke brodove. Višestruko povećava sigurnost uplova i isplova u staroj gradskoj luci koja je trenutno na granici održivosti. Ovaj projekt omogućuje rasterećenje spomeničke baštine Poluotoka od štetnih utjecaja prometa, kao i dodatnu kvalitetu uz nove sadržaje za putnike. Nova putnička luka u Gaženici dat će novi impuls razvoju turizma i prometa te cjelokupnog gospodarstva regije.

Izgradnjom putničko-trajektne luke "Zadar-Gaženica" sa svim internim prometnicama, terminalskim zgradama i čekalištima za automobile steći će se uvjeti za istovremeni ukrcaj i iskrcaj putnika i automobila, i to:

- 6 trajekata na lokalnim linijama dužine od 50-150 metara;
- 3 broda u međunarodnoj plovidbi dužine od 150-200 metara;
- 3 broda na kružnim putovanjima dužine od 250-350 metara kao i mogućnost prihvata RO-RO brodova na istim gatovima.

Završetak izgradnje kompletne luke očekuje se početkom 2014. godine.

5.3.3. Kontejnerski terminal

Za teretnu luku u Gaženici (graniči s površinom nove putničko trajektne luke) izrađen je Master plan te se taj dio luke planira razvijati u pravcu kontejnerskog prometa, za što će biti određene velike manipulativne i odlagališne površine.

Predviđa se pristajanje kontejnerskih brodova do duljine 260 m. Izgradnja obalnih zidova u duljini od oko 600 m, visine 18 m i potrebne infrastrukture na skladišnim površinama prema predloženom opsegu zahvata i tehnološkom rješenju. Zahtijevana dubina obale u području obalnih zidova je od 10 do 18 m. Geodetski radovi se izvode za područje ukupne površine oko 10 ha.

Ovaj prostor ima sve preduvjete za sva moguća potrebna buduća proširenja ove luke čime će se zadovoljiti sve potrebe u svezi učinkovitijeg povezivanja Zadra s gravitirajućim otočnim arhipelagom te stvoriti uvjeti za uvođenje učestalijih dužobalnih i međunarodnih trajektnih linija. Premještaj trajektne luke na novu lokaciju riješit će ozbiljne postojeće prostorno-prometne i ekološke probleme u staroj jezgri grada Zadra.

Tablica 27.: Ukupni promet teretne luke Gaženica - Zadar

Godina	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Ukupni promet (t)	235.393	498.010	555.437	506.916	629.594	472.680

Izvor: Teretna luka Gaženica, Zadar

U konačnosti pomorski prometni sustav luke Zadar činit će putnička luka na Poluotoku, trajektna luka i teretna luka u Gaženici. Svaka od ovih luka imat će u svom sastavu specijalizirane sadržaje za obavljanje svih potrebnih funkcija u domaćem i međunarodnom prometu.

5.4. Zračni promet

Zračna luka Zadar smještena je u Zemunik Donjem, u neposrednoj blizini priključka na autocestu Zagreb-Split (Zadar 2). Od centra Zadra udaljena je 8 km. Zadar je luka 4E kategorije i služi za zadovoljenje potreba putničkog prometa, a ima sve veću ulogu i u prijevozu tereta.

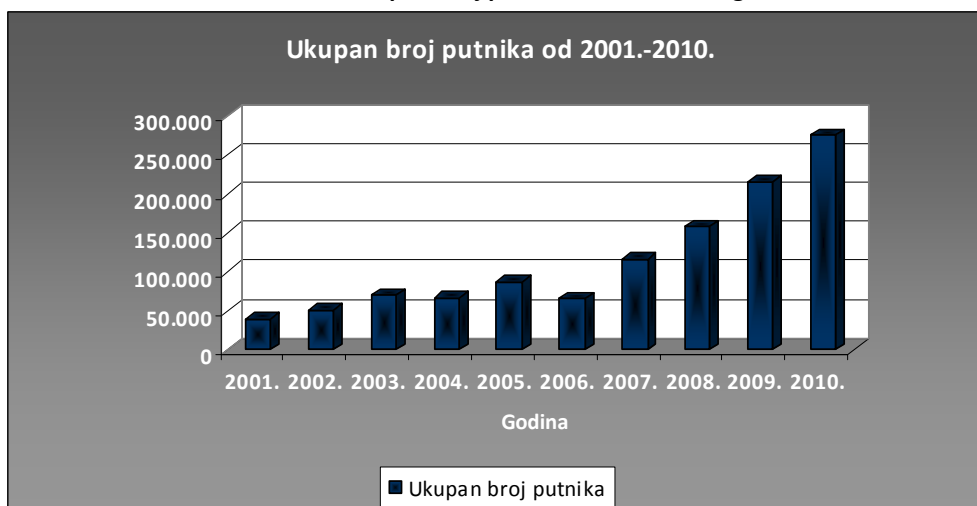
Zračni promet spaja Zadar s gradovima u Hrvatskoj, a od uvođenja niskotarifnih letova i s 20-ak gradova u Eurapi. Iako su linije niskotarifnih aviokompanija sezonskog karaktera (od travnja do listopada), od velikog su značaja za turizam u županiji. 2006. godine kroz Zračnu luku prošlo je 65.430 putnika, a 2010. godine, tj. četiri godine nakon uvođenja niskotarifnih linija, čak 275.272 putnika. Tablica i grafikon pokazuju porast broja putnika u Zračnoj luci Zadar od 2001. do 2010. godine.

Tablica 28.: Ukupan broj putnika od 2001. do 2010. godine

Godina	Ukupan broj putnika
2001.	39.244
2002.	49.949
2003.	69.876
2004.	65.853
2005.	86.857
2006.	65.423
2007.	116.304
2008.	157.978
2009.	215.868
2010.	275.272

Izvor: Zračna luka Zadar

Slika 11.: Ukupan broj putnika 2001. – 2010. godine

Izvor: Zračna luka Zadar

5.5. Granični prijelazi

U Zadarskoj županiji nalaze se sljedeći granični prijelazi:

➤ **Granični prijelazi između Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine:**

Stalni međunarodni granični cestovni prijelaz I. kategorije: Zadar

➤ **Zračni granični prijelazi:**

Stalni međunarodni granični zračni prijelaz I. kategorije u Republici Hrvatskoj: Zadar

➤ **Željeznički granični prijelazi:**

Stalni međunarodni željeznički granični prijelaz I. kategorije: Ličko Dugo polje

➤ **Pomorski granični prijelazi:**

Sezonski međunarodni granični pomorski prijelaz II. kategorije: Sali i Božava

➤ **Stalni pogranični cestovni granični prijelaz:**

Lička Kaldrma

5.6. Pošta

Na području koje obuhvaća Zadarsku županiju, Šibensko-kninsku i Ličko-senjsku županiju postoji 130 poštanskih ureda. Organizacijski su poštanski uredi podijeljeni na 6 grupa područja, tj. po grupiranim županijama. Područje isključivo Zadarske županije obuhvaća 58 poštanskih ureda.

Svaki od poštanskih ureda obavlja:

- poštanske usluge (prijam, usmjeravanje, prijenos i uručenje poštanskih pošiljaka u unutarnjem i međunarodnom prometu),
- ostale poštanske usluge (poštanske usluge s dodanom vrijednosti)⁹,
- novčano poslovanje (poslovi po kuskim štednim i tekućim računima građana poslovnih banaka),
- špediterske usluge.

Mreža poštanskih ureda na području Zadarske županije u potpunosti je izgrađena i optimalna je i u odnosu na razmještaj stanovništva i u odnosu na planirane potrebe ovoga područja.

5.7. Telekomunikacijski sustav

U posljednjih nekoliko godina naglo je narastao broj korisnika sustava mobilne telefonije, a sve škole opremljene su računalima i spojene na Internet preko optičkog kabela – CARNet-a,

⁹ poštanske usluge s dodanom vrijednosti - usmjeravanje, prijenos i uručenje izravne pošte, tiskanica, paketa, pošiljaka s plaćenim odgovorom, pošiljaka ubrzane pošte i sl.

kojim se služe i učenici i nastavno osoblje. Područjem županije prolazi ukupno 1.751 km telekomunikacijskih vodova, od čega 208 km magistralnih, 430 km županijskih i 1.111 km lokalnih.

Fiksna telefonska mreža i mobilna telefonija te ostale mreže zadovoljavaju postojeću potražnju korisnika. Klasična (žičana) i mobilna telefonija su dostupne u svim mjestima županije. Time je omogućeno spajanje računala ISDN uređajem s maksimalnom brzinom od 128 kb/s.

U skoro svim većim naseljima u Zadarskoj županiji dostupna je i puno brža računalna komunikacija putem ADSL veze. Broj ADSL pristupa brzo se povećava, što je vidljivo iz donje tablice. Tako je u samo četiri mjeseca (od prosinca 2009. do ožujka 2010. godine) broj priključaka povećan za 11%. Stoga se može zaključiti kako u županiji postoje vrlo solidni preduvjeti za nastavak dinamičkog razvoja telekomunikacijskih usluga.

Tablica 29.: Broj ADSL priključaka

Županija	(12./2007.)	(12./2008.)	(12./2009.)	ožujak 2010.
Dubrovačko-neretvanska	11.967	17.562	22.773	22.816
Primorsko-goranska	35.675	49.010	62.428	64.332
Zadarska	12.251	17.877	23.953	26.651
Šibensko-kninska	7.262	10.237	13.869	14.837
Splitsko-dalmatinska	39.425	54.749	71.188	76.377
Istarska	22.310	30.482	40.098	41.591
RH	2.431	3.673	5.533	5.479

Izvor: Hrvatski telekom, obrada autora

Tablica 30.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s prometom i prometnom infrastrukturom

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> Nedovoljna povezanost otoka sa središtem županije, kao i nedovoljna međusobna povezanost otoka brodskim prijevozom. Izražen je nedostatak brzih brodskih linija sa svih otoka prema središtu županije. Pomorska infrastruktura (pristaništa na otocima) nije adekvatna, tj. prilagođena nepovoljnim vremenskim uvjetima. Pješačke zone (s izuzetkom užih gradskih središta) nisu formirane ni lako dostupne, a biciklističke staze ne povezuju manja turistička mjesta unatoč izraženim potrebama. Prometna infrastruktura nedovoljno je prilagođena potrebama osoba s invaliditetom. Nedovoljna povezanost pojedinih općina autobusnim linijama. 	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati daljnji razvoj obalne putničke plovidbe te bitno unaprijediti povezanost otoka i centra, kao i same otoke međusobno. Realizirati ulaganja u pomorsku infrastrukturu radi poboljšanja uvjeta i podizanja kvalitete pomorskog prometnog sustava kao i prilagodbe za promet po nepovoljnim vremenskim uvjetima. Izgraditi potrebne pješačke zone, naročito za potrebe osoba s invaliditetom. Izgradnja biciklističkih staza koje povezuju turistička mjesta. Izraditi pregled potrebnih autobusnih linija i svih potrebnih subvencija za one nerentabilne te plan realizacije tih linija.

Izvor: ZADRA

6. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

6.1. Vodno gospodarstvo

Područje Zadarske županije najvećim je dijelom siromašno vodom, naročito duž svog priobalnog dijela gdje su koncentrirana najveća naselja, a time i najveći potrošači vode.

Na području Zadarske županije postoji 6 većih komunalnih poduzeća koji upravljaju vodoopskrbnim sustavima na svome području sa sjedištem u Zadru, Biogradu n/M, Benkovcu, Gračacu, Pagu i Povoljani. Komunalna poduzeća su u vlasništvu gradova i općina na čijem području djeluju. Osim ovih komunalnih poduzeća postoji još i 7 komunalnih poduzeća koja se bave distribucijom vode sa sjedištima u naseljima Kukljica, Kali, Preko, Sali, Pašman, Tkon i Vir. Ta komunalna poduzeća ustrojena su u okvirima granica svojih općina, ali su orijentirana na prihvatanje vode iz većih vodoopskrbnih sustava i distribuciju vode unutar naselja.

Vodoopskrba se ostvaruje dijelom iz Regionalnog vodovodnog sustava s rijeke Zrmanje, a dijelom iz lokalnih izvora. Radi podizanja sigurnosti opskrbe, Regionalni vodovod Zadarske županije povezan je magistralnim vodom s vodoopskrbnim sustavom Šibensko-kninske županije. Vodovodna mreža se produžuje i prema otocima, iako se u tome značajno zaostaje za, npr. kvarnerskim ili srednje i južnodalmatinskim otocima. Ugljan i Pašman su pokriveni vodovodnim sustavom spojenim s kopnom. Otok Vrgada je, također, spojen s vodovodnim sustavom s kopna, ali još uvijek nije u funkciji. Pag je spojen s vodoopskrbnim sustavom područja Ličko-senjske županije (opskrbljuje Novalju, Kolan i dio Paga).

Vodoopskrba ostalih naseljenih otoka rješava se dovodenjem vode s kopna, vodonoscima, sakupljanjem kiše u cisterne, a u manjem opsegu, opskrbom iz vlastitih izvora. U županiji je 76% stanovništva priključeno na javni vodoopskrbni sustav, a tek oko 36% na kanalizacijski sustav, dok je u RH taj omjer 76% - 40%.

U vodoopskrbne sustave uključeno je 20-ak vodozahvata (stalno ili povremeno) s minimalnim protokom oko 1.800 l/s. Prema podacima za 2005. godinu, godišnje se na izvorištima zahvaća oko 30.000.000 m³, potrošačima se isporuči oko 10.000.000 m³, od čega oko 7.000.000 m³ domaćinstvima. Gubici pitke vode su još uvijek velik teret vodoopskrbnim sustavima Zadarske županije i oni, po pojedinim sustavima, variraju od 30% do 80% (prosječno, na razini županije, oko 60%), najvećim dijelom u lokalnim mrežama.

Uslijed sve većih potreba, moraju se osigurati dostatne količine kvalitetne pitke vode za cjelokupno područje Zadarske županije. To se može ostvariti samo utvrđivanjem optimalne koncepcije dugoročnog razvoja vodoopskrbe županije koja se mora temeljiti na već izgrađenim sustavima dovoda vode iz lokalnih izvorišta, s rijeke Zrmanje i rijeke Krke. Od komunalnih poduzeća dobiveni su podaci o broju priključaka ili postotku priključenosti.

Sukladno popisu stanovništva iz 2001. godine opskrbljenost/priključenost po jedinicama lokalne samouprave (i ukupno županije) prikazana je u tablici.

Tablica 31.: Opskrbljenost po jedinicama lokalne samouprave

R.Br.	Grad/Općina	Broj stanovnika popis 2001.g.	Opskrbljeno iz javnog vodovoda	Neopskrbljeno iz javnog vodovoda	Opskrbljeno iz javnog vodovoda	Neopskrbljeno iz javnog vodovoda
			Stanovnika	Stanovnika	%	%
1	Grad Benkovac	9.786	5.536	4.250	57	43
2	Grad Biograd na Moru	5.259	4.470	789	85	15
3	Grad Nin	2.150	1.738	412	81	19
4	Grad Obrovac	3.387	2.297	1.090	68	32
5	Grad Pag	3.635	2.957	678	81	19
6	Grad Zadar	72.718	63.815	8.903	88	12
7	Općina Bibinje	3.923	3.335	588	85	15
8	Općina Galovac	1.190	893	298	75	25
9	Općina Gračac	3.923	2.150	1.773	55	45
10	Općina Jasenice	1.329	1.114	215	84	16
11	Općina Kali	1.731	1.471	260	85	15
12	Općina Kolan	715	536	179	75	25
13	Općina Kukljica	650	553	98	85	15
14	Općina Lišane Ostrovačke	764	0	764	0	100
15	Općina Novigrad	2.368	1.711	657	72	28
16	Općina Pakoštane	3.884	3.023	861	78	22
17	Općina Pašman	2.004	1.503	501	75	25
18	Općina Polača	1.434	1.060	374	74	26
19	Općina Poličnik	4.664	3.388	1.276	73	27
20	Općina Posedarje	3.513	1.398	2.115	40	60
21	Općina Povljana	713	606	107	85	15
22	Općina Preko	3.871	3.104	767	80	20
23	Općina Privlaka	2.199	1.869	330	85	15
24	Općina Ražanac	3.107	1.500	1.607	48	52
25	Općina Sali	1.820	880	940	48	52
26	Općina Stankovci	2.088	1.295	793	62	38
27	Općina Starigrad	1.893	1.276	617	67	33
28	Općina Sukošan	4.402	2.213	2.189	50	50
29	Općina Sv. Filip i Jakov	4.482	2.646	1.836	59	41
30	Općina Škabrnja	1.772	1.068	704	60	40
31	Općina Tkon	707	601	106	85	15
32	Općina Vir	1.608	0	1.608	0	100
33	Općina Vrsi	1.772	1.454	318	82	18
34	Općina Zemunik Donji	1.903	1.135	769	60	40
	UKUPNO ŽUPANIJA	159.592	121.141	38.451	76	24

Izvor: Vodoopskrbni plan Zadarske županije, 2008. godine

Općenito se može reći da je, u pogonskom smislu, stanje vodoopskrbe na izgrađenim dijelovima vodoopskrbnog sustava Zadarske županije zadovoljavajuće. Što znači da je na izgrađenim dijelovima osigurana vodoopskrba kvalitetnom vodom odgovarajućih količina. Opskrbljenost stanovništva vodom se razlikuje. Svi urbani centri imaju cjeloviti javni

vodoopskrbni sustav, a stanovnici koji nemaju priključak nalaze se uglavnom u izoliranim naseljima i na otocima. Iz vodoopskrbnih sustava opskrbljuje se 76% stanovništva Zadarske županije, a distribucija vode provodi se redovito, bez većih problema.

Ciljevi razvoja vodoopskrbnog sustava su prvenstveno širenje vodoopskrbe na područja u Županiji koja još uvijek nemaju riješenu javnu vodoopskrbu ili je ona u neodgovarajućem stanju, kroz sagledavanje prednosti međusobnog povezivanja. *Vodoopskrbni plan Zadarske županije* izrađen je u lipnju 2008. godine, izradila ga je tvrtka „Hidroprojekt-ing“ iz Zagreba za Hrvatske vode. Jedinice regionalne i lokalne samouprave su provele projekte financirane iz bespovratnih sredstava fondova EU za: izradu projektne dokumentacije za vodovod Benkovac – Lišane Ostrovičke te za Polački bazen, izgradnju vodnih građevina vodoopskrbnog sustava Buković – Lisičić te završetak radova na projektu vodoopskrbe Škabrnja – Zemunik Gornji i vodoopskrbe za Podgradinu, Općina Posedarje. Bespovratna sredstva su odobrena iz Programa CARDS 2002, a projekti su svi već završeni. Mora se nastaviti s izgradnjom postojećih vodoopskrbnih sustava te s izradom projektne dokumentacije novih perspektivnih zahvata (područje Benkovca i Obrovca), kako bi se sve vode novih potencijalnih izvorišta mogle učinkovito prihvatiti, transportirati i distribuirati u svim smjerovima i do svih potrošača.

Zaštita voda prioritet je i vodoopskrbe jer kvalitetna prirodna voda pojednostavljuje i pojeftinjuje postupke obrade potrebne za opskrbu pitkom vodom. U tome smislu kvalitetna zaštita vodozaštitnog područja oko planiranih vodozahvata treba imati visoki prioritet među županijskim strateškim projektima – barem jednako visok kakav ima i sama izgradnja vodoopskrbnih sustava.

6.2. Odvodnja otpadnih voda

Trenutno stanje odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području Zadarske županije daleko je od zadovoljavajućeg, promatrano i prema kriteriju kvalitete stanovanja i prema kriteriju negativnog/onečišćujućeg utjecaja na okoliš (u prvom redu mora, površinske i podzemne vode).

Prema *Izvešću o stanju okoliša i Programu zaštite okoliša Zadarske županije 2004.* godine je 43% stanovnika Zadarske županije bilo priključeno na kanalizacijski sustav, a ostatak domaćinstava otpadne vode rješava sabirnim i septičkim jamama koje su ili propusne, pa se njihov sadržaj cijedi izravno u krško podzemlje i potencijalno ugrožava pitke vode, ili se njihov sadržaj povremeno ispumpava i nekontrolirano (jer trenutno ni ne postoji kvalitetna alternativa s obzirom da ne postoje odgovarajući pročišćivači ni odgovarajuće zbrinjavanje otpadnih voda na području županije) prazni na tlo, u neki vodotok ili more.

Noviji podaci postoje samo za Grad Zadar te je, prema podacima iz 2010. godine, 72% stanovnika Grada Zadra priključeno na kanalizacijski sustav. Kolektorska/kanalizacijska odvodnja postoji uglavnom u: a) priobalnom području, gdje se prikupljene otpadne vode ispuštaju izravno ili preko jednostavnih taložnica, kroz kraći ili dulji podmorski ispust u more; b) najvećim naseljima u zaobalju (Obrovac, Benkovac, Gračac), gdje se, uglavnom, kroz mješovitu kanalizacijsku mrežu, prikupljaju i komunalne i industrijske otpadne i oborinske vode koje se nepročišćene ispuštaju u lokalne otvorene vodotoke. I u naseljima u kojima

postoji kanalizacijska mreža je uglavnom skup parcijalnih rješenja za pojedine gradske četvrti, turističke komplekse, različite starosti i različite okolišne prihvatljivosti što je, uz sniženu kvalitetu okoliša za lokalno stanovništvo, izravna opasnost i prepreka za dugoročno održivi razvoj turizma u tom području. Zadarska županija inicirala je izradu *Studije zaštite voda na području Zadarske županije 2005. godine* kojom su ponuđena preliminarna idejna rješenja sustava odvodnje za cijelo područje županije.

Obzirom da su naselja u prosjeku mala te imaju krajnje ograničenu sposobnost da samostalno osiguraju odgovarajuće kapacitete za održavanje sustava, kao optimalno rješenje nameće se organiziranje jedinstvenog sustava na razini županije, kao zajedničke pravne osobe zadužene za održavanje i upravljanje sustavima odvodnje otpadnih voda u cijeloj Zadarskoj županiji.

Dodatne (i skupe) zahtjeve, koje za odgovarajućom infrastrukturom postavlja sektor turizma, najbolje ilustrira činjenica da Studija, u područjima u kojima se predviđa razvoj turizma (sva naselja na otocima i u turističkoj zoni), predviđa sustave kapaciteta i od 10 do 30 puta (npr. Brgulje, Mandre, Premuda, Sali, Savar, Šimuni, Vir...) većeg od broja stalnih stanovnika.

6.3. Gospodarenje otpadom

Cjelokupni sustav gospodarenja otpadom za područje Zadarske županije još uvijek nije uspostavljen. Od ukupno procijenjenog komunalnog otpada organizirano se sakuplja oko 75%, a ostatak od 25% se neorganizirano odlaže na smetlišta u blizini naselja. Količina otpada se stalno povećava, u prosjeku 6% godišnje, a u ljetnim mjesecima i 20%.

Sve 34 jedinice lokalne samouprave u Zadarskoj županiji imaju komunalni sustav gospodarenja otpadom za svako mjesto/naselje u općini/gradu. Samo u dva slučaja je usluga skupljanja otpada ugovorena iz privatnog sektora. Komunalno poduzeće „Čistoća“ u Gradu Zadru sakuplja otpad u 10 gradova i općina.

U 34 jedinice lokalne samouprave u Zadarskoj županiji trenutno postoji 10-ak „službenih“ odlagališta komunalnog otpada, uglavnom neuradeđenih i bez potrebne dokumentacije. Ni jedno od spomenutih odlagališta ne ispunjava zakonom predviđene uvjete i kao takva odlagališta predstavljaju opasnost za ljudsko zdravlje, biljni i životinjski svijet te onečišćuju okoliš.

Prema podacima iz *Popisa otpadom onečišćenog tla i neuradeđenih odlagališta na području Zadarske županije* iz siječnja 2005. godine, na području Zadarske županije bilo je registrirano 184 područja otpadom onečišćenog tla – „divljih“ odlagališta. Točan podatak o broju „divljih“ odlagališta ne postoji jer su se od zadnje analize stanja neka odlagališta sanirala i zatvorila, a neka nova nastala. Sredstva za sanaciju i zatvaranje odlagališta otpada osigurana su od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, uz sudjelovanje Fonda u rasponu od 35 do 80%.

Reciklažno odlagalište otpada „Diklo“ najveće je odlagalište otpada u Zadarskoj županiji. Koriste ga Grad Zadar i sve jedinice lokalne samouprave. Odlagalište nema mogućnosti daljnjeg širenja, praktično je popunjeno i trebala bi započeti faza njegova zatvaranja. Grad

Zadar je ovlastio „Čistoću“ d.o.o. Zadar za obavljanje svih potrebnih aktivnosti na sanaciji i zatvaranju odlagališta Diklo. Jedno od većih odlagališta otpada je „Baštijunski brig“ na koje se odlaže otpad s područja Grada Biograda n/M te okolnih općina. Od ostalih jedinica lokalne samouprave jedino Grad Pag ima reciklažno dvorište, a gotovo svaka općina ima odlagalište na koje se odlaže otpad koji prikupljaju komunalna poduzeća u vlasništvu općine.

Postoji velika potreba za kvalitetnijim podacima koji bi bili osnova za sve daljnje odluke vezane za gospodarenje otpadom. Gospodarenje otpadom u županiji je u lošem stanju i trenutna odlagališta ne zadovoljavaju propisane EU standarde, nužna je njihova sanacija i zatvaranje te uspostava i izgradnja Centra za gospodarenje otpadom Zadarske županije.

Izmjenama i dopunama Prostornog plana Zadarske županije te Izmjenama i dopunama prostornog plana uređenja Grada Benkovca osigurani su prostorno planski preduvjeti za uspostavu i izgradnju Centra, kao građevine od važnosti za županiju, a lokacija predviđena na području eksploatacijskih polja tehničkog građevnog kamena Busišta II i III zapadno od Biljana Donjih, Grad Benkovac. U prethodnom razdoblju izrađena je sva dokumentacija i provedeni svi radovi koji prethode izradi dokumentacije za lokacijsku dozvolu.

6.4. Energetika

Cijelo područje Zadarske županije pokriveno je elektroenergetskom mrežom s relativno zadovoljavajućom gustoćom mreže i sigurnošću opskrbe, no energiju uglavnom dobiva iz državnog sustava (preko spojeva u RHE Velebit na naponu od 400 kV te na TS Bilice u Šibeniku na naponu od 220 kV) jer od izvora električne energije na području Zadarske županije postoji samo RHE (reverzibilna hidroelektrana) Velebit snage 2 x 155 MVA i (odnedavno) 5,6 MW VE (vjetroelektrane) *Ravna I* na Pagu – prve vjetroelektrane instalirane u RH.

O energetske potrebe i potrošnji postoje relativno recentni podaci prikupljeni u sklopu nedavne izrade *Studije i idejnog projekta opskrbe plinom Zadarske županije*. Prema tim podacima prosječno domaćinstvo potroši 3.916 kWh električne energije; 76 kg plina; 3,2 m³ drva i 50 l lož ulja, od čega oko 82% odlazi na tzv. toplinske potrebe (grijanje 58%, topla voda 10%, kuhanje 12%, pećnica 2%) te 12% na tzv. netoplinske potrebe (na rasvjetu, perilice, hladnjake i sl. troši se prosječno 604 kWh/stan./god.). Od energenata domaćinstvima na raspolaganju stoje i drvo (kojim se većina grije – 85%), električna energija (kojom većina grije vodu – 85%), ukapljeni naftni plin (kojim većina kuha - 69%) te lož ulje koje se također koristi za grijanje (8%). Za toplinske potrebe najviše se koristi drvo (53%), a slijede električna energija (34%), UNP (9%) te lož ulje (4%). Osim analize energetske potrošnje/potreba domaćinstava, izrađena je i ukupna energetska bilanca Zadarske županije. Analiza pokazuje da industrija predstavlja svega 7,5% potrošnje energije (>50% prehrambena), dok najveće pojedine stavke predstavljaju: kućanstva sa 33%; cestovni promet sa 25%; sektor graditeljstva sa 13%; uslužni sektor (turizam i ugostiteljstvo 48%, trgovina 13%, zdravstvo 12%, obrazovanje 9%, uprava i ostalo 12%) sa 12%. Najveći dio potreba za energijom namiruje se iz skupine tekućih goriva (59%), a slijede električna energija (21,3%) i ogrjevno drvo s relativno velikim udjelom od 16,9%.

6.5. Plinifikacija

Zadarska županija se aktivno uključila u strateški državni projekt plinifikacije Dalmacije, čime bi se, osim povećanja kvalitete usluge i smanjenja troška grijanja; postiglo i smanjenje negativnog učinka na okoliš (neučinkovito izgaranje u pećima na drva oslobađa puno veće količine CO i čestica dima nego izgaranje plina). Područje Zadarske županije opskrbljivalo bi se plinom iz magistralnog plinovoda Bosiljevo-Split, odnosno regionalnih ogranaka prema Gračacu, Obrovcu te Benkovcu i Zadru. Prvo se planira plinificirati najnaseljenije područje Zadra i Benkovca, a potom: Biograd n/M, Sukošan, Bibinje, Obrovac, Gračac itd.

6.6. Obnovljivi izvori energije

Područje Zadarske županije očigledno ima značajne potencijale za korištenje obnovljivih izvora energije – biomase, vjetra, sunca i vode – no trenutno se oni koriste samo na *VE Ravna I* (na Pagu). Ravna I je prvi vjetropark izgrađen u RH ukupne instalirane snage vjetroagregata od oko 6 MW (7 samostojećih proizvodnih agregata snage od po 0,85 MW). Neposredno uz postojeći vjetropark Ravna I planirana je izgradnja II. faze – vjetropark Ravna II ukupne instalirane snage vjetroagregata od oko 7,65 MW za koje je u tijeku ishođenje dokumentacije za nesmetanu gradnju¹⁰. Iako u svim relevantnim razvojnim/prostornim dokumentima postoji načelno prepoznavanje spomenutog potencijala i u vezi s tim načelni planovi za njegovo iskorištenje, većinu tih planova još je potrebno verificirati i konkretizirati kroz izradu odgovarajućih studija.

Planirana je izgradnja vjetroelektrana u Zadarskoj županiji za čiju je izgradnju ishodovana građevinska dozvola i/ili potvrda glavnog projekta:

- vjetropark „ZD 6“ sa 6 vjetroturbina ukupne snage do 20 MW, na području Općine Gračac;
- vjetropark „ZD 2“ sa 8 vjetroturbina ukupne snage do 20 MW, na području Grada Benkovca;
- vjetropark „ZD 3“ sa 8 vjetroturbina ukupne snage do 20 MW, na području Grada Benkovca;
- vjetropark koji se planira izgraditi na k.č.zem. 281/2 K.O. Zaton i dio k.č.zem. 1618/5 K.O. Jasenice.

Planirana je izgradnja vjetroelektrane u Zadarskoj županiji za čiju je izgradnju ishodovana lokacijska dozvola:

- vjetropark „ZD 4“ sa 3 vjetroturbine ukupne snage 9 MW – na području Grada Benkovca.

Planirana je izgradnja vjetroelektrana u Zadarskoj županiji za čiju je izgradnju zatraženo ishodovanje lokacijske dozvole:

- vjetropark „ZD 5“ do 20 MW na lokaciji Jasenice, Obrovac;
- vjetropark „Otrić“ snage do 20 MW na području Općine Gračac;
- vjetropark „Mazin 2“ snage do 20 MW na području Općine Gračac;
- vjetroelektrana „Ravna I“ faza II., ukupno 7,65 MW, na otoku Pagu;

¹⁰ „Novi/obnovljivi izvori energije u Zadarskoj županiji“, ožujak 2010. god.

- vjetropark snage do 20 MW na području Obrovca;
- vjetroelektrana snage 99 MW na području Obrovca – Kruševo;
- vjetroelektrana na pet lokacija na području Grada Benkovca ukupne snage od 20 MW (do 216 MW).

Na području Grada Benkovca planirano je 5 zona za izgradnju fotonaponskih elektrana, i to u:

1. naselju Raštevčić – površina 3 ha;
2. naselju Benkovačko Selo – površina 3 ha;
3. naselju Buković – površina 6,4 ha;
4. naselju Miranje – površina 15 ha;
5. naselju Kolarina – površina 8,1.

S tim da minimalna površina građevinske čestice za izgradnju solarne elektrane iznosi 3 ha.

U veljači 2010. godine imenovan je tim za EE (energetsko efikasna tehnologija) za provedbu projekta SGE (Sustavno gospodarenje energijom) u Zadarskoj županiji. Ujedno je donesena i Odluka o usvajanju Izjave o politici energetske učinkovitosti i zaštiti okoliša Zadarske županije.

Tablica 32.: Osnovni razvojni problemi i potrebe komunalne infrastrukture

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna pokrivenost Zadarske županije vodoopskrbnim sustavom. • Nedovoljno povezana distribucijska područja vodoopskrbe. • Nedovoljan i neadekvatan sustav odvodnje u županiji. • Gospodarenje otpadom u županiji je u lošem stanju i trenutna odlagališta ne zadovoljavaju propisane EU standarde. • Nedovoljna iskorištenost potencijala za korištenje obnovljivih izvora energije. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dovršiti vodoopskrbni sustav kako bi se osigurala vodoopskrba za preostalih 24% stanovnika županije. • Izgradnja jedinstvenog sustava odvodnje na razini županije za održavanje i upravljanje sustavima odvodnje otpadnih voda. • Uspostava jedinstvenog sustava gospodarenja otpadom za područje Zadarske županije u skladu sa standardima EU. • Provedba politike o energetske učinkovitosti i zaštiti okoliša Zadarske županije.

Izvor: ZADRA

7. ZAŠTITA OKOLIŠA

7.1. Vode

Složeni reljef i krška priroda područja rezultirali su vrlo složenom površinskom i podzemnom hidrografijom, s većim brojem slivnih područja. Najveći dio – područje Velebita i uz Velebit, Gračačka visoravan, Bukovica – spada u sliv Zrmanje; dio Ravnih kotara čini sliv Vranskog jezera, a dio se drenira izravno u more (npr. Miljašić Jaruga); mali dio uz granicu s Bosnom i Hercegovinom spada u sliv rijeke Une; a dio Bukovice te područje uz tok Guduče u sliv Krke.

Glavne tekućice su: Zrmanja i njen pritok Krupa, Una, Ričica, Otuča, Miljašić Jaruga, Baščica; Karišnica, Kličevica i Kotarka.

Park prirode Vransko jezero, smješten paralelno s morskom obalom, 11 od Biograda n/M, najveće je prirodno jezero u RH (300 ha) i najznačajnija stajaćica na području Zadarske županije.

Većina močvarnih površina i blata (Vransko polje, Bokanjačko i Nadinsko blato, Trolokve) isušivanjem su pretvorena u poljoprivredne površine. Stajaćice, posebno Vransko jezero te Veliko, Malo i Kolanjsko blato, izuzetno su značajne u životnom ciklusu bogate ornitofaune i hitiofaune, što je prepoznato i uvaženo njihovim uvrštenjem u zaštićena područja prirode.

Brojni izvori i vrulje upućuju na postojanje većih rezervi kvalitetne podzemne vode, a na temelju istraživanja provedenih za potrebe donošenja strategije prostornog uređenja RH, područja Ravnih kotara i Like svrstana su u zonu rezerve podzemnih voda prve kategorije.

Ispitivanja kvalitete lokalnih voda rade se periodično. Svi izvori vode se redovito analiziraju u ovlaštenim laboratorijima. Raspoložive informacije o podzemnim vodama (raspoloživosti, ugroženosti, trenutnom stanju) su manje dostupne.

Redovita uzorkovanja izvorskih voda i voda za piće iz vodoopskrbnih zahvata ukazuju na još uvijek relativno dobro stanje podzemnih voda. Izuzetak su područja pod najsnažnijim antropogenim utjecajem (npr. izvor Vruljica u Zadru i neka druga uzorkovanja na zadarskom užem području te izvori Biba, Golubinka, Boljkovac), gdje su u podzemnim vodama utvrđena onečišćenja strojnim uljima i fekalnim mikroorganizmima.

Skup osnovnih pritisaka / izvora onečišćenja voda na području Zadarske županije uključuje: 1) neriješene komunalne otpadne vode, 2) neriješene industrijske otpadne vode, 3) poljoprivredu (ratarska i stočarska proizvodnja), 4) procjedne vode odlagališta otpada, 5) neriješene oborinske vode koje ispiru onečišćenja s urbanih površina i prometnica, 6) povremena izvanredna onečišćenja (industrijske, prometne i sl. nesreće).

Tablica 33.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu voda

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Postojeći sustav praćenja manjkav je stoga što se sustavno ne provodi praćenje kvalitete lokalnih voda. • Ne postoje cjelovite informacije o prijetnjama i trenutnom stanju, jer ne postoji ni sustavno ispitivanje/praćenje stanja podzemnih voda. • Problem je što se u proteklome razdoblju nije vodilo računa o integralnom razvoju opskrbeno-odvodnog sustava, pa se jednostranim razvojem vodoopskrbe povećala količina otpadnih voda za koje ne postoji kvalitetan sustav zbrinjavanja. • Neodgovarajuća „službena“ i „divlja“ odlagališta otpada, odnosno njihove procjedne vode i oborinske vode koje s njima dolaze u dodir, značajan su izvor onečišćenja voda u Zadarskoj županiji. • Intenzivna poljoprivreda: intenzivna primjena umjetnih gnojiva i različitih vrsta pesticida; organski otpad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osiguravanje trajnog upravljanja vodama na načelima održivog razvoja i jedinstva vodnog režima. • Sačuvati vode koje su još čiste; očuvati kakvoću površinskih voda u propisanim kategorijama. • Zaustaviti trend pogoršavanja kakvoće podzemnih i površinskih voda ondje gdje je ona ozbiljnije narušena i postupno mjerama zaštite osigurati propisanu vrstu vode. • Sanirati/ukloniti postojeće izvore onečišćenja te osmisliti sustavni nadzor nad njima. • Pri upravljanju vodama stvoriti uvjete za zaštitu ekosustava pojedinih vrsta. • Razmotriti mogućnosti za uvođenje „alternativnih“ tehnologija pročišćavanja otpadnih voda. • Sustav praćenja kvalitete lokalnih i podzemnih voda.

Izvor: ZADRA

7.2. More

Zadarska županija ima duljinu obale od oko 1.350 km (oko 22% duljine obalne crte RH), preko 3.600 kvadratnih kilometara akvatorija, više od 120 otoka i otočnih skupina. S obzirom na razvojne opasnosti i izazove vezane uz obalno područje, Zadarska županija započela je s procesom *Integralnog upravljanja obalnim područjem* (IUOP) koji uključuje cjelovitu procjenu, postavljanje ciljeva, planiranje i upravljanje obalnim sustavima i resursima te predstavlja živi i kontinuirani proces za postizanje održivog razvoja. Kao stručna podloga za pokretanje procesa IUOP-a u Zadarskoj županiji 2003. godine izrađena je *Studija korištenja i zaštite mora i podmorja Zadarske županije* koja je prvi korak u uspostavi procesa IUOP-a.

Tijekom 2005. godine izrađen je i prihvaćen *Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije*, kao glavni program, te *Program praćenja stanja okoliša za područje marikulture u Zadarskoj županiji*, kao segment, odnosno prvi sektorski potprogram glavnog programa.

Program praćenja stanja okoliša za područje luka otvorenih za javni promet i luka posebne namjene, kao drugi sektorski potprogram glavnog programa, izrađen je 2006. godine, kao i zadnji sektorski potprogram Programa praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja otpadnim vodama na području Zadarske županije.

Praćenje stanja mora na referentnim točkama koje su odredili programi obavlja se od 2007. godine kontinuirano.

7.2.1. Projekt registracije pomorskog dobra

Na prijedlog Zadarske županije u sklopu međunarodne suradnje Državne geodetske uprave s hrvatske strane i norveške kartografske uprave kao predstavnika Kraljevine Norveške u veljači 2004. godine potpisan je Sporazum o implementaciji zajednički financiranog projekta *Poboljšanje kapaciteta registracije i održavanja informacija o pomorskom dobru u Hrvatskoj za područje Zadarske županije.*

Budući da se radi o dobru od općeg interesa za Republiku Hrvatsku, za postizanje učinkovitog gospodarenja, uređenja i zaštite pojasa pomorskog dobra pristupilo se jednoznačnom utvrđivanju granica pomorskog dobra, provođenju razgraničenja kroz službene državne evidencije prostornih podataka (uredi Državne geodetske uprave, zemljišne knjige općinskih sudova...), utvrđivanju konačnog pojasa pomorskog dobra te, u završnici, donošenju odgovarajućeg Rješenja o uknjižbi prava nad tim česticama koje čine pojas pomorskog dobra u korist Republike Hrvatske.

U svrhu izrade Prijedloga granica pomorskog dobra 2004. godine osnovano je Povjerenstvo za granice pomorskog dobra za Zadarsku županiju koje je izradilo prijedloge granica za oko 411 km duljine obalne crte te za oko 8 km duljine obale lučkih područja. U razdoblju koje je prethodilo utvrđena je granica pomorskog dobra za daljnjih 35 km duljine obalne crte.

7.2.2. Kakvoća mora u Zadarskoj županiji

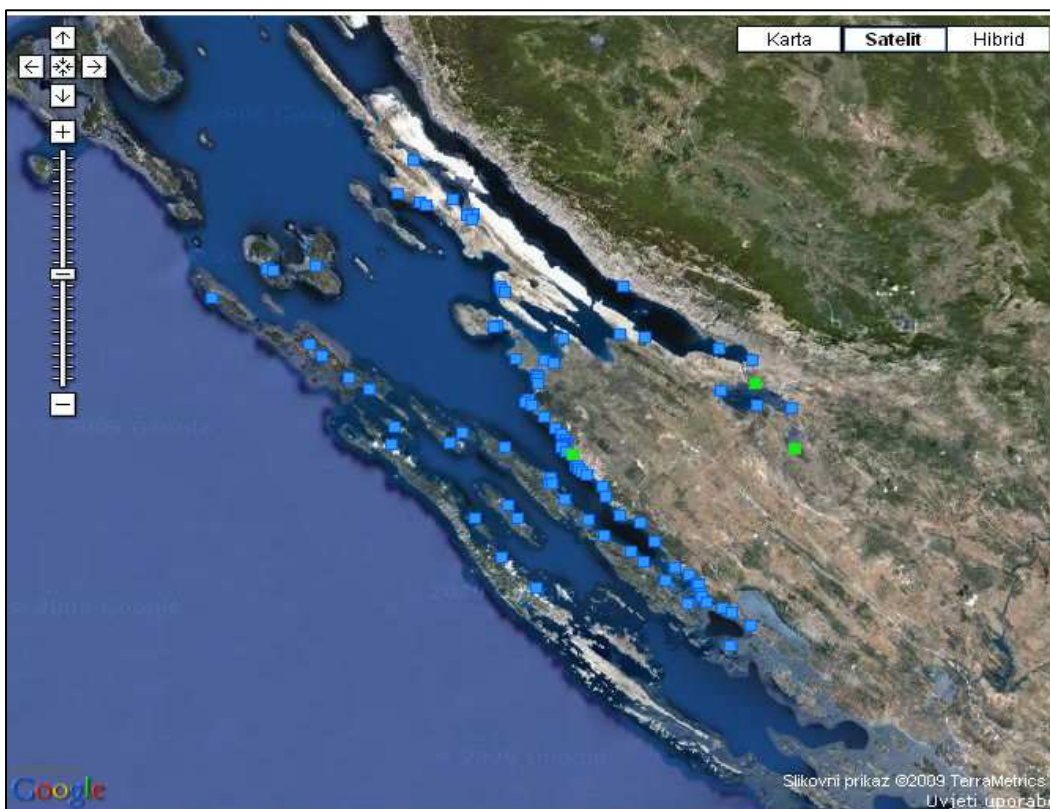
U RH trenutno ne postoji legislativa kojoj je more, kao medij, središnji predmet koji se njome određuje i regulira (na način na koji npr. Zakon o zraku i Zakon o vodama to čine za zrak i vode).

Trenutno ne postoji potpuni sustavan monitoring mora u RH te, posljedično, podataka u osnovi nema dovoljno. Međutim, monitoring mora na području Zadarske županije provodi se na temelju vlastite *Studije korištenja i zaštite mora i podmorja* odnosno prema njenim pripadajućim programima.

Može se zaključiti da je more, s izuzetkom nekoliko zatvorenijih, slabije prostrujenih dijelova akvatorija, a nijedan od njih se ne nalazi na području Zadarske županije, najviše kvalitete duž cijele obale.

Tijekom 2009. godine ispitivanje kakvoće mora u Zadarskoj županiji provodilo se u razdoblju od 11. 5. do 25. 9. 2009. godine. Kakvoća mora pratila se na ukupno 93 točke, a uzorkovano je 930 uzoraka. Pojedinačno uzorkovanje se provodilo do 10 puta tijekom sezone kupanja.

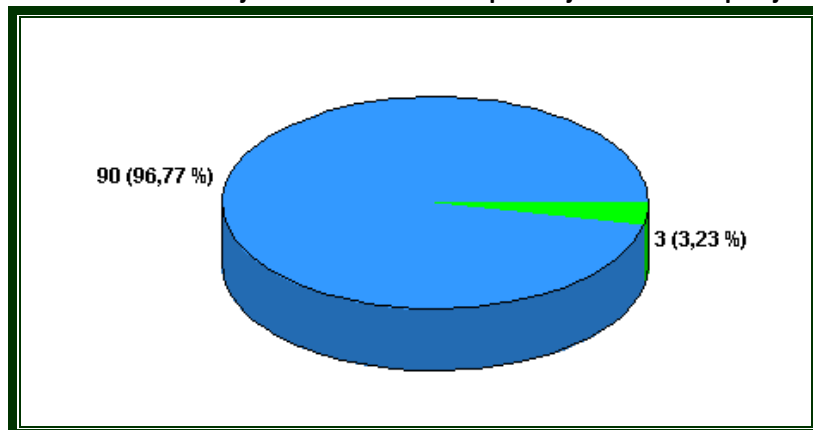
Slika 12.: Karta Zadarske županije s prikazom godišnjih ocjena kakvoće mora

Izvor: <http://www.izor.hr/kakvoća/kakvoća.html>

Prema konačnoj ocjeni od ukupno 93 plaže (točke), 90 točaka (96,77%) spada u kategoriju izvrsne kakvoće mora, dok samo 3 točke (3,23%) spadaju u kategoriju dobre kakvoće mora.

Slika 13.: Udio konačnih ocjena kakvoće mora na području Zadarske županije u 2009. god.

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije

Tijekom ispitivanja provedenih u 2009. godini samo na 5 pojedinačnih uzoraka rezultat je bio more zadovoljavajuće kakvoće. Svih tih 5 uzoraka koji su mikrobiološkim analizama dali spomenuti rezultat uzorkovano je na nekoj od plaža na kopnu. Ujedno, izuzev mora izvrsne kakvoće, na kopnu je, tijekom 2009. godine, zabilježeno i 15 pojedinačnih uzoraka s ocjenom dobre kakvoće mora.

Tablica 34.: Udio pojedinačno ocijenjenih uzoraka po gradovima/ općinama na kopnu u Zadarskoj županiji tijekom 2009. godine

Grad	Ocjena ukupno	Ocjena							
		1	2	3	4				
Benkovac	10	8	80%	0	0%	2	20%	0	0%
Bibinje	20	20	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Biograd n/M	50	47	94%	3	6%	0	0%	0	0%
Jasenice	20	17	85%	2	10%	1	5%	0	0%
Nin	60	59	98,33%	1	1,67%	0	0%	0	0%
Novigrad	10	9	90%	1	10%	0	0%	0	0%
Obrovac	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Pakoštane	40	40	100%	0	0%	0	0%	0	0%
posedarje	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Privlaka	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Ražanac	20	20	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Starigrad	20	18	90%	2	10%	0	0%	0	0%
Sukošan	20	20	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Sv. Filip i Jakov	30	30	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Vrsi	10	10	90%	1	10%	0	0%	0	0%
Zadar	290	283	97,59%	5	1,72%	2	0,69%	0	0%

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije

Za razliku od plaža na kopnu, na plažama zadarskih otoka je tijekom 2009. godine, među pojedinačnim rezultatima zabilježen samo 1 uzorak dobre kakvoće mora, dok su svi ostali uzorci ocijenjeni kao more izvrsne kakvoće.

Tablica 35.: Udio pojedinačno ocijenjenih uzoraka po gradovima/ općinama na otocima u Zadarskoj županiji tijekom 2009. godine

Grad	Ocjena ukupno	Ocjena							
		1	2	3	4				
Kali	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Kolan	20	20	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Kukljica	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Pag	60	59	98,33%	1	1,67%	0	0%	0	0%
Pašman	40	40	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Povljana	30	30	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Preko	60	60	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Sali	40	40	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Tkon	10	10	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Vir	20	20	100%	0	0%	0	0%	0	0%

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije

Jedan od najvećih izvora onečišćenja mora su netretirane otpadne (komunalne, industrijske, oborinske) vode koje se ispuštaju u more. Osim komunalnih otpadnih voda u ovu kategoriju pritiska spadaju i industrijske otpadne vode koje doprinose umanjenju kakvoće mora kao prijammnika (Gaženica).

Uzroci onečišćenja: neurađena odlagališta (u priobalju također onečišćuju more nekontroliranim procjeđivanjem voda u podzemlje pa onda i u more), divlja gradnja na pomorskom dobru (u prvom redu nasipavanje mora radi izgradnje lučica i gatića za privez brodova, sunčališta, obalnih šetnica i sl.), pomorski promet (ispuštanje otpadnih, kaljužnih i balastnih voda te bacanje drugih vrsta otpada s brodova), djelatnosti ribolova i marikulture (prelov i onečišćenja vezana uz lokalna uzgajališta).

Tablica 36.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu mora

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Postojeći sustav praćenja nedovoljan i manjkav. • Nedostatak uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. • Nedostatak sustava i opreme za saniranje onečišćenja mora. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostava cjelovitog sustava praćenja i informacijskog sustava mora i pritiska na njega na području Zadarske županije kao dijela nacionalnog sustava. • Smanjiti onečišćenje mora s kopna. • Smanjiti vjerojatnost onečišćenja mora s brodova ili akcidentom.

Izvor: ZADRA

7.3. Tlo

U Zadarskoj županiji dominira smeđe tlo na vapnencu, rasprostranjeno na čak 33,3% površine, zatim crvenica na 12,3% površine, a treći po zastupljenosti je kamenjar sa 9,5% udjela u površini. Tla Zadarske županije vrlo su raznolika u pogledu fizikalnih svojstava, što je vrlo značajna komponenta u ocjeni njihove pogodnosti za poljoprivrednu proizvodnju.

U RH još uvijek nema sustavnog monitoringa, praćenja stanja i promjena kakvoće tla, pa nije moguće na posve precizan način govoriti o stanju tla, pritiscima na njega i posljedicama. Relativno uopćena ocjena je da postojeće praćenje stanja upućuje na postojanje promjena, mjestimično čak i osjetnijih oštećenja tala. S druge strane, također, vrijedi da su oštećenja u globalu daleko manja nego u većini „naprednih“ Europskih zemalja gdje je urbanizacija puno jača, a poljoprivreda puno intenzivnija, i to već kroz duže razdoblje. Trajni gubitak zemljišta (i tla na njemu) prenamjenom pojavljuje se u više oblika, a na području Zadarske županije, u prvom redu kao posljedica: a) urbanizacije, b) izgradnje infrastrukture (prometnice), c) eksploatacije mineralnih sirovina (nesanirani kamenolomi i površinski kopovi boksita), d) divljih odlagališta otpada.

Poseban oblik onečišćenja tla, i općenito prostora, gdje Zadarska županija, nažalost, nadilazi RH prosjek je onečišćenje minama kao posljedica činjenice da se na području Zadarske županije tijekom cijelog razdoblja nedavnog rata nalazila prva linija obrane RH. Minama je onečišćeno 65,26 km² površine, ili 2,4% kopnenog dijela županije, na prostoru njenih 17 jedinica lokalne samouprave (Gradovi: Zadar, Nin, Obrovac, Biograd n/M, Benkovac; Općine: Zemunik Donji, Jasenice, Pakoštane, Bibinje, Polača, Škabrnja, Poličnik, Posedarje, Stankovci, Novigrad, Sv. Filip i Jakov, Sukošan). Također kao posljedica ratnih djelovanja, ali i nesmotrene manipulacije elektropostrojenja, tlo Zadarske županije je na više lokaliteta – u prvom redu trafostanica Zadar (TS 110/35kV) i trafostanica bivše Tekstilne industrije Zadar

(TIZ) – onečišćeno vrlo toksičnim polikloriranim bifenilima (PCB-ima) za koje se smatra da ih se treba sanirati.

Tablica 37.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu tla

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • U RH još uvijek nema sustavnog monitoringa - praćenja stanja i promjena kakvoće tala. • Problem prenamjene tla (Prostornim planom Zadarske županije potrebno je zaštititi tla najvišeg boniteta kao i u prostornim planovima općina i gradova). • Još uvijek je značajan dio tla Zadarske županije pod minama. • Na području Zadarske županije nema laboratorija osposobljenog za analize tla. 	<ul style="list-style-type: none"> • Postupno povećanje površina poljoprivrednog tla pod ekološkim nadzorom. • Sprječavanje i smanjivanje erozije tla vodom (bujice, poplave). • Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja zagađenim, onečišćenim tekućinama te iz atmosfere. • Racionalno gospodarenje prostorom i smanjivanje gubitaka kvalitetnih poljoprivrednih tala od prenamjene. • Uspostava sustava praćenja stanja i pritiska na tlo u Zadarskoj županiji i informacijskog sustava tala kao dijela informacijskog sustava okoliša Zadarske županije.

Izvor: ZADRA

7.4. Zrak

Na području županije još nije uspostavljena niti jedna postaja državne mreže za praćenje kakvoće zraka, a niti je uspostavljena područna (županijska) mreža. Trenutno se ispitivanje kakvoće zraka provodi samo na području grada Zadra u okviru *Programa zaštite zraka na području grada Zadra*. Prihvaćena procjena stanja kakvoće zraka u Zadarskoj županiji, data na osnovu subjektivnog doživljaja građana i *ad hoc* procjene stručnih službi, jest da je ona dobra. Sustav upravljanja i zaštite okoliša koji se, općenito, (pre)sporo razvija, zaštita zraka, budući nije prioritet, ostaje relativno zanemarena.

Razlozi zbog kojih bi se kakvoća zraka ipak trebala pratiti u Zadarskoj županiji su: onečišćenje zraka iz mobilnih izvora (prijevozna sredstva), opterećenost županije prometom, posebno tijekom turističke sezone, difuzni izvori onečišćenja, pri čemu se misli na intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, eksploataciju mineralnih sirovina te neodgovarajuće riješeno pitanje otpada i otpadnih voda.

Tablica 38.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz kakvoću zraka

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nema sustava praćenja kakvoće zraka • Emisije štetnih tvari sektora prometa, energetike, industrije, ložišta i dr. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadograditi sustav za praćenje emisija i kakvoće zraka. • Uspostaviti informacijski sustav o praćenju kakvoće zraka kao dio informacijskog sustava o okolišu. • Održati I. kategoriju zraka u gradovima i naseljima u kojima je I. kategorija ustanovljena 2003. godine, postići I. kategoriju kakvoće u dijelovima naselja u kojima je zrak II. kategorije. • Smanjiti emisije štetnih tvari koje utječu na regionalnu i globalnu onečišćenost.

7.5. Zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti

7.5.1. Krajobrazna raznolikost

Zadarsku županiju karakterizira izuzetna raznolikost kako prirodnih (geomorfoloških, geoloških, hidrografskih, vegetacijskih...), tako i kulturnih (način poljoprivrednog iskorištavanja zemljišta, parcelacija, arhitektura...) krajobraznih obilježja.

Veći dio prostora Ravnih kotara, priobalnog područja i arhipelaga čine, ili su nekada činile (na pučinskim otocima), kultivirane površine (danas, nažalost, pogotovo na otocima, mahom zapuštene i prepuštene sukcesiji). Na tom je području (prvenstveno uz kopnenu obalu i na bližim otocima - Ugljan, Pašman) smještena većina naselja. S druge strane, područje Bukovice, Like i Velebita obilježava siromaštvo poljodjelskih površina i naseljenih područja (i danas su to prostori najizraženije depopulacije i deruralizacije) te, kao posljedica, dominantno prirodni krajobraz.

Ovaj se prostor može smatrati izuzetno bogatim i raznolikim, ali istovremeno vrlo osjetljivim na neprimjereno gospodarenje.

Trenutno sustav zaštite krajobrazne raznolikosti tek treba biti uspostavljen, odnosno nužna su unapređenja u svim njegovim aspektima.

7.5.2. Biološka raznolikost

Kao posljedica raznolikih reljefnih, geoloških, hidroloških, klimatskih i drugih uvjeta, područje Zadarske županije odlikuje izuzetna raznolikost i prisutnost mnogih rijetkih i ugroženih staništa, bogatstvo biljnih i životinjskih zajednica te značajan broj endema i rijetkih i ugroženih vrsta.

Od kopnenih staništa županijom dominiraju travnjaci, s oko 34% udjela u ukupnoj površini. Daljnjih 24% čine travnjaci – šikare/dračici. Šume čine oko 22% površine. Kultivirane nešumske površine i staništa s korovnom i ruderalnom vegetacijom čine oko 8% površine.

Usprkos visokoj vrijednosti prirode mnoge njene komponente izrazito su ugrožene. Značajan dio populacija mnogih vrsta ugroženo je i na Europskoj razini. Te su vrste vezane uz očuvana područja, za njih karakteristična staništa. Većina ovih vrsta strogo je zaštićena *Pravilnikom o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim* koji je stupio na snagu u siječnju 2006. godine.

Prema *Pravilniku* od sisavaca koje nalazimo u Zadarskoj županiji 23 vrste su strogo zaštićene, 9 je zaštićenih, a prema *Crvenoj knjizi sisavaca*, čak 31 vrsta u Zadarskoj županiji je ugrožena. Ugroženo je 8 vrsta gmazova i 3 vrste vodozemaca. Strogo zaštićeno 15 vrsta gmazova i 3 vrste vodozemaca. A od ptica koje gnijezde, zimuju ili sele preko Zadarske županije, čak 104 ih je u *Crvenoj knjizi ugroženih ptica Hrvatske*. Za ostale vrste nije napravljena detaljna inventarizacija za cjelovito područje županije. Glavni uzrok gubitka (a ti gubici su nepovratni) biološke raznolikosti su ljudske aktivnosti. Najveća prijetnja biološkoj raznolikosti je uništavanje i gubitak staništa (pretvaranje prirodnih staništa u građevinsko ili poljoprivredno

zemljište), zatim, prekomjerno iskorištavanje kroz lovstvo, ribolov i šumarstvo, a opasni su i intenzivna poljoprivreda, onečišćenje voda, tla i zraka te unos stranih vrsta.

Stabilna bioraznolikost podrazumijeva zdravi okoliš. Vrlo je važno zadržati raznolike ekosustave jer svaki ekosustav održava na životu čitav niz različitih organizama.

7.5.3. Projekt COAST – „Očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti na dalmatinskoj obali putem održivog razvitka obalnog područja“

Projekt COAST aktivno se implementira na području Dalmacije, pa tako i Zadarske županije, od 2007. godine. Opći cilj projekta COAST je učinkovito utjecati na poduzetničke aktivnosti i prakse u turizmu, poljoprivredi, ribarstvu i marikulturi na području četiriju dalmatinskih županija te na bankarski sektor kako bi oni u svoje prakse uključili održivo korištenje dobara i zaštitu biološke raznolikosti.

U prve dvije godine projekt je fokusirao svoje aktivnosti na demonstracijska područja u Zadarskoj županiji (sjeverozapadni dio županije, uključujući dio otoka Paga, te Novigradsko i Karinsko more) putem kojih se željela podignuti svijest šire javnosti o prirodnim vrijednostima koje županija ima. Projekt je, u dijelu očuvanja i održivog korištenja bioraznolikosti kroz suradnju sa Zadarskom županijom i ostalim institucijama, pomogao u inventarizaciji i mapiranju 11 dijela otoka Paga; kartiranju flore, faune te staništa Dalmacije s prioritetnim područjima; definiranju ribolovnih resursa i preporuka za održivi ribolov na srednjem Jadranu; evaluaciji raspodjele i trenutnog stanja prirodnih zajednica školjkaša u demonstracijskom području u Zadarskoj županiji i izradio preporuke za njihovu održivu eksploataciju; poljoprivrednoj bioraznolikosti Dalmacije itd.

Projekt je u fazi implementacije i ima istaknutu ulogu u aktivnostima očuvanja i održivog korištenja prirode kroz utjecaj i suradnju s nadležnim institucijama u unaprjeđenju propisa i regulative važne za razvoj u skladu s očuvanjem prirode. Isto tako projekt doprinosi unaprjeđenju poslovne klime za poduzetništvo koje prepoznaje i uvažava biološku raznolikost. Operativno specifični dio vezan uz zeleno poduzetništvo vodi Razvojna agencija Zadarske županije koja je partnerska institucija na projektu. Ujedno, projekt jača institucionalne kapacitete (županije, razvojne agencije) na lokalnoj razini u provođenju očuvanja i održivog korištenja prirode.

Tablica 39.: razvojni problemi i potrebe vezane uz bilošku i krajobraznu raznolikost

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nepovoljni utjecaji eksploatacije mineralnih sirovina na okoliš. • Bespravna (i loše planirana legalna) izgradnja započeta 80-ih godina prošlog stoljeća, uzrokovala je degradaciju i uzurpaciju mnogih vrijednih područja, od kojih su najupečatljiviji otok Vir, dijelovi Pašmana i Ugljana, Paga (Mandre i Šimuni) itd. • Isušenje Bokanjačkog i Nadinskog blata, na ušću Bašćice kod Posedarja, uzrokovalo je značajno smanjenje populacije velikih ptica selica (čaplje, rode, divlje guske itd.). • Buka u zatvorenim akvatorijima Velebitskog kanala, Novigradskog i Karinskog mora i sl., utjecala je na promjenu putova jata plave ribe i kretanje dupina, a izlovljavanje pojedinih vrsta dovelo je do njihovog kritičnog smanjenja ili, pak, nestajanja. • Štete nastale i uslijed nelegalnog odlaganja otpada, otpuštanja otpadnih voda, požara, rata itd. • Razvoj turizma (i intenzivna izgradnja) dovodi u opasnost zaštićena staništa, rijetke, plaže i stijene. • Izražen je i problem nedopuštenog lova, hvatanja, uvoza ili izvoza zaštićenih divljih vrsta uglavnom životinja. • Za većinu zaštićenih područja još nije provedena inventarizacija i kartiranje biološke raznolikosti, niti su doneseni prostorni planovi i planovi upravljanja. • Stanje informiranosti o biološkoj i krajobraznoj raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarizacija i kartiranje biološke i krajobrazne raznolikosti. • Detaljna procjena stanja i ugroženosti. • Izrada akcijskih planova zaštite i unapređenja stanja (prioritet imaju najvrjedniji i najugroženiji segmenti bioraznolikosti te iznimno vrijedni krajobrazi). • Provedba akcijskih planova (prioritet imaju najvrjedniji i najugroženiji segmenti bioraznolikosti, te iznimno vrijedni krajobrazi); • Integracija brige o biološkoj i krajobraznoj raznolikosti u druge sektore. • Razvoj provedbenih kapaciteta (svi aspekti, uključujući financiranje, usklađivanje aktera, istraživački resursi, institucije, informiranje javnosti...). • Održivi razvoj turizma. • Administrativno jačanje na svim razinama koje se bave zaštitom prirode. • Digitaliziranje granica zaštićenih područja. • Uspostava sustavnog procesa inventarizacije sastavnica biološke raznolikosti.

Izvor: ZADRA

7.6. Otpad

Prema vrlo okvirnim ocjenama 75% komunalnog otpada na području Zadarske županije prikuplja se organizirano, dok se preostali dio odlaže na divlja odlagališta u blizini naselja.

Prema *Planu gospodarenja otpadom Zadarske županije 2008. godine* podaci dobiveni od jedinica lokalne samouprave i komunalnih poduzeća u 2007. godini ukazuju na približno nastalu količinu otpada u Zadarskoj županiji. U skladu s dobivenim rezultatima ukupna godišnja količina nastalog otpada na području županije iznosi 127.710 t komunalnog otpada, 20.605 t proizvodnog otpada i 150.167 t građevinskog otpada.

Osim što se otpad organizirano odlaže na (pre)veliki broj „službenih“ lokacija, postoji i 100-200 tzv. lokacija „otpadom onečišćenog tla“ – odnosno „divljih deponija/smetlišta“. Ni jedno odlagalište ne odgovara zahtjevima suvremenog sanitarnog odlagališta i, u većoj ili manjoj mjeri, predstavlja opasnost za okoliš te uvelike narušava kvalitetu života i ugrožava zdravlje lokalnog stanovništva.

Tablica 40.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zbrinjavanje otpada

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none">• Mjere smanjivanja otpada gotovo da ne postoje.• Nedostatak svijesti o problemima zbrinjavanja otpada.• Proces organiziranja i gradnje modernih sanitarnih deponija je u začetku.• Odvojeno prikupljanje, iako u nekim sredinama već dugo prisutno, daleko je od zadovoljavajućeg.• Sekundarne sirovine se uvoze (papir, staklo), a istovremeno, RH je pri dnu liste Europskih zemalja prema količini i udjelu recikliranog ambalažnog otpada.	<ul style="list-style-type: none">• Stalni razvoj sustava vrednovanja otpada (primarne reciklaže).• Osigurati izdvajanje teško razgradivih i opasnih tvari (opasni otpad koji nastaje u kućanstvima i sl.; baterije, ulja, stari lijekovi...).• Uspostava optimalnog sustava obrade neopasnog (mehanička, biološka, i moguće termička) otpada.• Unapređenje sustava sakupljanja i prijevoza otpada.• Osigurati sigurno skladištenje opasnog otpada na području županije.• Uspostaviti regionalni centar kao suvremeno sanitarno odlagalište otpada, sukladno RH propisima i EU standardima.• Saniranje problematičnih starih odlagališta i smetlišta, "divljih" odlagališta, kao i njima onečišćenih dijelova okoliša.• Uspostava usklađenosti i suradnje gradova i općina na području županije, u vezi s problematikom komunalnog i drugog otpada, kao nužnog preduvjeta za njeno kvalitetno rješavanje.• Educirano i, u vezi problematike okoliša, osviješteno stanovništvo i drugi dionici.• Osigurati nadzor i praćenje funkcioniranja sustava gospodarenja otpadom i njegovog utjecaja na okoliš.

Izvor: ZADRA

7.7. Buka

Ad hoc analiza područja županije upućuje da su osnovni problemi s bukom uzrokovani: 1) intenzivnim i istovremeno infrastrukturno neodgovarajuće riješenim prometom te 2) pojedinačnim neodgovarajućim lociranjem međusobno nekompatibilnih sadržaja u prostoru (npr. obrtnički ili mali industrijski pogon preblizu stambenom naselju i sl.).

Karta buke za područje županije nije izrađena.

Tablica 41.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz buku

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none">• Nepostojanje svijesti o buci kao vrlo štetnom obliku narušavanja kvalitete životnog prostora;• Neuspostavljen sustav praćenja „onečišćenja bukom“;• Neuključivanje problematike buke u rane faze projektiranja i planiranja.	<ul style="list-style-type: none">• Izraditi karte buke te akcijske planove za dovođenje buke ispod dopuštenih/preporučenih razina, a potom i njihova provedba.• Objekte i postrojenja koji su izvor buke potrebno je planirati na dovoljno udaljenim lokacijama od naselja, stambenih i rekreacijskih zona.

Izvor: ZADRA

8. GOSPODARSTVO

8.1. Bruto domaći proizvod

BDP PER CAPITA – 2007.

Bruto domaći proizvod Zadarske županije u 2007. godini iznosio je 1.380 mil. eura, što predstavlja 3,22% ukupnog BDP-a Hrvatske pa se, prema visini BDP-a, županija nalazi na 8. mjestu. Obzirom na udio Zadarske županije u ukupnom stanovništvu RH, koji iznosi 3,65%, Zadarska županija bilježi ispodprosječnu razinu BDP-a po stanovniku. U odnosu na ostale jadranske županije Zadarska županija se, prema razini BDP-a po stanovniku, nalazi na šestom, pretposljednem mjestu, ispred Šibensko-kninske županije.

Tablica 42.: BDP per capita – 2007.

	BDP mil. EURA	BDP po stanovniku, EURA	INDEKS (HRV=100)
Republika Hrvatska	42.833	9.656	100,0
Zagrebačka županija	2.392	7.360	76,2
Krapinsko-zagorska	984	7.144	74,0
Sisačko-moslavačka	1.269	7.200	74,6
Karlovačka	1.052	7.825	81,0
Varaždinska	1.490	8.223	85,2
Koprivničko-križevačka	1.103	9.142	94,7
Bjelovarsko-bilogorska	847	6.961	69,3
Primorsko-goranska	3.406	11.177	115,8
Ličko-senjska	411	8.039	83,3
Virovitčko-podravska	616	6.923	71,7
Požeško-slavonska	541	6.505	67,4
Brodsko-posavska	931	5.345	55,4
Zadarska županija	1.380	7.980	82,6
Osječko-baranjska	2.538	7.875	81,6
Šibensko-kninska	892	7.799	80,8
Vukovarsko-srijemska	1.144	5.756	59,6
Splitsko-dalmatinska	3.847	8.003	82,9
Istarska županija	2.654	12.463	129,1
Dubrovačko-neretvanska	1.265	10.042	104,0
Međimurska	894	7.581	78,5
Grad Zagreb	13.176	16.766	173,6

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 43.: BDP per capita - dinamika

	2004.	2005.	2006.	2007.
Republika Hrvatska	6.461	7.038	7.705	9.656
Zagrebačka županija	4.830	5.446	5.425	7.360
Krapinsko-zagorska	4.429	5.172	5.424	7.144
Sisačko-moslavačka	4.812	5.525	6.374	7.200
Karlovačka	4.774	5.335	5.986	7.825
Varaždinska	5.534	5.928	6.621	8.223
Koprivničko-križevačka	5.856	6.452	7.454	9.142
Bjelovarsko-bilogorska	4.781	5.149	5.780	6.961
Primorsko-goranska	7.349	8.376	9.149	11.177
Ličko-senjska	8.196	6.363	6.849	8.039
Virovitčko-podravska	4.705	4.803	5.634	6.923
Požeško-slavonska	4.594	4.834	4.904	6.505
Brodsko-posavska	3.757	3.785	4.167	5.345
Zadarska županija	5.082	5.526	5.680	7.980
Osječko-baranjska	4.968	5.313	5.836	7.875
Šibensko-kninska	4.641	5.299	5.432	7.799
Vukovarsko-srijemska	3.667	4.028	4.627	5.756
Splitsko-dalmatinska	5.127	5.395	5.977	8.003
Istarska županija	8.843	9.126	9.768	12.463
Dubrovačko-neretvanska	6.104	6.615	7.309	10.042
Međimurska	5.023	5.323	6.099	7.581
Grad Zagreb	11.660	12.908	14.208	16.766

Izvor: Državni zavod za statistiku

U razdoblju 2004.-2007. Zadarska županija je ostvarila značajne stope rasta BDP-a po stanovniku. Tako se nominalni BDP po stanovniku županije povećao za 57%, dok je povećanje na nacionalnoj razini iznosilo 49%, pa se prema rastu BDP-a županija nalazi na 6. mjestu.

Tablica 44: Iznos ostvarenog BDP-a u regiji 2004.-2007. u mil.EUR

	2004.	2006.	2007.	2007. (RH=100)
Zadarska županija	849	972	1.380	3
Jadranska Hrvatska	9.095	10.589	13.855	32
RH	28.683	34.212	42.833	100
EU (27 zemalja)	10.602.765	11.676.765	12.354.972	

Izvor: DZS, Eurostat

Tablica 45: Iznos BDP-a po stanovniku u regiji 2004.-2007. u EUR

	2004.	2006.	2007.	2007. (RH=100)
Zadarska županija	5.082	5.680	7.980	32
Jadranska Hrvatska	6.529	9.149	9.471	38
RH	6.461	7.705	9.656	39
EU (27 zemalja)	21.600	23.600	24.800	100

Izvor: DZS, Eurostat

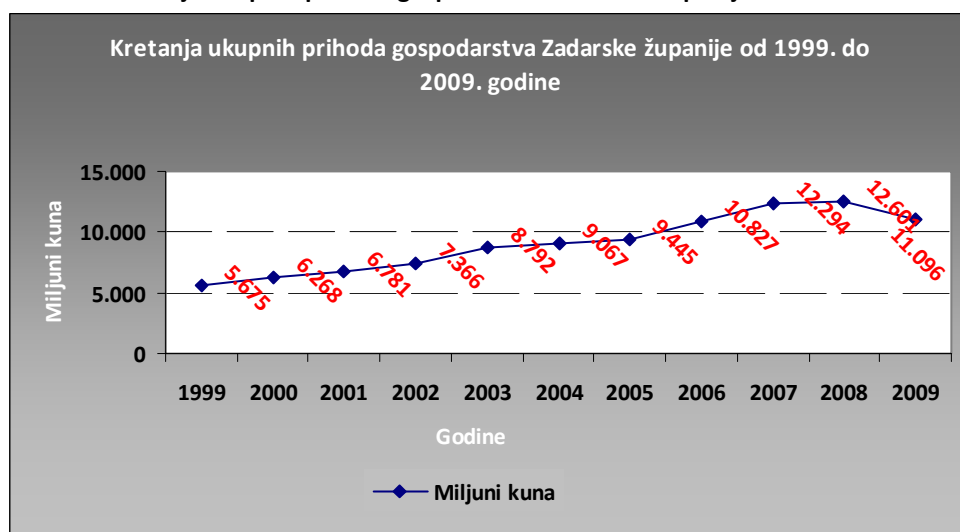
8.2. Poslovanje poduzeća

Osnovna obilježja ostvarenih rezultata zadarskog gospodarstva u 2008. godini mogu se sažeti kako slijedi: ukupni prihodi zadarskog gospodarstva blago su rasli u odnosu na 2007. godinu, i to za 3%, međutim, neujednačeno po pojedinim područjima djelatnosti. Neujednačen je bio i rast ukupnih rashoda, uz ukupnu stopu njihova rasta od 5,8%.

U 2009. godini ostvarila su se negativna očekivanja s početka gospodarske krize tako da su ukupni prihodi zadarskog gospodarstva u 2009. godini ostvareni u ukupnom iznosu od 11,10 milijardi kuna, što je za 9,9% manje nego u prethodnoj 2008. godini. Ukupni rashodi bili su 8,3% manji nego prethodne godine, s iznosom od 11,18 milijardi kuna, te su ukupne prihode premašili za 83,8 milijuna kuna, odnosno gospodarstvo Zadarske županije, u cjelini, u 2009. godini je ostvarilo gubitak.

Tvrtke koje su iskazale dobit imale su pad dobiti za 45%. Iskazana dobit razdoblja od 755,4 milijuna kuna u 2008. smanjena je na 415,7 milijuna kuna u 2009. Kao posljedica općeg smanjenja gospodarske aktivnosti smanjen je i gubitak za 19,1%, i to sa 731,3 milijuna kuna u 2008. na 591,3 milijuna kuna u 2009.

Slika 14.: Kretanja ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije od 1999. do 2009. godine

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Dok se izvoz u Zadarskoj županiji od 2000. do 2008. godine stalno povećavao, u 2009. godini zabilježen je negativan trend kao posljedica svjetske gospodarske krize. Izvoz roba u vrijednosti od 194,6 milijuna USD smanjen je za 12,5% u odnosu na 2008. godinu. Istodobno uvoz roba je iznosio 183,9 milijuna USD, 33,8% manje u usporedbi s prethodnom godinom. I po prvi put od 2000. godine izvoz je premašio uvoz u županiji, i to za 5,8%.

Tablica 46.: Razvijenost županijskog gospodarstva u 2009.

	Uk.prihodi po stan. u 2009.	Aktiva po stan. u 2009.	Dobit prije oporezivanja po stan. 2009.	Gubitak prije oporezivanja po stan. 2009.	Investicije po stan. 2009.	Prihod od prod. u inoz. po stan. u 2009.
Republika Hrvatska	138.232,23	245.410,66	5.949,35	4.957,79	11.447,99	
Zadarska županija	68.471,78	146.214,30	3.129,45	3.646,49	9.709,28	13.782,28
Odnos ZŽ prema RH	0,495	0,596	0,526	0,736	0,848	

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

* Sve veličine su iz konsolidiranih izvješća gospodarstva RH i Zadarske županije predanih FINA-i do 30. 6. 2010., bez obrtnika i slobodnih zanimanja

** Podaci su dani na temelju broja stanovnika iz Popisa stanovništva 2001. – 4.437.460 stanovnika u RH, 162.045 stanovnika u Zadarskoj županiji

Prema svim pokazateljima razvijenosti poduzeća županija bilježi ispodprosječne rezultate u odnosu na RH. Najlošiji rezultat se bilježi u pogledu razine prihoda poduzeća po stanovniku što pokazuje na nisku razinu ukupne poduzetničke aktivnosti. Gubitak prije oporezivanja po stanovniku je manji od prosjeka RH.

Pored razvijenosti gospodarstva vrlo je važno ocijeniti njegovu učinkovitost. Za ocjenu relativne snage lokalnog gospodarstva koristili su se *per capita* pokazatelji, dok će se za ocjenu učinkovitosti poslovanja koristiti pokazatelji po zaposlenom.

Tablica 47.: Učinkovitost poduzeća u 2009. godini (RH=100)

	Ukupni prihodi po zaposlenom	Aktiva po zaposlenom	Dobit prije oporezivanja po zaposlenom	Konsolidirana dobit prije oporezivanja po zaposlenom	Investicije po zaposlenom	Prihod od prodaje u inozemstvu po zaposlenom
Republika Hrvatska	689.681,54	1.224.426,46	29.683,07	4.947,18	57.117,41	
Zadarska županija	548.034,66	1.170.270,45	25.047,50	-4.138,33	77.711,14	110.310,63
Odnos ZŽ prema RH	0,795	0,956	0,844	---	1,361	

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

*Podaci su dani na temelju broja zaposlenih iz GFI-a poduzetnika za 2009. – 91.320 poduzetnika sa 889.396 zaposlenih u RH, 2.698 poduzetnika sa 20.246 zaposlenih u Zadarskoj županiji

I po pokazateljima učinkovitosti poduzeća bilježe se ispodprosječni rezultati u odnosu na RH, osim što su investicije po zaposlenom iznad prosjeka RH, što ukazuje na slabiju konkurentnost poduzeća. Također je zabrinjavajuće da je konsolidirana dobit, prije oporezivanja po zaposlenom, negativna.

Tablica 48.: Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva od 2005.

Sektori (NKD 2002.)	Udjel u uk. prihodima	Udjel u uk. zaposlenim	Udjel u uk. dob. prije oporezivanja
	2005.	2005.	2005.
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1,88	3,69	0,74
B Ribarstvo	2,83	3,16	2,72
C Rudarstvo i vađenje	2,39	2,26	2,27
D Prerađivačka industrija	17,23	19,81	7,07
E Opskrba el. energijom, plinom i vodom	0,97	2,64	0,35
F Građevinarstvo	7,68	11,22	5,54
G Trgovina na veliko i malo	36,6	28,36	14,1
H Hoteli i restorani	5,25	7,63	7,52
I Prijevoz, skladištenje i veze	17,31	6,69	53,33
J Financijsko posredovanje	0,21	0,09	0,16
K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje, druge poslovne usluge	5,47	9,08	5,31
L, M, N, O Ostale usluge	2,18	5,37	0,89

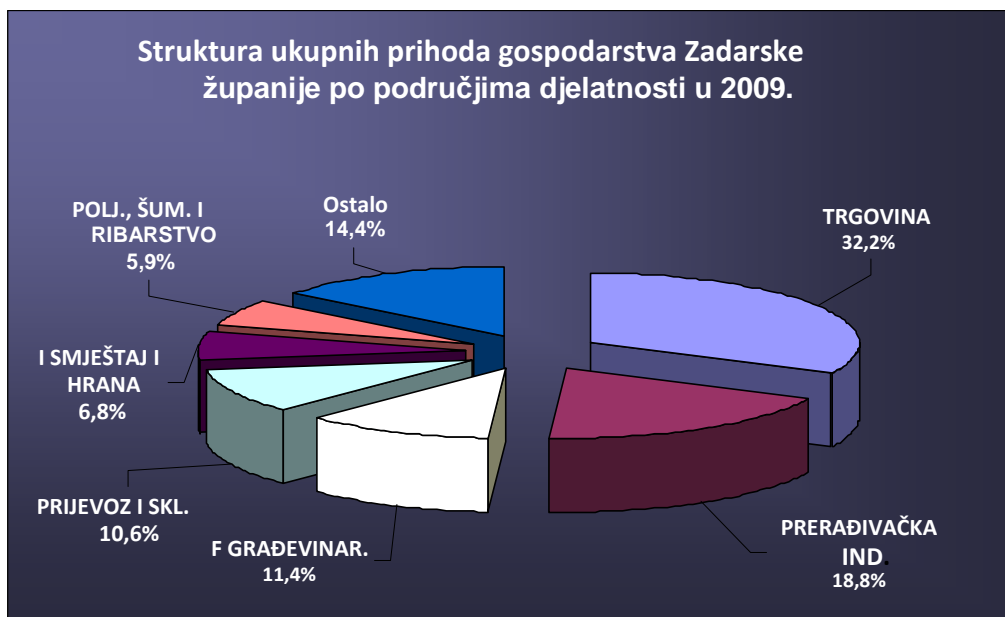
Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Tablica 49.: Sektorska struktura županijskog gospodarstva 2009.

Sektori (NKD 2007.)	Ud.u uk. Prihodima	Ud. u uk.zaposl.	Ud.u uk.dob.pr.opor.
	2009.	2009.	2009.
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5,86	6,34	6,33%
B Rudarstvo i vađenje	2,23	1,76	4,12%
C Prerađivačka industrija	18,76	19,87	13,84%
D Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0,01	0,02%
E Opskrba vodom; uklanjanje otpad. voda, gospod. otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	2,64	5,17	1,80%
F Građevinarstvo	11,44	12,93	14,52%
G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	32,22	24,17	23,88%
H Prijevoz i skladištenje	10,56	4,59	3,22%
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	6,79	8,41	15,87%
J Informacije i komunikacije	0,5	1,38	0,96%
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0,38	0,12	0,70%
L Poslovanje nekretninama	0,47	0,49	1,23%
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2,26	3,95	6,81%
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	4,36	7,36	3,26%
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	0	0	0,00%
P Obrazovanje	0,2	0,82	0,13%
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0,15	0,47	0,34%
R Umjetnost, zabava i rekreacija	0,93	1,33	2,75%
S Ostale uslužne djelatnosti	0,25	0,83	0,21%

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Slika 15.: Struktura ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije po područjima djelatnosti u 2009.

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Sektorska analiza dinamike poslovanja pokazuje da su u razdoblju od 2005. ostala ista četiri vodeća sektora gospodarstva u Zadarskoj županiji. Vodeći udio u ukupnim prihodima gospodarstva županije bilježi trgovina na veliko i malo, s tim da je udio tog sektora od 2005. do 2009. godine smanjen sa 36,60% na 32,22%, odnosno za 4,38%. Na drugom mjestu u ukupnim prihodima 2005. godine je bio sektor prijevoza i veza (prvenstveno zbog Tankerske plovidbe d.d.) čiji je udio u 2009. smanjen sa 17,31% na 10,56% odnosno za 6,75%. Slijedi sektor prerađivačke industrije čiji je udio prihoda povećan u promatranom razdoblju za 1,53%, te sektor građevinarstva koji je također povećan za 3,76%.

8.2.1. Gospodarska aktivnost po gradovima i općinama u Zadarskoj županiji

Tablica 50.: Osnovni financijski rezultati poduzetnika po općinama i gradovima Zadarske županije u 2009. godini

Naziv županije grada/općine	Broj poduzetnika		Broj zaposlenih		Ukupni prihodi		Dobit nakon poreza		Gubitak nakon poreza		Neto dobit	
	Broj	Rang	Broj	Rang	u tis. kn	Rang	u tis. kn	Rang	u tis. kn	Rang	u tis. kn	Rang
ZADARSKA	2.696	9	19.882	11	10.886.961	8	409.814	9	591.021	9	-181.207	13
BENKOVAC	72	139	769	121	359.622	122	21.206	90	16.460	111	4.746	112
BIBINJE	36	239	84	395	37.393	387	576	450	2.146	271	-1.570	416
BIOGRAD NA MORU	123	88	1.072	95	581.585	84	29.834	70	12.004	129	17.829	43
GALOVAC	7	511	11	544	39.329	383	1.930	305	54	515	1.877	172
GRAČAC	27	290	180	284	45.769	368	4.000	225	9.354	145	-5.354	468
JASENICE	6	523	13	538	6.777	525	5	550	989	351	-984	390
KALI	44	214	505	151	325.225	129	16.248	109	41.637	52	-25.389	522
KOLAN	13	419	54	458	28.883	420	164	514	1.207	335	-1.044	395
KUKLJICA	8	489	18	521	5.919	529	155	517	43	520	112	307
LIŠANE OSTROVIČKE	7	510	57	448	15.914	484	407	467	68	513	339	270
NIN	28	284	75	412	36.322	389	828	413	463	415	365	264
NOVIGRAD	12	434	31	495	28.861	421	624	442	1.134	338	-510	367
OBROVAC	59	178	247	233	119.432	230	1.800	312	19.096	98	-17.296	510

PAG	48	204	383	181	263.832	143	22.064	87	4.711	198	17.354	44
PAKOŠTANE	66	154	348	189	131.715	216	3.824	233	23.257	85	-19.433	516
PAŠMAN	32	258	95	379	41.506	380	2.884	269	717	382	2.167	163
POLAČA	11	450	45	475	23.691	447	327	481	120	498	206	295
POLIČNIK	43	217	490	154	480.502	93	13.541	118	3.947	214	9.594	68
POSEDARJE	42	222	164	302	124.613	223	8.734	152	2.110	275	6.623	88
POVLJANA	17	377	60	441	17.152	473	842	411	1.625	300	-783	383
PREKO	59	172	211	253	72.574	293	3.979	226	8.479	157	-4.500	460
PRIVLAKA	17	378	107	366	36.994	388	369	471	1.709	297	-1.341	407
RAŽANAC	20	348	48	469	18.922	472	1.150	366	358	448	792	223
SALI	35	244	176	288	47.697	363	1.721	316	5.421	186	-3.700	452
STANKOVCI	24	311	176	290	153.827	197	7.676	162	3.511	219	4.165	119
STARIGRAD	21	340	75	413	33.680	398	1.009	387	1.938	282	-929	388
SUKOŠAN	55	187	202	264	113.555	236	3.095	261	4.154	209	-1.059	396
SVETI FILIP I JAKOV	51	198	168	297	122.296	227	1.502	333	9.558	144	-8.056	483
ŠKABRNJE	9	475	64	437	65.353	310	766	421	434	427	332	274
TKON	10	464	66	432	27.778	425	1.076	375	341	452	735	226
VIR	66	155	268	223	91.278	263	970	393	31.141	67	-30.171	524
VRSI	14	410	101	372	84.655	275	1.198	361	368	445	830	218
ZADAR	1.596	7	13.437	7	7.247.803	8	250.566	10	381.678	8	-131.111	543
ZEMUNIK DONJI	18	366	82	396	56.510	339	4.744	209	787	372	3.957	123

Izvor: Fina

Gore navedeni podaci ukazuju na značajnu razliku u gospodarskoj aktivnosti općina Zadarske županije. Najveći broj poduzetnika i broj zaposlenih bilježi Grad Zadar. Zatim, po ovim pokazateljima, slijede Grad Biograd n/M i Grad Benkovac.

8.3. Robna razmjena s inozemstvom

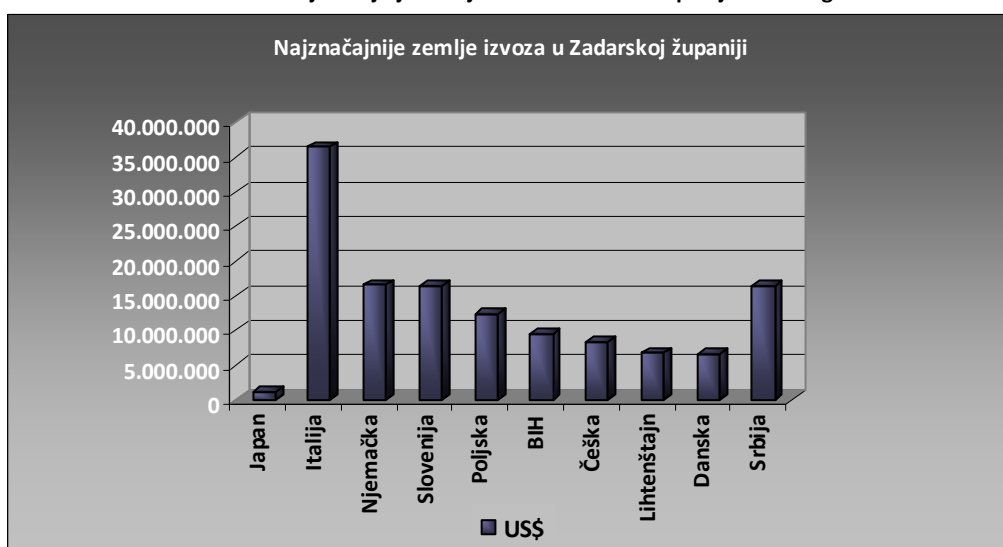
Tablica 51.: Razmjena Zadarske županije i udio u RH 2000.-2009. (u milijunima US\$)

IZVOZ	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Zadarska županija	39,2	45,4	81,7	105	139	133,9	187,4	215,8	222,5	194,6
RH	4.431,7	4.659,3	4.898,7	6.186,6	8.022,5	8.809,0	10.376,3	12.360,2	14.111,7	10.473,8
Udio u RH%	0,9	1	1,7	1,7	1,7	1,5	1,8	1,7	1,6	1,9
UVOZ	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Zadarska županija	57,6	90,1	135,4	173	176,9	196,4	213,7	253,4	277,8	183,9
RH	7.922,7	9.043,7	10.713,5	14.209,0	16.583,2	18.546,5	21.488,3	25.829,5	30.728,4	21.202,6
Udio u RH%	0,7	1	1,3	1,2	1,1	1,1	1	1	0,9	0,9

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

U 2009. godini izvoz je smanjen za 12,5% u odnosu na prethodnu godinu što je posljedica svjetske ekonomske krize. Najznačajnije zemlje izvoza Zadarske županije bile su Japan sa 21,1% od ukupnog izvoza, Italija sa 18,7%, Njemačka 8,5%, Slovenija 8,5%.

Slika 16.: Najznačajnije zemlje izvoza Zadarske županije u 2009. godini

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Tablica 52.: Najznačajniji izvozni proizvodi Zadarske županije u 2009. godini

1.	Sirova riba
2.	Aluminij i proizvodi od aluminija
3.	Strojevi
4.	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa
5.	Brodovi, brodice i plutajuće konstrukcije
6.	Prerađevine od ribe
7.	Pića, alkoholi
8.	Kamen

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

U ukupnoj robnoj razmjeni Zadarske županije s inozemstvom u 2009. godini, u iznosu od 1,03 milijarde kuna, vodeća je Općina Poličnik sa 336,03 milijuna kuna, slijedi grad Zadar sa 255,5

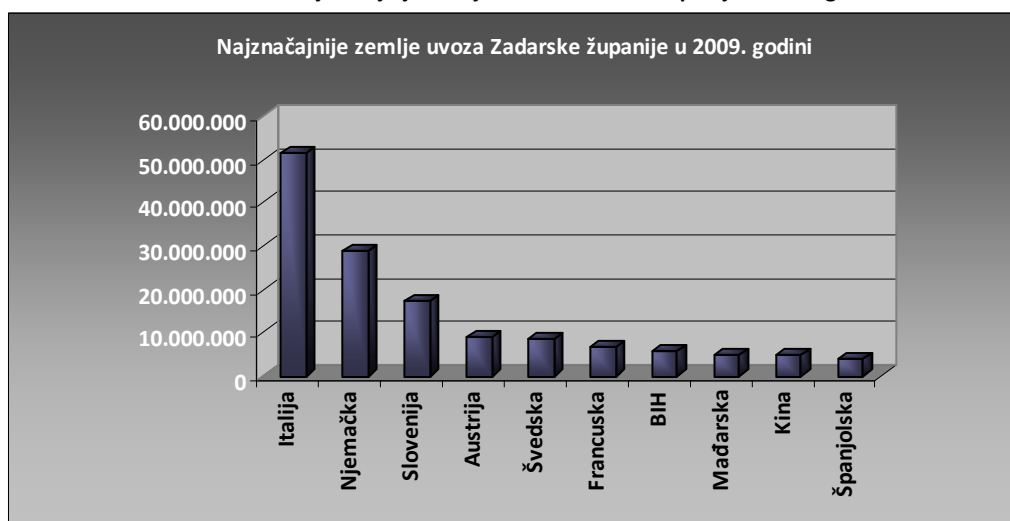
mil. kuna, zatim Općina Kali s 135,58 mil.kuna, gradovi Benkovac sa 96,75 mil. kuna i Biograd na Moru sa 59,64 mil. kuna te Općina Stankovci sa 45,93 mil. kuna robnog izvoza.

Tablica 53.: Najveći izvoznici Zadarske županije u razdoblju I.-XII. 2009.

IZVOZ		
Rang	Tvrtka	Sjedište
1.	Aluflexpack d.o.o.	Murvica
2.	Kali tuna d.o.o.	Kali
3.	Metalni lijev TCG d.o.o.	Benkovac
4.	SAS strojogradnja d.o.o.	Zadar
5.	Jadran – tuna d.o.o.	Turanj
6.	Ostrea d.o.o.	Benkovac
7.	Marituna d.d.	Zadar
8.	Adria d.d.	Zadar
9.	Zadar – tuna d.o.o.	Kali
10.	Noclerius d.o.o.	Gračac
11.	Dalmatinska marikultura – Dalmar d.o.o.	Pakoštane
12.	Maraska d.d.	Zadar
13.	Arbacommerce d.o.o.	Zadar
14.	Cenmar d.d.	Zadar
15.	HSTEC d.d.	Zadar
16.	Elan motorni brodovi d.o.o.	Obrovac
17.	Nin elektrocommerce d.o.o.	Poličnik
18.	Mardešić d.o.o.	Sali
19.	Cromaris d.d.	Zadar
20.	Kemoplast d.o.o.	Poličnik

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Slika 17.: Najznačajnije zemlje uvoza Zadarske županije u 2009. godini

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

8.4. Poslovanje malih i srednjih poduzeća

Analiza je napravljena na temelju podataka iz ukupno predanih FINA-i 2.689 godišnjih financijskih izvještaja za 2009. godinu.

Tablica 54.: Pokazatelji poslovanja malih i srednjih poduzeća Zadarske županije

God	Broj	Ukupni prihodi	Dobit razdoblja	Izvoz	Zaposleni - stanje	Zaposleni - sati
2005.	1.804	5.538.391.346	263.395.095	491.501.982	11.899	11.650
2006.	2.131	8.565.348.436	412.719.811	1.019.517.410	16.310	16.140
2007.	2.347	9.424.741.770	500.591.185	940.047.166	16.885	16.631
2008.	2.678	9.455.899.859	389.558.876	834.867.702	17.876	17.357
2009.	2.689	8.599.739.683	351.240.206	968.459.641	17.920	17.534

Izvor: Fina

Tablica 55.: Pokazatelji poslovanja malih i srednjih poduzeća u RH

God	Broj	Ukupni prihodi	Dobit razdoblja	Izvoz	Zaposleni - stanje	Zaposleni - sati
2005.	70.729	200.900.984.388	10.152.292.478	18.552.574.367	433.219	422.520
2006.	78.068	313.084.467.694	16.801.255.492	33.124.215.135	574.225	560.620
2007.	83.057	339.095.192.473	19.410.849.532	37.947.919.832	591.317	575.048
2008.	89.203	380.305.673.290	19.598.798.576	38.093.252.938	635.479	618.508
2009.	90.884	323.716.917.342	15.264.644.746	32.731.239.660	599.922	587.235

Izvor: Fina

Mala i srednja poduzeća (MSP) imaju posebno značajnu ulogu u gospodarstvu županije. Prema podacima iz 2009. godine ona čine 79% ukupnog prihoda gospodarstva, 86% ukupne dobiti i zapošljavaju čak 88% ukupno zaposlenih u županiji.

Broj poduzeća u 2009. godini porastao je za 49% u odnosu na 2005. godinu. Prema podacima iz 2009. godine udio broja MSP Zadarske županije u ukupnom broju poduzeća u RH iznosi 3%, dok je udio ukupnih prihoda MSP Zadarske županije u 2009. godini u ukupnim приходima MSP RH iznosio 2,7%, a dobiti 2,3%, što ukazuje na manju profitabilnost MSP u Zadarskoj županiji u odnosu na prosjek RH.

8.5. Poslovanje obrta

U 2009. godini u Republici Hrvatskoj je bilo aktivno 92.965 obrta, od toga u Zadarskoj županiji 4.976, što predstavlja 5,4% od ukupnog broja aktivnih obrta u Hrvatskoj. Od ukupnog broja aktivnih poslovnih subjekata u Zadarskoj županiji 61,4% su obrti.

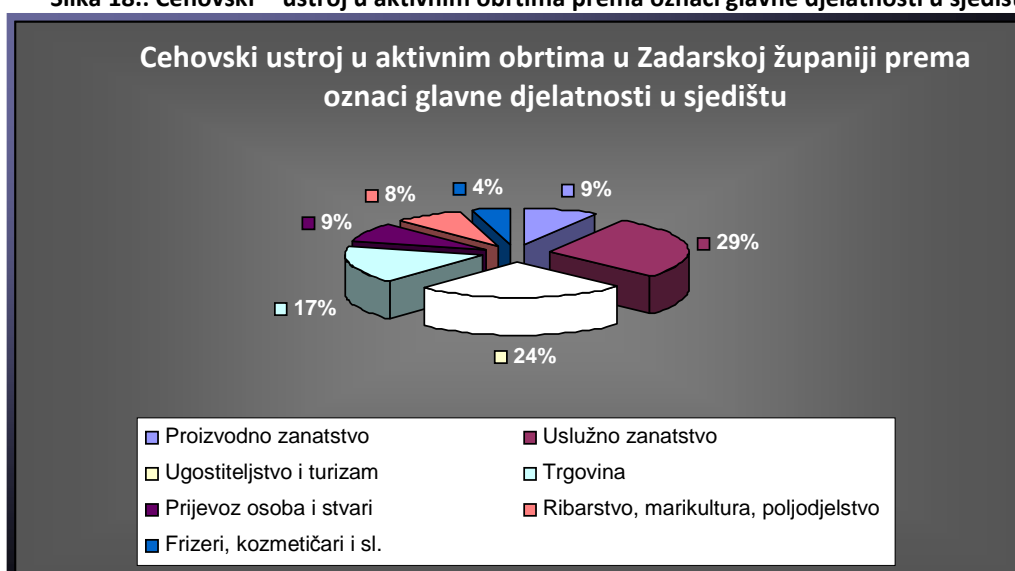
Tablica 56.: Broj aktivnih obrta u Zadarskoj županiji u razdoblju od 2003. do 2010. godine
(stanje na kraju godine)

Godina	Broj obrta
2003.	5.251
2004.	5.476
2005.	5.661
2006.	5.331
2007.	5.389
2008.	5.293
2009.	4.976
2010.*	4.880

*stanje na dan 31.10.2010.

Izvor: Statistički pregled "Obrtništvo u brojkama 2010."

Slika 18.: Cehovski¹¹ ustroj u aktivnim obrtima prema oznaci glavne djelatnosti u sjedištu

Izvor: Statistički pregled „Obrtništvo u brojkama 2010.“

Prema oznaci glavne djelatnosti najveći broj aktivnih obrta u županiji se bavi uslužnim zanatstvom (1.426 obrta) te ugostiteljstvom i turizmom (1.217 obrta); zatim obrti koji se bave trgovinom (855), a manje su zastupljeni obrti koji se bave proizvodnim zanatstvom (429); prijevozom osoba i stvari (426) te ribarstvom, marikulturom i poljodjelstvom (403); najmanje aktivnih obrta (220) su frizeri, kozmetičari i sl.

Na dan 31.10.2010. godine bilo je ukupno zaposleno 5.146 radnika kod obrtnika, a od toga 2.729 žena, što je 13% više od broja muškaraca.

¹¹ Cehovi su oblik strukovnog povezivanja obrtnika na razini područne obrtničke komore radi usklađivanja i rješavanja stručnih i ostalih pitanja interes za članove ceha.

8.6. Konkurentnost gospodarstva

8.6.1. Regionalni indeks konkurentnosti

2007. godine izrađena je studija o konkurentnosti regija u Hrvatskoj pod nazivom „*Regionalni indeks konkurentnosti*“. Analizom su obuhvaćeni ključni čimbenici konkurentnosti, ne samo iz poslovnog sektora, već i poslovnog okruženja, za koje su prethodne studije pružile dokaze da su posebno važni za stjecanje i održavanje konkurentnosti.

Tablica 57.: Regionalni indeks konkurentnosti RH

Ukupni rang Konkurentnosti	Županija	Rang kvalitete Poslovnog Okruženja	Rang učinkovitosti Poslovnog Sektora
1.	Grad Zagreb	1.	1.
2.	Međimurska	2.	2.
3.	Istarska	3.	3.
4.	Varaždinska	4.	4.
5.	Zagrebačka	5.	7.
6.	Primorsko-goranska	6.	5.
7.	Koprivničko-križevačka	8.	6.
8.	Splitsko-dalmatinska	7.	15.
9.	Zadarska	10.	8.
10.	Dubrovačko-neretvanska	9.	10.
11.	Bjelovarsko-bilogorska	11.	12.
12.	Karlovačka	12.	9.
13.	Šibensko-kninska	13.	11.
14.	Osječko-baranjska	15.	13.
15.	Krapinsko-zagorska	14.	14.
16.	Sisačko-moslavačka	16.	17.
17.	Virovitičko-podravska	17.	16.
18.	Brodsko-posavska	18.	20.
19.	Ličko-senjska	20.	19.
20.	Požeško-slavonska	19.	21.
21.	Vukovarsko-srijemska	21.	18.

Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2007.

Prema indeksu konkurentnosti Zadarska županija se nalazi na 9. poziciji.

U odnosu na ostale jadranske županije nalazi se ispred Dubrovačko–neretvanske, Šibensko-kninske i Ličko-senjske županije. Prema rangu kvalitete poslovnog okruženja Zadarska županija se nalazi na 10. poziciji. U odnose na ostale jadranske županije nalazi se ispred Šibensko-kninske i Ličko-senjske županije.

Prema rangu učinkovitosti poslovnog sektora županija se nalazi na 8. poziciji, ispred Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske, Dubrovačko-neretvanske i Ličko-senjske županije.

8.6.2. Aktivne pravne osobe

Prema statističkim pokazateljima iz 2008. godine, Zadarska županija se nalazi na 4. mjestu po broju aktivnih pravnih osoba jadranske Hrvatske (iza Splitsko-dalmatinske, Istarske i Primorsko-goranske županije). Broj aktivnih pravnih osoba u razdoblju 2003. - 2008. godine porastao je za 65%.

Tablica 58.: Aktivne pravne osobe 2003.-2008.

	2008.	2007.	2006.	2005.	2004.	2003.
Republika Hrvatska	132.258	119.410	111.072	97.643	96.589	91.581
Zagrebačka županija	7.757	6.948	6.509	5.587	5.920	5.656
Krapinsko-zagorska	2.239	1.983	1.872	1.629	1.682	1.640
Sisačko-moslavačka	2.740	2.500	2.352	2.065	2.185	2.131
Karlovačka	2.680	2.419	2.289	2.131	2.155	2.097
Varaždinska	3.790	3.423	3.179	2.911	2.948	2.842
Koprivničko-križevačka	2.200	2.011	1.908	1.716	1.736	1.633
Bjelovarsko-bilogorska	2.350	2.105	1.969	1.699	1.774	1.717
Primorsko-goranska	11.810	10.713	9.991	8.803	8.666	8.184
Ličko-senjska	1.035	940	854	752	730	701
Virovitčko-podravska	1.354	1.233	1.162	1.036	1.023	1.002
Požeško-slavonska	1.132	1.027	992	883	929	910
Brodsko-posavska	2.238	1.982	1.866	1.641	1.686	1.647
Zadarska županija	4.019	3.524	3.144	2.704	2.588	2.435
Osječko-baranjska	5.837	5.281	4.973	4.578	4.331	4.216
Šibensko-kninska	2.810	2.455	2.264	1.976	1.912	1.819
Vukovarsko-srijemska	2.448	2.169	2.029	1.805	1.596	1.570
Splitsko-dalmatinska	14.296	12.869	11.861	10.342	10.496	9.893
Istarska županija	11.393	10.262	9.436	8.050	7.408	6.796
Dubrovačko-neretvanska	4.211	3.806	3.523	3.100	2.676	2.418
Međimurska	3.237	2.951	2.745	2.413	2.492	2.355
Grad Zagreb	42.682	38.809	36.154	31.822	31.683	29.919

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 59: : Zaposleni u pravnim osobama prema NKD-u 2007, stanje 31. ožujka 2009.

Županije	2009.
Dubrovačko-neretvanska	31.219
Istarska	62.724
Splitsko-dalmatinska	108.239
Šibensko-kninska	23.011
Zadarska	34.036
Ličko-senjska	10.279
Primorsko-goranska	92.025
Republika Hrvatska	1.172.242
Udio Zadarske županije/RH	2,90

Izvor: Statističko izvješće 1419/2010

Promatrajući Zadarsku županiju u odnosu na druge Jadranske županije prema broju zaposlenih u pravnim osobama Zadarska županija se nalazi na 4 mjestu, a udio županije u RH iznosi 2,90%. Očekivano grad Zadar broji najveću zaposlenost u županiji sa 22.850 zaposlenih.

U donjoj tablici dan je pregled investicija u novu dugotrajnu imovinu prema tehničkoj strukturi i sjedištu investitora iz koje se vidi da investicije u Zadarskoj županiji kontinuirano rastu sve do 2007. godine.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore - Županijske komore Zadar u 2009. godini investicije u novu dugotrajnu imovinu su smanjene za 11,6% u odnosu na 2008. godinu, što je posljedica gospodarske krize.

Tablica 60.: Ostvarene investicije u dugotrajnu imovinu prema tehničkoj strukturi i sjedištu investitora u kunama

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Republika Hrvatska	40.732.380	54.955.372	56.430.161	59.209.772	71.039.479	78.243.357
Zagrebačka županija	1.252.068	1.675.657	1.702.596	2.050.587	1.663.527	2.401.572
Krapinsko-zagorska	465.255	708.888	1.342.418	1.639.019	1.306.113	1.023.494
Sisačko-moslavačka	271.915	431.147	907.048	566.672	636.913	621.847
Karlovačka	542.097	647.818	549.349	584.817	598.703	744.202
Varaždinska	955.317	1.154.128	1.135.734	1.226.382	1.272.829	1.649.014
Koprivničko-križevačka	611.492	706.509	623.566	640.162	662.757	1.055.389
Bjelovarsko-bilogorska	415.131	429.642	385.563	389.361	381.193	453.808
Primorsko-goranska	2.367.191	2.828.396	2.553.635	3.203.587	3.575.943	4.026.665
Ličko-senjska	114.105	168.048	186.419	250.745	340.089	297.707
Virovitčko-podravska	171.655	290.220	338.749	285.911	511.817	338.947
Požeško-slavonska	309.664	296.650	296.019	273.802	331.892	295.313
Brodsko-posavska	301.600	400.252	428.094	362.142	418.292	464.799
Zadarska županija	575.610	958.604	994.370	1.124.743	1.430.875	1.748.607
Osječko-baranjska	1.188.925	1.455.314	1.493.494	1.648.501	2.142.039	2.160.074
Šibensko-kninska	506.810	728.666	568.398	528.114	653.335	670.584
Vukovarsko-srijemska	308.057	568.690	484.030	524.382	686.445	776.294
Splitsko-dalmatinska	1.915.458	2.712.579	2.493.380	2 785.609	3.798.618	4.251.582
Istarska županija	1.947.811	2.091.375	2.557.588	3 416.921	4.175.668	3.867.267
Dubrovačko-neretvanska	570.413	788.071	886.384	1.027.677	1.300.553	1.915.618
Međimurska	484.656	611.505	705.273	681.543	747.515	879.647
Grad zagreb	25.457.150	35.303.213	35.798.054	35.745.095	44.404.563	48.600.927

Izvor: Državni zavod za statistiku

Na razini ukupnog gospodarstva Zadarske županije visina prosječne isplaćene mjesečne plaće rasla je za 3,3%, odnosno s iznosa od 4.430 kuna u 2008. na 4.576 kuna u 2009. godini, što je za 18% ispod prosjeka RH koji za prosinac 2009. godine iznosi 5.397 kuna.

8.7. Zaštita industrijskog i intelektualnog vlasništva

Zaštita intelektualnog vlasništva analizirana je kroz pokazatelje koje prati Državni zavod za intelektualno vlasništvo Republike Hrvatske: podneseni i priznati patenti, žigovi i industrijski dizajn.

Tablica 61.: Priznate prijave oblika intelektualnog vlasništva za razdoblje 2005.-2009.

Priznate prijave/patenti, žigovi, industrijski dizajn					
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
RH	966	1.418	1.220	1.392	1.788
Istarska županija	36	53	59	66	95
Splitsko-dalmatinska županija	63	83	91	88	89
Zadarska županija	14	17	17	30	25
Šibensko-kninska županija	3	7	8	8	7
Ličko-senjska županija	2	3	11	3	3
Primorsko-goranska županija	67	66	60	86	107
Dubrovačko-neretvanska županija	3	14	12	23	13

Izvor: Državni zavod za intelektualno vlasništvo

Broj priznatih prijava od nositelja intelektualnog vlasništva s područja Zadarske županije u 2009. godini je 25 ili svega 1,4% od ukupno priznatih prijava u RH. Također Zadarska županija ima čak 4 puta manje prijave nego vodeća županija Jadranske regije iz ovog područja Primorsko-goranska županija (107 priznatih prijava) te znatno manje prijave nego Istarska (95) i Splitsko-dalmatinska županija (89). Manje priznatih prijava od Zadarske imaju Dubrovačko-neretvanska (13), Šibensko-kninska (7) i Ličko-senjska županija (3). Priznate prijave od nositelja intelektualnog vlasništva s područja Zadarske županije u 2009. godini odnose isključivo na žigove, a ne na patente ili na industrijski dizajn.

Tablica 62.: Prijave i registracija oblika intelektualnog vlasništva pod/nositelji s područja Zadarske županije za 2009. godinu

Oblik intelektualnog vlasništva	Broj prijava u 2009. god.	Broj dodijeljenih prava (registracija) u 2009. god.
Patenti	0	0
Žigovi	17	25
Industrijski dizajn	1	0

Izvor: Državni zavod za intelektualno vlasništvo

8.8. Poduzetničke zone

Prema prostornim planovima u 31 jedinici lokalne samouprave predviđene su 74 poduzetničke zone. Zone su različite po veličini tako da se planirana površina kreće u rasponu od manje od hektara do oko 400 hektara. Uzimajući u obzir niz važnih čimbenika (faza gotovosti, iskazan poduzetnički interes, do sada uložena sredstva, planirano ulaganje u 2010., moguće povećanje zaposlenosti, važnost za razvitak gospodarstva grada-općine,

ravnomjeran razvoj čitave županije i dr.) sačinjene su dvije skupine za sufinanciranje poduzetničkih zona u razdoblju 2010.-2012. U prvoj skupini se nalazi 20 zona, a u drugoj 54. Prema indeksu regionalne konkurentnosti 2007. površina zona *per capita* (m² po stanovniku) iznosi 21,25 (10,79 prosjek RH) i Zadarska županija je rangirana na 4. mjestu.

Prema podacima iz 2009. godine u 8 zona (Grabi, Novi Stankovici, Šopot, Murvica IK, Murvica Jug, Primat, Industrijska zona i Poljica Brig) bilo je 107 tvrtki sa 1.738 zaposlenih. Jedina 100% popunjena poslovna zona je zona Grabi u Općini Poličnik i poslovna zona Primat (Općina Polača), te iste zone planiraju proširenje. Poslovna zona Crno, veličine 400 ha, najveća je poslovna zona u županiji, no do sada još nije započela gradnja njene infrastrukture. Ova zona je prostornim planom predviđena na širem području Grada Zadra, a odlikuje ju odlična povezanosti s autocestom A1, pomorskom lukom, zračnom lukom te željeznicom.

Tablica 63.: Poduzetničke zone u Zadarskoj županiji

Red.br.	Grad Općina	Naziv i lokacija zone	Površina (ha)	Namjena	PODUZETNIČKE ZONE									
					INFRASTRUKTURA					U ZONI				
					DO ZONE					U ZONI				
Cesta	Struja	Voda	Odvodnja	Telekom.	Cesta	Struja	Voda	Odvodnja	Telekom.					
1.	BENKOVAC	Posl. ind.zona Benkovačko selo	37	posl. - proizvodna	ne	ne	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne
		Posl. ind. zona Veljani, Biljane Donje	44,53	posl. - proizvodna	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
		Poslovno ind. zona Šopot, Šopot	62,79	posl. - proizvodna	da	ne	da	da	da	da	da	da	da	da
2.	BIOGRAD	Kom. serv. zona Bučina, Biograd	12,38	proiz.-servis.	da	ne	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne
		industrijska zona, Biograd	20,2	proiz.-servis.	da	da	da	ne	da	da		da	ne	da
3.	NIN	Poduzetnička zona Poljica brig, Poljica	3,1	proiz.- zanat.	da	da	da	ne	da	da	da	da	ne	da
		Poduzetnička zona Mirila, Nin	6,65	proiz., zanat.	da	da	da	ne	da	ne	da	da	ne	ne
		Prvi brig, Zaton	12	proiz.,zan.,usl.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
4.	OBROVAC	Karlovac, Kruševo	7,5	gosp.-proiz.	da	da	da	ne		ne	ne	ne	ne	ne
		Brčić, Kruševo	28	gosp.-proiz.	da	ne	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne
5.	PAG	Posl. Zona Pag 1, Pag	112,4	proiz.- uslužna	da	da	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne
		Posl. zona Pag 2, Pag	24,78	proiz.-uslužna	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

6.	ZADAR	Gospodarska zona Crno, Crno	397,85	gospod. i sport.-rekreac.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
7.	BIBINJE	Posl.zona Lonići, Bibinje	50	posl.-proizv.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
		Poslov zona Gromica, Bibinje	250	posl.-proizv.	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
8.	GRAČAC	Stražbenica, Deringaj	24	industrijska	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Kupirovo, Runovac Kupirovački	24,69		da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Tintori, Gračac	25	industrijska	da	da	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
		Gračac, Gračac	18,54	industrijska	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	
		Srb, Srb	1,62	industrijska	da	da	da	ne	ne	da	da	da	ne	ne	
		Donji Srb, Srb	1,59	industrijska	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	ne
		Mrkonjić, Srb	9,13	industrijska	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	ne
9.	JASENICE	Proizvodna zona Bravar, Zaton Obrovački	160,7	termoelek., proizvod.- usl.	da	da	da	ne	da	da	da	da	ne	ne	
		Dračevac-Vulića Dolac, Jasenice	20,18		da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Jelovac-Česmina, Jasenice	15,95	gosp.-usl., sport-rekreac.	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
10.	KALI	Ribarska luka Velika Lamjana, Kali	21	ribarska luka sa pratećim sadržajima	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
11.	KOLAN	Sirnjaci-Križine, Mandre	5		da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
12.	LIŠANE OSTROVIČ.	Zona seoskog turizma, Ostrovica	6,35	seoski turizam.	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Trolokve, ostrovica	11,13	proiz.-posl.	da	da	ne	ne	ne	da	da	ne	ne	ne	
13.	NOVIGRAD	Pridraga 1, Pridraga	15,27	proiz.-usluž.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
		Novigrad 1, Novigrad	1,82	proiz.-usluž.	da	da	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	
		Novigrad 2, Novigrad	4	proiz.-usluž.	da	da	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	
14.	PAKOŠTANE	Servisna zona Pakoštane, Pakoštane	11	proizv.-usl.	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
15.	PAŠMAN	Kopilje, Pašman	3	proizv.-usl.	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
16.	POLAČA	Primat, Polača	10	proiz.-usl.	da	ne	ne	ne	da	ne	da	da	ne	da	
		Ind. Zona Brig, Polača	28,5	industrijska	ne	ne	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
		Ind. zona Kamenolomi, Jagodnja Gornja	122	industrijska	ne	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Kakma, Kakma	9	proiz.-usl.	da	ne	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	

17.	POLIČNIK	Mazija JI, Briševo	15	posl.-proiz. i stamb.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
		Grabi, Poličnik	40	proizv.-posl	da	da	da	ne	da	da	da	da	da	da	da	
		Murvica jug, Murvica	42,53	proizv.-posl.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Murvica IK, Murvica Murvica	25	proiz-prod.	da	da	da	ne	da	da	da	da	da	da	da	
		Murvica zapad, Murvica Donja		posl.-proizv.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		Stamb. posl. zona Suhovare, Suhovare	17,4	stamb.-posl.	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
		Poslovna zona Dračevac Ninski-Visočane	47,21	proizvodna	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
18.	POSEDARJE	Poslovna servisna zona Posedarje, Slivnica	3,72	proizvodno-servisna	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
19.	POVLJANA	Ind. zona Vrdijan, Poveljana	8	posl.-uslužna	da											
20.	PRIVLAKA	Poduzet. zona Sabunike, Sabunike	3,5	proizv.-usl.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
		Kurtiči, Privlaka	10	industr.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
21.	RAŽANAC	Gospodarska zona Vukovac, Ražanac	16,7	proiz.-zanat.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
22.	SALI	Zaglavski vršak, Zaglav	1,59	prerađ. Prehramb.	da	da	ne	ne	da	da	da	ne	ne	da		
		Dumboka, Sali	0,76	marikultura	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
		Lokardenjak, Sali	7,48	prer.-prehram.	da	da	da	ne	da	ne	da	da	ne	da		
		Završak, Brbinj	6	proiz.-prerađ.	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
23.	STANKOVCI	Novi Stankovci, Velim	306,7	proiz.-uslužna	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da		
24.	STARIGRAD	Turistička zona Bucića podi	71,19	ugost.- turis.i sport.-rekr.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
		Marasovići	8,2	ugost.- tur.	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
		Milovac-Grabovača	13,5	ugost.-tur.	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
		Uvala Prčine	7,57	ugos. Tur	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
		Kruškovac	4,42	sport.rekreac. centar	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
		Šibuljina	3,65	ugost.-tur.	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne		
		Radna zona Reljani	28,07	trg.-usl.	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
		Turistička zona Pisak	8,58	autokamp	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne		
25.	SUKOŠAN	Kosmatac, Sukošan	21	proizv. -zanat.	da	ne	ne	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne		

		Brižine, Sukošan	23	proizv.-zanat.	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
		Barake, Debeljak	10,8	proizv.- zanat.	da	ne	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne
		Drinjine, Gorica	53,5	proizvodna	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
26.	SV. FILIP I JAKOV	Gnojine, Sv. F. i Jakov	14	pod.-serv.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
27.	ŠKABRNJA	Poslovno-industrijska zona Marinovac, Škabrnja	11,77	proiz.-usl.	da	ne	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne
28.	TKON	Zona proizvodne namjene, Ugrinić, Tkon	2,41	proizvodna	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
29.	VIR	Gracić, Torovi	17,8	proiz.-usl.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
		Grba, Vir	12,26	proizv.- usl.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
30.	VRSI	Proizvodna zona Duševića mlin, Poljica	49,64	proizvodna	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
31.	ZEMUNIK DONJI	Poslovno st.zona, Zemunik Gornji	13,78	posl.-stamb.	da	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
		Zemunik zapad, Smoković	56	posl. proizvod.	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Izvor: Zadarska županija, Upravni odjel za gospodarstvo

Tablica 64.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u gospodarstvu

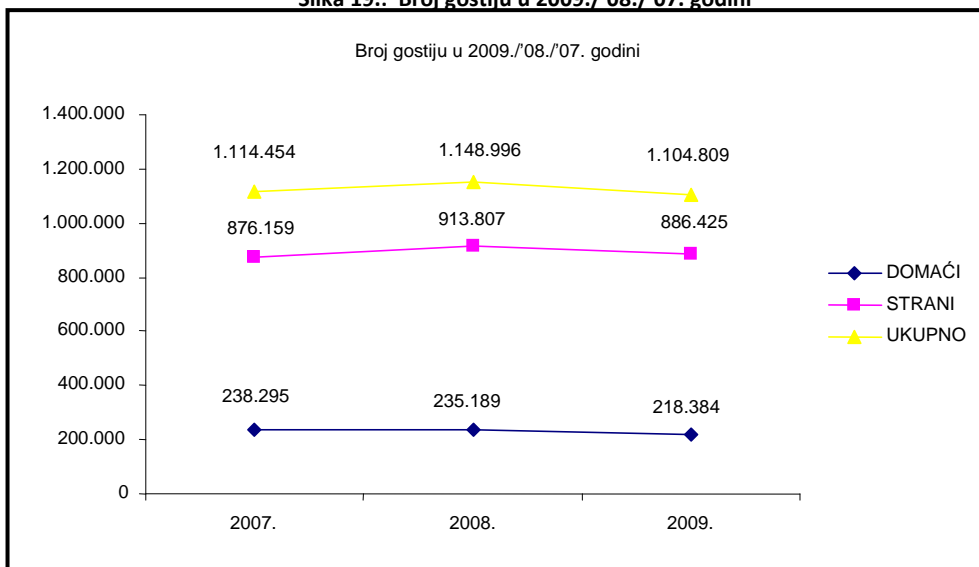
RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> Niska profitabilnost malog i srednjeg gospodarstva. Veliki broj potencijalnih poduzetničkih zona u županiji od kojih su tek neke zaživjele, dok je većina bez potrebne infrastrukture. Nizak stupanj ulaganja u nove tehnologije i inovacije. Općenito niska kvaliteta poslovnog okruženja. Značajne unutar županijske razlike u razvijenosti gospodarstva 	<ul style="list-style-type: none"> Razvijati i provoditi programe za jačanje konkurentnosti MSP-a. Poticati promjene u poslovanju poduzeća kroz uvođenje modernih procesa i ulaganja u razvoj i stvaranje proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednosti. Završiti sve predviđene poslovne zone i omogućiti njihovo poslovanje iskorištenjem EU fondova. Izraditi županijsku strategiju razvoja poduzetničkih zona (programi ulaganja, upravljanja, inoviranja poslovanja). Sustavno poboljšavati poslovno okruženje u županiji i jedinicama lokalne samouprave za razvoj poduzetništava i privlačenje ulaganja. Izraditi županijski program za poticanje razvoja slabije razvijenih područja.

Izvor: ZADRA

9. TURIZAM

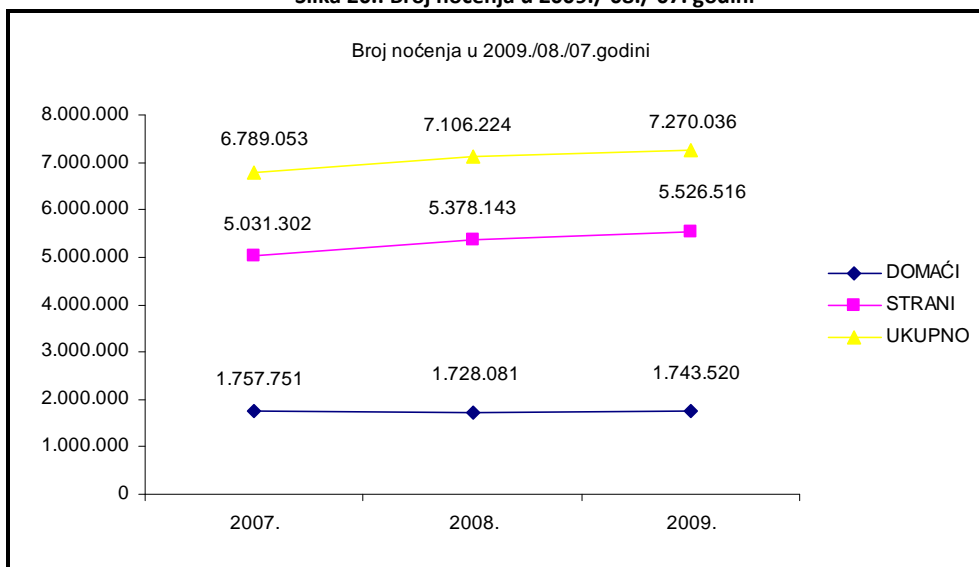
Zadarsku županiju 2009. godine posjetilo je ukupno 1.104.809 gostiju, što je 4% manje nego prethodne godine, ali ostvarili su 7.270.036 noćenja ili 2% više nego prethodne godine. Broj dolazaka stranih gostiju smanjen je za 3% i iznosi 886.425, a broj dolazaka domaćih gostiju smanjen je za 7% i iznosi 218.384. Broj noćenja je povećan ukupno za 2%, od čega su stranci ostvarili 5.526.516 noćenja ili 76% od ukupnog broja noćenja, a domaći gosti 1.743.520 noćenja ili 24% od ukupnog broja noćenja. U 2009. godini u odnosu na 2008. zabilježeno je povećanje prosječne duljine boravka gostiju u Zadarskoj županiji sa 6,1 na 6,6 dana, gdje inozemni gosti ostaju 6,2 dana, a domaći 7,9 dana.

Slika 19.: Broj gostiju u 2009./'08./'07. godini

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

Slika 20.: Broj noćenja u 2009./'08./'07. godini

Izvor: HGK – Županijska komora Zadar

U 2009. godini, kao i prethodne godine, najviše gostiju je došlo iz Njemačke, zatim iz Slovenije, Italije i Češke.

Prema vrstama smještaja u 2009. godini najviše gostiju boravilo je u privatnom smještaju (336.050 gostiju sa 2.716.747 noćenja), zatim u hotelima (295.331 gostiju sa 1.289.270 noćenja), slijede kampovi, marine, vikend kuće.

U 2009. godini najdulje se boravilo u hotelima, 127 dana, zatim u kampovima 58 dana te u privatnom smještaju 52 dana. Obzirom da su privatne sobe i apartmani najzastupljeniji oblik ponude, navedeni podaci ukazuju na kratku turističku sezonu.

Osim strukture smještajnih kapaciteta važno je ocijeniti kvalitetu postojećeg smještaja. U sljedećoj se tablici nalaze podaci Ministarstva turizma RH o broju i kapacitetima objekata sukladno kategorizaciji objekata sa stanjem 15. travnja 2010. godine.

Tablica 65.: Smještajni kapaciteti – hoteli

GODINA	BROJ HOTELA	BROJ HOTELA PREMA KATEGORIJAMA									
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2004.	35	4	11%	15	43%	13	37%	3	9%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2005.	30	3	10%	10	33%	14	47%	3	10%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2006.	21	0		5	24%	15	71%	1	5%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2007.	29	0		5	17%	18	62%	6	21%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2008.	36	0		4	11%	21	58%	11	31%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
2009.	38	0		4	11%	20	52%	14	37%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio
15. 4. 2010.	37	0		4	11%	18	49%	15	41%	0	
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio

Izvor: Ministarstvo turizma RH

Trend najvećeg broja hotela s trima zvjezdicama se nastavlja od 2004. godine pa do sredine travnja 2010. godine. Hoteli s trima zvjezdicama, po evidenciji od 15. travnja 2010., čine 49% od ukupnog broja hotela. Od 2006. godine nije evidentiran ni jedan hotel s jednom zvjezdicom, a pozitivno je i da se smanjuje broj hotela s dvjema zvjezdicama, dok se povećava broj hotela s četirima zvjezdicama.

Tablica 66.: Broj kreveta prema kategorizaciji u hotelima

odina	Broj hotela	Broj kreveta prema kategorizaciji										Ukupan broj kreveta
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	
2004.	35	595	10%	2457	43%	2238	39%	459	8%	0		5749
		*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	
2005.	30	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	5086

		459	9%	1598	31%	2570	51%	459	9%	0		
2006.	21	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	2894
		0		393	14%	2437	84%	64	2%	0		
2007.	29	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	4070
		0		423	10%	2431	60%	1216	30%	0		
2008.	36	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	5706
		0		374	7%	3375	59%	1957	34%	0		
2009.	38	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	5768
		0		374	6%	2423	42%	2971	52%	0		
15. 4. 2010.	37	*	udio	**	udio	***	udio	****	udio	*****	udio	5515
		0		374	7%	2072	37%	3069	56%	0		

Izvor: Ministarstvo turizma

U razdoblju od 2005. do 2009. najveći broj kreveta je bio u hotelima s trima zvjezdicama, no od 2009. godine povećanim ulaganjima u razvoj kapaciteta, najveći broj kreveta je u hotelima s četirima zvjezdicama

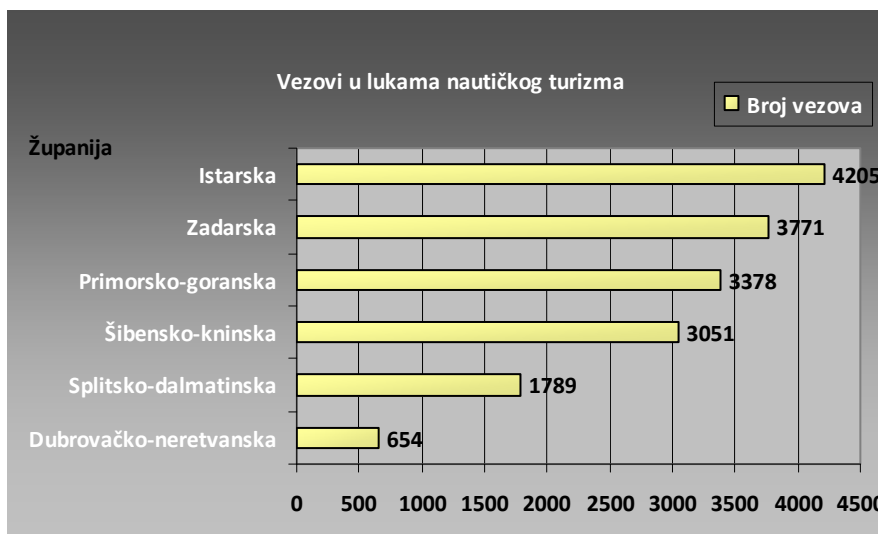
Poseban nedostatak sadašnje strukture smještajnih kapaciteta u Zadarskoj županiji je činjenica nepostojanja ni jednog visoko kategoriziranog hotela (5 zvjezdica) čija bi ponuda usluga privukla bogatije goste i produžila turističku sezonu.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2009. godinu u Zadarskoj županiji je bilo ukupno 24 luke nautičkog turizma; od toga 7 sidrišta, 9 privežišta, 4 marine druge kategorije i 4 marine treće kategorije.

Obzirom na duljinu i razvedenost obale Zadarske županije od velikog je značaja nautički turizam.

Ukupan broj vezova je bio 3.771. Prema broju vezova Zadarska županija se nalazi na drugom mjestu u Republici Hrvatskoj, odmah iza Istarske županije.

Slika 21. Vezovi u lukama nautičkog turizma 2009.

Izvor: Državni zavod za statistiku; obrada autora

Prijavljeni prihod ostvaren od strane luka nautičkog turizma za 2009. godinu iznosio je 126,7 milijuna kuna. Važno je naglasiti kako prihod od nautičkog turizma kontinuirano raste, tako je u 2008. prihod porastao za 15% u odnosu na 2007. godinu.

U donjoj tablici prikazani su dolasci i noćenja u lukama nautičkog turizma za razdoblje siječanj-rujan 2009. godine. U odnosu na ostale jadranske županije, po broju dolazaka, Zadarska se nalazi iza Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije.

Tablica 67.: Turisti u lukama nautičkog turizma po županijama siječanj - rujan 2009. godine

		INDEKSI '09./'08.					
		ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Republika Hrvatska	dolasci	631.392	22.076	609.316	83	41	86
	noćenja	1.239.601	37.978	1.201.623	93	53	95
Primorsko-goranska županija	dolasci	47.635	937	46.698	96	80	97
	noćenja	162.013	4.106	157.907	110	102	110
Zadarska županija	dolasci	146.136	7.173	138.963	78	36	83
	noćenja	270.220	11.468	258.752	92	45	97
Šibensko-kninska županija	dolasci	151.140	5.272	145.868	76	27	82
	noćenja	315.614	10.295	305.319	89	44	92
Splitsko-dalmatinska županija	dolasci	151.140	5.272	145.868	76	27	82
	noćenja	166.072	5.951	160.121	93	63	95
Istarska županija	dolasci	96.952	876	96.076	87	51	88
	noćenja	231.323	1.993	229.330	92	58	92
Dubrovačko-neretvanska županija	dolasci	60.404	2.905	57.499	84	70	85
	noćenja	94.359	4.165	90.194	88	69	89

Izvor: Institut za turizam

Uspješnost turizma županije se može mjeriti i brojem posjetitelja važnijih turističkih znamenitosti i atrakcija čiji pregled dajemo u nastavku.

Tablica 68.: Posjetitelji važnijih turističkih znamenitosti i atrakcija u 2009.

	Zadarska županija
Posjetitelji muzeja i galerija	200.925
Park prirode Telašćica	1.165
Park prirode Vransko jezero	46.766
Ukupno	248.856

Izvor: Državni zavod za statistiku

U sljedećoj tablici dana je prosječna dnevna potrošnja turista po županijama. Zadarska županija se nalazi na zadnjem mjestu po potrošnji što također upućuje na niže klasificiranu strukturu smještajnih kapaciteta i nedostatak dodatnih turističkih sadržaja i ponude. Od postojećih dodatnih sadržaja u turizmu u županiji mogu se istaknuti kulturne manifestacije (KalelargArt, Festival Zadar Snova, Glazbene večeri u sv. Donatu, Starigrad Paklenica Film Festival), sportski sadržaji (škole ronjenja, teniski tereni itd.) te organizirane posjete nacionalnim parkovima i parkovima prirode.

Tablica 69.: Prosječna dnevna potrošnja u destinaciji po osobi u 2007. godini

	€
Istarska	60
Primorsko - goranska	46
Ličko - senjska	44
Zadarska	43
Šibensko - kninska	47
Splitsko - dalmatinska	59
Dubrovačko - neretvanska	88

Izvor: Institut za turizam "Ljeto 2007."

Po mjestima dolaska najveći broj gostiju u 2009. godini posjetilo je grad Zadar, slijede Biograd n/M, Pag, Starigrad, Pakoštane, Vir, Zaton, Nin.

Tablica 70.: 10 vodećih gradova i općina po broju noćenja turista u Zadarskoj županiji 2009. godine

Mjesta	Hoteli, turist.nas	Kampovi	Privatni smještaj	Odmarališta	Marina	UKUPNO
Zadar	450.077	54.899	330.682	53.306	92.236	981.200
Biograd	178.701	243.495	189.333	12.818	218.348	842.695
Pag	77.030	239.642	347.418	10.908	18.008	693.006
Nin	114.015	203.924	96.811	-	-	414.750
Pakoštane	54.834	124.999	216.565	15.609	-	412.007
Zaton	118.190	197.616	54.222	-	-	370.028
Sveti Filip i Jakov	69.378	85.012	154.237	13.914	-	322.541
Starigrad	71.960	103.436	107.579	-	-	282.975
Sukošan	-	25.787	99.987	13.234	47.497	186.505
Privlaka	2.190	48.718	123.561	-	-	174.469

*u ukupan broj noćenja nisu uključena noćenja u vikendicama

Izvor: Ured državne uprave Zadarske županije - Odsjek za turizam

Tablica 71.: 10 vodećih gradova i općina po broju dolazaka turista u Zadarskoj županiji u 2009. godini

		Ukupno	Domaći	Strani	Indeksi		
					I. – XII. 2009.		
					I. – XII. 2008.		
					ukupno	domaći	strani
Zadar	dolasci	276 666	55 342	221 324	95	89	96
Biograd na Moru	dolasci	144 672	24 321	120 351	112	89	118
Pag	dolasci	98 005	10 538	87 467	98	102	98
Nin	dolasci	93 578	11 420	82 158	95	85	97
Bibinje	dolasci	60 737	2 419	58 318	104	89	105
Starigrad	dolasci	54 432	5 465	48 967	96	93	97
Pakoštane	dolasci	49 790	10 382	39 408	101	113	98
Vir	dolasci	43 135	6 799	36 336	93	82	95
Sveti Filip i Jakov	dolasci	38 600	11 339	27 261	89	83	92
Sali	dolasci	24 175	3 127	21 048	46	37	47

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz gore navedenih podataka može se zaključiti da po broju dolazaka gostiju i noćenja prednjače gradovi i općine u priobalju Zadarske županije, dok je nedovoljno razvijen turizam u njenom kontinentalnom dijelu. 2008. godine Razvojna agencija Zadarske županije pokrenula je inicijativu za razvoj ruralnog turizma u županiji. Organizirana je edukacija za postojeće i potencijalne pružatelje turističkih usluga u zaleđu Zadarske županije te su do sada, u suradnji s UNDP-om (projekt COAST), objavljena i dva višejezična kataloga s ciljem promidžbe ruralnog turizma. U sljedećoj tablici navedeni su podaci za obiteljska domaćinstva koja se bave seoskim turizmom. Naime, do 2008. godine broj registriranih obiteljskih domaćinstava koja su se bavila seoskim turizmom iznosio je 41. Krajem 2008. godine na snagu stupa novi *Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu i Pravilnik o upisnicima ugostiteljskih objekata i o upisnicima o pružanju ugostiteljskih usluga u domaćinstvu i seljačkom domaćinstvu*. Ovim *Pravilnikom* propisuju se: vrste, minimalni uvjeti za vrste, kategorije, uvjeti za kategorije, oznake za kategorije, način označavanja kategorija, način kategorizacije objekata u kojima se pružaju usluge smještaja, što se smatra pretežito vlastitom proizvodnjom, a što jelima, pićima i napicima uobičajenim za kraj u kojem je seljačko domaćinstvo te vrste proizvoda koji ne moraju biti iz vlastite proizvodnje. Stupanjem na snagu navedenih *Pravilnika*, danas imamo samo 15 registriranih subjekata koji se bave ruralnim turizmom.

Tablica 72.: Registrirani subjekti za bavljenje ruralnim turizmom na dan 13. rujna 2010. godine

Općina	Broj registriranih subjekata
Jasenice	1
Obrovac	1
Starigrad	1
Zemunik	1
Stankovci	2
Lišane Ostrovičke	1
Polača	5
Benkovac	1
Povljana	1
Sv. Filip i Jakov	1
UKUPNO	15

Izvor: Ured državne uprave Zadarske županije - Ured za turizam

Tablica 73.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u turizmu

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> Nepostojanje strateških i cjelovitih razvojnih planova (master plana i provedbenih planova) u turizmu, posebno u ruralnom turizmu. Nepostojanje visoko kategoriziranih turističkih objekata. Nedovoljna ponuda dodatnih sadržaja u turizmu. Slaba razvijenost turizma u pojedinim lokalnim jedinicama, posebno u obalnom i kontinentalnom zaleđu Zadarske županije. 	<ul style="list-style-type: none"> Izraditi master plan razvoja turizma Zadarske županije s pripadajućim provedbenim planovima. Privlačiti investicije usmjerene prema poboljšanju turističke ponude. Razviti turističku ponudu u turistički slabije razvijenim područjima županije uz razvoj smještajnih kapaciteta, te posebno povećati razvoj dodatnih turističkih sadržaja i ponude.

Izvor: ZADRA

10. POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO

10.1. Poljoprivreda

Za poljoprivrednu proizvodnju u Zadarskoj županiji postoje povoljni ekološki uvjeti (klima i tlo), geografski smještaj, prometnice i blizina tržišta.

Najvažnije grane primarne poljoprivredne proizvodnje su povrćarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i ribarstvo. Prerađivačka industrija obuhvaća pekarsku industriju, proizvodnju alkoholnih i bezalkoholnih pića, uzgoj i preradu ribe. Glavne voćne vrste ovog kraja (s ekološkog i tržišnog stajališta) su: maslina, badem (lok. *bajam*), višnja maraska, breskva, nektarina, trešnja, smokva i jabuka. Ratna zbivanja na području Zadarske županije negativno su utjecala na razvoj stočarstva. Glavne stočarske grane bile su govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, dok je danas ovčarstvo dominantna grana stočarstva. Budući razvoj stočarstva u Zadarskoj županiji treba biti usmjeren prema razvoju malih farmi, intenziviranju ovčarske i kozarske proizvodnje te boljem iskorištenju kapaciteta pašnjaka.

Prema podacima Ureda za statistiku Zadarske županije iz 1999. godine, obradivih površina u Zadarskoj županiji ima 68.976 ha (29,8%), poljoprivrednih površina 231.746 ha, ukupno 362.973 ha.

Tablica 74.: Struktura poljoprivrednih površina u Zadarskoj županiji 1999.

Oranice i vrtovi	45.868 ha
Voćnjaci	2.515 ha
Maslinici	2.727 ha
Vinogradi	5.931 ha
Livade	11.935 ha
Ukupno obradive površine	68.976 ha
Pašnjaci	162.770 ha
Ukupne poljoprivredne površine	231.746 ha

Izvor: Ured za statistiku Zadarske županije 1999.

93% od ukupnih poljoprivrednih površina je u privatnom vlasništvu, a 7% u državnom.¹² Od obradivih površina korisne su površine kraških polja: Vransko polje 4.460 ha, Korlatsko-kulsko polje 2.206 ha, Kožlovačko-morpolačko polje 3.457 ha, Benkovačko 728 ha, Babin dub polje 328 ha, Žegarsko polje 270 ha i Rašinovac polje 966 ha. Uz navedena polja, važne su i obradive površine: Nadinsko i Bokanjačko blato, Baštica i Nova Baštica, Vlačine, površine oko Zemunika, Smilčića, Miranja, Nina, Privlake, Ljubča, Islama Latinskog i Grčkog, Pridrage i drugih. Međutim, danas se realno obrađuje 10-15% obradivih površina, dok je većina površina zapuštena i ne obrađuje se. Prema podacima Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu – Područnog odjela Zadarske županije (2010. god.) površine pod trajnim nasadima iznose 6.184,93 ha, od čega maslinika 3.636,00 ha, voćnjaka (raznih voćnih vrsta) 977,93 ha i vinograda 1.571,00 ha (vinsko i stolno grožđe). Proizvodnja povrća na otvorenom odvija se na površini od oko 1.000 ha, dok se u zaštićenom prostoru proizvodnja odvija na 22,2 ha, od čega je na 9,0 ha zastupljen hidroponski uzgoj. Današnja proizvodnja kreće se

¹² Zadarska županija – Odjel za poljoprivredu

oko 8.000 tona raznih voćnih vrsta, 500 t stolnog grožđa, 5.000 t maslina, 12.000 t vinskog grožđa i 30.000 – 40.000 t povrća, od čega oko 9.000 t u zaštićenom prostoru. U voćarskoj proizvodnji zastupljene su breskva i nektarina, višnja maraska, jabuka, a posljednjih godina podižu se i plantažni nasadi trešnje i smokve. U uzgoju povrća na otvorenom zastupljene su kupusnjače, salata, poriluk, krumpir, korjenasto povrće (mrkva, celer, peršin), blitva, špinat, rajčica, paprika, lubenica i dinja, dok se u zaštićenom prostoru uzgaja rajčica, paprika, krastavac, salata i blitva.

Problem suvišnih voda i potreba za hidromelioracijama prisutna je u mnogim poljima (Rašinovac, Babin Dub, Korlatsko-kulsko polje, Benkovačko polje, Lišansko Ostrovičko polje, Žegarsko polje, zatim na području Zemunika, Polače, Škabrnje, Stankovaca, Ražanca i dr.). Nužno je pristupiti izradi odgovarajućih stručnih podloga temeljem kojih bi se započelo rješavanje hidromelioracijskih mjera odvodnje, prema prioritetima, i važnosti pojedinih područja za poljoprivrednu proizvodnju. Navodnjavanje je nužna mjera za razvoj suvremene i intenzivne poljoprivredne proizvodnje te je u tu svrhu potrebno koristiti sve raspoložive resurse područja.

Prema popisu poljoprivrede iz 2003. godine postojalo je 14.413 jedinica s poljoprivrednom proizvodnjom (14.392 kućanstva i 21 poslovni subjekt). Ukupno korišteno poljoprivredno zemljište, prema popisu poljoprivrede iz 2003. godine je 21.030,44 ha, od čega su poljoprivredna kućanstva koristila 18.987,44 ha, a poslovni subjekti 2.043 ha.

U upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, formiran 2003. godine, je na području Zadarske županije do 2008. godine upisano 6.418 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-a). U sljedećoj tablici dan je pregled poljoprivrednih gospodarstava, prema organizacijskim oblicima.

Tablica 75.: Broj poljoprivrednih gospodarstava prema organizacijskim oblicima

	OPG	Obrti	Ostali	Trgovačka društva	Zadruge	Ukupno
Zadarska županija	6 418	55	4	26	12	6 515

Izvor: MPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, 2008.

Početakom 2010. godine na području čitave Hrvatske započeo je unos poljoprivrednih čestica u tzv. ARKOD sustav kojim se grafički evidentiraju zemljišne parcele poljoprivrednika. ARKOD predstavlja referentni sustav za dobivanje nacionalnih potpora za 2011. godinu, a osnova je i za Europske potpore koje započinju ulaskom Hrvatske u Eurapsku uniju. U tablici 69. su dani podaci kada je preko 98% gospodarstava s barem jednom parcelom upisano u sustav ARKOD. U Hrvatskoj je evidentirano 900.000 ha poljoprivrednog zemljišta u korištenju, odnosno oko 1.300.000 ARKOD parcela. Radi usporedbe o korištenju poljoprivrednog zemljišta, prikazani su podaci i za susjednu Šibensko-kninsku županiju te Splitsko-dalmatinsku i Istarsku županiju.

Tablica 76.: Broj PG-a po županijama

Županija	Ukupan broj PG-a upisan u UPG	Broj PG- a upisan u UPG s posjedom	Broj ARKOD parcela	Ukupna površina u ha
Zadarska	7.408	6.371	34.739	17.843,85
Šibensko-Kninska	6.842	4.451	24.481	5.375,74
Splitsko-dalmatinska	15.126	11.562	54.064	12.365,47
Istarska	6.771	5.628	36.221	19.153,83

Izvor: Hrvatska poljoprivredna komora, 14. siječanj 2011.

Od poslovnih subjekata u poljoprivredi možemo izdvojiti sljedeće:

- „**Vigens**“ d.o.o. **Kožino-Primorje** - 4,5-5 milijuna litara mlijeka (u zakupu 484 ha oranica za proizvodnju krme i 290 ha u zakupu ostalog zemljišta predviđenog za sadnju trajnih nasada);
- „**Vrana**“ d.o.o. **Jankolovica** - ukupno 872 ha u zakupu od čega vinograd stolnog grožđa 30 ha, maslinik 10 ha, proizvodnja povrća na otvorenom 58 ha, proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru 7,7 ha, ostalo zemljište proizvodnja krme, proizvodnja mlijeka oko 3 mil./lit. godišnje, 24 mil. jaja godišnje (100.000 koka nesilica), proizvodnja kiselog kupusa tisuću t/godišnje;
- „**Nova zora – Konzum**“ d.d. **Sv. Filip i Jakov** - proizvodnja povrća i ratarskih kultura na 200 ha;
- „**Maraska**“ d.o.o. **Zadar** proizvodnja alkoholnih i bezalkoholnih pića i 212 ha poljoprivrednih površina u zakupu na kojima je podignut nasad višnje maraske;
- „**Badel 1862**“ d.d. **vinarija Benkovac** – proizvodnja alkoholnih pića, u zakupu 250 ha poljoprivrednog zemljišta na kojem je podignuto 130 ha vinskog grožđa u Korlatu, 70 ha Dubrava (Miranje) i 50 ha Pristeg (krčenje);
- „**Paška sirana**“ - **Pag**, proizvodnja sira 700-800 t/god.

Tablica 77.: Poljoprivredna gospodarstva i zemljište u posjedu, po razredima, 2007.

	Razredi, ha								
	<3		>=3 i <20		>=20		ukupno PG		
	broj PG	ha	broj PG	ha	broj PG	ha	broj PG*	ha	Ø ha
Zadarska županija	4 552	4 152	697	4 566	53	5 511	6 482	14 229	2,2
ukupno RH	80 073	89 070	62 731	422 951	6 279	522 525	176 027	1 034 546	5,9

Izvor: MPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, 2008.

**razlika do ukupno odnosi se na PG bez zemljišta

Prosječna veličina zemljišta u posjedu poljoprivrednog gospodarstva u Zadarskoj županiji iznosi 2,2 ha, što je 3 puta manje od prosječne površine na nacionalnoj razini. Ispred Zadarske županije se nalaze Istarska (3,3 ha) i Primorsko-goranska županija (3,6 ha).

Od ukupnog broja gospodarstava čak 70% čine ona sa zemljištem u posjedu manjim od 3 ha. Privatni posjedi uglavnom su disperzirani na desetak sitnih parcela. Uzrok te disperzije i usitnjavanja je tradicionalna dioba seoskih domaćinstava. Tako usitnjeni posjedi ne omogućuju suvremenu i konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju te nisu u mogućnosti dugoročno osigurati egzistenciju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Nužan je proces okrupnjavanja gospodarstava i obradivog zemljišta, što bi se moralo provesti organizirano i uz pomoć kompetentnih stručnjaka pod koordinacijom Županije.

Osim problema usitnjenosti poljoprivrednih posjeda, pojavljuje se i problem nedovoljne povezanosti malih poljoprivrednih proizvođača.

U registar Hrvatskog saveza zadruga upisane su 63 poljoprivredne zadruge, 16 braniteljskih zadruga, 3 ribarske, 3 uljarske te 14 zanatskih, prometnih, uslužnih i turističkih zadruga, na području Zadarske županije. Među aktivnijim zadrugama nalaze se sljedeće:

- **PZ "Nova Zora - Konzum"** iz Sv. Filipa i Jakova - na cca 50 ha bavi se proizvodnjom kupusnjača, mrkve i poriluka.
- **PZ "Maslina i vino"** iz Polače - na zemljištu od oko 40 ha podignut maslinik, vinograd i nasad smokve, u fazi je izgradnje vlastite vinarije.
- **PZ "Korijeni"** iz Podgradine (obiteljska zadruga) - na dijelu poljoprivrednog zemljišta od oko 10 ha, bave se proizvodnjom voća (breskva i nektarina, trešnja) i povrća, a na dijelu zemljišta planira se podizanje vinograda.
- **PZ "Drobnica"** iz Preka - uz uljaru i preradu maslina imaju u zakupu 3,0 ha poljoprivrednog zemljišta na kojem je ekološki nasad maslina.
- **Braniteljska zadruga "Apis Dalmacija"** iz Zadra bavi se proizvodnjom meda.

Većina poljoprivredne proizvodnje odvija se na konvencionalan način, s izuzetkom površina koje su u sustavu ekološke proizvodnje. Smanjenjem primjene pesticida, umjetnih mineralnih gnojiva i drugih agrokemikalija te ekološkim zbrinjavanjem otpada iz poljoprivrede možemo zemlju sačuvati za buduće naraštaje i jesti dobru hranu. Stoga se upućuje apel poljoprivrednim proizvođačima diljem svijeta da se uključe u jednu od kontroliranih odnosno nadziranih poljoprivrednih proizvodnji, a to su ekološka i integrirana. Kako apeli uglavnom ne urode očekivanim plodom, donose se i direktive, a jedna od njih je i EU DIREKTIVA 91/414/EEC koja je obvezatna za sve članice EU, a znači uvođenje integrirane proizvodnje do 2014. godine. Hrvatska je tek prošle godine donijela zakonsku regulativu za provedbu integrirane proizvodnje te predstoji rad s proizvođačima voća, grožđa i povrća za ulazak u sustav kontrolirane (nadzirane) proizvodnje.

Zadarska županija prva je u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji s područja Dalmacije, a uz Osječko-baranjsku i Sisačko-moslavačku, najjača je županija u ekološkoj proizvodnji Republike Hrvatske.

Prvo ekološko maslinovo ulje u RH proizvedeno je upravo u Zadarskoj županiji još 2004. godine. U travnju 2009. godine u upisnik ekoloških proizvođača Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja RH upisano je 40 proizvođača s proizvodnjom na ukupno 337,879 ha.

U Zadarskoj županiji nalazi se i dvije trećine svih dalmatinskih eko-vinograda pod stručnim nadzorom (54,8 ha), zahvaljujući inicijativi Udruge vinogradara i vinara iz Nadina kod Benkovca koji, za sada, provode jedini ozbiljni ekološki voćarski projekt u Dalmaciji.

Tablica 78.: Površine pod ekološkom poljoprivredom u Dalmaciji proizvođača upisanih u Upisnik ekoloških proizvođača pri MPRR, po županijama, travanj 2009.

Županija	Broj eko-proizvođača	Ukupne površine	Oranice i vrtovi	Voćnjaci	Maslinici	Vinogradi	Livade i pašnjaci	Ostalo
Zadarska	40	337,8970	11,0310	2,3748	7,5973	54,8211	231,1020	30,9708
Šibensko - kninska	11	175,5111	17,2500	0,2362	25,0000	/	133,0249	/

Splitsko - dalmatinska	18	80,4253	2,6177	/	28,5208	26,7930	21,2680	1,2258
Dubrovačko neretvanska	6	12,5782	/	/	12,5782	/	/	/
Dalmacija - Ukupno	75	606,4116	30,8987	2,6110	73,6963	81,6141	385,3949	32,1966

Izvor: MPRRR, Odjel za ekološku i integriranu poljoprivredu; Zadruga AgriBioCert Omišalj; Biotechnicon d.o.o. Split; Nadzorna stanica Hrvatske šume d.o.o.

Zadarska županija, na inicijativu projekta COAST i nadležnog ministarstva, s ciljem razvoja ekološke poljoprivrede, osnovala je povjerenstvo za ekološku poljoprivredu. Povjerenstvo je sastavljeno od predstavnika županijskih upravnih odjela, područnih službi za HZPSS, registriranih eko proizvođača i Razvojne agencije Zadarske županije u omjeru 50:50% javnog i privatnog sektora.

Kroz projekt COAST u 2009. godini donesen je akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Dalmaciji koji je temelj djelovanja navedenog Povjerenstva Zadarske županije. Najvažnije djelatnosti koje se žele razvijati u vidu ekološke poljoprivredne proizvodnje su:

- **Biljna poljoprivredna proizvodnja** na postojećim (revitalizacija) i novim nasadima na otvorenom i u zaštićenim prostorima (maslinarstvo, vinogradarstvo, sredozemno voćarstvo, uzgoj ljekovitog i začinskog bilja, povrćarstvo, ratarstvo);
- **Ekstenzivno i poluintenzivno ovčarstvo i kozarstvo** te ostale tradicijske grane stočarstva (npr. revitalizacija uzgoja magaraca, mula i mazgi);
- **Pčelarstvo;**
- **Proizvodnja visokokvalitetnih ekoloških i tradicionalnih prehrambenih proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla** (ovčji i kozji sirevi; suhomesnati proizvodi, vrhunska i kvalitetna vina, ekstra djevičansko maslinovo ulje i konzervirane domaće masline, med i ostali pčelarski proizvodi; sušeno i konzervirano voće, povrće, gljive, ljekovito i začinsko bilje, farmaceutski i kozmetički prirodni proizvodi na bazi domaćih sirovina).

Financijski pokazatelji poljoprivrede

Analizom Računa dobiti i gubitka područja djelatnosti A (poljoprivrede, šumarstva i ribarstva) ukupni rashodi rastu nešto više (22,8%) od ukupnih prihoda (16,8%). Dobit prije oporezivanja veća je za 8,3% dok je gubitak prije oporezivanja povećan za čak 247,5%

Tablica 79.: Uvoz/izvoz poljoprivrede i prehrambene industrije Zadarske županije u 2009. godini

	2008.	IZVOZ (USD)		INDEKS	2008.	UVOZ (USD)		INDEKS
		2009.				2009.		
Ukupno	222.476.915	194.591.133	87,5	277.794.974	183.915.589	66,2		
Biljna i stočarska proizvodnja	266.168	167.351	62,9	3.557.231	1.540.469	43,3		
Proizvodnja prehram. proizvoda	30.426.522	28.809.152	94,7	4.199.082	8.480.495	202,0		

Izvor: Državni zavod za statistiku; obrada HGK Županijska komora Zadar

U 2009. godini u djelatnosti biljna i stočarska proizvodnja zamijećen je pad izvoza za 37,1% u odnosu na 2008. godinu, iako, promatrajući apsolutni iznos, ta djelatnost nije značajni izvoznik. Uvoz u ovoj djelatnosti također je značajno smanjen za 56,7%. Proizvodnja prehrambenih proizvoda bilježi neznatno smanjenje izvoza (za 5,3%) te značajno povećanje uvoza za čak 102%.

Sustav registracije i zaštite poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, bilo oznakom izvornosti, oznakom zemljopisnog podrijetla ili tradicionalnog ugleda danas provodi Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja RH. Prema navedenim propisima, na području Zadarske županije, pri nadležnom Ministarstvu, oznakom izvornosti zaštićena je *Paška morska sol*; *Paški sir* je u procesu obnove registracije, dok je *višnja maraska* u postupku registracije oznake izvornosti.

U Zadarskoj županiji postoji još veliki broj proizvoda koje bi zbog tradicionalnih tehnoloških, prehrambenih i organoleptičkih specifičnosti trebalo zaštititi kao autohtone, oznakama tradicionalnog ugleda, zemljopisnog podrijetla ili izvornosti. Iz prepristupnog programa SAPARD, namijenjenog razvoju poljoprivrede i ruralnih područja, poduzetnici s područja Zadarske županije povukli su najviše sredstava u Republici Hrvatskoj (26% od ukupno iskorištenih sredstava), u iznosu od 31,5 milijuna kuna. Sredstva su bila dodijeljena tvrtkama: Arbacommerce d.o.o. i OSTREA d.o.o. za opremanje i izgradnju objekata za preradu ribe; Paškoj sirani d.d. i Sirena - mala sirana d.o.o. iz Kolana, za izgradnju i opremanje mljekare i sirane. Svi projekti su uspješno provedeni.

Tablica 80.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u poljoprivredi

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Problem neriješenih imovinsko-pravnih odnosa (ne ažurne zemljišno-vlasničke knjige). • Usitnjenost poljoprivrednih posjeda i nepovezanost malih poljoprivrednih proizvođača. • Problem suvišnih voda (potreba za hidromelioracijama) svih većih polja. • Provedba suvremenih agrotehničkih mjera. • Slaba iskorištenost poljoprivrednih površina. • Nedovoljan broj zaštićenih autohtonih proizvoda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nastaviti provedbu programa okrupnjavanja zemljišta i uključiti se u programe na nacionalnoj razini. • Intenzivirati sređivanje imovinsko-pravnih odnosa kod poljoprivrednog zemljišta. • Izraditi i provoditi strategiju razvoja poljoprivrede (uključivo i upravljanja poljoprivrednim zemljištem) i prerade, zaštite autohtonih prehrambenih proizvoda te strategiju ruralnog razvoja.

Izvor: ZADRA

10.2. Ribarstvo

Ribarstvo je tradicionalna djelatnost naše obale i otoka i izvor egzistencije za veliki dio obalnog i otočnog stanovništva. Gospodarski ribolov obavlja više od 50 tvrtki registriranih za djelatnost ribolova. Marikultura, kao djelatnost uzgoja morskih organizama u morskoj ili bočatoj vodi, posebno se brzo i snažno razvila na području Zadarske županije. Prerada ribe u Zadarskoj županiji ima stoljetnu tradiciju. Prve tvornice za konzerviranje ribe na Jadranu bile su upravo u Zadru. Prerađivački kapaciteti "Adrie", "Mardešića", "Maritune" i "Ostree", RZ "Ribarske sloge" i "Gavrosa" zauzimaju vodeće mjesto u ribljoj industriji Hrvatske. U navedenim tvornicama i pogonima proizvodi se konzervirana riba, slana riba,

konfekcionirana riba i riblje brašno. Slično kao uzgoj ribe i prerada je izvozno orijentirana djelatnost koja izvozi u Italiju, Češku, Poljsku, Mađarsku i Bosnu i Hercegovinu. U donjoj tablici prikazana je ribolovna flota po županijama u 2009. godini. Zadarska županija se nalazi na 4. mjestu po ukupnom broju plovila (iza Istarske, Primorsko-goranske i Splitsko-dalmatinske županije).

Tablica 81.: Ribolovna flota po županijama u 2009. godini

ŽUPANIJA	Kočari	Plivaričari	Ostali	Ukupan broj plovila
Istarska	147	23	788	958
Primorsko - goranska	98	27	592	717
Ličko - senjska	13	0	91	104
Zadarska	109	95	397	601
Šibensko - kninska	57	13	290	360
Splitsko - dalmatinska	117	49	625	791
Dubrovačko - neretvanska	11	10	338	359
SVEUKUPNO	552	217	3121	3890

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja RH

U donjoj tablici prikazan je ulov ribe i morskih organizama po županijama u 2009. godini iz kojeg je vidljivo da Zadarska županija prednjači u ukupnom ulovu, u odnosu na druge Jadranske županije.

Tablica 82.: Ulov ribe i drugih morskih organizama po županijama u 2009. godini

ŽUPANIJA	Srdela	Inćun	Oslić	Trlja	Škamp	Ukupni ulov
Istarska	4.323	839	31	171	15	6.943
Primorsko- goranska	4.146	2.829	193	134	167	8.545
Ličko-senjska	0	0	9	2	3	50
Zadarska	14.589	5.813	108	118	27	25.785
Šibensko-kninska	707	736	120	115	28	2.182
Splitsko-dalmatinska	4.431	2.930	317	285	112	10.226
Dubrovačko-neretvanska	494	627	27	16	18	1.633
SVEUKUPNO	28.690	13.774	805	841	370	55.364

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2009. godine

U donjoj tablici prikazana je usporedba proizvodnje marikulture u RH i Zadarskoj županiji.

Tablica 83.: Usporedba proizvodnje u marikulturi u RH i Zadarskoj županiji

Proizvodnja u marikulturi 2009. (tona)		
	Hrvatska	Zadarska županija
Bijela riba	5 000	2500
Tuna	4 200	2400
Školjkaši	2 000	50
Ukupno	11200	4950
Riblja mlađ u komadima	11 000 000	15 000 000

Izvor: Razvoj marikulture Zadarske županije T. Vodopija1 i L. Bavčević 2, 11. Međunarodni mediteranski simpozij u Zadru

Tablica 84.: Uvoz/izvoz ribarstva i prerade ribe Zadarske županije u 2009.

	Izvoz (usd)			Uvoz (usd)		
	2008.	2009.	INDEKS	2008.	2009.	INDEKS
Ribarstvo i akvakultura	28.607.748	52.020.447	181,8	33.058.987	23.338.430	70,6
Prerada i konzerviranje ribe	30.424.279	28.363.489	93,2	2.884.307	3.632.673	125,9
Ukupno	222.476.915	194.591.133	87,5	277.794.974	183.915.589	66,2

Izvor: Državni zavod za statistiku; obrada HGK Županijska komora Zadar

Ribarstvo bilježi značajan porast izvoza u 2009. godini, a iznosio je 52 milijuna USD prema 28,6 mil. USD što je povećanje od 81,8%, u odnosu na 2008. godinu. Uvoz ribarstva je smanjen sa 33 milijuna USD u 2008. na 23,3 milijuna USD u 2009. godini. Prerada i konzerviranje ribe pokazuje smanjenje izvoza u 2009. godini za 6,8%, dok uvoz u 2009. raste za 25,9%. U izvozu Zadarske županije ribarstvo i akvakultura¹³ čine 27% izvoza, prerada i konzerviranje ribe 15%. Ribarstvo i akvakultura čine 13% uvoza Zadarske županije u 2009. godina, a prerada i konzerviranje ribe 2%.

Prema akcijskom planu za razvoj eko poljoprivrede koji je, temelj djelovanja Povjerenstva Zadarske županije, najvažnije djelatnosti koje se žele razvijati u vidu eko ribarstva su:

- **Marikultura** (uzgoj školjkaša, uzgoj ribe u morskoj i boćatoj vodi) i akvakultura;
- **Održivo ribarstvo** sukladno FAO kodeksu odgovornog ponašanja.

Tablica 85.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u ribarstvu

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Problem nedostatka ribarske infrastrukture. • Nedostatak planiranih obalnih i morskih područja potrebnih za daljnji razvoj marikulture. • Nedovoljna povezanost ribara. • Nedovoljan broj zaštićenih autohtonih proizvoda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nastaviti provedbu Integralnog upravljanja obalnim područjem Zadarske županije kroz razvijanje projekata izgradnje i obnove ribarske infrastrukture. • Nastaviti provedbu Integralnog upravljanja obalnim područjem Zadarske županije kroz izradu podloga za proširenje marikulture. • Nastaviti s podrškom ribarskim zadrugama s ciljem osnivanja organizacija proizvođača u ribarstvu. • Izraditi i provoditi strategiju razvoja ribarstva i prerade, zaštite autohtonih prehrambenih proizvoda, te strategiju ruralnog razvoja.

Izvor: ZADRA

¹³ Akvakultura je gospodarska djelatnost uzgoja riba i drugih vodenih organizama u smislu reprodukcije i hranidbe u ribnjacima, kavezima, ogradama ili lagunama; u morskoj, boćatoj i slatkoj vodi.

11. PRORAČUNI ŽUPANIJE I LOKALNIH JEDINICA

Porast ekonomskih aktivnosti na području županije se može prepoznati i kroz konstantan porast prihoda proračuna županijskih i lokalnih jedinica. U tablici 86. je dan pregled prihoda i rashoda za županiju.

Tablica 86.: Proračun Zadarske županije 2008.-2010., najvažnije stavke (HRK)

	2008.	2009.	2010.	Indeks 2010./2009.
Prihodi poslovanja	175.176.750	170.236.507	158.975.220	112,0
Prihodi od poreza	135.220.858	137.937.087	136.130.917	106,8
Porez i prerez na dohodak	126.050.881	129.894.379	128.003.708	106,8
Dio poreza na dohodak dobiven kroz pomoći izravnjanja za decentralizirane funkcije	51.414.289	55.871.411	60.987.914	0,0
Rashodi poslovanja	119.227.617	127.081.971	122.012.807	106,1
Materijalni rashodi	63.057.129	68.577.230	70.984.057	109,4
Tekuće donacije	9.145.778	9.580.952	9.295.694	108,5
Kapitalne donacije	75.000	0	825.628	-
Rashodi za zaposlene	20.282.702	22.490.292	22.769.285	107,4
Pomoći dane unutar opće države i inozemstvo	11.676.940	9.872.542	6.319.548	114,6
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	50.026.899	38.497.929	32.960.289	145,8
Dodatna ulaganja na građevinskim objektima	12.868.612	9.927.426	12.341.573	135,4
Nabava medicinske i laboratorijske opreme	2.520.482	2.787.761	3.500.766	0,0
Raspoloživa sredstva iz prethodnih godina	4.466.625	3.263.767	3.643.169	0,0
Primici od financijske imovine i zaduživanja	387.754	852.715	221.491	35,2
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	7.670.457	5.193.728	949.896	0,0

Izvor: Ministarstvo financija RH

U 2009. godini prihodi od poslovanja Zadarske županije smanjeni su za 2,8% u odnosu na 2008. godinu, dok su rashodi poslovanja povećani za 6,6%.

Glavni izvor županijskih prihoda su porezi od čega su najznačajniji porezi na dohodak. Porast ukupnih prihoda od poreza na dohodak istovremeno prati rast prihoda od poreza na dohodak koji se temelji na pomoći izravnjanja kroz decentralizirane funkcije (porast 8,6%). Udjel neporeznih prihoda je i dalje jako mali, a u 2009. je iznosio 19%, što je u razini s nacionalnim prosjekom koji je iznosio 18,8%. U strukturi ukupnih rashoda poslovanja materijalni rashodi su najveća stavka koja čini 54% ukupnih rashoda za poslovanje.

Od materijalnih rashoda najviše se troši na zakupnine i najamnine (10,4%), usluge energije (6,8%), naknade troškova zaposlenicima (4,3%), uredski materijal (3%). Značajan udjel u ukupnim rashodima poslovanja imaju kapitalne donacije, rashodi za zaposlene te pomoći za subjekte unutar opće države, što se uglavnom odnosi na proračune jedinica lokalne samouprave. Porastu rashoda, u odnosu na 2008. godinu, najviše su pridonijeli povećana izdvajanja za materijalne rashode (rast od 8,8%), rashodi za zaposlene (10,9%), naknade

građanima na temelju osiguranja i druge naknade (22,5%), financijski rashodi (42%). Rashodi za nabavu nefinancijske imovine su smanjeni, smanjena su ulaganja na građevinskim objektima dok su porasli izdaci za postrojenja i opremu. U nastavku su prikazani podaci o proračunima gradova i općina Zadarske županije.

Tablica 87.: Proračuni jedinica lokalne samouprave u 2009. (HRK)

Općina/Grad	Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Prihodi - Rashodi	Prihodi po stanovniku
Zadar	348.129.131	405.481.860	-57.352.729	4.787
Biograd n/M	42.829.318	42.176.318	652.756	7.259
Benkovac	34.370.646	51.227.225	-16.856.579	3.512
Obrovac	15.340.766	21.956.966	-6.616.200	4.529
Nin	15.787.902	15.415.766	372.136	3.430
Pag	26.841.985	23.327.651	3.514.334	3.196
Bibinje	15.338.426	14.710.000	628.426	3.910
Galovac	2.185.467	2.192.918	-7.451	1.836
Gračac	15.835.324	15.608.059	227.265	4.037
Jasenice	8.342.658	12.035.746	-3.693.088	6.277
Kali	7.397.323	7.171.018	226.305	4.273
Kolan	5.504.906	5.212.018	292.888	7.699
Kukljica	4.111.925	5.206.129	-1.094.204	6.326
Lišane Ostrovičke	1.474.122	2.027.116	-552.994	1.929
Novigrad	24.610.225	18.089.351	6.520.874	10.393
Pakoštane	15.854.162	17.191.121	-1.336.959	4.082
Pašman	7.334.153	7.707.312	-373.159	3.660
Polača	7.441.190	10.011.335	-2.570.145	5.189
Poličnik	65.536.435	34.897.353	30.639.082	14.052
Posedarje	12.564.851	13.954.711	-1.389.860	3.577
Povljana	6.769.143	5.003.339	1.765.804	9.494
Preko	22.193.762	22.441.583	-247.821	5.733
Privlaka	7.623.155	11.792.449	-4.169.294	3.467
Ražanac	7.434.835	9.004.481	-1.569.646	2.393
Sali	7.238.971	7.671.496	-432.525	3.977
Stankovci	10.372.823	10.447.724	-74.901	4.968
Starigrad	12.465.048	14.143.222	-1.678.174	6.585
Sukošan	13.244.669	12.643.015	601.654	3.009
Sveti Filip i Jakov	8.861.510	12.062.398	-3.200.888	1.977
Škabrnja	6.303.699	7.049.159	-745.460	3.557
Tkon	4.722.957	5.478.368	-755.411	6.680
Vir	26.030.247	27.424.392	-1.394.145	16.188
Vrsi	7.156.556	8.719.728	-1.563.172	2.929
Zemunik Donji	5.700.104	5.566.427	133.677	2.995
Županija - sve JLS/gradovi, općine	822.948.394	885.047.998	-62.099.604	5.079
RH - sve JLS /gradovi, općine	19.723.872.270	21.595.553.791	-1.871.681.521	4.445

Izvor: Ministarstvo financija RH, obrada autora

U 2009. godini 18 jedinica lokalne samouprave (JLS) imalo je proračun manji od 10 mil.kuna što ukazuje na ograničene mogućnosti poticanja razvoja.

U 2009. godini samo 12 JLS je imalo višak prihoda nad rashodima od ukupno 34 JLS. Od toga možemo posebno izdvojiti Općinu Poličnik s najvećim suficitom, zatim Općinu Novigrad te Grad Pag.

U 2009. godini 16% ukupnih prihoda JLS-a je rezultat transfera, odnosno pomoći vanjskih subjekata, od kojih najveću ulogu imaju tijela opće države. Na nacionalnoj razini taj je udjel manji i iznosi oko 6,8%. Takvi transferi čine kod pojedinih jedinica i iznad 40% i više ukupnih prihoda JLS-a, kao što su npr. Lišane Ostrovičke, Sali, Stankovci, Jasenice, Škabrnja.

Prema ukupnim prihodima po stanovniku lokalne jedinice u prosjeku nadmašuju nacionalni prosjek za 14%. Međutim, podaci za svaku individualnu jedinicu ukazuju na znatne unutar-županijske razlike u pogledu proračunske snage. Tako npr. Poličnik bilježi 7,3 puta veće prihode po stanovniku od Lišana Ostrovičkih, Grad Biograd n/M 2,3 puta veće prihode po stanovniku od Grada Paga. Od 34 lokalne jedinice njih 18 bilježi ispodprosječne prihode po stanovniku u odnosu na nacionalni prosjek.

Tablica 88.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s proračunom

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Iznimno visoke razlike u financijskim kapacitetima lokalnih jedinica; • Značajna ovisnost pojedinih lokalnih jedinica o pomoći od strane tijela središnje države. 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati ulaganja u razvojne projekte u slabije razvijenim lokalnim jedinicama. • Pojačati razvoj ljudskih kapaciteta u JLS kako bi bile što spremnije same nalaziti sredstava potrebna za razvoj svojih područja.

Izvor: ZADRA

12. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Društvenu infrastrukturu Zadarske županije čine obrazovanje, zdravstvo i socijalna skrb te kulturne i sportske djelatnosti.

12.1. Obrazovanje

Zadarska županija ima 37 osnovnih, 21 srednju školu i Sveučilište. Osnovni problem školstva na svim razinama je rad u dvijema smjenama te nedostatak osoblja nekih struka, poglavito profesora matematike, fizike i informatike.

Gospodarstvo nije dovoljno uključeno u upisnu politiku srednjih škola Zadarske županije. Vještine mladih stečene tijekom formalnog obrazovanja često ne odgovaraju potrebama tržišta rada. To smanjuje njihove mogućnosti za pronalazak posla i povećava rizik od dugoročne nezaposlenosti i socijalne isključenosti.

Problem je očitiji na otocima i u zaleđu, naročito u područjima koji su za vrijeme rata bili okupirani. Promjene u demografskoj strukturi su također pridonijele ovom problemu.¹⁴

Predškolsko obrazovanje 2009./2010. obuhvaća 4.031 dijete u 61 vrtiću, od toga 15 privatnih, 45 u vlasništvu jedinica lokalne samouprave i jedan u vlasništvu vjerske zajednice. U dječjim vrtićima ukupno je zaposleno 482 osobe, od čega je 299 osoba nastavno osoblje (učitelji i odgojitelji), 9 osoba zdravstveno osoblje, dok su 174 osobe needukacijsko osoblje.

Tablica 89.: Broj upisane djece u dječje vrtiće na početku školske godine 2002. – 2010.

Školska godina	Broj djece
2002./'03.	2868
2003./'04.	2741
2004./'05.	3540
2005./'06.	3559
2006./'07.	3547
2007./'08.	3666
2008./'09.	3903
2009./'10.	4031

Izvor: Državni zavod za statistiku

Osnovne škole pohađa 15.112 učenika i učenica u 36 osnovnih škola sa 77 područnih osnovnih škola na području županije čiji su osnivači Zadarska županija, Grad Zadar i jedinice lokalne samouprave te jedna privatna osnovna škola.¹⁵ Nastavne programe na području županije provodi 1.352 nastavnika.

¹⁴ Slika zdravlja Zadarske županije

¹⁵ Upravni odjel za društvene djelatnosti, KLASA: 602-01/10-01/24, URBROJ: 2198/1-04/1-10-2

Stanje nekih objekata zahtijeva ulaganja u podizanje prostornoga standarda za odvijanje kvalitetnoga nastavnog procesa. Planirana je dogradnja i rekonstrukcija školskih prostora u 12 osnovnih škola u županiji te izgradnja 7 novih školskih sportskih dvorana, kao i jedne nove područne škole (PŠ Karin Gornji).¹⁶

Tablica 90.: Broj učenika u osnovnim školama Zadarske županije

Školska god.	Broj škola ¹⁷	Razredni odjeli	Učitelji	Broj učenika		
				Ukupno	I. – IV. razred	V. – VIII. razred
2005/'06.	106	765	1.261	15.803	7.916	7.887
2006/'07.	109	776	1.268	15.786	7.902	7.884
2007/'08.	109	785	1.303	15.618	7.490	8.128
2008/'09.	111	799	1.313	15.378	7.205	8.173
2009/'10.	113	796	1.352	15.112	7.021	8.091

Izvor: Državni zavod za statistiku

Obrazovanje u Zadru čine: 22 gimnazijska programa, 38 četverogodišnjih strukovnih programa u 14 škola, 7 trogodišnjih industrijskih programa u 6 škola, 17 trogodišnjih obrtničkih programa u 9 škola. Srednjoškolskim obrazovanjem u Zadarskoj županiji je obuhvaćeno 7.667 učenika i učenika u 320 razrednih odjeljenja.

Postoji prilagođeni sustav obrazovanja za KV i VKV radnike. Zadarska srednja škola Vice Vlatković jedna je od četiriju hrvatskih škola koje su uključene u pilot-projekte novih zanimanja. Aktivnosti su usmjerene na afirmaciju obrtničkih zanimanja, ali i prilagođavanje suvremenim trendovima (trogodišnje školovanje za zanimanje automehatroničara).

Tablica 91.: Učenici završnih razreda srednjih škola u Zadarskoj županiji u školskoj godini 2007./2008.

Red.br.	Srednja škola	Završna godina	4-godišnji program	3-godišnji program
1.	Gimnazija Franje Petrića	108	108	
2.	Gimnazija Vladimira Nazora	179	179	
3.	Gimnazija Jurja Barakovića	147	147	
4.	Pomorska škola	95	95	
5.	Medicinska škola	103	103	
6.	Obrtnička škola Gojka Matuline	77	28	49
7.	Tehnička škola Zadar	94	94	
8.	Strukovna škola Vice Vlatkovića	231	60	171
9.	Prirodoslovno-grafička škola Zadar	72	72	
10.	Poljoprivredna prehramb. I. veterinarska škola	79	54	25
11.	Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost	63	51	12

¹⁶ CEB VII prioriteti, dostavio: Upravni odjel za društvene djelatnosti Zadarske županije

¹⁷ U broj škola uvrštene su područne škole.

12.	Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola	205	175	22
13.	Hotelijsko-turistička i ugostiteljska škola	176	123	53
14.	Srednja škola Biograd na Moru	112	55	57
15.	Srednja škola kneza Branimira Benkovac	75	37	38
16.	Srednja škola Obrovac	38	23	15
17.	Srednja škola Bartula Kašića Pag	33	25	8
18.	Srednja škola Gračac	39	33	6
19.	Glazbena škola Blagoje Bersa	4	4	
20.	Klasična gimnazija Ivana Pavla II.	45	45	
21.	Zadarska privatna gimnazija	28	28	
	UKUPNO	2003	1539	456

Izvor: Ured državne uprave u Zadarskoj županiji

Sportskom dvoranom raspolaže 10 srednjih škola. Kao i kod 16 osnovnih škola, dio srednjih škola zahtijeva ulaganje u uređenje i povećanje kvalitete prostora.

Velika većina škola svoj rad organizira u 2 smjene i to 13 srednjih škola. Organizacija nastave u više smjena predstavlja zapreku postizanju željenih pomaka u kvaliteti odgojno-obrazovnog rada i njegovih postignuća. Rad u dvije smjene ograničava rad u prvoj smjeni, vremenski slijed aktivnosti je vrlo zgusnut, odmori su kratki, slobodne aktivnosti se često 'uguraju' između smjena, participacija roditelja i lokalne zajednice je ograničena.

Visoko školstvo i znanost na području županije obuhvaća Sveučilište u Zadru i Visoka škola B. A. Krčelić – dislocirani studij Biograd na Moru. Sveučilište u Zadru ustrojeno je sa sveučilišnim odjelima, stručnim odjelima i drugim ustrojbenim jedinicama u svom sastavu.

Sveučilište u svom sastavu ima 23 odjela, i to:

- Odjel za arheologiju
- Odjel za ekonomiju, certificiran prema ISO 9001-2000
- Odjel za etnologiju i kulturnu antropologiju
- Odjel za engleski jezik i književnost
- Odjel za filozofiju
- Odjel za francuski jezik i književnost
- Odjel za geografiju
- Odjel za informatologiju i komunikologiju
- Odjel za klasičnu filologiju
- Odjel za knjižničarstvo
- Odjel za kroatistiku i slavistiku
- Odjel za njemački jezik i književnost
- Odjel za pedagogiju
- Odjel za povijest
- Odjel za povijest umjetnosti
- Odjel za promet i pomorstvo, certificiran prema ISO 9001-2000
- Odjel za psihologiju
- Odjel za sociologiju
- Odjel za talijanski jezik i književnost

- Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
- Odjel za zdravstvene studije
- Odjel za poljodjelstvo i akvakulturu Sredozemlja
- Odjel za lingvistiku

Tablica 92.: Broj studenata na Sveučilištu u Zadru godina studija 2007./.'08.

1. godina					
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel)/studij/stručni naziv JEDNOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državlj.	Izvan. studenti	Ukupno
Arheologija	18	9			27
Brodostrojarstvo i tehnologija pomorskog prometa	33	22		10	65
Geografija-znanstveni smjer	13	11			24
Hrvatski jezik i književnost	58	12			70
Knjižničarstvo	27	22			49
Kroatistika i južnoslavenske filologije					0
Kultura i turizam	38	27		86	151
Management	59	52		54	165
Nautika i tehnologija pomorskog prometa	25	51		20	96
Povijest	22	20			42
Povijest umjetnosti	21	18			39
Psihologija	38	13			51
Učiteljski studij	43	37			80
Studij za odgojitelje	36	32		70	138
Studij sestринства	30	22			52
UKUPNO	461	348		240	1049
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel)/studij/stručni naziv DVOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državljani	Izvanredni studenti	Ukupno
Arheologija	22	7			29
Engleski jezik i književnost	52	16			68
Etnologija i antropologija	17	14			31
Filozofija	30	14			44
Francuski jezik i književnost	78	20			98
Geografija-nastavnički smjer	18	18			36
Grčki jezik i književnost	18	8			26
Latinski jezik i književnost	24	11			35
Njemački jezik i književnost	64	28			92

Pedagogija	28	24			52
Povijest	20	16			36
Povijest umjetnosti					0
Prevoditeljski studij talijanskog jezika	24	9			33
Ruski jezik i književnost	33	9			42
Sociologija	23	16			39
Španjolski jezik i književnost	43	12			55
Talijanski jezik i književnost	47	13			60
UKUPNO	541	235			776
2. godina					
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel) /studij/stručni naziv JEDNOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državljani	Izvanredni studenti	Ukupno
Arheologija	25	12	-	-	37
Brodostrojarstvo i tehnologija pomorskog prometa	8	1	-	-	9
Geografija – znanstveni smjer	15	3	-	-	18
Hrvatski jezik i književnost	53	4	-	-	57
Knjižničarstvo	11	4	-	-	15
Kroatistika i južnoslavenske filologije	12	2	-	-	14
Kultura i turizam	46	26	-	25	97
Management	41	29	-	32	102
Nautika i tehnologija pomorskog prometa	22	9	-	9	40
Povijest	21	3	-	-	24
Povijest umjetnosti	8	1	-	-	9
Psihologija	12	1	-	-	13
Učiteljski studij	37	17	-	-	54
Studij za odgojitelje	25	26	-	38	89
Studij sestrinstva	-	-	-	-	0
UKUPNO	336	138	-	104	578
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel)/studij/stručni naziv DVOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državljani	Izvanredni studenti	Ukupno
Engleski jezik i književnost	62	-	-	-	62
Etnologija i socijalnokulturna antropologija	15	3	-	-	18
Filozofija	15	1	-	-	16
Francuski jezik i književnost	36	1	-	-	37

Geografija (nastavnički smjer)	17	2	-	-	19
Grčki jezik i književnost	9	-	-	-	9
Latinski jezik i književnost	10	-	-	-	10
Njemački jezik i književnost	39	2	-	-	41
Pedagogija	44	4	-	-	48
Povijest	23	-	-	-	23
Povijest umjetnosti	18	-	-	-	18
Talijanski jezik – prevoditeljski	7	1	-	-	8
Ruski jezik i književnost	19	5	-	-	24
Sociologija	32	3	-	-	35
Španjolski jezik i književnost	-	-	-	-	0
Talijanski jezik i književnost (nastavnički smjer)	40	2	-	-	42
UKUPNO	386	24	-	-	410
3. godina					
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel)/studij/stručni naziv JEDNOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državljani	Izvanredni studenti	Ukupno
Arheologija	10	-	-	0	10
Brodostrojarstvo i tehnologija pomorskog prometa	11	-	-	1	12
Geografija – znanstveni smjer	22	7	-	-	29
Hrvatski jezik i književnost	16	4	-	-	20
Knjižničarstvo	21	6	-	-	27
Kroatistika i južnoslavenske filologije	2	2	-	-	4
Kultura i turizam	43	22	-	14	79
Management	14	8	-	25	47
Nautika i tehnologija pomorskog prometa	16	3	-	3	22
Povijest	6	-	-	-	6
Povijest umjetnosti	3	-	-	-	3
Psihologija	24	2	-	-	26
Učiteljski studij	46	27	-	-	73
Studij za odgojitelje	46	16	-	31	93
Studij sestrinstva	-	-	-	-	0
UKUPNO	278	99		74	451
Visoko učilište	UPISANI U I. GOD. 2007./2008.				
Odsjek (odjel)/studij/stručni naziv DVOPREDMETNI	1				
	Uz potporu potporu	Osobne potrebe	Strani državljani	Izvanredni studenti	Ukupno

Engleski jezik i književnost	37	1	-	-	38
Etnologija i socijalnokulturna antropologija	5	-	-	-	5
Filozofija	24	1	-	-	25
Francuski jezik i književnost	44	-	-	-	44
Geografija (nastavnički smjer)	20	-	-	-	20
Grčki jezik i književnost	3	-	-	-	3
Latinski jezik i književnost	8	-	-	-	8
Njemački jezik i književnost	26	1	-	-	27
Pedagogija	31	1	-	-	32
Povijest	23	1	-	-	24
Talijanski jezik – prevoditeljski	8	-	-	-	8
Ruski jezik i književnost	22	1	-	-	23
Sociologija	24	2	-	-	26
Španjolski jezik i književnost	-	-	-	-	0
Talijanski jezik i književnost (nastavnički smjer)	33	-	-	-	33
UKUPNO	308	7	-	-	315

Izvor: Služba za preddiplomske studije, Sveučilište u Zadru, lipanj 2008.

Tablica 93.: Broj studenata po načinu studiranja i po spolu akademska godina 2009./'10.

Sveučilište u Zadru	Način studiranja	Ukupno		I. godina	
		Svi	studentice	Svi	studentice
Stručni odjel Sveučilišta u Zadru	Ukupno	385	360	193	183
	Redoviti	260	241	123	116
Sveučilišni odjeli Sveučilišta u Zadru	Ukupno	3 301	2 336	1 704	1 132
	Redoviti	2 973	2 161	1 516	1 028

Izvor: Državni zavod za statistiku, priopćenje 8.1.7.

Tablica 94.: Studenti diplomirali na Zadarskom sveučilištu u 2009. god.

Sveučilište u Zadru	Ukupno		
	Ukupno	Studenti	Studentice
Sveučilišni odjeli Sveučilišta u Zadru	348	66	282
Stručni odjeli Sveučilišta u Zadru	73	5	68

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje 8.1.7

Tablica 95.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za obrazovanje

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<p><u>Predškolski odgoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatan broj predškolskih ustanova. • Nedostatna opremljenost ustanova. • Predškolske ustanove najčešće djeluju u lošim prostornim uvjetima te imaju probleme prilikom ostvarenja zadane razine pedagoškoga standarda zbog nedostatka novca. <p><u>Osnovne škole</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećani troškovi organizacije prijevoza učenika do škola. • Neodgovarajući prostori i opremljenost osnovnih škola (dio osnovnih škola zahtijeva ulaganje u uređenje i povećanje kvalitete prostora). • Organizacija u više smjena. • Prijevoz učenika do udaljenijih škola. <p><u>Srednje škole</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dio srednjih škola zahtijeva ulaganje u uređenje i povećanje kvalitete prostora. • Nedostatak sredstava za nastavnike, pedagoge i psihologe. • Prijevoz učenika do škola. • Dio škola odstupa od standarda propisanih od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH u smislu površine učionica i ostalih školskih prostora, neadekvatno riješenih popratnih prostorija za cjelodnevni boravak i sl. • Nužna su proširenja dijela škola. <p><u>Visokoškolsko obrazovanje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna povezanost nastavnih programa s problemima i potrebama gospodarstva županije. <p><u>Cjeloživotno učenje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno razvijena svijest stanovnika o značenju i potrebi cjeloživotnog učenja za daljnji razvoj. 	<p><u>Predškolski odgoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi adekvatan broj predškolskih ustanova te poboljšati prostorne uvjete u postojećim. • Podići razinu pedagoškoga standarda u predškolskim ustanovama. <p><u>Osnovne škole</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavak obnove postojećih osnovnih škola i osuvremenjivanje školske opreme. • Dodatno educirati nastavnike. • Omogućiti uvođenje standarda za ocjenjivanje kvalitete nastavnih programa i nastavnika u skladu sa EU smjernicama i kriterijima sukladno državnom pedagoškom standardu. • Omogućiti školama organizaciju izvan nastavnih aktivnosti. • Osigurati rad u svim školama u jednoj smjeni. • Sustavno pratiti i kontrolirati poštuju li se svi standardi i kriteriji propisani Državnim pedagoškim standardom <p><u>Srednje škole</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulagati u izgradnju odgovarajućeg broja sportskih dvorana. • Obnoviti postojeće srednje škole, opremiti i poboljšati prostorne uvjete. • Osigurati školskim ustanovama rad u jednoj smjeni sukladno Državnom pedagoškom standardu. • Izraditi dugoročne planove i potrebe za srednjoškolskim obrazovanjem vezano za potrebe gospodarstva. • Uvesti sustavno praćenje i vrednovanje realizacije nastavnih programa. <p><u>Visokoškolsko obrazovanje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izraditi dugoročne kadrovske planove i potrebe za visokoškolskim obrazovanjem vezano za potrebe gospodarstva. • Posebno poticati izvrsne studente i njihovo uključivanje u gospodarstvo i druge djelatnosti od strateškog značaja za razvoj županije. <p><u>Cjeloživotno učenje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stvoriti uvjete za cjeloživotno obrazovanje kroz osmišljavanje programa te uključivanje postojećih obrazovnih institucija (javnih, privatnih i udruženja), stručnjaka i gospodarstva.

12.2. Zdravstvo i socijalna skrb

U Zadarskoj županiji djeluju sljedeće zdravstvene ustanove, poliklinike i ordinacije:

- **Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije – službe:**
 - Mikrobiologija i parazitologija,
 - Epidemiologija s ispostavama u Biogradu na Moru, Benkovcu, Pagu i Obrovcu,
 - Školska medicina,
 - Socijalna medicina,
 - Zdravstvena ekologija,
 - Prevencija i izvanbolničko liječenje ovisnosti,
 - Zajednički poslovi.
- **Dom zdravlja Zadarske županije** s radnim jedinicama u Zadru, Biogradu na Moru, Benkovcu, Gračacu, Pagu i Obrovcu
- **Bolnice:**
 - Opća bolnica Zadar,
 - Ortopedska bolnica Biograd na Moru,
 - Psihijatrijska bolnica Ugljan.
- **Ljekarna Zadar** sa 6 zajedničkih ljekarničkih centara: Centar, Donat, Varoš, Voštarnica, Jadran, Preko;
- **Privatne ljekarne i ljekarničke jedinice** (ugovorne s HZZO-om): 8 ustanova sa 31 ljekarničkom jedinicom (svoj prostor) i 8 ljekarničkih jedinica (svoj prostor). Ukupno 45 ljekarničkih jedinica (Ljekarna Zadar s privatnim ustanovama i ljekarničkim jedinicama);
- **Poliklinike bez ugovora s HZZO-om:** Analiza, Axon, Crvelin, Lozo, Sanus, Sunce, Exacta;
- **Privatne specijalističke ordinacije bez ugovora s HZZO-om** na području Zadarske županije, ukupno ih je 7;
- **Patronaža:** imaju ugovor s HZZO-om;
- **Kućna njega:** 4 ustanove za zdravstvenu njegu, dvije privatne prakse zdravstvene njege u vlastitom prostoru, jedna privatna praksa zdravstvene njege u prostoru Doma zdravlja;
- **Primarna zdravstvena zaštita:** opća medicina 78 ordinacija s ugovorom s HZZO-om (od čega 11 u sastavu Doma zdravlja, a 67 u zakupu prostora Doma zdravlja), 14 ordinacija s ugovorom s HZZO-om, 2 ordinacije bez ugovora s HZZO-om;
- **Dojenčad i predškolska djeca:** 5 ordinacija s ugovorom s HZZO-om (zakup od doma zdravlja), 4 ordinacije s HZZO-om (svoj prostor);

- **Zaštita žena:** 4 ordinacije u Domu zdravlja, 4 ordinacije s ugovorom s HZZO-om u zakupu DZ, 2 ordinacije s ugovorom u vlastitom prostoru, jedna ordinacija bez ugovora s HZZO-om. U Gračac i Obrovac dolaze specijalisti ginekolozi, jedan iz Opće bolnice Zadar, a drugi iz privatne ginekološke ordinacije koja ima ugovor s HZZO-om.
- **Medicina rada:** jedna ordinacija bez ugovora s HZZO-om u svom prostoru, dvije ordinacije bez ugovora s HZZO-om u prostoru Doma zdravlja;
- **Školska medicina:** služba pri Zavodu za javno zdravstvo, ima 6 specijalista školske medicine i jednog liječnika opće medicine, 5 ordinacija s ugovorom s HZZO-om u prostorima škola, a dvije ordinacije s ugovorom s HZZO-om u prostoru doma zdravlja,
- **Hitna medicinska pomoć:** 7 timova, hitnost kroz smjenski rad. Hitna medicinska pomoć se organizira kroz Službu hitne medicinske pomoći (pri Domu zdravlja), kao dežurstva i pripravnost. Dežurstvo je organizirano u Posedarju, Preku, Ninu te radne jedinice u Biogradu n/M, Benkovcu i Pagu. Pripravnost u Obrovcu, Gračacu, Silbi, Istu, Ižu, Božavi, Salima i Žmanu.

12.2.1. Socijalna skrb

Socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih okolnosti.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi korisnik socijalne skrbi je samac ili obitelj koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodom od imovine ili iz drugih izvora, tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete/odrasla osoba, dijete žrtva obiteljskog nasilja te druge osobe koje su u nevolji zbog poremeđenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama i sl.

Na području Zadarske županije razvijena je mreža centara socijalne skrbi koju čine: Centar za socijalnu skrb Zadar s podružnicama Gračac, Obrovac i Pag, Centar za socijalnu skrb Biograd na Moru i Benkovac.

Domovi socijalne skrbi:

- Dom za starije i nemoćne osobe Zadar sa smještajnim kapacitetom za 331 osobu;
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Sv. Frane Zadar s kapacitetom za 64 osobe;
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zemunik sa smještajnim kapacitetom za 150 osoba;
- Dom Lavita u Crnom sa 42 mjesta;
- Obiteljski dom Kukljica sa 20 mjesta;
- Obiteljski dom Starigrad sa 19 mjesta;
- Dom za odgoj djece i mladeži Zadar ima smještajni kapacitet 30 osoba;
- Centar za rehabilitaciju Sv. Filip i Jakov ima smještajni kapacitet za 70 korisnika.

U domove za starije i nemoćne smješteno je 1,62% populacije, a tendencija je povećati izvaninstitucionalnu skrb, a institucionalnom skrbi obuhvatiti više od 3% populacije starije od 65 godina u Zadarskoj županiji.

12.2.2. Briga za starije i nemoćne

Pomoć u kući starijim osobama kojeg provodi Dom za odrasle osobe Zemunik provodi se na području općina Sukošan, Škabrnja, Poličnik, Novigrad, Zemunik Donji i dijela Grada Benkovca.

U Program je uključeno ukupno 250 korisnika, od čega Ministarstvo financira 200 korisnika (12 izvršitelja Programa), a 50 korisnika Županija i Grad Benkovac (na čemu rade još 4 izvršitelja).

Iznos sredstava Ministarstva za provedbu Programa u 2010. godini iznosi 524.400,00 kuna. Usluge koje se pružaju korisnicima Pomoći u kući obuhvaćaju dostavu hrane, uređenje kuće i okućnice, donošenje lijekova i vožnja liječniku po potrebi.

➤ **Grad Benkovac**

Program pomoći u kući starijim osobama Grad Benkovac je provodio u suradnji s Domom za odrasle osobe Zemunik i kroz Projekt pružanja pomoći i njege za starije osobe kroz PSGO-Socijalna uključenost koje je provodilo Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture RH. U cilju nastavka kvalitetne skrbi o starim i nemoćnim osobama na području Grada Benkovca, Grad je 2010. godine osnovao ustanove Centar za pomoć i njegu u kući „Sv. Ante“ koji je počeo s radom 1. prosinca 2010. U Program je uključeno 290 korisnika o kojima skrbi 15 izvršitelja, a provodi se na području Grada Benkovca te općina Lišane Ostrovičke, Škabrnja, Zemunik Donji, Poličnik, Novigrad i Sukošan. Financira se sredstvima Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, Zadarske županije te JLS na čijem teritoriju se provodi Program.

➤ **Grad Biograd na Moru**

U Program je uključeno 200 korisnika o kojima skrbi 12 izvršitelja. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH financira Program sa 524.400,00 kuna.

➤ **Grad Nin**

U Program je uključeno 150 korisnika (125 korisnika na području Grada Nina i 25 korisnika na području Općine Sali). Program provodi 10 izvršitelja, a financira se sredstvima Ministarstva u iznosu od 420.900,00 kuna.

➤ **Grad Obrovac**

Na području Grada Obrovca u program Pomoć i njega u kući starijih osoba uključeno je 125 korisnika, a provodi ga ukupno 7 izvršitelja. Program se financira iz sredstava Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH u iznosu od 162.500,00 kuna.

Sve programe sufinancira Zadarska županija.

Tablica 96.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za zdravstvo i socijalnu skrb

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<p><u>Zdravstvo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nezadovoljavajuće održavanje postojećih kapaciteta i opreme. • Nedostatak odgovarajuće opreme, posebno kod hitne službe. • Nedostatak preventivnih zdravstvenih programa. • Nedostatak kadra u zdravstvu i nedovoljne stimulacije za njihovo privlačenje (smještaj, posao za članove obitelji i dr.). <p><u>Socijalna skrb</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljni smještajni kapaciteti u odnosu na potrebe. • Nedovoljna suradnja i koordiniranost među JLS u pružanju socijalne skrbi. • Slaba informiranost građana o socijalnim pravima i mogućnostima na raspolaganju. • Neriješen socijalni status nekih kategorija stanovnika. • Nedostatno razvijeni izvaninstitucionalni oblici skrbi (skrb u korisnikovu domu u zajednici). 	<p><u>Zdravstvo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada preventivnih zdravstvenih programa. • Ulaganje u održavanje postojećih zdravstvenih ustanova i objekata te osuvremenjivanje nedostatne opreme. • Podizati standard zdravstvenih usluga. <p><u>Socijalna skrb</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvijati dodatne sadržaje za starije i nemoćne osobe u županiji (stalni i dnevni boravak). • Jačati suradnju među jedinicama lokalne samouprave u provedbi programa socijalne skrbi. • Osigurati dovoljan broj kvalitetnog stručnog kadra za rad u socijalnim ustanovama. • Poticati izvaninstitucionalne oblike skrbi. • Podizati standarde socijalnih usluga prema korisnicima. • Posebno poticati programe potpore posebno osjetljivih skupina. • Kontinuirano informirati građane, poglavito osjetljive skupine o pravima i uslugama koje su im na raspolaganju.

12.3. Kulturne i sportske djelatnosti

Na području županije djeluje 179 udruga u kulturi i 557 sportskih udruga¹⁸. U Zadarskoj županiji postoji niz kulturnih događanja, među kojima se ističu Glazbene večeri u sv. Donatu i Zadarsko kazališno ljeto. Sportske djelatnosti ostvaruju se kroz natjecanja gradskih, županijskih i državnih liga i kupova za različite dobne kategorije i u sklopu međunarodnih natjecanja. Zadar je u sportskom smislu grad košarke; dva kluba, KK Zadar i KK Puntamika, natječu se u pvoj ligi RH. Međutim, u Zadarskoj županiji su značajno zastupljeni i mnogi drugi sportovi, što se može zaključiti iz strukture sportskog saveza Zadarske županije.

U sklopu Sportskog saveza Zadarske županije djeluju sportski savezi:

- Atletski savez,
- Boćarski savez,
- Jedriličarski savez,
- Košarkaški savez,
- Kuglački savez,
- Nogometni savez,
- Odbojkaški savez,
- Rukometni savez,
- Savez za sportski ribolov na moru,
- Šahovski savez,
- Sportski savez osoba s invaliditetom,
- Savez školskog sporta,
- Zadarski sveučilišni sportski savez.

¹⁸ Registar udruga Republike Hrvatske

Izgradnjom nove dvorane i zatvorenog bazena daje se novi zamah razvoju sporta u Zadarskoj županiji. Ukupno 92 sportaša iz županije sudjelovalo je u reprezentativnim programima nacionalne selekcije Hrvatske u 2009. godini (tablica 94.).

Tablica 97.: Sudjelovanje sportaša članova klubova iz Zadarske županije u nacionalnim selekcijama Hrvatske u 2009. godini

Sport	Seniorska reprezentacija	Mlada reprezentacija	Juniorska reprezentacija	Kadetska reprezentacija
Nogomet	-	4	4	-
Košarka (m)	2	5	-	1
Košarka (ž)	-	-	2	2
Rukomet (m)	1	1	1	1
Stolni tenis	2	-	1	2
Atletika	-	-	5	8
Skokovi u vodu	1	-	-	1
Boks	-	1	-	-
Judo	-	-	-	1
Karate	1	-	-	1
Jedrenje	6	-	8	2
Veslanje	4	-	3	-
Biciklizam	-	-	1	3
Kuglanje	2	1	-	-
Šah	-	1	-	-
Sportski ribolov	7	2	2	-
Sport osoba s invaliditetom	2	-	-	-
Ukupno:	28	15	27	22

Izvor: Programsko i financijsko izvješće sportske zajednice Zadarske županije za 2009. god.

Tablica 98.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za kulturu i sport

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno učinkovit sustav organizacije i financiranja kulturnih aktivnosti i rada udruga. • Koncentracija na kulturne aktivnosti tijekom ljetnih mjeseci. • Izostanak sustavnog praćenja i valorizacije kvalitete kulturnih aktivnosti i sadržaja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poticati postojeći i privlačiti novi stručni kadar sposoban za podizanje razine i standarda kulturnih aktivnosti. • Unaprijediti marketing i posebno poraditi na produljenju ponude kulturnih aktivnosti i sadržaja na cijelu godinu. • Osigurati jednake uvjete u svim područjima županije za rad ustanova i udruga, kao i primatelja, korisnika kulturnih usluga. • Posebno poticati tradicionalna kulturna događanja koja odražavaju i pridonose očuvanju običaja i prepoznatljivog identiteta županije. • Poticati uključivanje županijskih ustanova i udruga u međunarodne (EU) programe očuvanja i daljnjeg razvoja kulturne baštine i kulturnih aktivnosti. • Posebnim poticajima stimulirati uspješne sportske udruge te razvijati njihov značaj kroz bolju promociju i informiranost stanovništva, poglavito mladih. • Modeli razvoja i korištenja kulturne baštine u funkciji turizma (glagoljica, arheološki lokaliteti).

Izvor: ZADRA

13. UPRAVLJANJE RAZVOJEM

Upravljanje razvojem u Zadarskoj županiji sastoji se od 5 ključnih segmenata: upravna tijela Županije, gradova i općina, Razvojna agencije Zadarske županije, privatni sektor, civilni sektor, ostali subjekti. Županijska uprava i uprave gradova i općina imaju glavnu ulogu u upravljanju razvojem.

13.1. Županija, Uredi državne uprave, gradovi i općine

13.1.1. Županijske institucije

Temeljem Zakona o lokalnoj i regionalnoj samoupravi, za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Zadarske županije, kao i poslova državne uprave prenijetih na Županiju, ustrojavaju se upravni odjeli i službe (upravne tijela). Glavna tijela županijske uprave Zadarske županije su: župan, Skupština te upravni odjeli, i to:

- Ured župana,
- Služba za unutarnju reviziju,
- Upravni odjel za pravne i zajedničke poslove,
- Upravni odjel za proračun i financije,
- Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb,
- Upravni odjel za gospodarstvo,
- Upravni odjel za more i turizam,
- Upravni odjel za poljoprivredu,
- Upravni odjel za društvene djelatnosti,
- Upravni odjel za prostorno uređenje, zaštitu okoliša i komunalne poslove,
- Upravni odjel za provedbu dokumenata prostornog uređenja i gradnje,
- Upravni odjel za razvoj i Europske procese.

Preko ovih županijskih tijela oblikuje se i provodi razvojna politika, u skladu s ovlastima utvrđenim zakonskim propisima o jedinicama područne (regionalne) samouprave. Svi spomenuti odjeli sudjeluju u programima vezanim za područja od posebne državne skrbi koji se uglavnom odnose na komunalnu (voda, struja, promet), društvenu (škola, ambulanta) te gospodarsku (poljoprivreda, malo i srednje poduzetništvo) infrastrukturu.

Projekte pojedinih subjekata na području Zadarske županije odobrava Partnersko vijeće Zadarske županije koje ima ulogu savjetodavnog tijela, a sastoji se od predstavnika javnog ili upravnog sektora, odnosno predstavnika jedinica lokalne samouprave i pojedinih središnjih državnih tijela i institucija, privatnog sektora i predstavnika drugih socijalnih partnera - gospodarskih komora, sindikata i udruge poslodavaca te nevladinih organizacija.

Zadaća Županijskog partnerskog vijeća je surađivati s predstavnicima središnje vlasti pri identificiranju prioritarnih potreba njihove županije i/ili regije i predlaganju zajedničkih strateških rješenja.

Za obavljanje odgovarajućih poslova iz svoga samoupravnog djelokruga Županija može osnivati ustanove, trgovačka društva i druge pravne osobe sukladno Zakonu. Županija nadzire rad i vodi brigu o racionalnom i zakonitom radu tih ustanova i pravnih osoba.

13.1.2. Državni uredi u Zadarskoj županiji

Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi i upravi županije u pravnom poretku postaju jedinice područne (regionalne) samouprave i uprave. Za poslove državne uprave osnivaju se uredi državne uprave kao prvostupanjski uredi u jedinicama područne (regionalne) samouprave, gradovi i općine postale su jedinice lokalne samouprave.

Sjedište ureda državne uprave u Zadarskoj županiji je u Zadru. Županija u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove od područnog (regionalnog) značaja, a osobito poslove koji se odnose na:

- Obrazovanje;
- Zdravstvo;
- Prostorno i urbanističko planiranje;
- Gospodarski razvoj;
- Promet i prometnu infrastrukturu;
- Održavanje javnih cesta;
- Planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova;
- Izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju te provedbu dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja velikoga grada;
- Ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

13.1.3. Gradovi i općine

Zadarska županija je organizirana u 34 jedinice lokalne uprave i samouprave, odnosno 6 gradova (Zadar, Benkovac, Biograd n/M, Obrovac, Pag i Nin) i 28 općina (Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Poveljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji).

Predstavničku komponentu vlasti Grada/Općine čini Gradsko/Općinsko vijeće, a poslovi izvršne naravi su u nadležnosti gradonačelnika/načelnika. Veći gradovi i općine imaju također, uz gradonačelnika ili načelnika, vijeća i neka od spomenutih upravnih tijela i stručne službe, dok male općine imaju uglavnom načelnika i par zaposlenika u stručnim službama.

13.2. Razvojna agencija Zadarske županije – Zadra d.o.o.

Razvojna agencija Zadarske županije registrirana je kao trgovačko društvo pri Trgovačkome sudu u Zadru 30. studenog 2006. godine. Osnivači Razvojne agencije su: Zadarska županija (51% temeljnog kapitala), Grad Zadar (36%), Grad Benkovac (5%), Grad Biograd na Moru (2,5%), Grad Pag (2%), Grad Nin (2%) i Grad Obrovac (1,5%).

Razvojna agencija Zadarske županije ima za cilj stvaranje sustava za osmišljavanje i koordinaciju novog razvojnog ciklusa Zadarske županije, što uključuje razvojne programe, a sve u funkciji regionalnog razvoja, stvaranja pozitivne klime za ulaganje u poduzetništvo i s ciljem ostvarenja dobrobiti za žitelje Zadarske županije. Uloga Razvojne agencije je pomaganje malog i srednjeg poduzetništva za područje cijele županije, i to putem financijske podrške, razvijanja poduzetničke infrastrukture, informiranja postojećih i potencijalnih poduzetnika, savjetodavnih usluga i pomoć pri rješavanju svakodnevnih poslovnih problema vezanih uz rast i razvoj poduzetništva te poduzetnička izobrazba i stručno usavršavanje.

Sukladno potrebama gospodarstva u županiji Razvojna agencija provodi sljedeće aktivnosti:

- financiranje i kreditiranje (Jamstvena shema, povlašteni krediti);
- razvoj gospodarskih zona i infrastrukture (povezivanje zona, pomoć u upravljanju zonama, financiranje i razvoj infrastrukture, promocija i marketing);
- promocija ulaganja;
- edukacija (edukacija gospodarstvenika, edukacija zaposlenika lokalne samouprave, edukacija malih i srednjih poduzetnika);
- izrada i vođenje razvojnih programa (izrada svih vrsta razvojnih projekata u županiji, izrada investicijskih projekata i poslovnih planova);
- promocija i marketing (nastup na sajmovima, organiziranje skupova i okruglih stolova, mrežna promocija, tiskani i ostali materijali, neposredno informiranje poduzetnika);
- međuregionalna suradnja (zajednički i samostalan nastup prema EU fondovima).

Za upravljanje razvojem potrebna je dobra, sustavna povezanost i suradnja županijske uprave, ZADRA-e i jedinica lokalne samouprave te drugih subjekata u županiji. Unapređenju i poboljšanju te suradnje može doprinijeti institucionalizacija suradnje s jasnim i konkretnim postupcima i aktivnostima uz suglasje oko zajedničke pomoći slabijim jedinicama lokalne samouprave.

Kao i druge županijske razvojne agencije ZADRA će imati osobito važnu ulogu u upravljanju regionalnim i lokalnim razvojem sukladno Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske i zakonu o regionalnom razvoju. Također, važnost uloge ZADRA-e potencira početak realizacije programa koji zahtijeva osobito dobru koordinaciju i suradnju svih ključnih aktera unutar Zadarske županije te koncentraciju znanja, umijeća i vještina za uspješnu pripremu i dobivanje razvojnih projekata. U međužupanijskoj suradnji, posebno u sklopu razvojnih programa i projekata na NUTS 2 razini - Jadranska Hrvatska, ZADRA će također imati bitnu ulogu.

13. 3. Lokalne akcijske grupe Zadarske županije

Uspostavljanje lokalnog partnerstava, znanog kao „Lokalna akcijska grupa“ (LAG), izvorna je i važna značajka LEADER programa. LAG ima zadatak identificirati i implementirati lokalnu razvojnu strategiju, donositi odluke vezane za alokaciju svojih financijskih izvora te njihovo upravljanje. LAG-ovi su često učinkovitiji u stimuliranju održivog razvoja zato jer oni:

- agregiraju i kombiniraju ljudske i financijske resurse iz javnog sektora, privatnog sektora, civilnog i dobrovoljnog sektora;
- udružuju lokalne aktere u zajedničke projekte i multi-sektorske aktivnosti u cilju postizanja sinergije, zajedničkog vlasništva i kritične mase potrebne za unapređenje ekonomske konkurentnosti područja;
- jačaju dijalog i suradnju između različitih ruralnih aktera, koji često imaju malo iskustva u zajedničkom radu, putem smanjenja potencijalnog konflikta i olakšavajući pregovaračke solucije kroz konzultacije i diskusije;
- olakšavaju, kroz interakciju različitih partnera, proces adaptacije i promjene u poljoprivrednom sektoru.

LAG predstavlja ruralno područje koje ima više od 5.000 i manje od 150.000 stanovnika uključujući manje gradove te gradove s manje od 25.000 stanovnika. Teritorij koji predstavlja je sastavni dio prema gospodarskom, društvenom i fizičkom (zemljopisnom) stajalištu i ne pripada teritoriju drugih LAG-ova. Ista lokacija ne smije biti uključena u više LAG-ova što se tiče partnerstva, strategije i teritorija.

LAG je specifičan prema svome ustroju i donošenju odluka. Na razini donošenja odluka upravno tijelo LAG-a predstavlja interese različitih javnih i privatnih skupina i ruralnog stanovništva s LAG područja, osiguravajući da najmanje 50% čine članovi koji predstavljaju društvene, gospodarske partnere, civilna društva i udruge. Minimalno 20% su predstavnici lokalnih vlasti. Upravno tijelo LAG-a treba biti reprezentativno osiguravajući dobnu raznolikost (barem bi jedan član trebao biti mlađi od 25 godina) i ravnopravnost spolova – minimalno 30% žena.

Do sada je na području Zadarske županije pokrenut jedan LAG biogradskog i benkovačkog područja (LAG „Laura“). Uz taj LAG u procesu formiranja je LAG podvelebitskog kanala (LAG „Bura“) te je u planu osnivanje LAG-a za otoke. Time će se zaokružiti veći dio županijskog područja, a općine koje ostanu izvan područja LAG-ova mogu se naknadno priključiti u LAG ili oformiti novi.

Iz svega toga je vidljivo kako su LAG-ovi već sada važan faktor upravljanja lokalnim razvojem, a njihova razvojna uloga s vremenom će se samo povećavati.

13. 4. Privatni sektor

Privatni sektor je, kao i u drugim županijama, organiziran i djeluje kroz Hrvatsku gospodarsku komoru i Hrvatsku obrtničku komoru.

HGK - Županijska komora Zadar je neprofitna javno pravno stručna organizacija koja služi poslovnoj zajednici s ciljem jačanja i promicanja gospodarskog rasta u Hrvatskoj, pridonoseći time dobrobiti društva u cjelini.

HOK – Zadar ima za cilj promicanje i zaštitu interesa obrtnika, a velika pozornost trebala bi se se posvetiti unapređenju odnosa s javnošću.

Prema podacima iz 2009. godine privatni sektor u županiji predstavljaju 2.689 poduzeća i 4.976 aktivnih obrta.

13. 5. Civilni sektor

U Zadarskoj županiji postoji 1.280 registriranih udruga.¹⁹ Registrirane udruge djeluju u mnogobrojnim i različitim područjima, a među njima su najzastupljenije sportsko – rekreativne udruge (45,2%). Zatim slijede udruge iz područja gospodarstva, tehničkih djelatnosti te udruge proizašle iz Domovinskoga rata. Manji je broj udruga iz područja ekologije, poljoprivrede te područja kulture i zdravstva.

Djelovanje udruga, gledano u cjelini, doprinosi poboljšanju upravljanja razvojem Zadarske županije. Postoji nekoliko udruga koje mogu poslužiti kao primjer uspješnog funkcioniranja i sudjelovanja u lokalnom i regionalnom razvoju. One mogu u budućnosti poslužiti za *benchmarking*, za korištenje i prijenos dobre prakse za razvoj civilnog sektora u čitavoj Zadarskoj županiji te za jačanje njegovog doprinosa upravljanju razvojem.

Već se dugi niz godina Zadarska županija koristi modelom javnih natječaja za dodjelu proračunskih sredstava u svrhu organiziranog aktiviranja građana u život zajednice.

Jedno od obilježja rada udruga je i nedostatna međusobna koordinacija i nedovoljna suradnja. U slučaju kada se nekoliko različitih udruga bavi istim područjem, suradnja među njima je obično slaba i svaka se uglavnom usredotočuje na provedbu svojih programa, premda je ciljna grupa korisnika ista.

Civilni sektor u Zadarskoj županiji predstavlja relativno dobar potencijal za suradnju i aktiviranje zajednice u rješavanju problematike iz svih područja, ali bi trebalo poraditi na motivaciji udruga u korištenju raznolikih izvora financiranja, strateškog povezivanja i planiranja u provedbi pojedinih programa.

13.5.1. Obrazovne institucije

Na području Zadarske županije registrirano je ukupno 37 osnovnih škola. Zadarska županija je osnivač 27 škola, Grad Zadar 9 osnovnih škola, a jedna je i privatna osnovna škola. Na području Zadarske županije registrirano je ukupno 21 srednja škola, od toga je Zadarska županija osnivač 19 srednjih škola, jedna je vjerska škola te jedna privatna srednja škola. Osnovni problem školstva na svim razinama je nedostatak prostora, osoblja i specijaliziranih obrazovnih programa koji bi odgovorili potrebama.²⁰ Problem je očitiji na otocima i u zaleđu. U Zadarskoj županiji djeluje 38 predškolskih ustanova, od toga u Zadru 16 dječjih vrtića, a u ostalim gradovima i općinama 22 vrtića. Srednjoškolsko obrazovanje u gradu Zadru pokriva sve vitalne interese zadarskih srednjoškolaca, dok bi izvangradsko obrazovanje trebalo razvijati i profilirati prema specijalnim programima specifičnim za pojedine prostore.²¹

¹⁹ Izvor: www.poslovna.hr

²⁰ Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti Zadarske županije

²¹ ROP Zadarske županije

13.5.2. Zdravstvene ustanove

Pitanja zdravstva i zdravstvene zaštite regulirana su na nacionalnoj razini.

Broj djelatnika u zdravstvu na području Zadarske županije u 2006. godini bio je 2.694 osobe, od toga 2.054 zdravstvenih djelatnika i 640 administrativno-tehničkih djelatnika.

Zdravstvena zaštita na županijskoj razini pokrivena je:

- Općom bolnicom Zadar,
- Ortopedskom bolnicom Biograd n/M,
- Psihijatrijskom bolnicom Ugljan,
- Zavodom za javno zdravstvo,
- Domom zdravlja s podružnicama,
- Ljekarnama,
- Privatnom praksom liječnika,
- Poliklinikama,
- ostalim ustanovama za zdravstvenu njegu i zaštitu.²²

Glavni problemi zdravstva u Zadarskoj županiji su nedostatak ljudi i nedostatak prostora.²³

13. 6. Sustav socijalne skrbi

Sustav socijalne skrbi u Zadarskoj županiji broji 13 davatelja usluga i dva upravna odjela u Gradu Zadru i Zadarskoj županiji. U ostalim jedinicama lokalne samouprave poslovi socijalne skrbi su ustrojeni zajedno s ostalim društvenim djelatnostima. Ukupno je 424 zaposlenih na poslovima socijalne skrbi. Struktura zaposlenih uključuje razne profesionalce.

Na području Zadarske županije razvijena je mreža centara socijalne skrbi koju čine: Centar za socijalnu skrb Zadar s podružnicama Gračac, Obrovac i Pag, Centar za socijalnu skrb Biograd na Moru i Centar za socijalnu skrb Benkovac.

Osim gore navedenih državnih ustanova na području županije usluge socijalne skrbi pružaju i vjerske zajednice, udruge i druge pravne osobe, udomiteljske obitelji, obiteljski domovi, fizičke osobe kao profesionalnu djelatnost. Neki od njih su: Crveni križ i Caritas Zadarske nadbiskupije, udruga Duga, udruga Svjetlost i dr.

13. 7. Ostali subjekti

U Zadarskoj županiji djeluje i niz drugih subjekata koji imaju veći ili manji utjecaj na upravljanje razvojem, uglavnom u provedbi mjera. To su, primjerice, različiti državni fondovi, zavodi, agencije i uredi, kao što su Državna geodetska uprava, Državna uprava za zaštitu i spašavanje, Vatrogasna zajednica Zadarske županije, Državni hidrometeorološki zavod, Državni inspektorat, Financijska agencija, Hrvatska agencija za poštu i elektroničke telekomunikacije, Hrvatske šume, Hrvatski agencija za poljoprivredu, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatska poljoprivredna komora, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. U županiji, osim navedenih, djeluju i Lučka

²² vidi poglavlje 12.2.

²³ ROP Zadarske županije

kapetanija Zadar, Županijska lučka uprava te Županijska uprava za ceste. Uz navedene djeluje i niz organizacija u komunalnim, infrastrukturnim i drugim poslovima.

Za upravljanje razvojem važne su i turističke zajednice budući da turizam ima jednu od ključnih uloga u razvoju Zadarske županije. U županiji djeluje 28 turističkih zajednica. Osim Turističke zajednice Zadarske županije postoji 6 gradskih i 19 općinskih turističkih zajednica te 3 turističke zajednice mjesta. Predstavnici turističkih zajednica se sastaju na mjesečnim koordinacijama koje se održavaju u uredima županijske TZ. Turističke zajednice, osim rada na koordinacijama, sudjeluju i na turističkim sajmovima, manifestacijama, festivalima ili na nekim drugim okupljanjima bitnim za razvoj turizma regije i njezinih mjesta.

14. MEĐUNARODNA SURADNJA

Zadarska županija uključila se u snažni razvoj prekogranične i međuregionalne suradnje, potaknuta procesom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, radi koordinirane, sustavne i strateške suradnje s partnerima iz susjednih i/ili srodnih zemalja.

U cilju njegovanja i razvoja trgovinske razmjene te gospodarske, kulturne i sportske suradnje u Zadru su potpisani sljedeći sporazumi:

- 16. travnja 2007. godine s Južnomoravskom regijom (Republika Češka)
- listopada 2008. godine s Trnavskim samoupravnim krajem (Republika Slovačka)
- 16. travnja 2010. godine s Baranjskom županijom (Republika Mađarska)

Prostor Zadarske županije dio je programskog područja 2 programa prekogranične suradnje (Program jadranske prekogranične suradnje i Prekogranični program Hrvatska - Bosna i Hercegovina) te 2 programa transnacionalne suradnje (Program transnacionalne suradnje Jugoistočna Europa i MED program).

Zadarska županija izravno sudjeluje u provođenju obaju spomenutih programa prekogranične suradnje kroz aktivno sudjelovanje svojih predstavnika u njihovim Zajedničkim nadzornim odborima, ali i kandidiranjem i provedbom projekata.

Zadarska županija sudjelovala je u pripremi osnivanja Jadranske euroregije, koja je osnovana u Puli 2006. godine, te je, uz ostale jadranske županije Republike Hrvatske, njezin aktivni član. Jadranska euroregija sastoji se od 26 članica - jedinica regionalne i lokalne uprave i samouprave iz Hrvatske, Italije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije i Grčke.

Članice Jadranske euroregije zajedničkim djelovanjem kroz rad 6 tematski različitih komisija nastoje potaknuti, unaprijediti i ostvariti održivi razvoj na svom području radi stvaranja perspektive poboljšanja kvalitete života i standarda njezina stanovništva. Zadarska županija predsjedava Komisijom za ribarstvo Jadranske euroregije te sudjeluje i u radu svih ostalih njezinih komisija: za turizam i kulturu, za promet i infrastrukturu, za zaštitu okoliša, za proizvodne aktivnosti te za socijalna pitanja.

15. RAZVOJNI DOKUMENTI

Sljedeći važan instrument za upravljanje razvojem Zadarske županije i njezinih gradova i općina su strateški razvojni dokumenti. U prvom redu to bi trebao biti ROP za Županiju i PUR-ovi za gradove i općine te strategije širih područja općina – strategije Lokalnih akcijskih grupa (LAG). Zatim Prostorni plan Zadarske županije i prostorni planovi gradova i općina te drugi planovi i programi. ROP Zadarske županije za razdoblje 2007.-2010. ažuriran je 2006. godine kao sveobuhvatni strateško razvojni dokument. ROP se ogleda u stvaranju sposobnosti da se cjelovito sagledavaju i povezuju razvojne potrebe i razvojne mogućnosti, ali i ograničenja, zatim u poznavanju i boljem razumijevanju procesa strateškog planiranja, stjecanju znanja o tome kako se razrađuju mjere, utvrđuju aktivnosti, prate i vrednuju rezultati i kako se pripremaju konkretni projekti koji su povezani s mjerama i ciljevima županijskog razvoja, programima državnih institucija i predpristupnih programa EU. Slična je situacija i s PUR-ovima koji bi, zajedno s ROP-om Zadarske županije i Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske te drugim sektorskim strategijama, trebali tvoriti konzistentnu cjelinu i osigurati učinkovito i djelotvorno upravljanje razvojem, pripremu, provedbu i vrednovanje razvojnih projekata u jedinicama lokalne samouprave. U 2008. godini u Zadarskoj županiji je inicirano osnivanje jednog od prvih lokalnih akcijskih grupa (LAG) za područje biogradskog zaleđa i pripadajućih otoka u sklopu LEADER programa za koji je zaduženo Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja RH. Od tada se lokalni dionici sve više prepoznaju i uključuju te oformljuju nove LAG-ove na području Zadarske županije. Do sada je uz LAG biogradskog područja pokrenuto osnivanje LAG-a za područje podvelebitskog kanala, a u pripremi je i formiranje otočkog LAG-a. Temelj djelovanja LAG-ova je implementacija lokalne razvojne strategije koju LAG-ovi sami donose, a koju potvrđuje Ministarstvo. Dakle strategije LAG-ova kao razvojni dokumenti temelje se na PUR-evima više općina i usklađuju se s dokumentom više strateške razine - ŽRS. Od drugih strateških dokumenata za upravljanje razvojem bitan je Prostorni plan Zadarske županije i prostorni planovi gradova i općina. Značaj ovih planova za upravljanje razvojem potenciran je važnošću prostora kao razvojnog resursa županije. Sljedeći važan strateški dokument je Program zaštite okoliša za Zadarsku županiju.

Tablica 99.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s upravljanjem razvojem

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE POTREBE
<ul style="list-style-type: none">• Nedovoljno sudjelovanje upravnih tijela u strateškom planiranju, u izradi razvojnih programa, u pripremi, provedbi i praćenju razvojnih projekata.• Nedostatna koordinacija i međusobna suradnja među nositeljima razvoja županije, u radu tijela županijske samouprave i između općina i gradova.• Nedostatna specijalistička znanja potrebna s obzirom na daljnji tijek decentralizacije i poslove vezane za sudjelovanje u pretpristupnom programu IPA, ali i programima državnih i drugih institucija.• Privatni, kao ni civilni, sektor preko svojih udruženja nisu dovoljno uključeni u osmišljavanje i planiranje ukupnog razvoja županije.	<ul style="list-style-type: none">• Sustavno primjenjivati i razvijati strateško planiranje te sustav praćenja i vrednovanja provedenih mjera, razvojnih projekata i njihov učinak na razvoj županije.• Poboljšati koordinaciju i intenzivirati međusobnu suradnju među nositeljima razvoja u županiji te s ministarstvima i drugim tijelima središnje državne uprave, kao i s predstavnicima privrednog i civilnog sektora.• Sustavno jačati i razvijati kapacitete (ljudske resurse, opremu i financijska sredstva) u tijelima županijske samouprave, gradovima i općinama, ali i kod drugih nositelja razvoja, osobito za pripremu, provedbu, praćenje i vrednovanje projekata.• Razvijati partnerstvo civilnog, javnog i privatnog sektora u iniciranju i provedbi ključnih razvojnih programa i projekata.

II. POLITKA ŽUPANIJE PREMA POSEBNIM PODRUČJIMA

1. POTPOMOGNUTA PODRUČJA

Zadarsku županiju karakterizira izrazita nehomogenost područja. Uz priobalje i ravničarski dio veliki je broj otoka, a tu su i krška brda i planine. Prema zakonima koji su definirali područja od posebnog državnog interesa (PPDS, brdsko planinska područja i otoke), gotovo cjelokupan teritorij županije čine neka od područja od posebnog državnog interesa. U područja od posebne državne skrbi spadaju sljedeća područja JLS:

II. skupina

- Grad Benkovac
- Općina Gračac
- Općina Lišane Ostrovičke
- Općina Novigrad
- Grad Obrovac
- Općina Polača
- Općina Poličnik
- Općina Posedarje
- Općina Škabrnja
- Općina Stankovci
- Općina Zemunik Donji
- Grad Zadar (10% područja grada) – naselja: Babindub i Crno

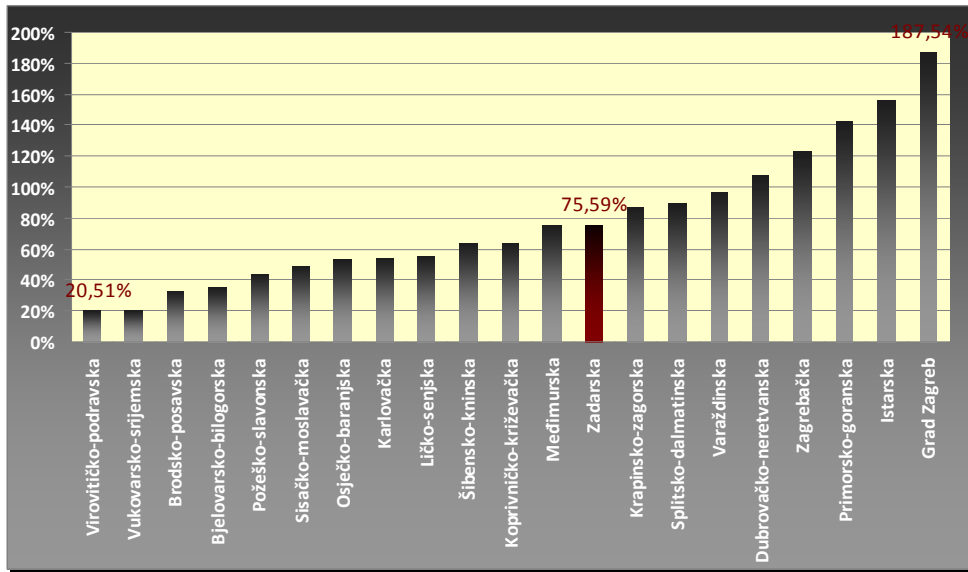
III. skupina:

- Općina Galovac
 - Općina Pakoštane
 - Općina Starigrad
- Sukladno Zakonu o otocima u područja od posebnog državnog interesa spadaju i područja sljedećih JLS:
- Grad Zadar (Premuda, Silba, Olib, Škarda, Ist, Molat, Iž, Rava))
 - Grad Pag
 - Općina Sali (Zverinac, Dugi otok)
 - Općina Preko (Ošljak, Rivanj, Sestrunj)
 - Općina Kukljica
 - Općina Kali
 - Općina Pašman
 - Općina Tkon
 - Općina Sv. Filip i Jakov (Babac)
 - Općina Pakoštane (Vrgada)
 - Općina Kolan
 - Općina Poveljana
 - Općina Vir

Donošenjem Zakona o regionalnom razvoju i podzakonskih akata koji su iz njega slijedili, definirana su potpomognuta područja u Republici Hrvatskoj sukladno indeksu razvijenosti.

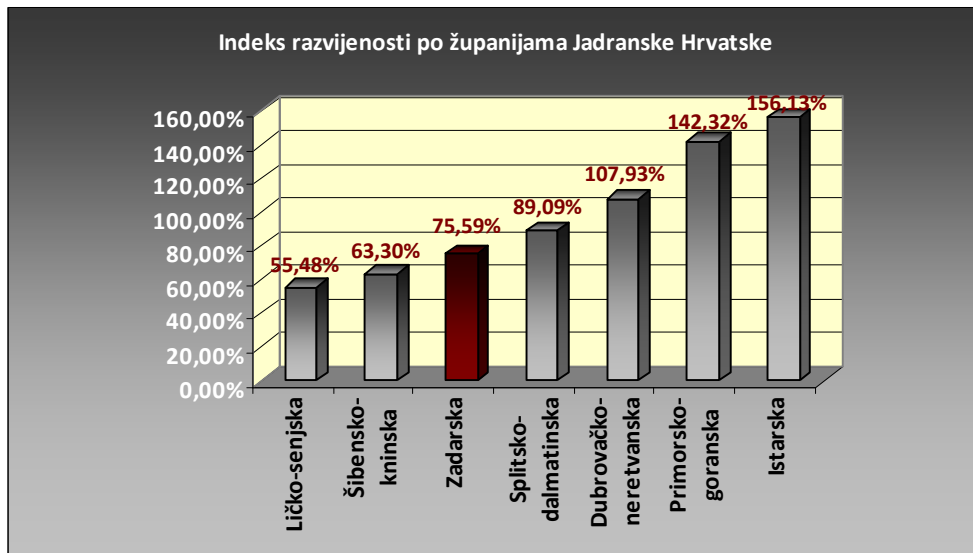
Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti, i to stope nezaposlenosti, dohotka po stanovniku, proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, općeg kretanja stanovništva i stope obrazovanosti. Zadarska županija je, temeljem utvrđenog indeksa razvijenosti, u II. skupini, s indeksom razvijenosti od 75,59 % nacionalnog prosjeka te stoga ne pripada potpomognutim područjima RH. U istoj skupini nalaze se Međimurska, Krapinsko-zagorska, Splitsko-dalmatinska i Varaždinska županija.

Slika 22.: Indeks razvijenosti po županijama u RH

Izvor: www.mrrsvg.hr

Slika 23.: Indeks razvijenosti po županijama Jadranske Hrvatske

Izvor: www.mrrsvg.hr

Na razini NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska Zadarska županija je 4. po indeksu razvijenosti, manji indeks razvijenosti od Zadarske županije imaju jedino Šibensko-kninska i Ličko-senjska županija, dok su razvijenije Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska, Primorsko-goranska i Istarska županija.

2. INDEKS RAZVIJENOSTI PO JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE

Kada promatramo kategorizaciju JLS na području Zadarske županije, vidimo da ni jedna JLS ne pripada najniže rangiranoj skupini (I. skupina do 50% prosjeka RH), kao ni najviše rangiranoj skupini (V. skupina – iznad 125% prosjeka RH).

Svi pojedinačni pokazatelji u tablici odnose se na nacionalni prosjek (100%). U analizi pokazatelja za Zadarsku županiju vidljivo je zaostajanje za hrvatskim prosjekom u kategorijama dohotka po stanovniku i stope obrazovanosti, dok u kategorijama stope nezaposlenosti i općeg kretanja stanovništva bilježimo iznadprosječne vrijednosti. U kategoriji pokazatelja proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne), samouprave po stanovniku nisu vidljiva značajnija odstupanja od hrvatskog prosjeka.

Jedina JLS koja ima iznadprosječnu vrijednost pokazatelja dohotka po stanovniku je Grad Zadar (102,2%), dok su općine Vrsi, Polača, Pakoštane, Ražanac i Lišane Ostrovičke u znatnijem zaostajanju za hrvatskim prosjekom.

Za pokazatelje proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne), samouprave po stanovniku karakteristična su iznimno ekstremna odstupanja od hrvatskog prosjeka; na primjer Općina Poveljana (312,7%) i Grad Nin (221,9%), dok su, s druge strane, značajno ispod prosjeka općine Lišane Ostrovičke (9,2%), Ražanac (10,4%), Gračac (16,4%) i Škabrnja (21,9%).

Prema pokazateljima stope nezaposlenosti najbolje vrijednosti imaju općine Kali, Pašman, Tkon i Preko te Grad Biograd na Moru, dok znatnije zaostaju Općina Gračac i Grad Obrovac.

Općina Vir se izdvaja visoko u kategoriji općeg kretanja stanovništva (212,3%), potom slijede Pag, Poveljana, Bibinje. Najslabije pokazatelje imaju Općina Gračac i gradovi Obrovac i Benkovac.

Najbolje pokazatelje za stopu obrazovanosti imaju gradovi Zadar i Biograd na Moru, dok su najlošiji za općine Lišane Ostrovičke, Stankovci, Polača i Novigrad.

U takvoj situaciji, gdje se u kategoriji potpomognutih područja nalaze sve JLS osim općina Kolan i Poveljana te gradova Nin, Pag, Biograd na Moru i Zadar, posebnu pozornost potrebno je usmjeriti na ravnomjeran razvoj svih dijelova županije usmjeravajući se na poboljšavanje onih pokazatelja koji su izrazito negativni i najviše doprinose takvom indeksu razvijenosti.

Tablica 94.: Indeks razvijenosti gradova i općina u Zadarskoj županiji

Grad/Općina	Indeks razvijenosti	Skupine
Općina Povljana	119,30%	IV.
Grad Zadar	104,82%	IV.
Grad Biograd Na Moru	104,61%	IV.
Grad Pag	103,52%	IV.
Grad Nin	103,39%	IV.
Općina Kolan	102,32%	IV.
Općina Vir	98,86%	III.
Općina Preko	93,15%	III.
Općina Kukljica	91,47%	III.
Općina Kali	89,58%	III.
Općina Jasenice	88,15%	III.
Općina Tkon	85,92%	III.
Općina Starigrad	85,77%	III.
Općina Pašman	85,10%	III.
Općina Sveti Filip I Jakov	82,18%	III.
Općina Sukošan	80,35%	III.
Općina Privlaka	80,01%	III.
Općina Sali	79,64%	III.
Općina Novigrad	79,36%	III.
Općina Pakoštane	79,01%	III.
Općina Poličnik	78,40%	III.
Općina Zemunik Donji	77,14%	III.
Općina Bibinje	75,67%	III.
Općina Polača	75,15%	III.
Općina Posedarje	74,58%	II.
Općina Škabrnja	73,13%	II.
Općina Galovac	71,93%	II.
Općina Ražanac	69,90%	II.
Općina Stankovci	68,34%	II.
Općina Vrsi	65,96%	II.
Grad Benkovac	65,85%	II.
Grad Obrovac	65,14%	II.
Općina Lišane Ostrovičke	59,38%	II.
Općina Gračac	57,06%	II.

Izvor: www.mrrsvg.hr

3. RURALNA PODRUČJA

Primjenjujući kriterij OECD-a, koji definira ruralna područja kao područja koja imaju gustoću naseljenosti manju od 150 stanovnika po km², Zadarska županija spada u pretežno ruralnu županiju. Posebno je to istaknuto na otocima i u zaleđu. Primjereno tome Zadarska županija se mora angažirati upravo na oživljavanju svojih ruralnih područja koja imaju izuzetan razvojni potencijal, a što je i u ovom dokumentu snažno istaknuto. U kontekstu strateškog promišljanja razvoja potrebno je osvrnuti se i na način kako EU promatra ruralno područje. S ruralnim područjima koja od 2007. obuhvaćaju više od 90% ukupnog teritorija EU, 27 zemalja članica i 56% stanovnika, jačanje politike ruralnog razvoja dobiva na važnosti i uvršteno je među razvojne prioritete Europske unije. U pedesetak godina provedbe Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), razvoj ruralnih prostora tradicionalno se oslanjao na poljoprivrednu proizvodnju kao glavnog nositelja gospodarskog razvoja. Nakon suštinskih promjena provedenih 2003. - 2004. ZPP se od politike podupiranja poljoprivredne proizvodnje preusmjerava prema povećanju kvalitete proizvoda, izazovima tržišta, korištenju novih razvojnih mogućnosti i očuvanju okoliša. Taj zaokret slijede i bitne promjene politike ruralnog razvoja koja se, u razdoblju 2007. – 2013., usmjerava na tri glavna cilja:

- povećanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva;
- poboljšanje stanja okoliša i krajolika;
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i podupiranje diversifikacije ruralnog gospodarstva.

Države članice, i regije, dužne su osiguravati uravnoteženu provedbu politike ruralnog razvoja primjerenom raspodjelom sredstava između triju navedenih tematskih područja. Dodatno se osiguravaju i sredstva za provedbu inicijative LEADER. Taj Europski model ruralnog razvoja, pokrenut 1991. godine, temelji se na pristupu odozdo prema gore (*bottom up*), uvažavanju lokalnih osobitosti i uspostavi lokalnih razvojnih partnerstva (lokalna akcijska grupa – LAG) u kojem predstavnici svih triju sektora sudjeluju u razvoju i provedbi lokalne razvojne strategije. Strategija se provodi projektima usmjerenim na rješavanje specifičnih lokalnih pitanja.

Zbog navedenih razloga Zadarska županija je, uz već osnovana dva, pokrenula osnivanje već trećeg LAG-a na području županije dugoročno na taj način osiguravajući pristup sredstvima za razvoj ruralnih područja, ne zanemarujući pritom ni druge mjere iz programa IPARD koji je namijenjen upravo jačanju poljoprivrede i ruralnom razvoju. Potrebno je istaknuti kako će u narednom razdoblju, a kako bi pomogla razvoj ruralnih područja, Županija sustavno raditi na poboljšanju komunikacijskih kanala prema nositeljima razvoja kako bi se informacije o razvojnim mogućnostima mogle kvalitetno distribuirati. Također, Županija je formirala i provodi dodatne poticajne mjere, unutar svojih ovlasti, za razvoj ruralnih područja putem sufinanciranja razvojnih projekata poduzetničkog i javnog sektora, posebno onih koju su usmjereni na diverzifikaciju djelatnosti, podizanje konkurentnosti i zadovoljavanje standarda EU.

4. PREKOGRANIČNA SURADNJA

S obzirom na svoj zemljopisni položaj, tj. činjenicu da graniči s čak dvjema državama, Zadarska županija prepoznaje svoju razvojnu priliku u kontekstu prekogranične suradnje.

Međunarodna granica s Italijom na moru iznosi 83,43 km te omogućuje svim JLS, odnosno, svim razvojnim dionicima u Zadarskoj županiji da sudjeluju u provedbi prekograničnih programa usmjerenih na razvoj cijelog jadranskog područja i/ili prekograničnog područja koje uključuje talijanske provincije i hrvatske županije smještene uz Jadransko more. U sljedećem razdoblju Zadarska županija usmjerit će svoje kapacitete na sudjelovanje, kao i poticanje sudjelovanja svih svojih razvojnih dionika, s naglaskom na nerazvijena područja, u navedenim programima, posebno u IPA Programu jadranske prekogranične suradnje 2007. – 2013.

U tom kontekstu treba sagledati i jačanje uključenosti Zadarske županije u rad Jadranske euroregije kroz sudjelovanje u radu njezinih 6 komisija: Komisije za ribarstvo, kojom predsjeda upravo Zadarska županija, Komisije za turizam i kulturu, Komisije za zaštitu okoliša, Komisije za promet i infrastrukturu, Komisije za proizvodne aktivnosti te Komisije za socijalna pitanja. Uključenost Zadarske županije u rad Jadranske regije jedan je od važnih preduvjeta za realizaciju razvojnih potreba, posebno, nerazvijenih područja županije.

Zadarska županija također graniči i s Bosnom i Hercegovinom. 24 kilometra te granice na području je Općine Gračac. Temeljem te činjenice Zadarska županija trajno je usmjerena na programe za razvoj prekograničnog područja Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U sljedećem razdoblju takav program je IPA prekogranični program Hrvatska – Bosna i Hercegovina 2007. – 2013. te će Zadarska županija uložiti dodatne napore usmjerene njegovoj kvalitetnoj provedbi i putem poticanja kandidiranja projekata prekogranične suradnje u kojima sudjeluju manje razvijena područja. Ovdje je važno napomenuti i ozbiljnu prepreku daljnjem razvoju ovog područja, posebno vezano za Zadarsku županiju. Naime, iako je teritorijalno najveća hrvatska jedinica lokalne samouprave i jedina s područja Zadarske županije koja graniči s Bosnom i Hercegovinom, na području Općine Gračac, a time i Zadarske županije, ne postoji stalni međunarodni granični cestovni prijelaz.

5. MINSKI SUMNJIV PROSTOR

Gotovo četvrtina kopnene površine Zadarske županije nakon Domovinskog rata bila je onečišćena minama. Minski sumnjiv prostor bio je veličine oko 800 km², sa 680 poznatih minskih polja na kojima se, prema dostupnim saznanjima, nalazilo 13.497 protupješačkih i 4.520 protutenkovskih mina te još oko 173 eksplozivne naprave nepoznate vrste. S obzirom na tu okolnost, kao i na posljedice koje izazivaju, a koje su, po broju žrtava i troškovima uklanjanja, usporedive s velikim ekološkim katastrofama, mine smatramo oružjem koje za sobom ostavlja najgore moguće posljedice. Republika Hrvatska, suočena s ovim problemom, odlučila je odmah krenuti u njegovo rješavanje zabranom uporabe, proizvodnje, skladištenja i prijevoza protupješačkih mina te je, kao jedna od prvih potpisnica Ottavske konvencije, odlučila pomoći žrtvama mina te razminirati i obilježiti čitav državni prostor kao jedini način za izbjegavanje daljnjeg stradavanja civila. No ovaj problem je još uvijek izuzetno značajan, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini.

Zadarska županija je, uz Osječko–baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Sisačko-moslavačku i Karlovačku, jedna od najzagađenijih minama. Još uvijek je, prema procjenama Hrvatskog centra za razminiranje, minirano ili minski sumnjivo oko 62 km² površine Zadarske županije.

Minska situacija, koja je 1998. godine ukazivala na 130 km² minski sumnjivog prostora na području županije, bila je najveća kočnica gospodarskog rasta, a ujedno i ozbiljna prijetnja stanovništvu koje živi na područjima uz minski sumnjivi prostor. Polazeći od činjenice da je uloga Županije u sustavu razminiranja sustavno planiranje i praćenje realizacije projekata razminiranja, a sve s ciljem podizanja razine sigurnosti i kvalitete življenja na područjima s minskom opasnošću, omogućavanja izgradnje i rekonstrukcije infrastrukture te omogućavanja realizacije razvojnih planova, Zadarska županija je vrlo ozbiljno i sustavno pristupila izradi planova razminiranja. U suradnji s općinama i gradovima, a prvenstveno uvažavajući njihove iskazane prioritete, Zadarska županija je, objedinjavajući planove razminiranja svih općina i gradova koji su na svom području imali minski sumnjivi prostor, izrađivala svoj plan razminiranja koji je, nakon konzultacija i usklađivanja s jedinicama lokalne samouprave, prosljeđivan Hrvatskom centru za razminiranje. Time je osigurana županijska podrška baš onim projektima koje su gradovi i općine prepoznali kao prioritetne za svoj razvoj i sigurnost stanovništva.

Nakon Domovinskog rata minama onečišćena područja Zadarske županije bila su područja gradova Zadra, Benkovca, Obrovca i Biograda n/M te općina Zemunik Donji, Novigrad, Poličnik, Posedarje, Bibinje, Škabrnja, Stankovci, Jasenice, Sv. Filip i Jakov, Sukošan i Polača. Od minski sumnjivih oko 800 km², po procjenama Hrvatskog centra za razminiranje, bilo je 70 km² ili 8% kuća i okućnica, 290 km² ili 37% gospodarskih i infrastrukturnih objekata, 200 km² ili 25% oranica i ostalih obradivih površina te livada i pašnjaka i 240 km² ili 30 % šume, krša i makije.

Tablica 100.: Minski sumnjiv prostor na području Zadarske županije od 1998. do 2010. godine²⁴

Općina	Broj stanovnika 2001.	Površina (km ²)	MSP 1998. km ^{2*}	MSP 2001. km ^{2**}	MSP 2004. km ²	MSP 2007. km ²	MSP 2010. km ²
Benkovac	9.786	516,00	30,0	28,4	13,5	15,9	14,3
Biograd n/M	5.259	36,98	0,6	0,6	1,1	1,1	0
Nin	4.603	91,03	0,0	0,0	0,1	0,3	0
Obrovac	3.387	348,30	2,5	1,7	1,1	1,1	0,9
Zadar	72.718	184,05	4,5	4,0	4,1	1,6	0
Bibinje	3.923	13,08	1,0	0,6	1,4	1,2	0,9
Jasenice	1.329	121,04	7,0	6,8	10,8	10,1	9,3
Novigrad	2.368	51,21	18,5	17,1	7,4	6,4	5,6
Pakoštane	3.884	83,04	3,3	3,0	5,3	5,3	5,7
Polača	1.434	30,64	3,2	3,1	3,9	3,9	3,3
Poličnik	4.664	82,02	9,6	9,0	6,2	4,4	1,8
Posedarje	3.513	77,43	11,0	10,7	4,5	3,5	2,8
Stankovci	2.088	82,30	10,2	10,2	14,8	12,9	11,0
Starigrad	1.893	171,47	0,0	0,0	0,0	0,02	0,02
Sukošan	4.402	56,22	0,7	0,7	0,9	0,7	0,3
Sv. Filip i Jakov	4.482	47,29	1,5	1,5	0,8	0,8	0
Škabrnja	1.772	22,93	11,5	9,7	2,8	0,8	0,7
Zemunik Donji	1.903	54,99	14,0	12,7	6,1	7,4	4,7
Gračac	3.923	955,00	0	0	0	0	0,06

Izvor: HCR

Također i struktura MSP-a na području županije nakon Domovinskog rata bila je izuzetno nepovoljna.

Tako je 45% MSP-a bilo raspoređeno uz kuće i okućnice te infrastrukturne i gospodarske objekte. Planskim pristupom razminiranju vrlo nepovoljna situacija s strukturom MSP-a značajno je poboljšana, tako da 1.1.2011. godine struktura izgleda ovako:

Tablica 101.: Struktura MSP-a

Struktura MSP-a	
Okućnice naseljenih kuća	0,30%
Oranice	17,80%
Livade i pašnjaci	2,80%
Šume	78,80%
Ostalo	0,30%

Izvor: HCR

²⁴ *Hrvatski centar za razminiranje, stanje na dan 1.9.1998. godine

** Hrvatski centar za razminiranje, Podružnica Knin- Ugroženost minama Zadarske županije, ožujak 2001. godine

***Hrvatski centar za razminiranje, Podružnica Zadar, Rezultati općeg izvida cjelokupnog prostora Zadarske županije, prosinac 2004. godine

**** Hrvatski centar za razminiranje, Podružnica Zadar, e-mail, miniski sumnjivi prostor 1. 01. 2007.godine

***** HCR Sisak, MSP 1. 01. 2011.

Opća trenutna situacija najbolje je vidljiva iz sljedeće tablice.

Tablica 102.: MSP stanje

MSP stanje		
Ukupan MSP županije (stanje na dan 1.01.2010.)	65,3 km ²	
Ukupan MSP županije (stanje na dan 1.01.2011.)	61,6 km ²	
Broj gradova i općina s MSP-om	16	
Obilježavanje (ukupan broj tabli)	1.711	
NUS stanje		
Ukupna površina područja zagađenog isključivo NUS-om	2,5 km ²	
Područja onečišćena isključivo NUS-om po gradovima i općinama/broj tabli	Jasenice 0,1 km ² /9	
	Zemunik Donji 0,2 km ² /14	
	Poličnik 0,5 km ² /52	
	Zadar 0,1 km ² /16	
	Posedarje 0,6 km ² /30	
	Sukošan 0,7 km ² /50	
	Nin 0,1 km ² /4	
	Ražanac 0,1 km ² /14	
	Starigrad 0,3 km ² /27	
	Obrovac 0,1 km ² /6	
Obilježavanje (ukupan broj tabli)	222	
Razminirano u županiji 1998.-2010.		
Ukupna površina	47,7 km ²	
Ukupno utrošeno sredstava	oko 480 mil. kn	
Minske žrtve od 1998.-2010.	Ukupno	Smrtno
Republika Hrvatska	305	113
- pirotehničari	62	25
- mlađi od 18 godina	22	5
Zadarska županija	40	14
- pirotehničari	11	6
- mlađi od 18 godina	7	0

Izvor: HCR

Iako se u razminiranje ulažu izuzetno velika proračunska sredstva, a uz njih i sredstva donatora te javnih poduzeća, bit će potrebno učiniti maksimalne napore da se minski sumnjiv prostor reducira čim prije kako bi se osigurali uvjeti za normalan i siguran život i poslovanje na svim područjima Zadarske županije. Stoga je razminiranje u ovom dokumentu i postavljeno kao jedan od 5 horizontalnih prioriteta.

III. REZULTAT PROVOĐENJA ROP - A

1. VANJSKA USKLAĐENOST S POLITIKOM EU

Regionalna politika EU-e u programu financiranom iz CARDS-a definirana je Regionalnom strategijom PAPER 2002 – 2006 CARDS Program pomoći zapadnom Balkanu.

Poseban okvir regionalne razvojne politike za Hrvatsku bio je definiran Strategijom za Hrvatsku koju je izradila EK. U gore spomenutim dokumentima, glavna pitanja uključena u program CARDS-a bila su:

- Demokratska stabilnost,
- Gospodarski i društveni razvoj,
- Pravosuđe i unutrašnji poslovi,
- Jačanje administrativnih kapaciteta,
- Okolišni i prirodni izvori.

Sva ova pitanja predstavljena su u sljedećoj tablici, zajedno sa svojim posebnim ciljevima, koja su relevantna za višegodišnji indikativni program.

Tablica 103.: ROP i EU prioriteti

ROP prioriteti		1	2	3	4	5
		Zaštita okoliša	Unapređenje strateškog i operativnog kapaciteta javne administracije	Potaknuti potencijal ratom pogođenih područja kroz unapređenje infrastrukture	Jačanje konkurentnosti turističkog sektora promocijom novih oblika turizma, promoviranje inovativnih usluga, te ograničenje industrijskog razvoja na postojeće poslovne zone i Gaženicu	Jačanje konkurentnosti turističkog sektora
EU prioriteti i programi ↓						
1	Demokratska stabilnost			mjera 3.1 mjera 3.2		
2	Gospodarski i društveni razvoj	mjera 1.1 mjera 1.2 mjera 1.4	mjera 2.4	mjera 3.1 mjera 3.2 mjera 3.3 mjera 3.4 mjera 3.5 mjera 3.6 mjera 3.7 mjera 3.8 mjera 3.9	mjera 4.1 mjera 4.3	mjera 5.1 mjera 5.3
				mjera 5.3	mjera 3.6 mjera 5.2	mjera 3.8 mjera 4.1 mjera 4.2
3	Trgovina: Usvajanje proizvodnog standarda EU		mjera 2.2	mjera 2.1		
4	Investicijska klima: unapređenje upravljanja s		mjera 2.4	mjera 3.5 mjera 3.7		

	vlasništvom nad zemljom i uklanjanje pravnih prepreka za strana ulaganja		mjera 2.1			
5	Socijalna kohezija: bolja usklađenost ponude i potražnje na tržištu radne snage, reforma visokog školstva				mjera 4.2	
					mjera 3.7	
6	Javna administracija: reforma državne službe, jačanje kapaciteta uprave, antikorupcija		mjera 2.1 mjera 2.2 mjera 2.3			
7	Regionalni razvoj: povećanje decentralizacije	mjera 1.5	mjera 2.2 mjera 2.3	mjera 3.9		
8	Okolišni i prirodni resursi: prihvat EU standarda, integracija održivog razvitka, promocija obnovljivih izvora energije	mjera 1.1 mjera 1.2 mjera 1.3 mjera 1.4 mjera 1.5				mjera 5.2
						mjera 5.1

Izvor: ZADRA

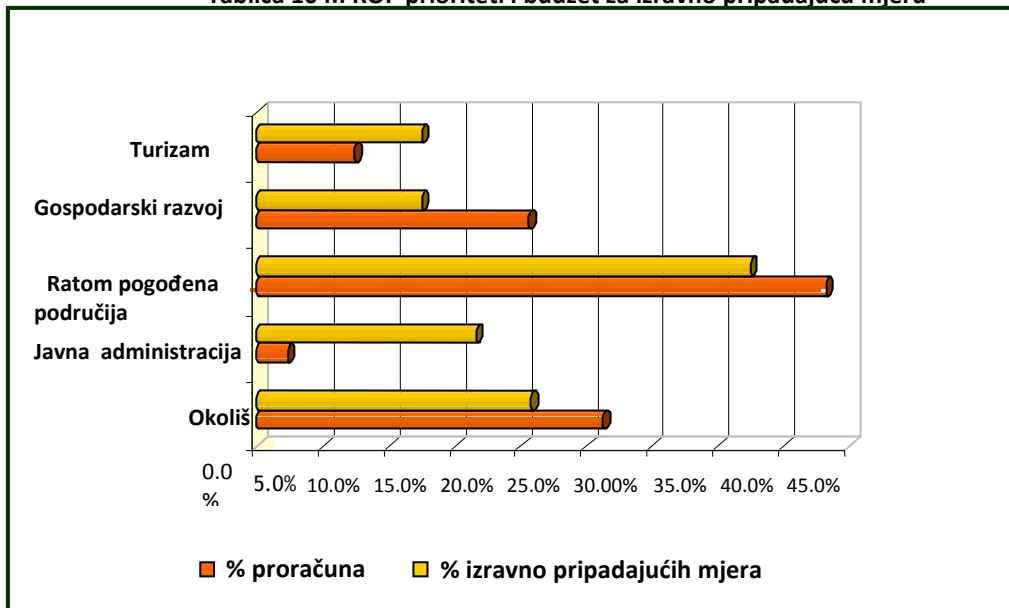
Legenda:

	= Direktan odnos
	= Indirektan odnos
	= Bilo kakav odnos

Iz tablice je razvidno da su prioriteti koji su bili istaknuti u ROP-u Zadarske županije usklađeni s EU prioritetima i programima.

2. UNUTRAŠNJA USKLAĐENOST ROP-A

Tablica 104.: ROP prioriteti i budžet za izravno pripadajuću mjeru

Izvor: ZADRA

Iz grafikona koji pokazuje usklađenost proračuna i izravno pripadajućih mjera vidljivo je da su mjere bile dobro balansirane sukladno planiranim financijskim sredstvima za njihovu provedbu. Ovdje treba istaknuti da je pri izradi ROP-a bio problem definirati raspoloživa sredstva po pojedinim prioritetima zbog načina na koji su bile iskazivane stavke u državnom proračunu, kao i nepoznavanje raspoloživosti sredstava iz predpristupnih fondova i drugih izvora financiranja, tako da se moralo pribjeći aproksimaciji iznosa prema određenom ključu, a što jasno dozvoljava i određenu pogrešku.

Veći nesrazmjer, odnosno nemogućnost definiranja izvora sredstava bila je prisutna kod prioriteta "Unapređenje strateškog i operativnog kapaciteta javne administracije" jer se kroz proces izrade ROP-a ukazala potreba za promjenama u tom segment, dok istovremeno nisu bili razvidni izvori financiranja za predviđene mjere.

Gore prikazana analiza pokazuje prisutnost opće usklađenosti ROP-a s vanjskog i unutrašnjeg stajališta. S vanjskog stajališta ROP je bio usklađen s EU strategijama, dok su s unutrašnjeg stajališta postotci fiksnog proračuna uglavnom bili dobro povezani s postotcima mjera izravno vezanih uz prioritete ROP-a.

Pokušavajući analizirati vrijednost investicija koje se mogu povezati s u ROP-u definiranim prioritetima i mjerama naišli smo na problem nepostojanja objedinjenih podataka ni izvora informacija koji bi takve podatke imao. Prikupljajući podatke iz više desetaka izvora došli smo do podataka o 487 investicija ukupne vrijednosti 5.284.945.796,65 kn koje su se realizirale ili se realiziraju u promatranom razdoblju od 2007. – 2010. na području Zadarske županije. Raspoređene prema prioritetima iz ROP-a te investicije izgledaju kako slijedi:

Tablica 105.: Investicije na području Zadarske županije po prioritetima za razdoblje 2006.-2010.

Prioritet 1.	ŽUPANIJSKA RAZINA Zaštita okoliša	1.109.671.677,41 kn	21,00%
Prioritet 2.	ŽUPANIJSKA RAZINA Unapređenje strateškog i operativnog kapaciteta javne administracije	12.573.111,00 kn	0,24%
Prioritet 3.	ZALEĐE Potaknuti potencijal ratom pogođenih područja kroz unapređenje infrastrukture i jačanje društveno-gospodarske strukture	2.202.409.817,64 kn	41,67%
Prioritet 4.	PRIOBALJE Jačanje konkurentnosti turističkog sektora promocijom novih oblika turizma i promoviranje inovativnih usluga	1.510.736.272,63 kn	28,59%
Prioritet 5.	OTOCI Jačanje konkurentnosti turističkog sektora	449.554.917,97 kn	8,51%
Ukupno		5.284.945.796,65 kn	
Ukupno	Broj projekata		487

Izvor: ZADRA

Treba također napomenuti da su u ovu tablicu uključene samo investicije i projekti javnog sektora, i to samo oni koji su se izravno mogli podvesti pod određene mjere unutar svakog od navedenih prioriteta.

Površnim tumačenjem prethodne tablice moglo bi se zaključiti da u realizaciji aktivnosti iz prioriteta 2. "Unapređenje strateškog i operativnog kapaciteta javne administracije" nije puno učinjeno. Zbog toga ćemo se posebno osvrnuti upravo na taj prioritet jer je jedan od osnova za stvaranje preduvjeta za uspješno korištenje fondova EU u cilju razvoja područja Zadarske županije. Zadarska županija je svojim preustrojem osnovala Upravni odjel za razvoj i Europske procese, koji je nastavio dio aktivnosti Odjela za razvoj i infrastrukturu, ali i proširio djelokrug rada upravo s ciljem što kvalitetnije pripreme za korištenje strukturnih instrumenata EU.

Osnivanjem Razvojne agencije Zadarske županije i njenom opremljenošću i osposobljenošću značajno su osnaženi ljudski kapaciteti u istom cilju.

Realizaciju navedenog prioriteta promatrati ćemo kroz realizaciju aktivnosti na sljedećim područjima:

- **strateško planiranje,**
- **provedba projekata,**
- **međunarodna suradnja,**
- **izgradnja kapaciteta na regionalnoj i lokalnoj razini.**

3. STRATEŠKO PLANIRANJE

Regionalni operativni program - Prvi ROP izrađen je 2003. godine za razdoblje 2004. – 2010., a ažurirani ROP za razdoblje 2007. – 2010. izrađen je 2006. godine. ROP je izrađen kroz rad radnih skupina Regionalnog partnerstva, a izrađen je i Pravilnik Partnerstva, koje se sastojalo od više od 30 stručnih predstavnika sa svih razina (državna, regionalna, lokalna, poslovna zajednica, sindikati, NGO, nacionalne manjine itd.). Održano je 16 sastanaka Partnerstva i više desetaka sastanaka radnih grupa s odazivom većim od 70%. U radu Partnerstva i njegovih *ad hoc* odbora i radnih grupa sudjelovalo je više od 200 osoba.

Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske – Djelatnici Županije sudjelovali su u izradi prijedloga Zakona o regionalnom razvoju, kao i u radu Partnerske skupine na nacionalnoj razini za izradu razvojnih prioriteta županija i širih regija za Jadransku regiju. Kao predstavnik svih jadranskih županija član Povjerenstva za izradu Strategije regionalnog razvoja RH bio je predstavnik Zadarske županije. Na sjednici Vlade RH 4. svibnja 2010. godine usvojena je Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske. U osnovano Partnersko vijeće Jadranske Hrvatske imenovan je predstavnik Zadarske županije.

Županijska razvojna strategija - Izrada je započeta 2010. godine, uz aktivno sudjelovanje Razvojne agencije Zadarske županije. 27. rujna 2010. godine održan je 1. sastanak Županijskog partnerskog vijeća na kojem je usvojen Poslovnik o radu Partnerskog vijeća, imenovane su stručne radne grupe te je prihvaćen nacrt osnovne analize stanja razvoja Zadarske županije kao sastavni dio ŽRS. Razvojna agencija Zadarske županije akreditirana je kao regionalni koordinator.

IPA instrument prepristupne pomoći – Djelatnici Zadarske županije sudjelovali su u radu Programskog odbora i Radne skupine za izradu Operativnog programa prekogranične suradnje između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine i Operativnog programa Jadranske prekogranične suradnje, kao i u provedbi oba navedena programa kroz rad predstavnika Županije i njegovog zamjenika u Zajedničkim odborima za praćenje oba programa.

Strukturni fondovi EU – Djelatnici prate izradu nacionalnih strateških dokumenata te svojim primjedbama i prijedlozima sudjeluju u njihovom kreiranju (Nacionalni strateški referentni okvir, Operativni programi itd.). Predstavnik Županije je aktivno, primjedbama i prijedlozima, sudjelovao u radu Nacionalnog odbora za praćenje pregovora za poglavlje 22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata.

4. PROVEDBA PROJEKATA

Odjel za razvoj i Europske procese Zadarske županije je na projektima središnje razine sufinanciranima iz predpristupnih fondova EU obavljao funkciju Jedinice za provedbu projekata (PIU). Projekt koji je najvažnije istaknuti je CARDS 2002 projekt «Održivi razvoj ratom pogođenih područja u RH» jer je kroz njega u Zadarskoj županiji vrlo uspješno realizirano niz projekata razminiranja u vrijednosti od 2.000.000,00 EURA, infrastrukturnih projekata u vrijednosti od 2.200.000,00 EURA te projekata kroz sustav darovnica u ukupnoj vrijednosti od oko 2.000.000,00 EURA. Za projekte darovnica za područje Zadarske i Šibensko-kninske županije nominirano je 70 projekata, od čega većina s područja Zadarske županije.

Europska komisija obavila je evaluaciju projekata te je donesena odluka o financiranju osam projekata s područja Zadarske županije, sukladnih prioritetima koje je postavilo Regionalno partnerstvo. Zadarska županije je sudjelovala i na sljedećim projektima nositelja sa središnje razine: CARDS 2001 "Općinski kapacitet za upravljanje okolišem i infrastrukturom" Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH – Nacrt plana gospodarenja otpadom Zadarske županije, Glavni plan za sanaciju i zatvaranje postojećih odlagališta i Studija izvodljivosti za izgradnju Županijskog centra za gospodarenje otpadom, CARDS 2002 "Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj" Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH - Nacionalna strategija regionalnog razvoja, CARDS 2002 "Razvoj poslovne i investicijske klime u Hrvatskoj" Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva RH - međunarodno priznati certifikat "Croatian Investor Friendly Region", CARDS 2002 "Lokalna partnerstva za zapošljavanje" Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Strategija razvoja ljudskih resursa za područje Zadarske županije, CARDS 2003 "Projekt registracije pomorskog dobra" nositelja MMTPR - ortofoto podloge za utvrđivanje granice pomorskog dobra, CARDS 2004 "Usklađivanje zakonodavstva iz područja obnovljivih izvora energije i označavanje energetske učinkovitosti" nositelja MINGORP – organizacija regionalne radionice za prijenos znanja i Europskih iskustava iz područja obnovljivih izvora energije, CARDS 2004 "Jačanje institucija i kapaciteta za prekograničnu suradnju u Hrvatskoj" Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH i Intelligent Energy Europe "GreenBuilding" Energetskog instituta Hrvoje Požar - Program procjene potencijala obnovljive energije i povećanja energetske učinkovitosti na području Zadarske županije i Centar za solarnu energiju u sklopu Strukovne škole Vice Vlatković.

Zadarska županija trenutno sudjeluje na sljedećim projektima nositelja sa središnje razine: IPA «Razvoj investicijskog okruženja», nositelja MINGORP – napredna certifikacija županije za privlačenje stranih ulaganja te IPA «Lokalna partnerstva za zapošljavanje - faza 3» - izrada modela za održivo djelovanje osnovanog Lokalnog partnerstva za zapošljavanje i revidiranje Strategije razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije.

Zadarska županija i Razvojna agencija Zadarske županije sudjelovale su izravno, kao nositelji ili partneri, u provedbi projekata sufinanciranih iz prepristupnih fondova EU: D.A.M.A.C. - Opći cilj inicijative D.A.M.A.C. (Zaštita okoliša Jadranskog mora i komunikacije), vrijedne 1,6 milijuna Eura, bio je, kroz tri odvojena projekta organizirati, u okviru Programa Europske Unije INTERREG III A, partnerstvo među Regije Marche i Zadarske županije, u cilju

ostvarivanja konkretnih akcija kako bi se započeo proces održivog razvoja (ekonomskog, ekološkog i energetskog) između dviju obala Jadrana.

HANS - Projekt HANS (Vještine umrežavanja za jadransko zdravstvo), sufinanciran sredstvima Europske komisije iz INTERREG/CARDS-PHARE programa Novi jadranski program za susjedstvo, provodio se kroz suradnju vodećeg partnera ASUR Marche, s talijanskim partnerima i Zadarske županije s hrvatskim partnerima.

Za financiranje aktivnosti na hrvatskoj strani Jadrana, za koje je isključivo odgovorna bila Zadarska županija, bilo je ugovoreno do 107.978,46 eura, uz 72,48% sufinanciranje Europske komisije. Kroz projekt se radilo na stvaranju zdravstvene i socijalno-zdravstvene mreže jadranskih regija čime se doprinijelo realizaciji standarda kvalitete življenja kako bi se u budućnosti jamčio kontinuitet procesa medicinske pomoći i slobodnog kretanja građana u jadranskom području.

ŠOPOT - Projekt "Izgradnja infrastrukture u poslovnoj zoni Šopot" nositelja Grada Benkovca i Razvojne agencije Zadarske županije kao partnera, 75%-tno je sufinanciran sredstvima iz PHARE ESC programa. Cilj projekta bio je doprinijeti socioekonomskom razvoju regije kroz poboljšanje poslovne infrastrukture te na taj način stvoriti mogućnosti za razvoj novih radnih mjesta. Ukupni proračun projekta bio je 850.000 eura.

SIPA - Projekt SIPA (Jačanje ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima), provodila je Regionalna razvojna agencija Šibensko-kninske županije u partnerstvu s Razvojnou agencijom Zadarske županije i ostalim hrvatskim i talijanskim partnerima. S ukupnim proračunom vrijednim 187.697,60 EURA, glavni cilj projekta je bio razviti sustav za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima u Šibensko-kninskoj i Zadarskoj županiji, kroz jačanje upravljačkih tijela ustanova, razvoj visokokvalitetne ekološki održive turističke ponude te suradnju i razmjenu dobre prakse s talijanskim partnerima.

Zadarska županija i Razvojna agencija Zadarske županije tijekom svog djelovanja su, osim gore opisanih projekata, kandidirale, ili sudjelovale u kandidaturi, na razne programe Europske komisije još 25 projekata, ukupne vrijednosti oko 25 milijuna eura, od kojih se još 11 projekata, ukupne vrijednosti 11.253.955,07 eura nalazi u postupku evaluacije.

Gospodarski subjekti s područja Zadarske županije najjače su bili uključeni u SAPARD program. Četirima projektima s područja Zadarske županije, odabranima kroz 4 natječaja iz SAPARD programa, isplaćeno je ukupno 30.798.769,40 kuna. S obzirom da je svim projektima iz Hrvatske isplaćeno ukupno 117.234.384,63 kuna, možemo reći da je projektima s područja Zadarske županije isplaćeno čak 26,3% svih sredstava isplaćenih u Hrvatskoj.

Zadarska županija je sudjelovala i u koordinaciji odabira i provedbe projekata sufinanciranih i iz ostalih izvora:

Program socijalnog i gospodarskog oporavka PPDS-a (PSGO) - 60.000.000,00 EURA vrijedan projekt (od čega se 35.000.000,00 EURA financira sredstvima kredita Svjetske banke, a 25.000.000,00 EURA financira Vlada Republike Hrvatske). Regionalni centar Projekta za

područja Zadarske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske, Ličko-senjske i Dubrovačko-neretvanske županije bio je smješten u Zadru.

Unutar komponente Ulaganje u zajednicu provedeno je na području Zadarske županije 37 potprojekata ukupne vrijednosti 21.367.946,03 kuna.

Gospodarski i socijalni oporavak PPDS – Lika i zaleđe Zadra i Šibenika - projekt UNDP-a kojim su predviđene komponente, gospodarski razvoj, socijalne usluge i komunalna infrastruktura te tehnička pomoć, vrijedan ukupno 5,7 milijuna USD. Projektni tim za cijelo područje smješten je u Zadru. Do sada su kroz ovaj projekt provedena ukupno 32 potprojekta, uz sufinanciranje UNDP-a u ukupnom iznosu od skoro 0,5 milijuna USD.

Jedan od potprojekata koji su još u fazi provedbe je "Razvoj LEADER pristupa u Zadarskoj županiji". Kroz navedeni projekt, koji Zadarska županija sufinancirana sa 50% sredstava, osnovat će se drugi LAG (Lokalna akcijska grupa) u Zadarskoj županiji, pod nazivom LAG Bura, a također je već započeo i projekt osnivanja trećeg LAG-a na području županije koji će obuhvatiti otoke na području županije. Time se stvaraju preduvjeti za korištenje niza mjera iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD), kao i određenih mjera iz IPARD programa u predpristupnom razdoblju.

5. MEĐUNARODNA SURADNJA

Osim redovnog sudjelovanja u razvoju prekograničnih projekata s različitim regijama i ostalim institucijama na području provedbe IPA prekograničnih programa RH-BiH i Adriatic, Zadarska županija je potpisala i formalne sporazume o suradnji sa sljedećim Europskim regijama:

- 16. travnja 2007. godine s Južnomoravskom regijom iz Republike Češke,
- 1. listopada 2008. godine s Trnavskim samoupravnim krajem iz Republike Slovačke,
- 16. travnja 2010. godine s Baranjskom županijom iz Republike Mađarske.

Sva su tri sporazuma potpisana u Zadru. Također je u pripremi i potpisivanje sporazuma o suradnji s Potkapatskim vojvodstvom iz Republike Poljske.

U sklopu CARDS 2002 projekta "Održivi razvoj ratom pogođenih područja u RH" provedena su tri studijska putovanja za 10 članova Regionalnih partnerstava iz Zadarske i Šibensko-kninske županije: u Bruxelles 13.-17. lipnja 2005. godine na kojem su se sudionici upoznali s gotovo svim institucijama i politikama Europske komisije te u Poljsku u dva navrata (Krakow, Kielce i Varšava 22.-29. listopada 2005. godine te Krakow i Varšavu 2.-7. travnja 2006. godine) na kojem su se sudionici upoznali s provedbom Regionalne politike Europske unije i pretpristupnim procesom.

Na poziv Ministarstva vanjskih poslova i Europskih integracija Republike Hrvatske, sudjelovali smo na međunarodnoj konferenciji "Financijska pomoć EU za Zapadni Balkan - mogućnosti lokalne samouprave" koja je održana u Prištini, i to s temom "Iskustva Zadarske županije u korištenju fondova EU".

U sklopu Regionalnog programa obuke - RTP, u organizaciji TAIEX, 1 djelatnica Županije bila je na dvama studijskim putovanjima u regiju Valencija, u Španjolskoj (u Valenciji od 14. do 18. travnja 2008. godine na 3. stupnju Programa za osposobljavanje regionalnih stručnjaka za okoliš kako bi se olakšala provedba pravne stečevine EU već u ranoj fazi pretpristupnog procesa te u Castellon de la Plani od 3. do 4. prosinca 2008. godine na radionici koja se održala na temu izrade izvješća "Water Vision for Europe").

Tijekom 2009. godine 1 djelatnica Zadarske županije je kroz 10 dana u Londonu sudjelovala na studijskom putovanju vezanom za primjenu modela najbolje prakse u razvoju sustava socijalne skrbi. Iste godine su organizirana i još dva studijska putovanja u Brno u sklopu sporazuma o suradnji s Južnomoravskom regijom (12 predstavnika Zadarske županije, gospodarstvenika, zdravstvenih i kulturnih djelatnika 3 dana te 1 djelatnica Zadarske županije kroz 5 dana radi razmjene iskustava u Odjelu za međunarodnu suradnju).

6. IZGRADNJA KAPACITETA NA REGIONALNOJ I LOKALNOJ RAZINI

Kroz program obuke, odnosno edukaciju tehničke pomoći CARDS 2002 projekta «Održivi razvoj ratom pogođenih područja u RH», tijekom 2005. i 2006. godine održano je 17 seminara za djelatnike Zadarske županije i ostale članove Regionalnog partnerstva s različitim temama: povijest i politika EU, proračun EU, institucije EU, tijela EU, sustav EU, odlučivanje u EU, principi i inicijative EU, izrada programskih dokumenata, *ex ante* evaluacija, *ex post* evaluacija, nadzorna i financijska kontrola provedbe, procjena utjecaja na okoliš (EIA) kao preduvjet za infrastrukturne projekte, zajednička agrarna politika EU, ekonomska i financijska analiza privatnih investicija te *cost benefit* analiza.

Djelatnici Zadarske županije pohađali su tečajeve stranih jezika - 20 engleskog jezika i 14 talijanskog jezika. Nadalje, 1 djelatnica Zadarske županije pohađa poslijediplomski studij pod nazivom "Regionalna suradnja i integracija u EU" na Europskim studijima Sveučilišta u Osijeku. U okviru CARDS 2004 projekta "Jačanje institucija i kapaciteta za prekograničnu suradnju u Hrvatskoj", niz djelatnika Zadarske županije, županijske razvojne agencije i ostalih javnih institucija s područja Zadarske županije pohađalo je dvodnevnu radionicu za upravljanje projektnim ciklusom metodom logičkog okvira (PCM). Jedan djelatnik je tijekom 2009. godine stekao međunarodne certifikate za upravljanje projektima (PRINCE 2) i upravljanje programima (MSP), oba na temeljnoj razini. Isti djelatnik je 24. i 25. ožujka 2010. godine upotrijebio svoje kompetencije stekavši i međunarodni certifikat PRINCE2 na praktičnoj razini. Od 26. do 28. svibnja 2010. godine u Zadru, u suradnji s UNDP-om, Zadarska županije je organizirala PRINCE 2 temeljni trening na kojem je sudjelovalo 30-ak polaznika iz cijelog svijeta, među kojima je bilo 9 djelatnika Zadarske županije i 2 djelatnika Razvojne agencije Zadarske županije koji su stekli međunarodni certifikat PRINCE 2 na temeljnoj razini.

Djelatnici Razvojne agencije Zadarske županije u prethodne tri godine prošli su sljedeće edukacije: SAPARD program (1 djelatnik), IPARD program (4 djelatnika), izrada studija izvedivosti s *cost-benefit* analizom (1 djelatnica), Abeceda EU (2 djelatnika), PCM (9 djelatnika); «Developing the project pipeline for EU funding under IPA» (3 djelatnika), «Budget planning of a EU project» (2 djelatnika), priprema projekata za bespovratna sredstva EU (4 djelatnika), škola praktične pripreme za EU fondove (1 djelatnik), PRAG training - Capacity building and project preparation facility (3 djelatnika), PRINCE 2 temeljni trening (2 djelatnika), EBCL edukacija (1 djelatnik) te radionica o LEADER pristupu (1 djelatnik).

Projekt "Jačanje regionalnih kapaciteta za pretpristupne i strukturne fondove EU" pokrenut u suradnji Središnjeg državnog ureda za upravu i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Danske usmjeren je prema potrebi za jačanjem regionalnih kapaciteta za učinkovito sudjelovanje u nacionalnim razvojnim procesima u kontekstu Europskih integracija. U šest županija i Gradu Zagrebu provedena je obuka kroz osam modula o osnovama EU, Regionalnoj politici EU, Regionalnoj politici u nacionalnom kontekstu, Nacionalnom razvojnom planu te Upravljanju projektnim ciklusom. Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije (SDURF) provodio je tijekom 2008. godine projekt "Razvoj sustava izobrazbe za provedbu kohezijske politike". Kroz projekt se izvršila izobrazba i certifikacija 19 trenera iz cijele Hrvatske koji su osposobljeni za daljnje

obučavanje i savjetovanje za pripremu projektnih prijava za dodjelu bespovratnih sredstava na natječajima iz programa IPA i budućih strukturnih i kohezijskih fondova EU. Jedan djelatnik Zadarske županije certificiran je kroz oba projekta te se aktivno kao predavač, u suradnji sa Središnjim državnim uredom za upravu, uključio u širenje znanja o navedenim temama na regionalnoj i lokalnoj razini. Tako je u Zadru 28. i 29. rujna 2009. godine, navedeni djelatnik, u suradnji s drugim predavačima Europskog edukacijskog foruma, održao 4 predavanja za po 25 osoba na temu Europskih integracija, razvojnog planiranja, EU fondova i javne nabave. Iste godine je u Tisnom na Otoku Murteru kroz 16 dana za dionike s područja Zadarske i Šibensko-kninske županije, zajedno s drugim predavačima, održao 2 predavanja za po 10 osoba s političke razine o osnovama EU i planiranju regionalnog razvoja te 7 predavanja za po 20 osoba s operativne razine o osnovama EU, kohezijskoj politici, regionalnom razvoju u nacionalnom kontekstu, planiranju regionalnog razvoja, upravljanju projektnim ciklusom i javnoj nabavi. Na isti način kao u Tisnom za dionike s područja Zadarske i Šibensko-kninske županije sudjelovao je u i edukaciji dionika s drugih područja kroz jednako koncipirana predavanja u Rijeci i Gospiću.

U okviru CARDS 2004 projekta "Jačanje institucija i kapaciteta za prekograničnu suradnju u Hrvatskoj" jedan djelatnik Zadarske županije sudjelovao je u obuci predavača o IPA prekograničnoj suradnji. Kako bi dobio službeni certifikat predavača ovlaštenog od MRRŠVG za provođenje seminara o upravljanju projektnim ciklusom (PCM) pristupom logičkog okvira (LFA) u kontekstu prekogranične suradnje na regionalnoj i lokalnoj razini, djelatnik je, uz mentorstvo tima tehničke pomoći, održao dvodnevni seminar za širi krug potencijalnih korisnika IPA prekograničnih programa iz Zadarske, Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije na kojemu je bilo 32 dionika. Certificirani predavač je nakon toga samostalno održao 4 dvodnevna seminara za dionike s područja Zadarske županije: djelatnicima zdravstvenih ustanova kojima je osnivač Zadarska županija - 20 osoba, predstavnicima JLS-ova, TZ-ova i ostalih javnih tijela - 20 osoba, djelatnicima županijskih upravnih odjela - 17 osoba te djelatnicima Sveučilišta u Zadru - 17 osoba. Glede dionika izvan područja Zadarske županije, certificirani predavač sudjelovao je u pripremi i provedbi dvodnevne radionice koju je MRRŠVG, uz pomoć Zajedničkog tehničkog tajništva IPA Programa prekogranične suradnje Hrvatska-BiH i u suradnji s Regionalnom razvojnom agencijom Šibensko-kninske županije, organiziralo u Kninu za 39 osoba. Razvojna agencija Zadarske županije samostalno je provela sljedeće edukacije: seminar javne nabave za 25 polaznika, PCM seminar za 17 polaznika, seminar „IPA – instrument pretpristupne pomoći“ za 25 polaznika, seminar "Kako pripremiti projekt za IPARD sredstva?" za 38 polaznika te prezentaciju IPARD programa Europske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2011. godini. Razvojna agencija Zadarske županije je u suradnji sa Zadarskom županijom organizirala i informativne radionice s temama: Prekogranični program Hrvatska Bosna i Hercegovina, Jadranski prekogranični program te IPA IIIC komponenta regionalni razvoj - poslovna infrastruktura, koje su se održale u Pagu, Obrovcu i Zadru za ukupno 90 polaznika te predstavljanja trenutno otvorenih natječaja iz IPA programa koj su se održala u Benkovcu, Zadru i Pagu za ukupno 104 polaznika. Zadarska županija je organizirala i prezentaciju i radni sastanak s predstavnicima JLS vezano uz strukturne fondove. U suradnji s JLS i razvojnom agencijom formirana je baza projektnih ideja i projekata koja je dostavljena MRRŠVG RH te se i dalje kontinuirano nadopunjuje. Sve te navedene aktivnosti nije moguće financijski izraziti jer je njihov učinak prvenstveno u jačanju kapaciteta javne administracije.

7. STRATEGIJA RAZVOJA LJUDSKIH POTENCIJALA ZADARSKE ŽUPANIJE

Promatrajući realizaciju ostalih strateških dokumenata na području Zadarske županije potrebno je istaknuti Strategiju razvoja ljudskih resursa Zadarske županije koja je izrađena realizacijom projekta Lokalno partnerstvo za zapošljavanje, faza I. iz programa CARDS 2002. Ista strategija je u biti integralni dio ROP-a, kako je u ROP-u i naglašeno.

Projekt Lokalno partnerstvo za zapošljavanje započeo je u mjesecu studenom 2004. godine s ciljem uspostave i promocije strukture koja se sastoji od lokalnih partnera unutar Zadarske županije koja bi bila sposobna oblikovati, primjenjivati, voditi i nadgledati projekte i mjere koje se tiču razvoja ljudskih resursa sukladno Regionalnom operativnom planu, Nacionalnoj strategiji zapošljavanja i standardima EU. Rezultati koje bi projekt morao postići su:

1. Poboljšano znanje o tržištu rada na regionalnoj razini;
2. Povećana sposobnost izgradnje razvoja ljudskih resursa na županijskoj razini;
3. Povećana svijest o principima i mehanizmima korištenja Europskog socijalnog fonda (ESF) u svim 4 županijama u kojima Lokalna partnerstva igraju glavnu ulogu u planiranju i provedbi projekata (Zadarska, Šibensko-kninska, Sisačko-moslavačka i Vukovarsko-srijemska);
4. Smanjena stopa nezaposlenosti na regionalnoj razini;
5. Povećana svijest o principima i mehanizmima korištenja Europskog socijalnog fonda (ESF) među regionalnim kreatorima politika vezanim uz razvoj ljudskih resursa.

Projekt se provodio u pet faza:

- Identifikacija sudionika i prikupljanje informacija,
- Izrada strategije,
- Izrada projekta lokalnog partnerstva,
- Provedba projekta lokalnog partnerstva,
- Diseminacija.

Projekt je u planiranim okvirima u potpunosti završen. Zadarska županija je u suradnji s partnerima, a pod vodstvom Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područne službe Zadar, sudjelovala u radu Regionalnog vijeće tržišta rada, aktivno se uključila u izradu projekata za navedeni program te pratila i koordinirala provođenje programa. Županija je poticala suradnju s ciljem usklađivanja ponude i potražnje na tržištu rada iz razloga što je taj problem identificiran kao jedan od ključnih koji onemogućavaju brži razvoj. Tako su djelatnici županije zajedno s partnerima izradili projektni prijedlog, a Zadarska županija je bila na natječaju nositelj projekta "Izrada standarda zanimanja u propulzivnim sektorima gospodarstva Zadarske županije". Također je izrađen projektni prijedlog za projekt "Razvijanje socijalno ekonomske uključenosti na tržištu rada Zadarske županije" u kojem je Zadarska županija bila partner. Projekti su bili pozitivno ocijenjeni, no zbog malog iznosa osiguranih sredstava nisu financirani.

Mjere koje su u Strategiji bile definirane velikim dijelom su i provedene, a njihova realizacija pokazana je u sljedećoj tablici.

Tablica 106.: Realizacija mjera u okviru Strategije razvoja ljudskih potencijala za Zadarsku županiju 2005-2010

EU smjernica	PRIORITET	MJERE	
EU Smjernica 1	Promocija zapošljavanja	Mjera 1.1	<p>Uspostava Udruge za zapošljavanje te priprema i stvaranje partnerskih projekata</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osnovana udruga za prilagodbu tržištu rada „Zanimanje“ Zadar – 17.3.2006.g. • Osmišljavanje i provedba „Dana tržišta rada Zadarske županije“ 2007. g. u partnerstvu sa Zadarskom županijom, HZZ-om, HGK-om, HOK-om, Sveučilištem u Zadru i srednjim školama Zadarske županije (vrijednost projekta 94000 k) • Provedba projekta „Profesionalno samousmjerenje učenika osnovnih škola“ (vrijednost projekta 15000 k).
		Mjera 1.2	<p>Podizanje interesa poslodavaca za zapošljavanje žena i dugotrajno nezaposlenih osoba</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Provedba projekta „Aktivne mjere na tržištu rada namijenjen nezaposlenim ženama preko 50 godina u sektoru turizma“ (vrijednost projekta 10000 eura).
		Mjera 1.3	<p>Uspostava centara za poslovne informacije</p>
EU Smjernica 2	Podrška poduzetni-tvu	Mjera 2.1	<p>Informiranje i osposobljavanje poduzetnika početnika</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U suradnji s Udruženjem obrtnika Zadar – „Osnivanje centra za poslovno informiranje“ u Obrovcu. • Informirano 200 nezaposlenih osoba o osnovama poduzetništva kroz rad Odsjeka za profesionalno usmjeravanje HZZ PS Zadar.
		Mjera 2.2	<p>Olakšavanje početka i vođenja poslovanja</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savjetovanje 200 poduzetnika početnika kroz rad savjetodavne službe HOK, HGK i Udruženja obrtnika Zadar.
		Mjera 2.3	<p>Organiziranje poslovne, poduzetničke i menadžerske obuke</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 12 seminara u organizaciji Udružena obrtnika Zadar • 44 seminara u organizaciji Razvojne agencije ZADRA
		Mjera 2.4	<p>Poboljšanje odnosa između poslodavaca, zaposlenika i državnih institucija</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostava „Regionalnog vijeća tržišta rada Zadarske županije“ s ciljem rješavanja problema tržišta rada na partnerskim osnovama (dionici: poslodavci, državne i javne institucije i institucije civilnog društva: održano 15 sastanaka Vijeća s problematikom regionalnog tržišta rada
EU Smjernica 3	Povećanje mobilnosti radne snage	Mjera 3.1	<p>Promoviranje mogućnosti rada izvan mjesta stanovanja i potrebe osobnog uključenja u traženje posla</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Održano 500 radionica sa 2500 uključenih nezaposlenih osoba na temu aktivnog traženja posla u okviru rada kroz rad Odsjeka za profesionalno usmjeravanje PS Zadar.

EU Smjernica 4	Promocija zapošljavanja u skraćenom radnom vremenu	Mjera 3.2	Bolje informiranje poslodavaca o svim mogućnostima legalnog zapošljavanja, posebice zapošljavanja na skraćeno radno vrijeme. Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Informiranje poslodavaca o aktivnim mjerama na regionalnom tržištu rada rada kroz rad Odsjeka za mjere aktivne politike zapošljavanja HZZ PS Zadar. 	
		Mjera 4.1	Razvoj obrazovnih programa za odrasle Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Suradnja HZZ PS Zadar sa strukovnim školama na razvoju kurikuluma sukladno tržišta rada (sobarice, barmeni...). • Osposobljavanje 12 mladih nezaposlenih osoba u računalnim vještinama (ECDL), projekt u suradnji Zadarske županije, HZZ PS Zadar i učilišta Algebra Zadar. Stvaranje 'One stop shop' 	
	Poboljšanje obrazovanja	Cjeloživotno učenje	Mjera 4.2	Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Uspostava informativnih punktova u HZZ PS Zadar, Benkovac, Biograd n/M, Obrovac, Gračac i Pag s informacijama o mogućnostima cjeloživotnog obrazovanja.
			Mjera 4.3	Uspostavljanje veza između strukovnog obrazovanja i svijeta rada Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Sudjelovanje stručnjaka HZZ PS Zadar u realizaciji projekta „Strukovno obrazovanje usmjereno na tržište rada” Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i Društva za tehničku pomoć Republike Njemačke. • Izrada „Izvešća o strukovnom obrazovanju i tržištu rada za 2008. g.“
		Mjera 4.4	Osvremenjivanje opreme i uvjeta rada obrazovnih institucija	
		Mjera 4.5	Jačanje suradnje između sveučilišta, javnog i privatnog sektora	
		Mjera 4.6	Uspostavljanje veza između visokog obrazovanja i svijeta rada	
		Mjera 4.7	Osvremenjivanje opreme i uvjeta rada institucija visokog obrazovanja	
EU Smjernica 5				
EU Smjernica 6	Ravnopravnost spolova	Mjera 6.1	Poboljšanje zapošljivosti žena Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Provedba projekta „Aktivne mjere na tržištu rada namijenjen nezaposlenim ženama preko 50 godina u sektoru turizma“ (vrijednost projekta 10000 eura). • “Novi dan za posao” – osposobljeno 90 žena za rad na računalu, zajednički projekt Microsoft Hrvatska i HZZ PS Zadar. • Radionice za samozapošljavanje – zajednički projekt Caritas i HZZ PS Zadar; u radionicama sudjelovalo 67 nezaposlenih osoba. • “Znanjem do posla” – osposobljeno 120 osoba za rad na računalu i proaktivno traženje posla; zajednički projekt udruge ZAMIRNET i HZZ PS Zadar (vrijednost projekta 760000 kn), financiran iz zajma Svjetske banke kroz “Projekt socijalno-gospodarskog oporavka” Ministarstva mora, turizma prometa i razvitka.. 	
EU Smjernica 7	Integracija os u nepovoljno. poziciji na tržištu rada	Mjera 7.1	Prilagodba radnih mjesta osobama s invaliditetom	
		Mjera 7.2	Poboljšati pomoć koju pruža HZZ nezaposlenim osobama s invaliditetom Realizacija: <ul style="list-style-type: none"> • Educiran djelatnik HZZ za rad s osobama s invaliditetom 	

		Mjera 7.3	<p>Dotadni rad sa socijalno isključenim društvenim grupama sa svrhom povećavanja njihove uključenosti u tržište rada</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Pravo na život u zajednici: Socijalna uključenost i osobe s invaliditetom”, 10 osoba s invaliditetom uključen u projekt pod vodstvom UNDP.
		Mjera 7.4	<p>Rehabilitacija i reintegracija različitih grupa u tržište rada (ratni veterani, ovisnici itd.)</p> <p>Realizacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Program resocijalizacije ovisnika – 10 osoba uključeno u projekt. Projekt je pod zajedničkim vodstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, Ministarstva gospodarstva RH i Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi RH.
		Mjera 7.5	Davanje mogućnosti odraslima bez osnovne naobrazbe završavanje osnovne škole
		Mjera 7.6	Poboljšanje usluga u socijalnom sektoru, osposobljavanje socijalnih radnika
EU Smjernica 8			
EU Smjernica 9	Sprečavanje neprijavljenog rada	Mjera 9.1	Sprečavanje neprijavljenog rada
EU Smjernica 10	Smanjenje regionalnih razvojnih razlika	Mjera 10.1	Bolje korištenje dostupnih nacionalnih i međunarodnih razvojnih fondova

Izvor: Zadarska županija

Zaključak

Promatrajući sve navedene aktivnosti po svim prioritetima zadanim u ROP-u Zadarske županije, može se reći da su rezultati zadovoljavajući. Naime, u promatranom razdoblju na području Zadarske županije dogodile su se očigledne promjene i značajne investicije javnog sektora. U ovom dijelu nisu obrađene investicije poslovnog sektora, ali i na tom polju značajno se investiralo, posebno u sektorima turizma, trgovine i prerađivačke industrije. Zbog nedostataka statističkih podataka na županijskim razinama nije moguće ažurno pratiti rast BDP-a na području županije, ali iz dostupnih podataka evidentan je skok BDP-a za zadarsku županiju koji se dogodio 2007. godine kada je BDP sa 6.918 EURA po stanovniku u 2006. porastao na 7.980 EURA po stanovniku u 2007. godini što je bio porast od izvanrednih 15,35% u jednoj godini. Osim financijski mjerljivih rezultata, možda i važnije je to da je u promatranom razdoblju razvijen društveni kapital. Tu prvenstveno mislimo na napore koji su učinjeni na edukaciji zaposlenika u javnom sektoru kako bi razumjeli nove procese koji se događaju približavanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji. Također mislimo i na iskustvo koje je na području Zadarske županije stečeno u participativnim metodama razvojnog planiranja i partnerskom pristupu koji se vrlo uspješno primjenjuje još od 2003. godine .

IV. SWOT ANALIZA

1. SWOT ANALIZA

SWOT (*Strengths = snage; Weaknesses = slabosti; Opportunities = prilike; Threats = prijetnje*) analiza daje ocjenu snaga i slabosti te prilika i prijetnji bitnih za razvoj svakog od ključnih društveno-gospodarskih područja županije, kao i županije u cjelini.

Snage su područja, resursi i sposobnosti unutar županije na koje se ona može osloniti u razvoju, s navedenim mogućnostima za uspjeh. **Slabosti** ukazuju koja područja, resursi i stanja unutar županije ograničavaju ili onemogućuju njezin razvoj.

Prilike su područja, resursi i sposobnosti izvan županije koje bi županija mogla iskoristiti za svoj razvoj (povećati snage i/ili smanjiti slabosti). **Prijetnje** su područja, resursi i sposobnosti izvan županije koje mogu ugroziti njezin razvoj (smanjiti snage i/ili povećati slabosti).²⁵

SWOT analiza je izrađena unutar pet radnih skupina (radna skupina za regionalnu konkurentnost, radna skupina za ljudske resurse, radna skupina za zaštitu okoliša, infrastrukturu i održive izvore energije, radna skupina za promet te radna skupina za poljoprivredu i ruralni razvoj) koje su činili predstavnici gospodarskog, javnog i civilnog sektora Zadarske županije.

Tablica 107.: SWOT matrica

Strengths (Snage)	Weaknesses (Slabosti)
Opportunities (Prilike)	Threats (Prijetnje)

²⁵ Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ br. 53/10.)

2. SWOT ANALIZA ZADARSKE ŽUPANIJE

Tablica 108.: SWOT analiza Zadarske županije 2011.- 2013.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dobar geostrateški položaj županije,</i> • <i>Velika razvedenost obale,</i> • <i>Velika biološka i krajobrazna raznolikost,</i> • <i>Velik broj zaštićenih, visokovrijednih prirodnih područja u županiji i okruženju,</i> • <i>Veliki broj izvorišta i rezerve pitke vode,</i> • <i>Visoka čistoća mora i zraka,</i> • <i>Dobre klimatske karakteristike – za razvoj selektivnih oblika turizma i korištenje obnovljivih izvora energije,</i> • <i>Očuvana tradicionalna i kulturno-povijesna baština,</i> • <i>Pokrenut proces integralnog upravljanja obalnim područjem (kroz studiju i mjere o zaštiti mora, sustav koncesioniranja, registar koncesija),</i> • <i>Zadovoljavajuća demografska struktura u urbanim područjima,</i> • <i>Razgranata mreža odgojno obrazovnih institucija i programa svih razina,</i> • <i>Veliki broj programa za cjeloživotno obrazovanje,</i> • <i>Razvijena mreža i postojanje standarda zdravstvenih usluga,</i> • <i>Postojanje razvojnih i strateških planova u zdravstvu i socijalnoj skrbi,</i> • <i>Veliki broj poznavatelja ruralne tradicijske osnove,</i> • <i>Tradicija obrtništva i poduzetništva,</i> • <i>Tradicija pružanja usluga u turizmu,</i> • <i>Tradicija prerađivačke industrije (prvenstveno prehrambene i metalopreradačke),</i> • <i>Razvijena marikultura i ribarstvo/prerada,</i> • <i>Značajan broj ekoloških proizvođača, poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda,</i> • <i>Dobra poštanska mreža,</i> • <i>Dobra cestovna infrastruktura (gustoća regionalne/lokalne cestovne mreže),</i> • <i>Dobra povezanost s državnom autocestom A1 (5 izlaza u županiji),</i> • <i>Dobra mreža adekvatnih trajektnih pristaništa,</i> • <i>Zračna luka Zadar,</i> • <i>Dobro razvijena telekomunikacijska infrastruktura.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba iskorištenost geostrateškog položaja, • Nedovoljna iskorištenost krajobrazne raznolikosti/prirodnih vrijednosti županije, • Nedostatno upravljanje prirodnim vrijednostima , • Nedostatna svijest stanovnika o potrebi očuvanja prirodnih vrijednosti i pitkih voda, općenito, o zaštiti okoliša, • Nedovoljna valorizacija tradicijskog i kulturno-povijesnog naslijeđa, • Mali broj zaštićenih proizvoda na nacionalnoj i međunarodnoj razini, • Minski sumnjiva područja, • Nezadovoljavajuća demografska struktura i prirast stanovništva na otocima i u zaleđu (slaba naseljenost i nedostatak mladih te obrazovane radne snage u ruralnim područjima), • Slaba iskorištenost programa cjeloživotnog obrazovanja, nezainteresiranost korisnika i nepovezanost s potrebama gospodarstva, • Nezadovoljavajuća obrazovna struktura u odnosu na potrebe tržišta rada, posebno, nedostatno informatičko znanje stanovništva, • Nedostatak kadra za profesionalnu orijentaciju, • Nedostatak kadrova za pripremu projekata za financiranje iz EU fondova • Nedostatak infrastrukturne potpore za zaposlene žene, • Otežane dnevne migracije unutar županije ograničavaju uravnotežen razvoj Zadarske županije, • Slabo razvijeno volonterstvo, • Nedostatno razvijeni sustav izvaninstitucionalnih oblika socijalne / zdravstvene skrbi uključujući i oblike palijativne zdravstvene skrbi, • Neusklađenost stanja objekata i opreme u zdravstvu sa standardima kvalitete, • Institucionalna skrb za starije i nemoćne ne udovoljava potrebama, • Nedostatan broj objekata za odgojno-obrazovnu djelatnost, • Slaba energetska efikasnost javnih objekata, • Nedostatak planova raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu RH, • Usitnjenost poljoprivrednih površina/male poljoprivredne površine po gospodarstvu – nekonkurentnost proizvodnje, • Malo površina pokriveno izgrađenim sustavima za navodnjavanje, • Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih površina,

- Nedovoljna obrazovna struktura poljoprivrednih proizvođača/nedovoljna znanja za konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju,
- Nedovoljna umreženost poljoprivrednih proizvođača i ribara međusobno i s prerađivačima, nedostatak distribucijskih lanaca, neorganiziran pristup tržištu,
- Nedostatak infrastrukture za razvoj ribarstva i akvakulture,
- Nedostatak kvalificirane sezonske radne snage u turizmu,
- Niska profitabilnost gospodarstva županije,
- Nedovoljno razvijeno poslovno okruženje i slaba investicijska klima u regiji,
- Nedovoljan broj infrastrukturno opremljenih poslovnih zona s pratećim uslugama,
- Nedovoljno razvijena tehnologijska i razvojno – istraživačka infrastruktura i usluge,
- Niska razina inovacija/mali broj inovativnih gospodarskih projekata,
- Nepostojanje strateških planova ruralnog razvoja, razvoja turizma, poljoprivrede, ribarstva i akvakulture te gospodarstva županije,
- Kratka turistička sezona/nedostatak turističkih sadržaja/manifestacija,
- Nepostojanje visokokvalitetnih turističkih objekata,
- Negativni trendovi u poduzetništvu (zatvaranje poduzeća i obrta),
- Otpor prema financiranju iz EU fondova projekata gospodarskog i javnog sektora,
- Nedovoljna pokrivenost kvalitetnom vodoopskrbom i odvodnjom otpadnih voda te nedovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, posebno je nedovoljno razvijena infrastruktura u ruralnim područjima i na otocima,
- Nedovoljni energetske kapaciteti za potrebe poslovnih zona,
- Nepostojanje centralnog sustava gospodarenja otpadom – neriješeno regionalno odlagalište,
- Neadekvatno zbrinjavanje otpada s otoka,
- Neriješeno zbrinjavanje opasnog otpada,
- Velik broj nelegalnih odlagališta otpada,
- Nedovoljna povezanost dnevnim autobusnim linijama osobito manjih mjesta udaljenih od Grada Zadra i većih naselja zbog ekonomske neopravdanosti tih linija,
- Neadekvatan gradski i prigradski javni prijevoz u cijeloj Zadarskoj županiji,
- Nedovoljna usklađenost cestovnog, zračnog, željezničkog i pomorskog prometa,
- Neodgovarajući koridor i dotrajala željeznička infrastruktura,
- Javna infrastruktura nedovoljno prilagođena

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Porast interesa za ulaganje u obnovljive izvore energije,</i> • <i>Rastući interes tržišta za selektivne oblike turizma,</i> • <i>Mreža Natura 2000,</i> • <i>Rastući interes za unapređenje sustava brige o starijim osobama,</i> • <i>Rastući interes tržišta za ekološke proizvode i proizvode zasnovane na tradicijskoj baštini,</i> • <i>Rastući interes tržišta za proizvode akvakulture,</i> • <i>Rastući interes za visokokvalitetnom turističkom ponudom,</i> • <i>Osnivanje LAG-ova i mogućnosti korištenja poticajnih sredstava za ruralni razvoj,</i> • <i>Prepoznatljivi tržišni brandovi,</i> • <i>Rastući interes za stvaranje centara izvrsnosti i korištenje novih tehnologija,</i> • <i>Nacionalna potpora umrežavanju i povezivanju proizvođača i prerađivača u zadruge i klastere,</i> • <i>Dovršetak gradnje luke Gaženica,</i> • <i>Izrađena studija prijevoza putnika u cestovnom prometu na području Zadarske županije,</i> • <i>Infrastruktura za širokopolasni Internet,</i> • <i>Plinifikacija županije,</i> • <i>Pripremljeni planovi za gospodarenje otpadom,</i> • <i>Predpristupni, strukturni i kohezijski fondovi EU,</i> • <i>Nacionalna sredstva za ujednačeni regionalni razvoj,</i> • <i>Drugi izvori financiranja razvojnih projekata.</i> 	<p>osobama s invaliditetom,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slaba iskorištenost Interneta. <ul style="list-style-type: none"> • Neriješeni imovinsko-pravni odnosi – poljoprivredno zemljište u javnom i privatnom vlasništvu i objekti (ograničenje razvoja poljoprivrede i gospodarstva, općenito), • Manjkavost zakonske regulative i nedorečene ingerencije i procedure koje usporavaju funkcioniranje sustava (posebno vezano uz prepreke i sporost sustava kao podrške investicijama), • Učestale izmjene zakonske regulative i nepovoljna porezna regulativa prepreke su većim i bržim ulaganjima, • Složena zakonska regulativa za realizaciju ulaganja u obnovljive izvore energije, • Siva ekonomija, • Nepoštivanje principa održivog razvoja, • Nereguliranost tržišta, • Slaba povezanost željezničkim prometom (unutar županije i s ostalim dijelovima RH), • Nedovoljna povezanost većine otoka izvan turističke sezone sa središtem županije, kao i nedovoljna međusobna povezanost otoka onemogućuje dnevne migracije otočkog stanovništva i razvoj gospodarstva na otocima, • Ekološke katastrofe, • Nepostojanje plana intervencija za cijeli Jadran, • Utjecaj gospodarske krize u nacionalnom i međunarodnom okruženju, • Nemogućnost osiguravanja financijskih sredstava za izradu projektne dokumentacije i sufinanciranje značajnih razvojnih projekata.

Izvor: ZADRA

1. VIZIJA RAZVOJA ŽUPANIJE

Vizija razvoja županije je sažeta i jasna zamisao o željenom i predvidljivom postignuću u razvoju županije. Definirana je na osnovu rezultata osnovne analize, SWOT analize, razvojnih trendova u užem i širem okruženju te idejama o budućnosti županije. Vizija razvoja Zadarske županije za razdoblje 2011.-2013. godine, identificirana konsenzusom, usvojena unutar pet radnih skupina i Partnerskog vijeća Zadarske županije je:

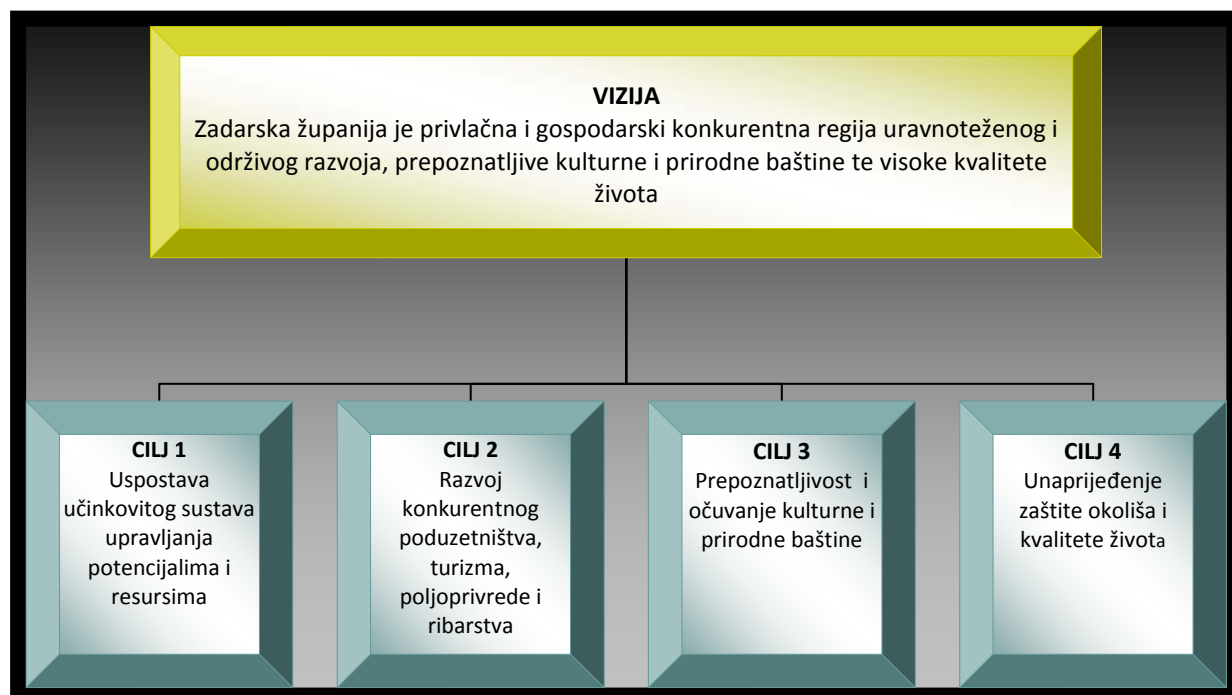
Zadarska županija je privlačna i gospodarski konkurentna regija uravnoteženog i održivog razvoja, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine te visoke kvalitete života.

Kao prva razina konkretizacije vizije predložena su sljedeća četiri strateška cilja:

Tablica 109.: Strateški ciljevi

STRATEŠKI CILJ 1
Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
STRATEŠKI CILJ 2
Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
STRATEŠKI CILJ 3
Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
STRATEŠKI CILJ 4
Unaprijeđenje zaštite okoliša i kvalitete života

Izvor: ZADRA

2. STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI RAZVOJA ZADARSKE ŽUPANIJE

Strateški ciljevi razvoja županije su konzistentan i sažet opis namjeravanih ishoda razvoja, jasno izraženih i mjerljivih, a vremenski su povezani s razdobljem trajanja ŽRS-a. Kvaliteta strateških ciljeva ovisi o tome koliko oni odražavaju trendove i procese u županiji i široj regiji. Strateški ciljevi doprinose ostvarenju vizije, a temelje se na osnovnoj analizi i SWOT analizi.

Zadarska županija ima četiri strateška cilja:

Tablica 110.: Strateški ciljevi Zadarske županije

CILJ 1.: USPOSTAVA UČINKOVITOG SUSTAVA UPRAVLJANJA POTENCIJALIMA I RESURSIMA

Kroz ovaj cilj podignuti će se razina učinkovitosti civilnog, javnog i poduzetničkog sektora u svrhu ujednačenog razvoja Zadarske županije. Jačanjem i umrežavanjem organizacija civilnog društva, jačanjem kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora te jačanjem kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora poboljšat će se znanja i vještine, olakšat će se protok informacija, učinkovitije će se upravljati potencijalima i resursima županije, poboljšat će se međusobna koordinacija - unutar sektorska i međusektorska, potaknut će se formiranje i razvoj zadruga i klastera te unaprijediti prekogranična, međuregionalna i međujužanijska suradnja. Ostvarivanje prioriteta, a samim time i cilja, ključno je za daljnji razvoj županije budući da ojačani ljudski resursi ključnih dionika koji upravljaju razvojem županije (neovisno o sektoru u kojem djeluju), uz odgovarajuću opremljenost i umreženost, čine međusobno povezan sustav koji zajedničkim mehanizmima razvija županiju i donosi boljitak svim njenim stanovnicima.

Prioritet 1.1. Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva

Djelovanje organizacija civilnog društva doprinosi poboljšanju upravljanja razvojem Zadarske županije. Prethodno provedene analize ukazuju na probleme nedovoljne međusobne suradnje kao i suradnje sa javnim sektorom. Razina educiranosti i motiviranosti za pripremu razvojnih programa i projekata je nezadovoljavajuća. Iako postoji nekoliko udruga koje mogu poslužiti kao primjer uspješnog funkcioniranja i sudjelovanja u lokalnom i regionalnom razvoju, ne postoji dovoljna međusobna suradnja i koordinacija koja bi omogućila prijenos dobre prakse razvoja civilnog sektora u čitavoj Zadarskoj županiji, a samim time doprinijelo bi se i upravljanju razvojem. Civilni sektor u Zadarskoj županiji predstavlja dobar potencijal za suradnju i aktiviranje zajednice u rješavanju razvojnih problema, ali bi trebalo poraditi na motivaciji udruga u korištenju raznolikih izvora financiranja, strateškog povezivanja i planiranja u provedbi pojedinih programa. Ovaj prioritet cilja na rješavanje navedenih problema kroz svoje mjere:

Mjera 1.1.1. Poticanje formiranja novih i jačanje postojećih organizacija civilnog društva te njihove suradnje s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS

Mjera 1.1.2. Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS

Prioritet 1.2.: Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora

Upravljanje razvojem u Zadarskoj županiji sastoji se od pet ključnih segmenata: upravna tijela Županije, gradova i općina, Razvojne agencije Zadarske županije, privatni sektor, civilni sektor, ostali subjekti. Županijska uprava i uprave gradova i općina imaju glavnu ulogu u upravljanju razvojem. Osnovna i SWOT analiza, povezana s radom javnog sektora, ukazuje na probleme nedovoljnog sudjelovanja javnih tijela u strateškom planiranju, nedostatne koordinacije i međusobne suradnje među nositeljima razvoja županije te na problem nedostatnih specijalističkih znanja potrebnih za planiranje razvoja. Samim time nameću se potrebe za sustavnu primjenu i razvoj strateškog planiranja, bolju koordinaciju i međusobnu suradnju među nositeljima razvoja u županiji te s ministarstvima i drugim tijelima središnje državne uprave, kao i s predstavnicima gospodarskog i civilnog sektora, te konačno, i potrebu za sustavno jačanje i razvijanje kapaciteta (ljudskih resursa, opreme i financijskih sredstava) kod svih institucija, nositelja razvoja.

Mjera 1.2.1. Razvoj i jačanje e-uprave u svrhu podizanja učinkovitosti, dostupnosti i kvalitete

pruženih usluga građanima i poslovnom sektoru

Mjera 1.2.2. Jačanje međusobne koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihova suradnja s građanima i ostalim stručnim tijelima

Mjera 1.2.3. Unapređenje sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava

Mjera 1.2.4 . Jačanje kapaciteta JLS i regionalne samouprave te javnog sektora za upravljanje i izradu razvojnih projekata

Prioritet 1.3. Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora

Gospodarstvo je jedan od ključnih segmenata razvoja županije u kojem upravo poduzetnički sektor ima najvažniju ulogu. Poduzetnički sektor, osim infrastrukturnih i financijskih potreba nužnih za daljnji razvoj, ujedno mora poboljšati i unaprijediti vlastite ljudske kapacitete te podignuti tržišnu učinkovitost kroz zajedničku suradnju. Na ovaj način doprinijet će se poboljšanju poslovnog okruženja u županiji. Ovaj prioritet cilja na rješavanje navedenih problema kroz svoje mjere:

Mjera 1.3.1. Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera

Mjera 1.3.2. Usklađivanje razvoja ljudskih resursa sa potrebama gospodarstva

CILJ 2: RAZVOJ KONKURENTNOG PODUZETNIŠTVA , TURIZMA , POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA

Konkurentnost poduzetništva i poljoprivrede ključni je faktor razvoja svake regije. Konkurentnost je općenito, glavni cilj i prioritet svakog nacionalnog i regionalnog gospodarstva. U skladu sa svojim snagama i prilikama, iskazanima u SWOT-u Zadarska županija se opredjeljuje na multisektorski razvoj s glavnim usmjerenjem na turizam, i to selektivne oblike turizma i prerađivačku industriju, prvenstveno metaloprerađivačku i prehrambenu industriju s primjenom suvremenih tehnologija, inovacija i znanja, integriranom brigom za okoliš uz poticanje i jačanje društveno odgovornog poslovanja. Sektor poljoprivrede, ribarstva i akvakulture prepoznat je kao sektor koji ima značajan potencijal za razvoj, te se u narednom razdoblju trebaju stvoriti preduvjeti da ovaj sektor proizvodi visokokvalitetne, autohtone i prepoznatljive proizvode.

Prioritet 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Osnovna analiza poljoprivrede i ribarstva s akvakulturom pokazala je izuzetan značaj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture, posebno prerade prehrambenih proizvoda u gospodarskom razvoju Zadarske županije. Te gospodarske grane imaju svoju stoljetnu tradiciju i već pozicionirane proizvode na domaćem i međunarodnom tržištu. Kako bi se omogućio daljnji razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture, potrebno je prvenstveno omogućiti kvalitetnu poslovnu infrastrukturu, okrupnjavanje zemljišta i proizvodnje te umrežavanje proizvođača. Potrebno ih je prilagoditi novim tržišnim uvjetima, povećati prvenstveno kvalitetu, standarde proizvodnje i zaštitu tradicionalnih i već prepoznatljivih proizvoda te stvaranje novih brandova koji bi im omogućili konkurentnost i daljnji rast. Posebno velik razvojni potencijal je u razvoju ekološke poljoprivrede i kvalitetnih finalnih proizvoda prilagođenih EU standardima. Ovaj prioritet, provedbom svojih mjera, omogućiti će proizvođačima i prerađivačima daljnje jačanje na tržištu regije, ali i rast izvoza. Za realizaciju ovog prioriteta predviđene su mjere:

Mjera 2.1.1. Okrupnjavanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta

Mjera 2.1.2. Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Mjera 2.1.3. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanje razvoja regionalizacije poljoprivrede

Mjera 2.1.4. Unaprjeđenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture

Prioritet 2.2. Razvoj ruralnih područja

Iz osnovne analize i SWOT-a Zadarske županije vidljivo je kako se ruralno zaleđe i otoci kontinuirano bore s problemima nerazvijenog gospodarstva, depopulacije, lošije infrastrukture i otežanim uvjetima života svojih stanovnika. Radi očuvane i zaštićene prirodne, tradicijske i kulturne baštine koja se nalazi u ruralnim područjima, ona imaju izuzetno jake preduvjete za održivi razvoj prvenstveno kroz

razvoj turizma u ruralnim područjima, posebno agroturizma, i tradicijskih obrta. Razvoj ruralnih područja jedan je i od ključnih razvojnih prioriteta Republike Hrvatske i Europske unije. Najveći razvojni fondovi usmjereni su upravo na revitalizaciju i razvoj diversifikacija djelatnosti u ruralnim područjima koje, manjim ulaganjima, omogućuje povećanje kvalitete života, stvaranje novih radnih mjesta i očuvanje baštine. Stoga Županijska razvoja strategija, naglašava razvoj ruralnih područja, kroz mjere:

Mjera 2.2.1. Razvoj diversifikacije djelatnosti u ruralnim područjima

Mjera: 2.2.2. Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima

Prioritet 2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma

Osnovnom analizom i SWOT analizom gospodarstva u Zadarskoj županiji istaknule su se niska profitabilnost gospodarstva, nedovoljno razvijeno poslovno okruženje i slaba investicijska klima u regiji, nedovoljan broj infrastrukturno opremljenih poslovnih zona, niska razina inovacija, nepostojanje strateških planova za razvoj, te kratka turistička sezona. Osim navedenih slabosti, gospodarstvo u Zadarskoj županiji ima i svoje prednosti; duga tradicija obrtništva i poduzetništva, tradicija pružanja usluga u turizmu, tradicija prehrambeno-prerađivačke i metaloprerađivačke industrije. Provedbom mjera unutar ovog prioriteta poboljšat će se poslovno okruženje i konkurentnost gospodarstva razvojem poslovne infrastrukture, te razvojem usluga za potporu poduzetnicima, posebno izvoznima. Unapređenjem uvjeta za privlačenje investitora postići će se veća ulaganja u gospodarstvo Zadarske županije koje bi samim time trebalo postati konkurentnije. Najveći izazov i prilika za razvoj konkurentnosti poduzetnika je turizam, i to selektivni oblici turizma. Kako bi se dostigla viša razina usluga u turizmu i što veća kvaliteta turističkog proizvoda Zadarske županije potrebno je izraditi Master plan razvoja turizma u Zadarskoj županiji, razviti turističku infrastrukturu te poduzetnicima u turizmu pružiti potporu u marketinškim i sličnim aktivnostima. Skupom svih ovih aktivnosti sinergijski će se djelovati na povećanje konkurentnosti poduzetnika u Zadarskoj županiji.

Mjera 2.3.1. Razvoj poslovne i turističke infrastrukture

Mjera 2.3.2. Unaprjeđenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma

Mjera 2.3.3. Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu

Mjera 2.3.4. Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva

Mjera 2.3.5. Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora

Mjera 2.3.6. Poticanje „zelenog“ poduzetništva

Prioritet 2.4.: Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo

Uvođenje znanja, tehnologija i inovacija u gospodarstvo je ključno za rast konkurentnosti i razvoj gospodarskih subjekata u Zadarskoj županiji. Potrebno je osnovati i razviti tehnologijsku i razvojno-istraživačku infrastrukturu i institucije koje su u stanju osigurati adekvatno opremljene prostore, usluge, te poslovnu i tehnološku podršku za prijenos i/ili usvajanje tehnologija, komercijalizaciju znanstveno-istraživačkih rezultata te pružiti podršku osnivanju i razvoju inovativnih tehnoloških poduzeća. Također je važno potaknuti poduzetnike na korištenje znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvo.

Mjera: 2.4.1. Razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga

Mjera: 2.4.2. Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu

CIJLJ 3.: PREPOZNATLJIVOST I OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE

Nasljeđe fizičke – materijalne i nematerijalne baštine kao ostavštine prošlih generacija te specifičan krajolik i prirodna baština čine važan dio kulture Zadarske županije. Zajedno su ključan element u kreiranju prepoznatljivog identiteta koji se nameće kao važan razvojni resurs Zadarske županije. Kulturna i prirodna baština temeljni su čimbenik prepoznatljivosti Zadarske županije u neposrednom okruženju, na regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Identitet županije trenutno nije dovoljno prepoznatljiv, a ostvarivanjem ovog strateškog cilja, isticanjem prepoznatljivosti i održivim korištenjem baštine pridonijet će se kreiranju originalnog identiteta i zajedničke vizije razvoja županije. Prepoznatljivost i očuvanje kulturne baštine uključuje upravljanje, vrednovanje i zaštitu kulturnih dobara (pokretne i nepokretne stvari od umjetničkog, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja; arheološka nalazišta i arheološke zone; nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština; zgrade u kojima se čuvaju ili izlažu kulturna dobra). S druge strane prirodna baština obuhvaća sveukupnu biološku i krajobraznu raznolikost županije. Biološka raznolikost je važan temelj za ljudsko blagostanje pa je njena zaštita od posebnog interesa, poseban značaj Zadarskoj županiji daju endemske vrste koje su dio svjetske prirodne baštine. Očuvana i prepoznatljiva kulturna i prirodna baština su preduvjet za razvoj drugih gospodarskih sektora, prije svega turizma koji za resursnu osnovu koristi specifičnosti kulturne i prirodne baštine. Autohtonost i originalnost baštine, kao takve, moraju biti razvojni temelj Zadarske županije.

Prioritet 3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine

Održiva uporaba prirodne baštine prioritet je koji je jednako važan za sve razvojne sektore županije iz razloga što gotovo svi razvojni projekti, direktno ili indirektno, uključuju prirodu kao sastavnicu okoliša. Pritisci na okoliš sve su izraženiji i stoga je prioritet Zadarske županije, kao i RH i EU, kontinuirana briga za okoliš. Prioritet Zadarske županije je također i valorizacija okoliša te uključivanje prirodne baštine u razvojne projekte na razne načine. Budući da je veliki dio županije, izuzev urbanih središta, niske gustoće naseljenosti i slabo razvijen (PPDS), pritisci na okoliš i sačuvanost prirodne baštine su, još uvijek, u prihvatljivim okvirima. Takvo stanje treba iskoristiti, što je i svrha ovog prioriteta. Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine kreira i njeguje identitet županije. S obzirom na značaj turističkog sektora županije, kulturna baština mora biti osnova razvoja kulturnog turizma. Raznovrsna i bogata baština treba biti dodatno zaštićena i izdvojena kao atrakcijski element Zadarske županije. Baštinu je potrebno interpretirati na suvremeni način, prilagođen potrebama ciljnih skupina, ali na način koji njeguje i ističe identitet županije.

Mjera 3.1.1. Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže *Natura 2000*

Mjera 3.1.2. Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povijesne baštine

Prioritet 3.2. Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine

Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine posebno je izdvojen prioritet kako bi se dalo na važnosti projektima povezivanja, umrežavanja, negovanja i poticanja prepoznatljivosti i autentičnosti Zadarske županije. Prepoznatljivost i pozitivna slika donosi mnogostruke koristi ne samo u očuvanju kulturnih i prirodnih vrijednosti županije nego u povećanju privlačnosti područja, kako za turiste i razne goste, tako i za investitore, poduzetnike i stanovnike ostalih krajeva. Zadarska županija želi izgraditi svoju jedinstvenost na uspješnosti, otvorenosti, kvaliteti života, tradicionalnim vrijednostima, biološkoj i krajobraznoj raznolikosti i pozitivnom poslovnom okruženju.

Mjera 3.2.1. Očuvanje i promocija identiteta županije kroz brendiranje odredišta

Mjera 3.2.2. Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenira

CILJ 4.: UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA I KVALITETE ŽIVOTA

Cilj „Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života“ orijentiran je na poboljšanje i razvoj komunalne infrastrukture (gospodarenje otpadnim vodama i otpadom, racionalizaciju vodnih resursa), povećanju kvalitete života pridonijet će razvoj društvene i socijalne infrastrukture i usluga (jačanje sustava obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi) te razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i usluga. Daljnjim ulaganjem u infrastrukturu, modernizacijom prometnica, sanacijom odlagališta otpada i

izgradnjom sustava gospodarenja otpadom, u skladu sa standardima Europske unije, dodatno se jačaju razvojni potencijali županije. Cilj je, također, orijentiran i na unapređenje zaštite okoliša, povećanje energetske učinkovitosti, kao i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, kako bi se zaštitili prirodni resursi koji čine glavni potencijal razvoja Zadarske županije.

Prioritet 4.1. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga

Na temelju SWOT analize vidljive su potrebe dovršenja postojećih i izgradnja novih sustava vodoopskrbe i odvodnje koji će obuhvatiti ukupno stanovništvo županije, čime se povećava kvaliteta života, posebice stanovništva ruralnih područja. Izgrađena kvalitetna komunalna infrastruktura ključan je preduvjet za razvoj konkurentnog gospodarstva, očuvanje okoliša, razvoj turizma i porast kvalitete života stanovništva. Prioritet županije je razvoj sustava vodoopskrbe i odvodnje s pročišćavanjem otpadnih voda. S obzirom na to da se radi o skupim mjerama, važno je kvalitetno osmisliti dinamiku njihovog izvršenja na duži rok. U ispunjenju ovog prioriteta, značajnu će ulogu imati predpristupni i strukturni fondovi EU, kao i javno-privatno partnerstvo.

Mjera 4.1.1. Razvoj sustava vodoopskrbe

Mjera 4.1.2. Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda

Mjera 4.1.3. Plinifikacija Zadarske županije

Mjera 4.1.4. Razvoj male komunalne infrastrukture

Prioritet 4.2. Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga

Ključna problematika u području društvene infrastrukture identificirala je potrebu razvoja zdravstvene, socijalne, kulturne i sportske infrastrukture koju treba poboljšavati u skladu s potrebama. Stanovnicima je potrebno osigurati višu kvalitetu života na svim područjima, treba potaknuti usvajanje vrijednosti i načina života koji omogućava ostvarenje koncepta preventivnog očuvanja i unapređenja zdravlja, pri tome je posebnu skrb potrebno usmjeriti na ugrožene ciljne skupine.

Mjera 4.2.1. Izgradnja, obnova i opremanje društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture važne za povećanje kvalitete života i razvoj zajednice

Mjera 4.2.2. Poboljšanje razine kvalitete zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga

Mjera 4.2.3. Unapređenje socijalne skrbi i zdravstvene zaštite starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom

Prioritet 4.3. Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga

Analiza stanja i SWOT analiza ukazale su na nedostatke postojećih te potrebu za izgradnjom novih prometnih sustava. Prometna infrastruktura važan je preduvjet za razvoj turizma i konkurentnog gospodarstva, te podizanje kvalitete života stanovništva. S obzirom na to prioritet Zadarske županije je razvoj, unapređenje i održavanje prometne infrastrukture. U ispunjenju ovog prioriteta značajnu će ulogu imati predpristupni i strukturni fondovi EU, kao i javno privatno partnerstvo.

Mjera 4.3.1. Razvoj cestovne i željezničke infrastrukture i usluga

Mjera 4.3.2. Razvoj zračnog prometa

Mjera 4.3.3. Razvoj pomorske infrastrukture i usluga

Mjera 4.3.4. Stvaranje preduvjeta za razvoj intermodalnog prijevoza

Prioritet 4.4. Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti

U SWOT analizi je uočeno da se neodgovarajuće gospodari otpadom na području cijele županije te da bi se unapređenjem sustava gospodarenja otpadom (**izgradnjom Županijskog centra za gospodarenjem otpadom**) navedeni problem mogao riješiti. Analiza je pokazala da je u nedovoljnoj mjeri razvijena svijest stanovnika o zaštiti okoliša i korištenju obnovljivih izvora energije, iz čega proizlazi potreba za edukacijom stanovništva promicanjem zaštite okoliša i poticanjem korištenja obnovljivih izvora energije. Prioritet je također provoditi aktivnosti za povećanje energetske učinkovitosti. U sklopu ovog prioriteta Zadarska županija će unaprijediti sustav zaštite ljudi i okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata.

Mjera 4.4.1. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti

Mjera 4.4.2. Sanacija onečišćenih lokacija, razvoj sustava i unapređenje infrastrukture i usluga za gospodarenje otpadom

Mjera 4.4.3. Unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša

Mjera 4.4.4. Unapređenje sustava zaštite okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata

Izvor: ZADRA

3. HORIZONTALNI CILJEVI

Osim srednjoročnih programskih ciljeva važni su i tzv. dugoročni, horizontalni, ciljevi, odnosno ciljevi koji bi se idealno trebali promicati u svim programima i projektima implementacije Županijske razvojne strategije, posebno onima financiranim iz fondova Europske unije, a uključuju: razvoj informacijskog društva, promociju jednakih mogućnosti i ljudskih prava, upravljanje okolišem i *održivost*, nastavak razvoja privatno-javnog partnerstva i učinkovite demokracije. U nastavku se razmatra zastupljenost svakog od navedenih horizontalnih ciljeva u razvojnom scenariju Županijske razvojne strategije Zadarske županije. Također, uz navedene ciljeve, postoji i posebno značajan horizontalni cilj Zadarske županije - razminiranje minski sumnjivih područja.

Tablica 111.: Horizontalni ciljevi

1. RAZMINIRANJE

Na području Zadarske županije još je 61,6 km² ili 1,7 % kopnenog dijela županije minski sumnjivih prostora, što je i jedan od ograničavajućih faktora razvoja, prvenstveno poljoprivrede i turizma na području Ravnih kotara i Bukovice. Kontinuiranim nastavkom razminiranja stvaraju se preduvjeti za socijalni i ekonomski razvoj područja od posebne državne skrbi u Zadarskoj županiji.

2. RAZVOJ INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

Informacijsko društvo se pokazuje kao imperativ sveukupnog razvoja u svijetu pa tako i u Zadarskoj županiji. Potencijal informacijskog društva prožima sve aspekte ŽRS-a. Specifičnost ovog horizontalnog cilja je povećanje uporabe informacijske i komunikacijske tehnologije u svim poslovnim i socijalnim grupama u Zadarskoj županiji. Ovaj cilj podrazumijeva: proširenje uporabe informacijske tehnologije i Interneta na svim razinama društva, povećanu konkurentnost poduzetnika radi upotrebe ICT²⁶ aplikacija, poboljšanu javnu svjesnost o mogućnostima koje nudi informacijsko društvo, povećano društveno uključivanje putem e-uprave te povećan broj osoba osposobljenih u ICT vještinama.

3. PROMOCIJA JEDNAKIH MOGUĆNOSTI I LJUDSKIH PRAVA

Za razvoj Zadarske županije nužno je promicanje jednakih mogućnosti pristupa obrazovanju, zapošljavanju i podizanje ukupne kvalitete života svih stanovnika, neovisno o njihovom spolu, dobi, etničkoj pripadnosti i invaliditetu. Naglasak je na novim inicijativama i aktivnostima zajednice s ciljem promicanja socijalne integracije, uključenosti i suživota, i to posebno pružanje podrške kod pristupa obrazovanju skupinama s posebnim potrebama, pružanje podrške kod pristupa zapošljavanju skupinama osoba u nepovoljnom položaju te podrška razvoju socijalnih usluga i sposobnosti pružatelja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva. Ovaj prioritet je, kao horizontalni prioritet, uključen u sve prioritete i mjere kako bi se, sukladno razvoju Zadarske županije, razvijao i položaj ugroženih skupina u društvu.

4. ODRŽIVI RAZVOJ

Koncept održivog razvoja podrazumijeva korištenje resursa kako bi se zadovoljile potrebe ljudi istovremeno čuvajući okoliš. Održivim razvojem čuvamo resurse za buduće generacije. Koncept obuhvaća tri uzajamno povezana dijela: održivi okoliš, ekonomsku održivost i društveno-političku održivost. Ovi principi moraju biti čvrsto integrirani u svim projektima kako bi održivi razvoj uistinu zaživio. Dobri primjeri su razvoj *zelenog* poduzetništva, očuvanje i održivo korištenje okoliša, krajolika i prirodne baštine, ulaganje u obnovljive izvore energije, ali i projekti usmjereni na jačanje i umrežavanje civilnog društva te jačanje koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihovu suradnju s građanima.

²⁶ ICT je skraćena engleskog izraza *information and communication technology* (informacijske i komunikacijske tehnologije)

5. PARTNERSTVO I UČINKOVITA DEMOKRACIJA

Partnerstva između javnog sektora, privatnog sektora i civilnog društva na lokalnoj i/ili regionalnoj razini prepoznata su u EU-u kao jedan od nužnih preduvjeta i/ili instrumenata uspješnog održivog razvoja. Iskustveno, partnerstvo se pokazalo ključnim čimbenikom kako u postizanju maksimalne mobilizacije resursa, tako i prilikom pronalaženja rješenja za krizne razvojne situacije. Cilj Zadarske županije je kontinuiran razvoj partnerskih odnosa i međusektorska suradnja na svim razinama. Sama izrada ŽRS-a je korak naprijed u „Razvoju partnerstva i učinkovite demokracije“, a u ŽRS su ugrađene mjere kojima javni sektor podupire svoje partnere u razvoju (privatni sektor i civilno društvo), a time automatski jača i partnerstvo. Zadarskoj županiji je također cilj i suradnja s institucijama iz drugih zemalja, poglavito na raznim projektima međunarodne suradnje. Uz partnerstvo i učinkovitu demokraciju, važan je razvoj volonterstva kao stupa civilnog društva te vrlo važnog ljudskog resursa u mnogim sektorima.

Izvor: ZADRA

4. USKLAĐENOST STRATEŠKIH CILJEVA ZADARSKE ŽUPANIJE S CILJEVIMA EU I NACIONALNIM STRATEŠKIM CILJEVIMA

4.1. Razvojni ciljevi EU-a za programsko razdoblje 2007. - 2013.

Županijska razvojna strategija je razvojni dokument koji se priprema dijelom i kao podloga za korištenje fondova Europske unije. Pri pripremi ŽRS posebna pozornost je posvećena usklađenosti s ciljevima EU iznesenima u ratificiranom Lisabonskom ugovoru²⁷.

Lisabonski ugovor jasno navodi ciljeve Europske unije i vrijednosti mira, demokracije, poštivanja ljudskih prava, pravde, vladavine prava i održivosti.

Strateški ciljevi razvoja Zadarske županije u skladu su s gore navedenim ciljevima Europske unije, a treba naglasiti i da su ujedno usklađeni s prioritetima i ciljevima definiranim novom gospodarskom strategijom EU, pod nazivom „EUROPA 2020 – strategija za pametan, održiv i uključiv rast“²⁸. Ova je strategija, kao nasljednica Lisabonske strategije, usvojena slijedom potreba da se politike preusmjere s upravljanja krizom na uvođenje srednjoročnih i dugoročnih reformi koje bi trebale promicati rast i zapošljavanje, a istodobno osiguravati održivost javnih financija.

Prioriteti strategije su:

- PAMETAN RAST – razvoj gospodarstva zasnovanog na znanju i inovacijama
- ODRŽIVI RAST – poticanje gospodarstva koje je resursno učinkovitije, ekološki osvještenije i konkurentnije
- UKLJUČIVI RAST – gospodarstvo zasnovano na visokoj zaposlenosti koje treba doprinijeti društvenoj i teritorijalnoj koheziji

4.2. Strateški ciljevi na nacionalnoj razini

Strateški okvir za razvoj predstavlja krovni strateški razvojni dokument koji definira okvir za razvoj sektorskih strategija i javnih politika Republike Hrvatske. Dokument definira glavni strateški cilj za razdoblje 2012. - 2013., kao *rast i zapošljavanje u konkurentnom tržišnom gospodarstvu koje djeluje u Europskoj socijalnoj državi XXI. stoljeća*²⁹.

4.2.1. Strateški ciljevi Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012. – 2013.:

1. Brži gospodarski rast zasnovan na integraciji tržišta i institucionalnim reformama
2. Veća zaposlenost – brže otvaranje radnih mjesta
3. Promicanje održivog razvoja

²⁷ http://Europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm

²⁸ http://ec.Europa.eu/europa2020/index_en.htm

²⁹ NSRO 2012. – 2013. strateška razvojna vizija

4.2.2. Strateški ciljevi Strategije regionalnog razvoja RH 2011. – 2013.:

1. Razvoj županija i statističkih regija
2. Razvoj potpomognutih područja
3. Razvoj pograničnih područja

Unutar Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do 31. prosinca 2013. godine utvrđeni su razvojni prioriteti na razini NUTS 2 regija. Za Jadransku Hrvatsku utvrđeni su sljedeći razvojni prioriteti:

Unutar Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do 31. prosinca 2013. godine utvrđeni su razvojni prioriteti na razini NUTS 2 regija. Za Jadransku Hrvatsku utvrđeni su sljedeći razvojni prioriteti:

- Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije;
- Razvoj regionalne infrastrukture;
- Jačanje konkurentnosti poslovnog sektora;
- Zaštita okoliša.

Strateški ciljevi razvoja Zadarske županije su u skladu s ciljevima i prioritetima Strategije regionalnog razvoja RH te s ciljevima i prioritetima na razini NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska i s Operativnim programima Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012. – 2013. kako je prikazano u tablici.

Tablica 112.: Odnos ciljeva ŽRS, SRRH i NSRO

Ciljevi i prioriteti Zadarske županije		Ciljevi i prioriteti SRRH 2011. - 2013. za Jadransku hrvatsku	Ciljevi i prioriteti NSRO 2012. - 2013. (operativni programi)
CILJ 1.: USPOSTAVA UČINKOVITOG SUSTAVA UPRAVLJANJA POTENCIJALIMA I RESURSIMA		Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim i kulturnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije Prioritet 3.: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Razvoj ljudskih potencijala</i> ; Operativni program <i>Jačanje upravnih kapaciteta</i> , Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i>
Prioritet 1.1.	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim i kulturnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije Prioritet 3.: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Razvoj ljudskih potencijala</i> prioritetna os 4: Jačanje uloge civilnog društva za bolje upravljanje; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> prioritet 2: Pripreme radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim i kulturnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije Prioritet 3.: jačanje konkurentnosti poslovnog	Operativni program <i>Jačanje upravnih kapaciteta</i> prioritetna os 1: Povećanje efikasnosti javne uprave i pravosuđa; prioritetna os 2: Razvoj ljudskih potencijala u javnoj upravi i pravosuđu

		sektora	
Prioritet 1.3.	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	Prioritet 3.: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 1: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva; Operativni program <i>Razvoj ljudskih potencijala</i> , Prioritetna os 1: Potpora pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage; Prioritetna os 3: Poboljšanje ljudskog kapitala u istraživanju i razvoju
CILJ 2: RAZVOJ KONKURENTNOG PODUZETNIŠTVA, TURIZMA, POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA		Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> ; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj 2007.-2013. (IPARD program)</i>
Prioritet 2.1	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture;	Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> prioritet 1: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice; prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije
Prioritet 2.2	Razvoj ruralnih područja	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture;	Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> prioritet 2: Pripreme radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja; prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije
Prioritet 2.3	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	Prioritet 1: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 2: Razvoj regionalne infrastrukture; Prioritet 3: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 1: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva; prioritetna os 2: Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija
Prioritet 2.4.	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	Prioritet 3: jačanje konkurentnosti poslovnog sektora	Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 1: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva; prioritetna os 2: Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija

CILJ 3: PREPOZNATLJIVOST I OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE		Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije Prioritet 4.: Zaštita okoliša	Operativni program <i>Okoliš i energetika</i> ; Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i>
Prioritet 3.1.	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine	Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije ; Prioritet 4.: Zaštita okoliša	Operativni program <i>Okoliš i energetika</i> prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike; Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 1: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva; prioritetna os 2: Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija
Prioritet 3.2.	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije;	Operativni program <i>Okoliš i energetika</i> , prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike; Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 1: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva; prioritetna os 2: Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija
CILJ 4: UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA I KVALITETE ŽIVOTA		Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije, Prioritet 2.: Razvoj regionalne infrastrukture, Prioritet 4.: Zaštita okoliša	Operativni program <i>Okoliš i energetika</i> ; Operativni program <i>Promet</i> ; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i>
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	Prioritet 2.: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program <i>Okoliš i energetika</i> , prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike prioritetna os 2: Intervencije u sektoru gospodarenja vodama, Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> , prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga	Prioritet 2.: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program <i>Regionalna konkurentnost</i> prioritetna os 2: Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija; Operativni program <i>Razvoj ljudskih potencijala</i> prioritetna os 3: Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju, istraživanju i razvoju; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga	Prioritet 2.: Razvoj regionalne infrastrukture	Operativni program <i>Promet</i> , prioritetna os 2: Razvoj i modernizacija regionalne prometne infrastrukture ; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> , prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije

<p>Prioritet 4.4.</p>	<p>Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti</p>	<p>Prioritet 1.: Održivo gospodarenje prirodnim, kulturnim i povijesnim vrijednostima u svrhu jačanja konkurentnosti regije; Prioritet 4.: Zaštita okoliša</p>	<p>Operativni program <i>Okoliš i energetika</i>, prioritetna os 1: Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode i sektoru energetike ; prioritetna os 2: Intervencije u sektoru gospodarenja vodama; Operativni program <i>Poljoprivreda i ruralni razvoj (IPARD)</i> , prioritet 1: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice; prioritet 3: Razvoj ruralne ekonomije</p>
-----------------------	---	---	---

Izvor: ZADRA

5. MEĐUSOBNI UTJECAJ RAZVOJNIH CILJEVA I VAŽNOST PRIORITETA U OSTVARIVANJU CILJEVA

Na temelju izrađene osnovne i SWOT analize, definirani su prioriteti ŽRS-a, temeljem kojih su definirani sljedeći ciljevi ŽRS-a:

Cilj 1: Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima

Cilj 2: Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva

Cilj 3: Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine

Cilj 4: Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života

Sva četiri cilja podrazumijevaju međusobnu korelaciju što znači da svaki cilj nije posebno definiran, već ovisi i nadopunjuje se s ostalim ciljevima. Povezanost i međusobni utjecaj ciljeva, kao i njihov značaj u odnosu na prioritete razvoja ŽRS-a, prikazan je tablicom 110.

Tablica 113.: Važnost prioriteta i njihov utjecaj na ciljeve ŽRS-a

PRIORITETI	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	VAŽNOST PRIORITETA
1.1. Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	4	3	3	2	12
1.2. Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	4	3	3	3	13
1.3. Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	4	4	3	3	14
Ukupno	12	10	9	8	
2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	4	4	3	3	14
2.2. Razvoj ruralnih područja	3	4	4	3	14
2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	4	4	3	3	14
2.4. Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	3	4	3	4	14
Ukupno	12	15	13	11	
3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine	4	3	4	3	14
3.2. Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	1	3	4	2	10
Ukupno	5	6	8	5	

4.1. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	2	4	2	4	12
4.2. Razvoj društvene, zdravstvene i i socijalne infrastrukture i usluga	3	2	2	4	11
4.3. Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga	2	4	1	4	11
4.4. Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti	3	3	2	4	12
Ukupno	10	13	7	16	
VAŽNOST CILJEVA	41	45	37	42	

Izvor: ZADRA

Radi ostvarivanja razvojnih ciljeva definirani su prioriteti kojima se dodjeljuju ponderi koji izražavaju intenzitet utjecaja prioriteta na pojedine ciljeve. Ponderi su definirani na način da je najviši utjecaj označen sa 4, dok je najniži utjecaj označen sa 1. Ponderi su rezultat zajedničkog dogovora, konsenzusa, postignutog na radnim skupinama za izradu ŽRS-a. Pomoću tako dobivene matrice možemo numerički procijeniti vrijednost i važnost pojedinih prioriteta nasuprot ciljeva te rang važnosti pojedinih ciljeva u odnosu na doprinos prioriteta.

Može se uočiti kako su prioriteti cilja 2, *Prioritet 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture, Prioritet 2.2. Razvoj ruralnih područja, Prioritet 2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma i Prioritet 2.4. Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo*, okarakterizirani kao prioriteti koji najviše doprinose ostvarenju svih ciljeva. Prema tome može se kazati kako je gospodarska konkurentnost županije prepoznata kao najbitniji razvojni čimbenik, pa je u tom smjeru potrebno uložiti dodatne napore. Uz njih tu su i *Prioritet 1.3. Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora te Prioritet 3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, prirodne i kulturne baštine* koji isto tako, neupitno, naglašavaju važnost gospodarski održivog razvoja županije.

Gledajući okomito na matricu (ukupni zbroj po ciljevima) definirani prioriteti imaju najveći utjecaj na Cilj 2: *Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva*. Slijedi ga Cilj 4: *Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života* pa Cilj 1: *Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima* i Cilj 3: *Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine*. Dakle pregled ranga važnosti ciljeva ponovo ukazuje naglašenu važnost Cilja 2 koji ima najveći utjecaj na ostvarenje svih ostalih ciljeva pa je i označen kao generator novog razvojnog ciklusa županije.

Rang važnosti ciljeva ukazuje i druge promjene u redoslijedu ciljeva pa je tako Cilj 4 drugi prema rangu važnosti, upravo zbog neosporne važnosti razvoja infrastrukture koja je sastavni dio cilja. Kada bismo ciljeve rangirali prema važnosti, to bi izgledalo ovako:

Cilj 1: Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva

Cilj 2: Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života

Cilj 3: Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima

Cilj 4: Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine

Premda analiza utjecaja ciljeva ukazuje na promjene u rangu ciljeva, potrebno je oprezno pristupiti analizi jer se ipak radi o okvirnom prikazu koji nam omogućuje da lakše raspoznamo važnost pojedinog cilja i prioriteta. Međutim to nikako ne znači da će zbog toga pojedini ciljevi ili prioriteti na bilo koji način biti zapostavljeni ili zakinuti u realizaciji strategije.

Zaključno možemo kazati kako je analizom utjecaja (i horizontalnom i vertikalnom) naglašen Cilj 2 i prema važnosti prioriteta i prema međusobnom utjecaju ciljeva. Slijedom toga možemo predložiti posebno važne zajedničke projekte/mjere koje će najviše pridonijeti ostvarenju prioriteta i ciljeva ŽRS-a.

Tablica 114.: Prijedlog posebno važnih mjera za ostvarenje ŽRS-a

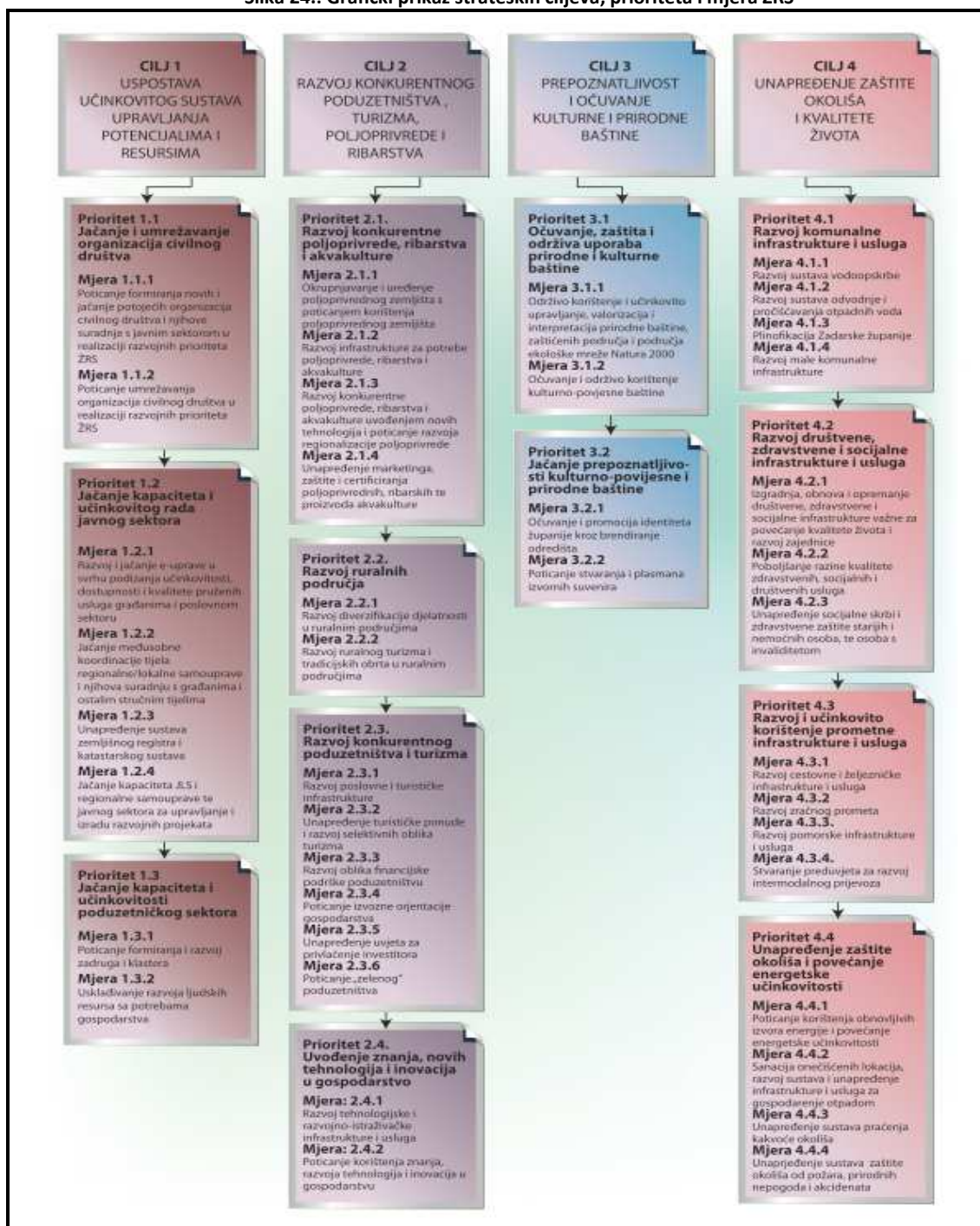
Mjera br.	Naziv mjere
Mjera 1.3.1.	Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera
Mjera 1.3.2.	Usklađivanje razvoja ljudskih resursa s potrebama gospodarstva
Mjera 2.1.1.	Okupnjavanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta
Mjera 2.1.2.	Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.3.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanje razvoja regionalizacije poljoprivrede
Mjera 2.1.4.	Unapređenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture
Mjera 2.2.1.	Razvoj diversifikacije djelatnosti u ruralnim područjima
Mjera 2.2.2.	Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima
Mjera 2.3.1.	Razvoj poslovne i turističke infrastrukture
Mjera 2.3.2.	Unapređenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma
Mjera 2.3.3.	Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu
Mjera 2.3.4.	Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva
Mjera 2.3.5.	Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora
Mjera 2.3.6.	Poticanje „zelenog“ poduzetništva
Mjera: 2.4.1.	Razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga
Mjera: 2.4.2.	Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu
Mjera 3.1.1.	Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže <i>Natura 2000</i>
Mjera 3.1.2.	Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povijesne baštine

Izvor: ZADRA

6. OPIS MJERA

Kao što se strateški ciljevi ostvaruju djelovanjem na prioritetima, tako se i prioriteti ostvaruju djelovanjem u sklopu mjera koje su za još jednu razinu provedbeno/operativno "konkretnije". U nastavku se nalazi grafički prikaz hijerarhije strateških ciljeva, prioriteta i mjera ŽRS-a, a potom se svaka od mjera detaljno opisuje navođenjem cilja mjere, glavnih aktivnosti, nositelja, korisnika i na kraju indikatora mjere.

Slika 24.: Grafički prikaz strateških ciljeva, prioriteta i mjera ŽRS

Izvor: ZADRA

6.1. Cilj 1: Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima

Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.1.	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva
Mjera 1.1.1.	Poticanje formiranja novih i jačanje postojećih organizacija civilnog društva i njihove suradnje s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Cilj mjere	Poticanje razvoja civilnog društva, njegove uloge i doprinosa razvoju županije te poticanje suradnje civilnog s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru će se provoditi aktivnosti analize učinkovitosti sustava financiranja udruga s obzirom na njihove rezultate; analize i ocjene dosadašnje suradnje udruga sa tijelima Županije i JLS; analize stanja osposobljenosti udruga za upravljanje EU i nacionalnim projektima/programima; jačanja osposobljenosti udruga za upravljanje EU i nacionalnim projektima/programima; uključivanja udruga u razvojne inicijative, aktivnosti i projekte županije i JLS; uspostave i razvoja sustava učinkovitog i transparentnog financiranja rada udruga (uvođenje sustava kvalitete nevladinog sektora – SOKNO), poticanje volonterstva te ostale srodne aktivnosti.
Nositelji	Organizacije civilnog društva, Županija i JLS, županijske institucije i organizacije, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije
Korisnici	Stanovništvo, volonteri, Županija, JLS, organizacije civilnog društva, županijske institucije i organizacije, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije
Indikatori	Broj razvojnih projekata u županiji u koje su uključene udruge; broj novoformiranih aktivnih udruga; broj uključenih građana u aktivnosti i inicijative potaknute od strane udruga; broj udruga s istaknutim rezultatima; broj provedenih aktivnosti jačanja kapaciteta udruga; broj stručnjaka zaposlenih u udrugama ili uključenih u aktivnosti udruga; kvantificirani razvojni učinci zajedničke suradnje udruga i Županije i/ili JLS .
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.1.	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva
Mjera 1.1.2.	Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Cilj mjere	Proširenje mreže i ostvarivanje zajedničkih projekata udruga civilnog društva kroz međusobnu koordinaciju u svrhu ostvarivanja razvojnih prioriteta ŽRS.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru će se provoditi aktivnosti analize stanja i potreba udruga u svrhu umrežavanja – zajedničkog djelovanja; izrade studije vezano za probleme i potrebe udruga; poticanja umrežavanja udruga civilnog društva na županijskoj, međuregionalnoj, međužupanijskoj i međunarodnoj razini; praćenja rezultata zajedničkog rada udruga civilnog društva u okviru županije; vrednovanja rezultata zajedničkih projekata civilnog društva te ostale srodne aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, udruge, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije
Korisnici	Stanovništvo, Županija i JLS, udruge
Indikatori	Broj i rezultati ostvarenih partnerskih projekata i zajedničkih inicijativa udruga civilnog društva.

Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.1.	Razvoj i jačanje e-uprave u svrhu podizanja učinkovitosti, dostupnosti i kvalitete pruženih usluga građanima i poslovnom sektoru
Cilj mjere	Podignuti razinu opremljenosti, osposobljenosti i kvalitetu poslovanja Županije, JLS i institucija/tvrtki u vlasništvu regionalne ili lokalne samouprave s ciljem razvijanja i jačanja sustava e-uprave kako bi se osiguralo da usluge i informacije javnog sektora budu dostupne svim građanima i gospodarskim subjektima, uključujući skupine u nepovoljnom položaju i osobe s posebnim potrebama.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru provest će se aktivnosti opremanja javnog sektora računalnom i komunikacijskom infrastrukturom nužnom za funkcioniranje e-uprave; pripreme i prilagodbe podatka i usluge za građane i poduzetnike uz osiguravanje sigurnosti korištenja, razmjene i čuvanja podataka; osiguravanja dostupnosti javnih podataka i informacija, kao i usluge e-uprave kroz sve tehnološki raspoložive komunikacijske kanale; educiranje djelatnika u sustavu e-uprave i osiguravanje postojanja prihvatljive razine informatičkih, komunikacijskih te poslovnih znanja i vještina potrebnih za obavljanje poslova e-uprave; edukacije i promocije korištenja interneta i IT tehnologija za stanovništvo te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, tvrtke u vlasništvu Županije i JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije
Korisnici	Županija, JLS, tvrtke i obrti, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, tvrtke u vlasništvu Županije i JLS, stanovništvo
Indikatori	Broj i vrsta usluga; broj korisnika usluga; mjerljiva ocjena kvalitete usluga (temeljem anketa/upitnika).
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.2.	Jačanje međusobne koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihove suradnje s građanima i ostalim stručnim tijelima
Cilj mjere	Unapređenje upravljanja razvojem kroz jačanje suradnje s institucijama na centralnoj državnoj razini te osiguranjem suradnje i partnerskog pristupa u planiranju, donošenju i provedbi razvojnih odluka na razini županije između ključnih dionika (Županije, JLS, gospodarskog sektora, znanstvenog sektora, civilnog sektora) s ciljem povećanja učinkovitosti pri realizaciji ključnih razvojnih aktivnosti, programa i projekata temeljem utvrđenih strateških razvojnih ciljeva i prioriteta županije.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru provest će se aktivnosti analize dosadašnje suradnje između Županije i državne razine, između Županije, gradova i općina te između JLS međusobno, kao i utvrđivanja osnovnih problema i potreba; analize i ocjene sadašnje suradnje društvenih, gospodarskih, političkih, obrazovno-znanstvenih i drugih tijela s tijelima županije i JLS te utvrđivanje osnovnih problema i potreba; uspostava sustava informiranja između Županije i JLS, između JLS međusobno te između ostalih dionika (gospodarskih, političkih, društvenih, obrazovno-znanstvenih i dr.) o svim razvojnim prioritetima i projektima; aktivnosti utvrđivanja potrebnih mehanizama i modela za realizaciju suradnje na ostvarivanju dugoročnih razvojnih projekata i programa; aktivnosti podizanja svijesti o nužnosti kontinuirane suradnje i konsenzusa oko razvojnih prioriteta u suradnji s društvenim, gospodarskim, političkim, znanstvenim i drugim tijelima, neovisno od pojedinih političkih opcija; aktivnosti praćenja realizacije mjere i njenih učinaka na poboljšanje horizontalne i vertikalne suradnje u županiji i druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, znanstveno-obrazovne institucije, udruge, tvrtke i obrti
Korisnici	Županija, JLS, stanovništvo, tijela na centralnoj državnoj razini, civilno društvo
Indikatori	Broj realiziranih zajedničkih aktivnosti/programa/projekata između Županije i JLS, broj realiziranih zajedničkih aktivnosti/programa/projekata između JLS; broj razvojnih programa/projekata oko kojih je postignut konsenzus s ostalim dionicima

	(gospodarskim, političkim, društvenim, obrazovno-znanstvenim i dr.); broj zajedničkih projekata/programa za koje su osigurana nacionalna i EU sredstva. (Kvalitativni) opseg realizirane suradnje s institucijama na središnjoj razini; porast transparentnosti i kvalitete usluga građanima; veća potpora središnje razine u provedbi odluka i razvojnih projekata/programa; porast svijesti o nužnosti postizanja konsenzusa sa svim dionicima značajnim za razvoj županije.
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.3.	Unapređenje sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava
Cilj mjere	Riješiti probleme vezane za upis u zemljišni registar i katastarski sustav kako bi se uklonile prepreke daljnjem gospodarskom razvoju, privlačenju ulaganja te razvoju poljoprivrede.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru provest će se aktivnosti unapređenja sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava; katastarskih izmjera; povećanja kapaciteta registracije pomorskog dobra (financiranje izmjera i registracije pomorskog dobra) te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, državna geodetska uprava - područni uredi, zemljišnoknjižni odjeli općinskih sudova
Korisnici	Županija, JLS, stanovništvo, OPG-i, tvrtke i obrti
Indikatori	Broj upisanih (ažuriranih) čestica u zemljišnik i katastar; broj registriranih pomorskih dobara.
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.4.	Jačanje kapaciteta JLS i regionalne samouprave te javnog sektora za upravljanje i izradu razvojnih projekata.
Cilj mjere	Poboljšanje administrativnih i institucionalnih kapaciteta na regionalnoj i lokalnoj razini opremanjem institucija i osposobljavanjem djelatnika za planiranje, pripremu i provođenje razvojnih projekata i programa za financiranje bilo proračunskim ili EU sredstvima.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru provest će se aktivnosti za podizanje razine osposobljenosti djelatnika Županije, općina, gradova, Razvojne agencije Zadarske županije te institucija u vlasništvu regionalne i lokalne samouprave, za praćenje, pripremu, provedbu i vrednovanje razvojnih projekata; kreiranja i provedbe trening programa; modernizacije institucija za učinkovito planiranje i provedbu razvojnih projekata; uvođenja sustava cjeloživotnog učenja; razrade i uvođenja sustava praćenja i vrednovanja rada, motiviranja i nagrađivanja te planiranja napredovanja u karijeri i sl.; opremanje i jačanje kapaciteta Razvojne agencije Zadarske županije i druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, institucije u vlasništvu regionalne i lokalne samouprave
Korisnici	Županija, JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, institucije u vlasništvu regionalne i lokalne samouprave
Indikatori	Broj polaznika organiziranih radionica i tečajeva; broj održanih tečajeva/radionica za podizanje razine osposobljenosti; broj realiziranih praćenih i vrednovanih projekata; kvantificirani učinci realiziranih projekata na gospodarski i društveni razvoj; razvijen i primijenjen sustav praćenja rada; razvijen i primijenjen sustav motiviranja i nagrađivanja; razvijen i primijenjen broj novih obrazovnih projekata i programa; razvijen i primijenjen sustav planiranja napredovanja u karijeri; broj institucija u kojima su ovi sustavi primijenjeni.
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.3.	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora
Mjera 1.3.1.	Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera
Cilj mjere	Povezivanje gospodarskih subjekata putem zadruga i klastera te njihov razvoj kako bi

	korištenjem zajedničkih razvojnih resursa (tehnologije, znanja i istraživanja) i zajedničkim nastupom na tržištu unaprijedili vlastito poslovanje i povećali konkurentnost.
Aktivnosti	Analiza potencijala za osnivanje zadruga i klastera, analiza tehnoloških, razvojnih i poslovnih profila poduzeća, izrada programa osnivanja i razvoja zadruga i klastera, odnosno programa povezivanja i umrežavanja proizvođača i prerađivača; poticanje inicijativa za osnivanje zadruga i klastera; osposobljavanje kadrova za vođenje zadruga i klastera; informiranje i edukacija poduzetnika o djelovanju i razvoju zadruga i klastera; povezivanje zadruga i klastera s znanstvenoistraživačkim institucijama te srodnim zadrugama i klasterima u RH i inozemstvu i dr. aktivnosti.
Nositelji	Županija, Razvojna agencija Zadarske županije, HGK, HOK, Udruženje obrtnika, OPG-i, tvrtke i obrti, klasteri, zadruge, udruge
Korisnici	Klasteri, zadruge, udruge, OPG-i, tvrtke i obrti
Indikatori	Broj novih klastera i zadruga u Zadarskoj županiji; broj privrednih subjekata i proizvođača uključenih u klaster/zadrugu; povećanje prihoda klastera/zadruga; povećanje prihoda od izvoza klastera/zadruga; broj projekata klastera i zadruga ili onih u koje su uključeni; broj izrađenih i provedenih edukacijskih programa klastera i zadruga; broj provedenih informativnih kampanja o potrebi udruživanja poljoprivrednih proizvođača i poduzetnika.

Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima
Prioritet 1.3.	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora
Mjera 1.3.2.	Usklađivanje razvoja ljudskih resursa s potrebama gospodarstva
Cilj mjere	Poboljšanje poduzetničkog okruženja u Zadarskoj županiji usklađivanjem razvoja ljudskih potencijala s potrebama gospodarstva kroz unaprjeđivanje postojećih i stvaranje novih oblika formalnog i neformalnog oblika obrazovanja.
Aktivnosti	Kroz ovu mjeru provest će se aktivnosti analize postojećih programa i aktivnosti formalnog i neformalnog obrazovanja usmjerenih na razvoj poduzetničkog okruženja i jačanja sposobnosti poduzetnika te poduzetništva u cjelini; analize potreba, izrade i implementacije programa obrazovanja za podršku jačanju i razvoju poduzetništava u suradnji s dionicima važnim za razvoj gospodarstva i za edukaciju; prilagodba školskih programa, programa cjeloživotnog obrazovanja te sustava profesionalnog usmjeravanja prema aktualnim potrebama tržišta rada; razvoja sustava akreditiranja edukativnih centara i poticanja stvaranja novih; poticanja usklađenosti edukativnih programa s definiranim potrebama lokalnog i regionalnog razvoja; aktivnosti podizanja opće razine educiranosti stanovništva za potrebe gospodarstva te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, HGK, HOK, HZZ, obrazovne i znanstvene institucije, tvrtke i obrti
Korisnici	Županija, JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, HGK, HOK, HZZ, obrazovne i znanstvene institucije, tvrtke i obrti, stanovništvo
Indikatori	Broj seminara i radionica; broj tema, broj i struktura polaznika; broj novih poduzetnika; broj novozaposlenih koji su prošli prekvalifikaciju; smanjenje strukturne nezaposlenosti.

6.2. Cilj 2: Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.1.	Okрупnjavanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta
Cilj mjere	Okрупnjavanje posjeda i razvoj korištenja neiskorištenog poljoprivrednog zemljišta u cilju jačanja konkurentne poljoprivredne proizvodnje i prevladavanja dosadašnjih ograničenja u razvoju poljoprivrede.
Aktivnosti	Uključivanje u državne pilot-programe okрупnjavanja zemljišta, analiza stanja te potreba i mogućnosti; izrada programa poticanja okрупnjavanja zemljišta; informiranje, dizanje svijesti i motiviranje poljoprivrednih proizvođača (vlasnika) o potrebi okрупnjavanja zemljišta; izrada i provedba Programa raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem od strane JLS; izrada i provedba programa mjera za korištenje neiskorištenog poljoprivrednog zemljišta u javnom i privatnom vlasništvu, te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, institucije u vlasništvu JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, HGK, Hrvatska poljoprivredna agencija, Hrvatska poljoprivredna komora, zadruge i klasteri, tvrtke i obrti, udruge i organizacije proizvođača.
Korisnici	Klasteri, zadruge, tvrtke i obrti, OPG-i, udruge, organizacije proizvođača, stanovništvo
Indikatori	Prosječna veličina poljoprivrednih gospodarstava; trendovi udjela gospodarstava s površinom većom od 10 ha; broj i provedba programa raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem; broj projekata okрупnjavanja zemljišta.
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.2.	Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Cilj mjere	Razvojem infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture te razvojem usluga za potporu potaknut će se daljnji razvoj poduzetništva u sektorima poljoprivrede, ribarstva i akvakulture kao nositelja gospodarskog razvoja.
Aktivnosti	Analiza i procjena infrastrukturnih problema i potreba za razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture; izgradnja sustava za navodnjavanje; unaprjeđivanje uvjeta za ulaganja u izgradnju suvremenih proizvodno-prerađivačkih i skladišnih kapaciteta u poljoprivredi, ribarstvu i akvakulturi; izgradnja, uređenje i opremanje ribarskih luka, unaprjeđenje i razvoj savjetodavnih službi kako potpornih institucija te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HPA, HPK, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne organizacije, HGK, zadruge, klasteri, tvrtke, obrti, udruge i organizacije proizvođača
Korisnici	Tvrtke i obrti, OPG-i, klasteri, zadruge
Indikatori	Broj novih poslovnih zona za razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture; broj novih pogona za skladištenje, proizvodnju i preradu u poljoprivredi, ribarstvu i akvakulturi; broj projekata i programa potpore razvoju poljoprivrede, ribarstva i akvakulture.
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.3.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanjem razvoja regionalizacije poljoprivrede
Cilj mjere	Unaprjeđenje i razvoj komercijalnih proizvođača u poljoprivredi, ribarstvu i akvakulturi i podizanje njihovog udjela u ukupnom BDP-u Zadarske županije; dostizanja standarda EU, s učinkovitijim i uspješnijim korištenjem dosadašnjih i novih poljoprivrednih površina/područja za razvoj ribarstva i akvakulture, temeljeno na procjenama pogodnosti poljoprivrednog zemljišta za pojedine kulture i područja za

	razvoj ribarstva i akvakulture te procjenama potreba tržišta. Poticanje uzgoja tradicionalnih sorti i pasmina i ekološke poljoprivrede te primjena u praksi koncepta održivog ribarstva i akvakulture.
Aktivnosti	Analiza učinaka dosadašnjih programa i mjera poticaja; izrada i provedba programa za daljnje unaprjeđenje uvjeta (poticanje) korištenja novih tehnologija; informiranje i edukacija o novim tehnologijama; poboljšanje i širenje programa stjecanja stručnih znanja o novim tehnologijama; korištenje novih tehnologija i suvremene organizacije, promicanje i osposobljavanje proizvođača i prerađivača za konkurentnu proizvodnju i preradu; unaprjeđenje i provedba aktivnosti regionalizacije poljoprivredne proizvodnje, ribarstva i akvakulture na području županije; jačanje njezine učinkovitosti i uspješnosti stvaranjem regionalne prepoznatljivosti na tržištu; poticanje i razvoj uzgoja tradicionalnih/autohtonih sorti i pasmina te ekološke poljoprivrede; potpora korištenju selektivnijih alata u ribarstvu, sudjelovanje u programima praćenja stanja ribljih zaliha; uzgoj trenutno neuzgajanih autohtonih vrsta školjaka i tehnološko/ekološko unaprjeđenje proizvodnje; izrada programa razvoja poljoprivredne proizvodnje, ribarstva i akvakulture sukladno prirodnim karakteristikama zemljišnih i klimatskih uvjeta i projekcijama tržišnih potreba te ostale slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HPA, HPK, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, obrazovno-znanstvene i istraživačke institucije, zadruge, klasteri, tvrtke, obrti, udruge i organizacije proizvođača.
Korisnici	Tvrtke i obrti, OPG-i, zadruge, klasteri, udruge, organizacije proizvođača
Indikatori	Broj komercijalnih proizvođača; broj proizvođača koji zadovoljavaju EU standarde; broj ekoloških proizvođača i proizvođača autohtonih sorti i pasmina; povećanje proizvodnje radno intenzivnih kultura; povećanje i poboljšanje proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta; ulaganja u proizvodnju i tehnologiju; broj i vrsta edukacijskih programa; produktivnosti proizvodnje i prerade, njezina učinkovitost i udio na tržištu.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.4.	Unaprjeđenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture
Cilj mjere	Razvojem marketinga, zaštitom i certificiranjem poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture osigurati očuvanje tehnoloških procesa, prepoznatljivost regionalnih proizvoda i njihovo pozicioniranje na tržištu te dostizanje standarda EU.
Aktivnosti	Analiza dosadašnjih mjera i izrada programa novih poticajnih mjera za zaštitu i certificiranje proizvoda prema standardima EU; poticanje i provedba marketinških aktivnosti za podizanje konkurentnosti proizvoda; informiranje i promicanje potrebe zaštite i certificiranja proizvodnje i proizvoda; edukacija proizvođača i jačanje regionalnih potpornih institucija za provedbu marketinških aktivnosti regionalne proizvodnje, zaštite i certificiranja regionalnih proizvoda s ciljem stvaranja prepoznatljivosti regije i konkurentnosti regionalne proizvodnje te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HPA, HPK, turističke zajednice, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, HGK, obrazovno-znanstvene institucije, zadruge, klasteri, tvrtke i obrti, udruge i organizacije proizvođača
Korisnici	Tvrtke i obrti, OPG-i, zadruge, klasteri, udruge i organizacije proizvođača
Indikatori	Broj certificiranih i zaštićenih regionalnih proizvoda te onih koji zadovoljavaju EU standarde; broj marketinških, informativnih i edukacijskih aktivnosti i programa; broj programa i projekata potpornih institucija i organizacija.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.2.	Razvoj ruralnih područja
Mjera 2.2.1.	Razvoj diversifikacije djelatnosti u ruralnim područjima
Cilj mjere	Poticanje i unaprjeđenje diversifikacije djelatnosti u ruralnim područjima s ciljem zaustavljanja iseljavanja stanovništva, gospodarskog razvoja i kvalitete života u ruralnim područjima.
Aktivnosti	Izrada i provedba strategije razvoja ruralnih područja Zadarske županije; unaprjeđivanje postojećih programa, uspostava i primjena programa povećanja specijalizacije/diversifikacije djelatnosti u ruralnim područjima, s daljnjom identifikacijom i valorizacijom resursa; razvoj i jačanje Lokalnih akcijskih grupa te poticanje programa njihove međusobne suradnje; poticanje razvoja gospodarskih djelatnosti u ruralnim područjima, te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HPA, HPK, HGK, HOK, Turističke zajednice, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, obrazovno-znanstvene institucije, institucije u kulturi, zadruge, klasteri, tvrtke, obrti, udruge, LAG-ovi
Korisnici	Stanovnici, OPG-i, tvrtke, obrti, udruge, institucije, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj LAG-ova; broj programa, projekata i aktivnosti LAG-ova te njihove međusobne suradnje; broj novih poduzetničkih aktivnosti u ruralnim područjima; prihod JLS i regije od razvoja gospodarskih djelatnosti u ruralnim područjima.
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.2.	Razvoj ruralnih područja
Mjera 2.2.2.	Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima
Cilj mjere	Poticanjem razvoja ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima dati dodatni poticaj ukupnom gospodarskom razvoju i kvaliteti života u ruralnim područjima.
Aktivnosti	Analiza dosadašnjih i formiranje novih mjera za poticanje razvoja ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima zasnovanom na održivom korištenju prirodnih resursa s posebnim naglaskom na revitalizaciju i očuvanje tradicijske baštine i raznolikosti karakteristika mikro-cjelina; unaprijediti postojeću ponudu ruralnog turizma i tradicijskih obrta te potaknuti stvaranje novih; posebno poticati nove proizvode i ponudu na obiteljskim gospodarstvima te njihovo brandiranje i prodaju; revitalizacija izumrlih tradicijskih obrta; informiranje, marketinške aktivnosti i edukacija postojećih i budućih ponuđača i proizvođača tradicijskih obrtničkih proizvoda; poticanje standardiziranja proizvodnje i kontrolu kvalitete; izrada, uspostava i provedba programa umrežene turističke i tradicijske obrtničke ponude ruralnih područja; identifikacija i valorizacija resursa turističke ponude i tradicijskih obrta; poticanje certifikacije i razvoja kvalitete sveukupne turističke ponude u ruralnim područjima; poticanje razvoja prepoznatljivih obrtničkih proizvoda i dr. proizvoda ruralnih područja u cilju stvaranja prepoznatljivosti Zadarske županije te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HPA, HPK, HGK, HOK, turističke zajednice, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, obrazovno-znanstvene institucije, institucije u kulturi, zadruge, klasteri, tvrtke, obrti, udruge, LAG-ovi
Korisnici	Stanovnici, OPG-i, tvrtke, obrti, udruge, turisti, institucije, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj programa i projekata očuvanja tradicijske baštine i raznolikosti karakteristika mikro-cjelina ruralnih područja.
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.1.	Razvoj poslovne i turističke infrastrukture
Cilj mjere	Razvojem poslovne i turističke infrastrukture te razvojem usluga za potporu poduzetnicima potaknut će se daljnji razvoj poduzetnika i obrtnika kao nositelja

	gospodarskog razvoja.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti izrade županijske strategije razvoja poduzetničkih zona (programi ulaganja, upravljanja, inoviranja poslovanja); razvoja poslovnih inkubatora; razvoja infrastrukture u poslovnim zonama; razvoja i umrežavanja potpornih institucija za gospodarstvo; razvoja i poboljšanja javne turističke infrastrukture te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Turističke zajednice općina i gradova, turistička zajednica Zadarske županije, tvrtke, obrti, klasteri, zadruge, institucije u vlasništvu JLS, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, HGK, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke, obrti, klasteri, zadruge, turisti, turistički djelatnici, stanovništvo
Indikatori	Povećanje površine komunalno uređenih poslovnih zona; broj poslovnih subjekata u poslovnim zonama; financijski pokazatelji poslovanja tvrtki u zonama; broj turističkih noćenja; broj dolazaka turista; broj pripremljenih i provedenih projekata za turističku i poslovnu infrastrukturu.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.2.	Unapređenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma
Cilj mjere	Produženje turističke sezone i povećanje prihoda od turizma u Zadarskoj županiji povećanjem turističke ponude te razvoj održivog korištenja prirodnih i ostalih resursa za selektivne oblike turizma.
Aktivnosti	Unutar ove mjere će se provesti aktivnosti izrade <i>master plana</i> razvoja turizma; razvoja novih turističkih proizvoda; marketinške aktivnosti; unapređenje potpore za razvoj novih i unapređenje postojećih selektivnih oblika turizma; edukacija poduzetnika za razvoj i unapređenje turističke ponude i druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Turistička zajednica Zadarske županije, turističke zajednice JLS, institucije u vlasništvu regionalne i lokalne samouprave, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, HGK, tvrtke i obrti, obrazovno-znanstvene institucije, udruge, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke, obrti, turisti, stanovništvo, udruge, zadruge, klasteri
Indikatori	Povećanje broja turista u Zadarskoj županiji; prosječna duljina boravka turista; dnevna potrošnja gostiju; broj novih turističkih proizvoda; broj poduzetnika koji se bave selektivnim oblicima turizma; broj marketinških aktivnosti u turizmu; broj novih promotivnih materijala.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.3.	Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu
Cilj mjere	Osiguran razvoj gospodarstva u Zadarskoj županiji potporom poduzetnicima, kroz subvencije kamatnih stopa na kredite, savjetovanje i jamstva za kredite.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti subvencioniranja kamatnih stopa za kredite za poduzetništvo i obrtništvo; jamstvena shema za kreditiranje MSP i obrtništva; financijsko savjetovanje; kreditno savjetovanje; razvoj novih oblika financijske podrške za poduzetnike te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, Županija, banke i druge financijske institucije, HOK, HGK, tvrtke i obrti, udruge, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke, obrti, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj i tip potpomognutih poduzeća; rast i širenje potpomognutih poduzeća; povećanje zaposlenosti; broj i vrsta novih instrumenata za financijsku podršku poduzetnicima; broj novih poduzetnika.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Mjera 2.3.4.	Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva
Cilj mjere	Potaknuti poduzetnike u Zadarskoj županiji na jačanje izvoza i izvozno orijentirano gospodarstvo.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti analize i vrednovanja učinaka programa za poticanje izvoza; izrade programa unapređenja aktivnosti za potporu izvozu; aktivnosti provedbe i vrednovanja programa za potporu izvozu; edukacija za poduzetnike izvoznike; razvoj marketinških aktivnosti za zajedničke nastupe na inozemnom tržištu i druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, HGK, HOK, tvrtke i obrti, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke i obrti, zadruge, klasteri, stanovništvo
Indikatori	Povećanje izvoza iz Zadarske županije; povećanje broja izvozno orijentiranih poduzetnika; broj marketinških aktivnosti.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.5.	Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora
Cilj mjere	Povećanje ulaganja u Zadarskoj županiji stvaranjem boljih uvjeta za privlačenje investitora.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti izrade analize o mogućnostima ulaganja u Zadarskoj županiji; analize i otklanjanja regionalnih i lokalnih barijera za ulaganje; kreiranje strategije promocije Zadarske županije za investitore; marketinške aktivnosti; formiranje <i>one-stop service</i> centra za investitore; edukacija osoba zaduženih za rad s ulagačima i druge slične aktivnosti.
Nositelji	HGK, HOK, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, Županija, JLS, tvrtke, obrti, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke i obrti, JLS, Županija, stanovništvo, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj kontakata s investitorima; broj potencijalnih investitora koji su posjetili županiju; broj i vrijednost novih ulaganja u županiji; učinci novih investicija na povećanje zaposlenosti i prihod regionalne i lokalne zajednice.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.6.	Poticanje „zelenog“ poduzetništva
Cilj mjere	Doprinijeti uspostavi i daljnjem razvoju zelenog poduzetništva u glavnim gospodarskim sektorima županije.
Aktivnosti	Podizanje razine svijesti, informiranje, edukacije i jačanje kapaciteta o vrijednostima zelenog poduzetništva (integrirana i ekološka poljoprivreda, uzgoj autohtonih sorti i pasmina, održivo ribarstvo i marikultura, ekološki, agro i na prirodi temeljeni turizam); osigurati dostupnost financijskih sredstava za razvoj zelenog poduzetništva; unaprijediti tržište za plasman <i>zelenih</i> proizvoda; uključiti očuvanje i održivo korištenje bioraznolikosti u razvojne planove (sektorske strategije i prostorne planove) te druge slične aktivnosti
Nositelji	Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, Županija, JLS, Javna ustanova za zaštićene dijelove prirode, nadležna ministarstva, udruge, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke, obrti, OPG-i, turisti, JLS i potporne institucije, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj novih ekoloških proizvođača; broj uzgajivača autohtonih sorti i pasmina; broj <i>zelenih</i> poduzetnika u turizmu; broj odobrenih kredita za <i>zeleno</i> poduzetništvo, broj održanih radionica.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.4.	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo
Mjera: 2.4.1.	Razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga
Cilj mjere	Osnivanje i razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i institucija koje su u stanju osigurati adekvatno opremljene prostore, usluge te poslovnu i tehnološku podršku za prijenos i/ili usvajanje tehnologija, komercijalizaciju znanstveno-istraživačkih rezultata te pružiti podršku osnivanju i razvoju inovativnih tehnoloških poduzeća.
Aktivnosti	Analiza tehnoloških profila tvrtki i njihovih razvojnih potreba; povezivanje gospodarstvenika sa znanstveno-obrazovnim institucijama; izrada strategije razvoja tehnološkog parka, tehnološkog centra, poslovno-inovacijskog centra i dr. institucija u Zadarskoj županiji; izrada plana i dokumentacije za osnivanje, osiguranje ljudskih resursa, povezivanje i razmjena iskustava sa sličnim institucijama u RH i inozemstvu; praćenje, nadzor i vrednovanje rada i dr. slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, obrazovno-znanstvene i istraživačke institucije, Razvojna agencija Zadarske županije, klasteri, zadruge, HGK, HOK, tvrtke i obrti, zadruge, klasteri
Korisnici	Tvrtke i obrti, studenti, učenici strukovnih škola, profesori, znanstvenici, inovatori, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj i vrsta tehnoloških i istraživačko-razvojnih institucija; broj tehnologija i inovacijskih programa; broj gospodarstvenika (tvrtki, obrta) uključenih u programe; iznos ulaganja u inovacije i tehnologiju; broj novih inovativnih tehnoloških poduzeća.

Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
Prioritet 2.4.	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo
Mjera: 2.4.2.	Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu
Cilj mjere	Poduprijeti i osnažiti upotrebu i korištenje inovacija i znanja u gospodarstvu radi intenziviranja razvoja i povećanja konkurentnosti gospodarstva Zadarske županije.
Aktivnosti	Analiza stanja na području korištenja znanja i inovacija, provjera inovativnog koncepta (utvrditi tehničke karakteristike i komercijalni potencijal u ranoj fazi razvoja inovacija); zaštita intelektualnog vlasništva; izrada i provedba programa potpore za komercijalizaciju inovacija; povezivanje tehnoloških i razvojno-istraživačkih institucija s inovatorima i poduzetnicima; promocija upotrebe znanja i inovacija i njihove komercijalizacije; poticanje uključivanja znanstvenih institucija u gospodarstvo; jačanje potpornih institucija na razini regije, za pomoć poduzetnicima u zaštiti intelektualnog vlasništva.
Nositelji	Županija i JLS, obrazovno-znanstvene i istraživačke institucije, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, klasteri, zadruge, HGK, HOK, tvrtke i obrti
Korisnici	Tvrtke i obrti, znanstvenici, inovatori, zadruge, klasteri
Indikatori	Broj komercijaliziranih inovacija; prihod od prodaje novih proizvoda/usluga; broj prijava i broj registracija oblika intelektualnog vlasništva s područja Zadarske županije.

6.3. Cilj 3: Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine

Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
Prioritet 3.1.	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine
Mjera 3.1.1.	Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže Natura 2000
Cilj mjere	Unapređenje upravljanja zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže Natura 2000 na način koji kvalitetno integrira zaštitu i održivo korištenje prirodnih vrijednosti te valorizacija i održivo korištenje područja prirodne baštine županije.
Aktivnosti	Identifikacija posebno vrijednih dijelova prirode koji još nisu uključeni u posebni režim upravljanja te pružanje odgovarajuće zaštite prepoznatim prirodnim vrijednostima; Izrada stručnih podloga i dokumenata u svezi vrijednosti zaštite prirode (planovi upravljanja za područja ekološke mreže Natura 2000, istraživanja i kartiranja područja itd.); primjena zaštite i održivog korištenja prirodne baštine kao resursa za razvoj selektivnih oblika turizma i tradicionalnu proizvodnju temeljenu na prirodnim vrijednostima; jačanje kapaciteta za upravljanje zaštićenim područjima prirode te informiranje i podizanje svijesti javnosti o važnosti očuvanja prirodnih vrijednosti; unapređenje interpretacije i prezentacije prirodnih vrijednosti; korištenje novih tehnologija u sustavu upravljanja i interpretacije zaštićenih područja (digitalizacija, informatički sustavi praćenja itd.); unaprijediti institucionalnu suradnju nacionalnih, županijskih i općinskih sudionika u upravljanju zaštićenim područjima (javnih ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode, nacionalnim parkovima i parkovima prirode te ostalim institucijama) te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Zadarske županije; Javna ustanova NP Paklenica i parkova prirode Vransko jezero i Telašćica; JLS; Županija; udruge, zadruge i klasteri
Korisnici	Stanovnici, JLS, tvrtke, obrti, OPG-i, zadruge, klasteri, udruge
Indikatori	Broj izrađenih dokumenata i stručnih podloga; broj održanih edukacija/radionica/seminara na temu očuvanja prirode; broj projekata koji se odnose na prezentaciju i interpretaciju posebno vrijednih područja; broj projekata u turizmu i ostalim sektorima koji uspješno primjenjuju načela zaštite prirode; broj kreiranih radnih mjesta u djelatnostima održivog korištenja područja/prirodne baštine.
Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
Prioritet 3.1.	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine
Mjera 3.1.2.	Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povijesne baštine
Cilj mjere	Unaprijediti sustav održivog korištenja kulturne baštine u svrhu kreiranja identiteta županije, promicanja različitosti i županijskih vrijednosti, tradicije, nematerijalne i materijalne kulturne baštine.
Aktivnosti	Izrada stručnih podloga, dokumentacije i programa za zaštitu, obnovu i vrednovanje kulturne baštine (baze podataka, planovi za održivo korištenje, programi očuvanja i zaštite...); izrada strateškog dokumenta za kulturu na području Zadarske županije; istraživanje, konzervacija i obnova nepokretne, pokretne i arheološke kulturne baštine; programi i projekti povezivanja i razmjene na međuzupanijskoj i međuregionalnoj razini uz promoviranje multikulturizma i suradnje s drugim zajednicama; Programi i projekti povezivanja sa znanstvenim i stručnim institucijama te međunarodnim institucijama zainteresiranim za suradnju (inter i intra sektorska suradnja); potpora programima i projektima ulaganja u obnovu graditeljske baštine, uređenja i zaštite baštine te promocije materijalne i nematerijalne kulturne baštine; integriranje kulturne i povijesne baštine kao resursne osnove za razvoj gospodarstva (trgovina, proizvodnja tradicionalnih proizvoda, kulturni turizam itd.); unapređenje interpretacije, opremljenosti i kvalitete kulturne baštine kroz uporabu novih tehnologija, osposobljavanje ljudskog kadra, ulaganje u marketing itd.; realizacija

	obrazovnih programa, manifestacija, promotivnih aktivnosti u svrhu realizacije cilja mjere; osnivanje institucija i organizacija kojima će se ojačati potpora provođenju projekata i programa iz područja kulture te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, kulturne ustanove i institucije, obrazovno-znanstvene institucije, kulturno-umjetnička društva, udruge, zadruge, tvrtke i obrti
Korisnici	Stanovnici, JLS, kulturno-umjetnička društva, udruge, zadruge, tvrtke i obrti
Indikatori	Broj izrađenih dokumenata o nematerijalnoj i materijalnoj kulturnoj baštini; broj obnovljenih spomenika i ostale materijalne baštine; broj valoriziranih objekata/projekata; broj novih realiziranih projekata; broj projekata i aktivnosti međžupanijske i međuregionalne suradnje u području održivog korištenja kulturne baštine.

Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
Prioritet 3.2.	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine
Mjera 3.2.1.	Očuvanje i promocija identiteta županije kroz brendiranje odredišta
Cilj mjere	Očuvati i promovirati originalnosti i autentičnosti županije kako bi bila prepoznatljiva na nacionalnoj i međunarodnoj razini.
Aktivnosti	Izrada dokumentacije, programa i smjernica za pozicioniranje županije kroz prepoznatljivost u svim segmentima života; njegovanje identiteta i jačanje njegove prepoznatljivosti te otvorenosti prema drugima; Stimuliranje kulturnih i edukacijskih aktivnosti s raznim segmentima kulturnog života; povezivanje sa znanstvenim i stručnim institucijama; povezivanje s gospodarstvom – promocija autentičnosti i originalnosti županije na tržištu; povezivanje s drugim županijama, regijama i zemljama s ciljem predlaganja i provedbe programa upoznavanja te daljnjeg očuvanja i njegovanja tradicijskih vrijednosti, te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, Razvojna agencija Zadarske županije i druge potporne institucije, turističke zajednice, JLS, nadležna ministarstva, poljoprivredni subjekti, JLS, institucije s područja kulture, udruge, zadruge, klasteri
Korisnici	Poljoprivredni proizvođači, OPG-i, tvrtke i obrti, udruge, zadruge, klasteri, stanovništvo, stanovnici susjednih županija, regija i zemalja
Indikatori	Broj održanih radionica; broj studijskih putovanja; broj stručnjaka koji sudjeluju u spomenutim aktivnostima i razvojnim projektima vezano za očuvanje identiteta; broj predloženih i provedenih edukacijskih i drugih programa i manifestacija vezano za njegovanje i očuvanje identiteta i tradicijskih vrijednosti te promicanja kulturološke i sociološke bliskosti sa stanovništvom drugih županija, regija i zemalja.

Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
Prioritet 3.2.	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine
Mjera 3.2.2.	Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenira
Cilj mjere	Poticanje izrade, afirmacije i promoviranja izvornih suvenira kroz oživljavanje tradicijskih i umjetničkih obrta i domaće proizvodnje.
Aktivnosti	Potporna unaprjeđenju proizvodnih i prodajnih prostora (uređenje i opremanje); potpora promotivnim aktivnostima (organizacija sajmova, prodajne izložbe, promidžbeni materijali itd.); potpora ulaganjima u stručni dizajn suvenira; potpora proizvođačima suvenira koji su u cijelosti domaće izrade/proizvodnje (u RH) te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, Razvojna agencija Zadarske županije i ostale potporne institucije, obrazovne institucije, JLS, tvrtke i obrti, udruge, zadruge, klasteri, turističke zajednice
Korisnici	Tvrtke, obrti, zadruge, udruge, ustanove, turističke zajednice, JLS, obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG-i), udruge, klasteri, zadruge i stanovništvo
Indikatori	Broj novih izrađenih suvenira s ocjenom izvornosti, originalnosti i kvalitete; broj nagrada i priznanja za suvenire; broj raznih manifestacija tradicionalnog karaktera s izloženim suvenirima.

6.4.Cilj 4: Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.1.	Razvoj sustava vodoopskrbe
Cilj mjere	Osiguranje sigurne vodoopskrbe vodom za piće za cijelo stanovništvo i gospodarstvo Zadarske županije.
Aktivnosti	Mjerom su predviđene aktivnosti na osmišljavanju, planiranju provedbi i kontinuiranom održavanju sustava infrastrukture vodoopskrbe, od magistralnih vodovoda, njihovih spojeva do lokalnih vodovoda te revitalizacije lokalnih cisterni zajednica; jačanje znanja i vještina unutar odgovornih institucija u Županiji; povezivanje institucija u planiranju i provedbi aktivnosti; usklađivanje razvoja odvodnje s razvojem vodoopskrbe, a ujedno i smanjenje negativnog utjecaja na okoliš; organiziranje informativno-edukacijske kampanje i radionica o prednostima spajanja kućanstava na vodoopskrbni sustav kao i o načinima racionalnog i savjesnog korištenja vode te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, Hrvatske vode.
Korisnici	Županija, JLS, tvrtke, obrti i stanovništvo.
Indikatori	Broj kilometara novih vodoopskrbnih sustava; broj obnovljenih vodoopskrbnih sustava; broj obnovljenih i funkcionalnih lokalnih cisterni; broj kućanstava priključenih na sustave za vodoopskrbu; broj gospodarskih subjekata priključenih na sustave vodoopskrbe.

Cilj 4.	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.2.	Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
Cilj mjere	Stvaranje materijalno-tehničkih preduvjeta kojima će se osigurati odgovarajuće pročišćavanje otpadnih voda. Izgradnja i unapređenje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na način koji je i okolišno prihvatljiv i financijski optimalan u smislu odabira odgovarajuće razine pročišćavanja.
Aktivnosti	Izrada propisane planske dokumentacije vezane za upravljanje vodama; rekonstrukcije postojećih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda; izgradnja novih uređaja; rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih dijelova mreže za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda; sve to kroz decentralizirana rješenja; jačanje odgovornih institucija za rad i održavanje sustava; usklađenje razvoja odvodnje s razvojem vodoopskrbe te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, Hrvatske vode
Korisnici	Županija, JLS, tvrtke i obrti, stanovništvo
Indikatori	Broj kilometara novih sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda; broj obnovljenih sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda; broj kućanstava priključenih na sustave za odvodnju; broj gospodarskih subjekata priključenih na sustave odvodnje; smanjena količina otpadnih voda koje se nepročišćene ispuštaju u okoliš.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.3.	Plinifikacija Zadarske županije
Cilj mjere	Razvoj plinifikacije Zadarske županije
Aktivnosti	Planiranje i priprema projekata vezanih za osiguranje pokrivenosti cijele županije mrežom plinovoda te izgradnja sustava; priključenje domaćinstava, gospodarskih i ostalih subjekata; aktivnosti na kontinuiranom osiguranju kvalitete opskrbe plinom u županiji.
Nositelji	Županija, JLS, EVN Croatia plin, Plinacro, tvrtke i obrti.

Korisnici	Županija, JLS, tvrtke i obrti, stanovništvo.
Indikatori	Broj domaćinstava, gospodarskih subjekata i ostalih subjekata priključenih na plinsku mrežu.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.4.	Razvoj male komunalne infrastrukture
Cilj mjere	Izgradnja i unapređenje svih raspoloživih oblika male komunalne (ruralne) infrastrukture, kroz povećanje kvalitete prometovanja lokalnim i nerazvrstanim cestama, uspostave kanalizacijskog sustava i uređaja za pročišćavanje, razvoj infrastrukture za obnovljive izvore energije kao i razvoj infrastrukture za usklađivanje poljoprivredne proizvodnje prema Direktivi Europske komisije koja regulira zaštitu voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivredne proizvodnje, komunalna privezišta i lučice.
Aktivnosti	Mjerom je predviđena izgradnja i adaptacija lokalnih nerazvrstanih cesta; izgradnja i adaptacija kanalizacijskih sustava i pročišćavanje otpadnih voda; korištenje toplinske energije iz bio mase (organski otpad); uređenje poljskih i protupožarnih šumskih putova; poticanje izgradnje bioplinskih postrojenja; izrada projektne dokumentacije za navedenu infrastrukturu te ostale slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Hrvatske šume, Hrvatske ceste, tvrtke i obrti
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke i obrti
Indikatori	Broj izgrađenih/obnovljenih nerazvrstanih cesta; broj kilometara kanalizacijskog sustava; broj uređaja za pročišćavanje; broj izgrađenih/obnovljenih protupožarnih putova; broj novih toplana; broj korisnika male komunalne infrastrukture; broj izrađenih projekata za razvoj male komunalne infrastrukture; broj obnovljenih i izgrađenih komunalnih privezišta i lučica.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.1.	Izgradnja, obnova i opremanje društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture važne za povećanje kvalitete života i razvoj zajednice
Cilj mjere	Osigurati kvalitetne uvjete za pružanje usluga stanovništvu i opći društveni razvoj zajednice izgradnjom, obnovom i opremanjem društvenih, zdravstvenih i socijalnih ustanova.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti obnove i izgradnje objekata društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture; održavanja objekata društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture; opremanja i modernizacije objekata društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture; provedbe programa poticajne stanogradnje te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, društvene, zdravstvene i socijalne ustanove, tvrtke, obrti, zadruge, klasteri, udruge.
Korisnici	Stanovništvo, turisti, tvrtke, obrti
Indikatori	Broj obnovljenih ili novih objekata društvenog, zdravstvenog i socijalnog sektora; broj objekata s novom/moderniziranom opremom.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.2.	Poboljšanje razine kvalitete zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga
Cilj mjere	Unapređenje zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga namijenjenih stanovništvu Zadarske županije.
Aktivnosti	Ovom mjerom će se provesti aktivnosti socijalnih i zdravstvenih usluga za skupine u nepovoljnom položaju; aktivnosti prevencije ovisnosti, pomoći ovisnicima i njihovim obiteljima; potpore socijalnom uključivanju mladih u nepovoljnom položaju;

	programa za potporu nataliteta, majčinstva i obitelji; programa za pomoć zaposlenim ženama; programa za djecu i mladež; promotivne akcije prevencija bolesti; poticanja različitih sportskih i kulturnih programa; poticanje volonterstva, te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, HZZ, ustanove socijalne skrbi, obrazovne institucije, zdravstvene institucije, organizacije civilnog društva (sportska društva, kulturno-umjetnička društva, i sl.), vatrogasna društva
Korisnici	Stanovništvo županije
Indikatori	Broj pripremljenih i provedenih projekata unapređivanja zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga, broj sportskih i kulturnih programa; broj socijalnih i zdravstvenih usluga za skupine u nepovoljnom položaju; broj sudionika u programima i projektima; broj obitelji s članovima ovisnicima koje su uključene u programe potpore; broj mladih i djece uključenih u programe i projekte.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.3.	Unapređenje socijalne skrbi i zdravstvene zaštite starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom
Cilj mjere	Osigurati uvjete za visoku kvalitetu skrbi za starije i nemoćne osobe te osobe s invaliditetom u Zadarskoj županiji.
Aktivnosti	Obnova, izgradnja i opremanje objekata za smještaj starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom; organiziranje dostupne visoke razine stručne i medicinske pomoći, usluga za starije i nemoćne osobe te za osobe s invaliditetom; uspostava sustava izvaninstitucionalne skrbi za te osobe; uključivanje starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom u društvena događanja te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, zdravstvene institucije, institucije socijalne skrbi, organizacije civilnog društva, tvrtke i obrti, gospodarstvenici
Korisnici	Građani, starije i nemoćne osobe te osobe s invaliditetom
Indikatori	Broj obnovljenih ili novih objekata; kvaliteta usluga stručnih i medicinskih djelatnika; broj programa i projekata socijalne skrbi; broj programa uključivanja starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom u društvena događanja.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.1.	Razvoj cestovne i željezničke infrastrukture i usluga
Cilj mjere	Bolje prometno povezivanje županije s ostatkom države i šire, kako bi se stvorili bolji infrastrukturni preduvjeti za gospodarski razvoj i povećanje kvalitete života stanovnika. Cilj ove mjere je povećanje ukupne razine kvalitete cestovne i željezničke mreže i ostale prometne infrastrukture, a sve kako bi se omogućila kvalitetnija infrastruktura za dnevne migracije unutar županije i zadovoljenje potreba za prometovanje prema široj regiji.
Aktivnosti	Mjera predviđa aktivnosti na izradi rješenja te identifikaciji, prioritizaciji, pripremi i provedbi projekata u području prometne infrastrukture; obnovu i očuvanje te daljnji razvoj cestovnog i željezničkog prometa; poboljšanje povezanosti pojedinih JLS-a s dnevnim autobusnim linijama te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, Županijska uprava za ceste, Hrvatske ceste, Hrvatske željeznice
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke i obrti, JLS
Indikatori	Broj realiziranih novih infrastrukturnih projekata u području cestovne i željezničke infrastrukture; smanjenje kumulativnog vremena putovanja na relacijama unutar županije.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.2.	Razvoj zračnog prometa
Cilj mjere	Razvoj i modernizacija Zračne luke Zadar i heliodroma kao potencijala za razvoj županije u cjelini, a posebno turističke djelatnosti.
Aktivnosti	Redovito održavanje postojeće infrastrukture; modernizacija terminala Zračne luke Zadar; rekonstrukcija pristupnih cesta do Zračne luke Zadar te druge slične aktivnosti
Nositelji	Županija, JLS, Zračna luka Zadar
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke i obrti
Indikatori	Izgrađenost i modernizacija zračne luke; povećan broj putnika.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.3.	Razvoj pomorske infrastrukture i usluga
Cilj mjere	Razvoj i unapređenje pomorske infrastrukture i usluga koje će omogućiti sigurnija čišća i vremenski kraća putovanja i prijevoz.
Aktivnosti	Modernizacija i obnova lučke infrastrukture; izrada projektne dokumentacije za luke posebne namjene i pripreme koncesioniranja; poboljšanje povezanosti otoka sa sjedištem županije i otoka međusobno te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Lučka uprava Zadar, Županijska lučka uprava, Jadrolinija
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke i obrti, JLS
Indikatori	Broj brodskih linija između otoka i kopna te otoka međusobno; broj putnika, broj novih i obnovljenih luka i lučica.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.4.	Stvaranje preduvjeta za razvoj intermodalnog prijevoza
Cilj mjere	Koordinacija postojećih prometnih koridora radi učinkovitog i konkurentnog prijevoza robe; modernizacija i prilagodba postojeće infrastrukture (cestovne, željezničke, zračne, pomorske), logistike i usluga potrebama razvoja intermodalnog sustava prijevoza.
Aktivnosti	Analiza potreba za razvoj intermodalnog prijevoza u Zadarskoj županiji; izgradnje i usklađivanja prometne infrastrukture za potrebe intermodalnog prijevoza; prilagodbe logističkih i administrativnih procesa potrebama intermodalnog prijevoza (npr. prilagodba usluga, korištenje IT tehnologija za nadzor prometa i dr.); edukacije dionika u intermodalnom prometnom sustavu; promocije intermodalnog prijevoza te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, Lučka uprava Zadar, Županijska lučka uprava, JLS, Županijske i Hrvatske ceste, Hrvatske željeznice
Korisnici	Županija, JLS, tvrtke, obrti, stanovništvo
Indikatori	Izgrađena prometna infrastruktura za potrebe intermodalnog prijevoza; educirani dionici u intermodalnom prometnom sustavu.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.4.	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.1.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti
Cilj mjere	Učinkovito i unaprjeđeno korištenje obnovljive energije, posebno energije vjetra i solarne energije, uključujući edukaciju o zaštiti okoliša i energetske učinkovitosti.
Aktivnosti	Izrada županijske strategije o mogućnostima korištenja obnovljivih izvora energije; izrada atlasa vjetra i dozračene sunčeve energije; poticanje ulaganja u praktična znanja i vještine za osiguravanje porasta energetske učinkovitosti; informativne

	kampanje, promocija i edukacija o korištenju obnovljivih izvora energije i zaštiti okoliša, povećanje razine svijesti o važnosti zaštite okoliša te edukacija o učinkovitom upravljanju i korištenju energije, izgradnja pogona obnovljivih izvora energije, energetske preglede objekata i certificiranje, poboljšanje toplinskih karakteristika objekata, primjena tehničkih i dr. mjera u prometu radi poboljšanja ekološke i energetske učinkovitosti; uspostava sustavnog gospodarenja energijom u javnom sektoru Zadarske županije te druge slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, HEP, komunalna poduzeća, udruge, tvrtke, obrti, zadruge, klasteri, Razvojna agencija Zadarske županije, obrazovne institucije
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke, obrti, zadruge, klasteri, udruge
Indikatori	Porast kvalitete opskrbe korisnika energentima, broj novih projekata i programa iz područja obnovljivih izvora energije realiziranih u praksi, stopa smanjenja potrošnje komercijalnih izvora energije, broj programa edukacije.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.4.	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.2.	Sanacija onečišćenih lokacija, razvoj sustava i unapređenje infrastrukture i usluga za gospodarenje otpadom
Cilj mjere	Uspostava učinkovitog cjelovitog sustava gospodarenja otpadom na području županije.
Aktivnosti	Poboljšanje kapaciteta za upravljanje otpadom; sanacija i zatvaranje nelegalnih/divljih odlagališta otpada; uspostava i izgradnja centra za gospodarenje otpadom Zadarske županije; aktivnosti održivog gospodarenja otpadom s uvođenjem novih tehnologija te druge slične aktivnosti, informacijske i promotivne kampanje podizanja svijesti stanovništva o potrebi očuvanja okoliša i pravilnog gospodarenja otpadom.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, tvrtke, obrti, udruge
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke, obrti
Indikatori	Ukupna količina odloženog otpada; broj saniranih okolišno neprihvatljivih deponija i divljih deponija; udio stanovništva obuhvaćenog organiziranim prikupljanjem otpada; stopa odvojenog prikupljanja otpada; porast korištenja otpada kao sekundarne sirovine; broj projekata i programa te informativno-promotivnih kampanja dizanja svijesti o potrebi očuvanja okoliša i pravilnog gospodarenja otpadom.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.4.	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.3.	Unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša
Cilj mjere	Izgradnja i jačanje cjelovitog sustava zaštite okoliša u Zadarskoj županiji
Aktivnosti	Jačanje institucija i suradnje s civilnim društvom u osmišljavanju i provedbi projekata i programa s ciljem uspostave informacijskog sustava praćenja kakvoće okoliša, izrade lokalnih planova zaštite okoliša; <i>monitoring</i> svih sastavnica okoliša, izgradi <i>image</i> i promovirati viziju održivog razvoja na području Zadarske županije; pružati potporu <i>zelenim</i> inicijativama i dr. slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, udruge, tvrtke i obrti
Korisnici	Stanovništvo, udruge, tvrtke i obrti
Indikatori	Unaprjeđen informacijskim sustavom praćenja kakvoće okoliša; broj JLS s izrađenim lokalnim planom održivog razvoja; broj inicijativa koje se predstavljaju <i>pod zajedničkim nazivnikom</i> održivog razvoja Zadarske županije; broj programa i promotivnih kampanja edukacije za okoliš; udio škola koje su uključene u neki program edukacije za okoliš; broj <i>zelenih</i> udruga aktivnih na području županije; broj i ukupna vrijednost provedenih projekata; visina iznosa potpora za rad <i>zelenih</i> udruga.

Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života
Prioritet 4.4.	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.4.	Unapređenje sustava zaštite okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata
Cilj mjere	Razvijen i unaprjeđen sustav zaštite od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata.
Aktivnosti	Unapređenje suradnje svih nadležnih institucija u zaštiti od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata; monitoring, prevencija i upravljanje sigurnošću, tehnološkim rizicima i rizicima vezanim uz korištenje velikih infrastruktura (luka, zračnih luka, cesta, željeznica) te prekrcavanja opasne robe; aktivnosti nabave opreme i napredne tehnologije za prevenciju i sanaciju onečišćenja; izrada planova zaštite i intervencija u slučajevima požara, prirodnih nepogoda i akcidenata; informiranje i edukacija građana za postupanje u incidentnim situacijama te ostale slične aktivnosti.
Nositelji	Županija, JLS, komunalna poduzeća, udruge
Korisnici	Stanovništvo, tvrtke i obrti
Indikatori	Broj institucija uključenih u sustav zaštite; vrsta i broj nabavljene opreme; broj osposobljenih stručnjaka; broj osposobljenih jedinica za djelovanje u slučaju elementarne nepogode; broj uspješnih intervencija, izvješća o stanju okoliša; izvršeni nadzori.

VI. BAZA PROJEKTNIH IDEJA

1. BAZA PROJEKTNIH IDEJA

Baza projektnih ideja predstavlja službeni registar projektnih ideja s područja Zadarske županije. U Bazu se unose podaci o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji i/ili predlagatelji javno-pravne, privatne i civilne organizacije. Baza je na jednom mjestu objedinjeni pregled projektnih ideja i/ili pripremljenih prijedloga projekata s područja županije koja omogućuje uvid u razvojni smjer županije za sljedeće programsko razdoblje. Zaključci analize baze projektnih ideja pomažu odrediti zajedničke potrebe predlagatelja, što je osnova za definiranje Županijske razvojne strategije.

Sve ideje i pripremljeni projekti iz baze razvrstavaju se prema definiranim prioritetima i ciljevima koje je usuglasila radna skupina za izradu ŽRS, čime se dobiva pregled važnosti projekata u odnosu na definirane prioritete.

Cilj i svrha baze projektnih ideja je učinkovito planiranje i praćenje provedbe politike regionalnog/županijskog razvoja.

1.1. Formiranje baze razvojnih projektnih ideja ŽRS-a

1.1.1. Počeci formiranja baze

Formiranje baze razvojnih projektnih ideja u Zadarskoj županiji ima svoj tijek nastajanja. Uključuje rad Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH, Zadarske županije i Razvojne agencije Zadarske županije na poslovima vezanim uz prikupljanje projektnih ideja. U ožujku 2009. MRRŠVG je svoju inicijativu za prikupljanje projektnih ideja prosljedilo Zadarskoj županiji koja je od JLS-a tražila dostavu projektnih ideja. Projektne ideje su bile prikupljane u svrhu nominiranja za Strukturne fondove EU te je njihova vrijednost prelazila 10 mil. EURA. Međutim, prikupljeni su i projektne ideje manjih

vrijednosti, u svrhu formiranja središnje baze projektnih ideja. Baza je izravno poslužila za određivanje alokacije sredstava po operativnim programima RH za korištenje strukturnih fondova EU. Ministarstvu je tada (travanj 2009.) poslano 17 projektnih ideja vrijednosti preko 10 mil. EURA i 111 projektnih ideja niže vrijednosti.

Zadarska županija nastavila je istom metodologijom i u sljedećem razdoblju prikupljati projektne ideje sa svog područja te je baza kontinuirano nadopunjavana i usklađivana sa središnjom bazom u Ministarstvu. Novi impuls za nadopunu i ažuriranje baze razvojnih projektnih ideja Zadarske županije stigao je pokretanjem postupka izrade Županijske razvojne strategije.

Krajem 2010. Zadarska županija je uputila dopis JLS-ovima za prijavu projektnih ideja u svrhu izrade ŽRS. Od tada nadalje, tijekom pripreme i izrade ŽRS, Razvojna agencija Zadarske županije preuzima brigu o ažuriranju i prikupljanju novih projektnih ideja.

1.1.2. Struktura i sadržaj baze projektnih ideja

Projektne ideje dostavljane su na posebno strukturiranim obrascima putem kojih su se projektne ideje identificirale, određivao im se sadržaj, iznos, stupnjevi pripremljenosti i drugi pokazatelji. To je prvi korak u selekciji projektnih ideja prema ključnim parametrima koji su odabrani tako da osiguravaju da projektne ideje, odnosno, prijedlozi, prilikom kandidiranja, mogu zadovoljiti uvjete i kriterije raznih izvora financiranja.

Projektne ideje su onaj dio cjeline ŽRS-a kojim se, njime definirani, vizija, ciljevi i prioriteti postupno ostvaruju. U bazu ulaze sve projektne ideje/prijedlozi koji zadovoljavaju osnovni kriterij odabira: usklađenost sa ŽRS-om određenim ciljevima, prioritetima i mjerama, za što je implicitno utvrđena i usklađenost s državnim i programima EU-a. Također i brojni drugi kriteriji koji su uzeti u obzir pri formuliranju ŽRS-a. Prednost imaju projektne ideje/prijedlozi koji pridonose ostvarenju većeg broja, ŽRS-om utvrđenih, prioriteta i ciljeva.

Projektne ideje, razvrstane prema prioritetima i ciljevima, potom prolaze klasifikaciju prema razini spremnosti za provedbu. Projektne ideje koje su spremne za provedbu odvajaju se od projektnih ideja koje su niže razine pripremljenosti te se dalje ocjenjuju prema definiranim kriterijima.

Tablica 115.: Matrica projektnih ideja

Red. br.	Podnositelj	Naziv Projekta	Vrijednost	Prioritet	Mjere	K1	K2	K3	Total = (k1+k2+k3)
1.	JLS	Projekt 1	xxxxyy	1.1	1.1.1	k1	k2	k3	T
2.	Institucija	Projekt 2	xxxxyy	1.2	1.2.1	k1	k2	k3	T
3.	Organizacija	Projekt 3	xxxxyy	1.3	1.3.1	k1	k2	k3	T
N	Poduzetnik...	Projekt N ...	xxxxyy	N ...	N ...	k1	k2	k3	T

Izvor: ZADRA

U vezi s takvim pristupom za očekivati je da će znatan broj projektnih ideja biti formiran u svoj konačni oblik kroz konstruktivni dijalog predlagatelja i „recenzenata“ projektnih prijedloga s ciljem da konačni projektni prijedlog bude što kvalitetniji i što privlačniji za financiranje te što učinkovitiji u provedbi. Isto tako ne znači da su najspremnije projektne ideje ujedno i „prioritetne“, zbog čega će određene projektne ideje „niže pripremljenosti“

biti više rangirane upravo radi svog doprinosa zadanim prioritetima. Na taj način strategija pruža opciju, tj. željeni razvojni smjer.

Važno je naglasiti kako baza projektnih ideja nije konačno definirana, već je živ i promjenjiv sustav koji ovisi o promjenama u projektnim idejama (ishodovanje dokumentacije, promjene uvjeta itd.) i njihovu ažuriranju. Baza projektnih ideja ažurirat će se najmanje 2 puta godišnje, a, uz primjenu novog sustava elektroničke baze, ažuriranje će se provoditi kontinuirano.

1.1.3. Razvoj baze projektnih ideja– središnja elektronička baza razvojnih projekata

Središnja elektronička baza projekata, formirana i vođena od strane MRRŠVG, sadržava podatke o razvojnim projektima čiji su korisnici i/ili nositelji i/ili predlagatelji javno-pravna tijela te koji se financiraju iz proračuna Republike Hrvatske i/ili Europske unije. Pravilnikom³⁰ je definirano što se podrazumijeva pod razvojnim projektima:

“Razvojni projekti su projekti izgradnje i/ili obnove komunalne, gospodarske, socijalne, okolišne i energetske te druge potporne infrastrukture za razvoj, izgradnju i/ili jačanje obrazovnih, kulturnih, znanstvenih i drugih kapaciteta, jačanja i izgradnje društvenog kapitala te drugi projekti kojima se pridonosi regionalnom razvoju”.

Baza dijeli projekte na:

- Lokalne,
- Županijske,
- Regionalne,
- Nacionalne,
- Međunarodne.

Podaci u Bazi svrstavaju se u sljedeće grupe:

- Identifikacija projekta,
- Sadržaj projekta,
- Financiranje projekta,
- Realizacija projekta,
- Pokazatelji projekta.

Ovlašteni unositelji podataka u bazu jesu subjekti upisani u Upisnik ustrojstvenih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja.

Formiranjem središnje elektroničke baze projekata ovlaštenim unositeljima, na lokalnoj razini, omogućit će se unos podataka putem računala upisom u predviđene obrasce. Pri tom će pristup biti odobren svakoj ovlaštenoj osobi s jedinstvenim identifikacijskim brojem i lozinkom s kojom se prijavljuje u Bazu. Ovlaštene osobe prethodno će biti educirane za korištenje Baze koju će organizirati Ministarstvo.

³⁰ Pravilnik o ustrojavanju i vođenju središnje elektroničke baze razvojnih projekata

2.1. Analiza baze projektnih ideja

Prvom inicijativom za dostavom projektnih ideja koju je organizirala Zadarska županije u svrhu izrade ŽRS-a, prikupljeno je 343 projektne ideje. Od tada je prikupljanje prepušteno Razvojnoj agenciji Zadarske županije koja je intenzivirala prikupljanje kroz kontinuirani rad s radnim skupinama i izravnim kontaktiranjem predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora. Projektne ideje su dostavljane na, za to prilagođenom obrascu, te su pohranjivane u bazu projektnih ideja. Projektne ideje su pristizale paralelno s izradom strategije i radom radnih skupina te je **ukupno zaprimljeno 810 projektnih ideja**.

Obzirom na činjenicu kako je jedna od osnovnih uloga ŽRS-a upravo strateško usmjeravanje i koordiniranje parcijalnih razvojnih inicijativa radi ostvarivanja jedinstvene i cjelovite usvojene razvojne vizije, iznimno je važno uspostaviti trajno praćenje, analiziranje, usmjeravanje i poticanje usklađivanja predloženih pojedinačnih razvojnih projekata sa ŽRS-om prepoznatim i određenim razvojnim ciljevima/prioritetima/mjerama. Aktivnost praćenja i usmjeravanja započeta je **analizom usklađenosti provedenom na 810 inicijalno pristiglih projektnih ideja**.

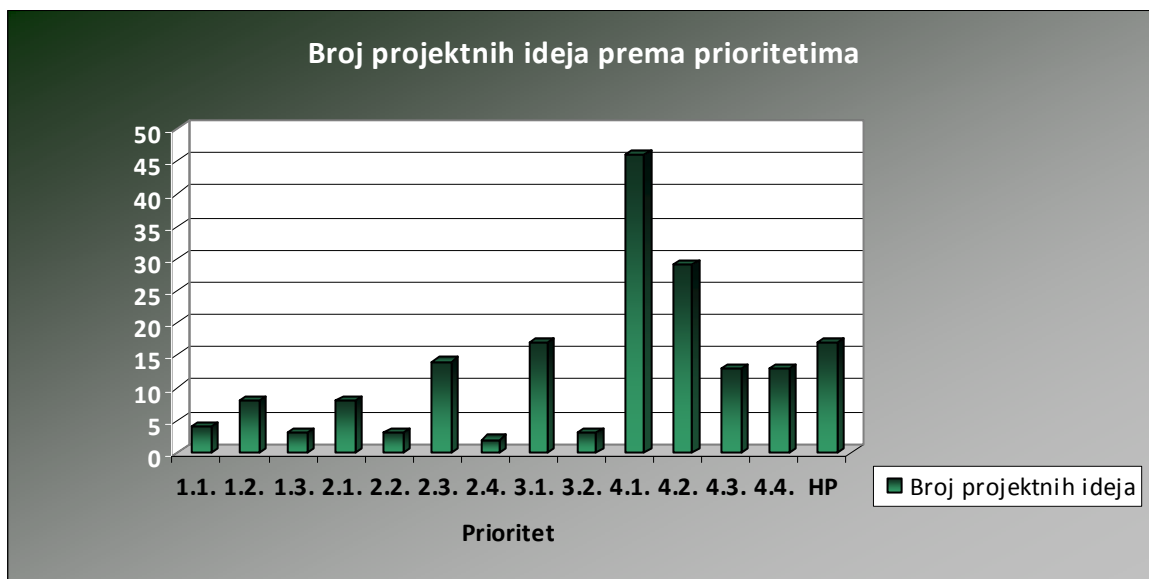
Budući da pristigle projektne ideje **nisu i sve postojeće u Zadarskoj županiji**, analiza daje tek približnu informaciju/ocjenu usklađenosti između ŽRS-om usuglašene i određene hijerarhije vizije/ ciljeva/prioriteta/mjera i svih postojećih projektnih ideja u Zadarskoj županiji. S druge strane, s obzirom na dužinu trajanja izrade ŽRS-a i izrazita nastojanja da se sudjeluje u njejoj izradi, moguće je pretpostaviti da se na poziv za prijavu natječaja prijavila većina najkvalitetnijih i najaktivnijih sudionika budućeg razvoja.

Stoga zaključci analize ipak mogu poslužiti kao indikatori o tome u kojoj se mjeri sadašnje razvojne aktivnosti (projektne ideje) u Zadarskoj županiji poklapaju sa ŽRS-om utvrđenim ciljevima i prioritetima.

Važno je naglasiti kako su **analizom zastupljene samo projektne ideje koje su najviše rangirane**, tj. njih **180**, s područja čitave županije. Razlog zašto nisu sve projektne ideje analizirane leži u činjenici kako su one, tijekom vrednovanja (pogledati kriterije u poglavlju 2,3), ocjenjene kao projektne ideje koje, za sada, nisu spremne za početak provedbe u ovom programskom razdoblju. Naravno, takva situacija se može promijeniti pa će neke od projektnih ideja (koje npr. ishoduju potrebnu dokumentaciju ili se izrade projektne aplikacije) biti prebačene u viši rang, među visoko prioritetne projektne ideje, odnosno prijedloge, spremne za provedbu. Upravo zbog toga je iznimno važno buduće praćenje i ažuriranje baze.

Dakle, analizom su zastupljene samo one projektne ideje koje će se moći realizirati u ovom programskom razdoblju te su osnova za izradu akcijskog plana ŽRS-a. Osnovni, analizom dobiveni, nalaz jest **izrazito neravnomjerna raspodjela** do sada prikupljenih projektnih ideja (i broja inicijativa i potrebnih sredstava) preko, ŽRS-om određenih, razvojnih ciljeva/prioriteta/mjera – ili kraće: nesklad između postojeće stvarnosti i ŽRS-om usuglašene vizije.

Slika 25. Broj projektnih ideja i prijedloga razvrstanih prema ŽRS prioritetima

Izvor: ZADRA

Tablica 113.: Popis prioriteta i važnost prioriteta za ŽRS prikazana je kako bi bilo vidljivo koji su prioriteti označeni kao posebno važni za ostvarenje ciljeva ŽRS-a. Na taj način se mogu usporediti dostavljene projektne ideje po prioritetima s posebno važnim prioritetima ŽRS-a.

Tablica 116.: Popis prioriteta i važnost prioriteta za ŽRS

CILJEVI	PRIORITETI	VAŽNOST PRIORITETA
1. Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	1.1. Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	12
	1.2. Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	13
	1.3. Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	14
2. Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva	2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	14
	2.2. Razvoj ruralnih područja	14
	2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	14
	2.4. Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	14
3. Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine	3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine	14
	3.2. Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	10
4. Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	4.1. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	12
	4.2. Razvoj društvene i socijalne infrastrukture	11
	4.3. Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga	11
	4.4. Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti	12

Izvor: Prema tablici 102. iz cjeline II. i poglavlja 5.

Vidljivo je kako, brojem predloženih projektnih ideja, izrazito odskakče *Prioritet 4.1. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga* te *Prioritet 4.2. Razvoj društvene i socijalne infrastrukture*. S druge strane mali je broj, i proračunska vrijednost, projektnih ideja za prioritete koji su utvrđeni kao izrazito razvojni, posebno prioriteti *Cilja 2: Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva*.

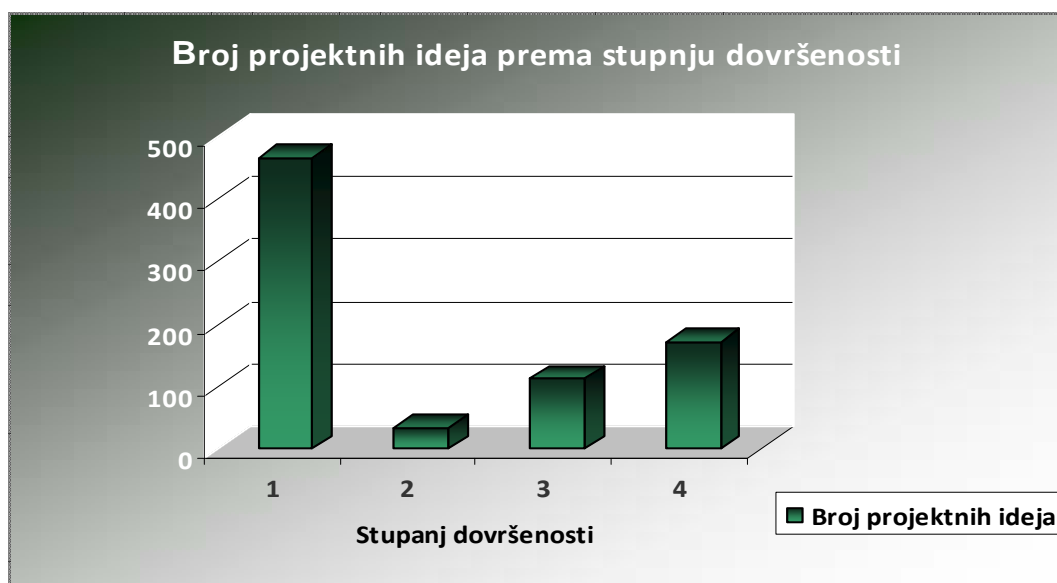
Uočljiva je, dakle, vrlo neravnomjerna zastupljenost prema broju projektnih ideja, i to prema očekivanom obrascu. Odskače razvoj komunalne infrastrukture i usluga, kao sektor s već vjerojatno ranije pripremljenim idejnim projektima koji trajno čekaju sredstva za provedbu. Relativno je prisutno i područje *Prioriteta 3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine*

Zaključno, velike oscilacije broja projektnih ideja, prema ŽRS-om određenim prioritetima, govore da je, radi skladnijeg razvoja prema svim utvrđenim prioritetima, potrebno:

- razvojne dionike informirati o «deficitarnim područjima» razvoja;
- aktivnije i izravnije potaknuti osmišljavanje, stvaranje i predlaganje kvalitetnih projektnih ideja u izrazito važnim i trenutačno projektima deficitarnim prioritetima i mjerama koji su važni za razvoj Zadarske županije.

Indikativna je i zastupljenost pojedinih vrsta predlagatelja projektnih ideja: izrazito dominiraju JLS i institucije, a slabo, ili nikako, zastupljeni su udruge i poduzetnici. Takav raspored odražava prethodni nalaz o dominaciji krupnih kapitalnih projekata (komunalna i druga infrastruktura), gdje se kao nositelji pojavljuju JLS i institucije. S obzirom na ambiciju ŽRS-a da se pri ostvarivanju razvoja mobiliziraju i iskoriste svi relevantni dionici, svakako bi bila poželjna veća zastupljenost udruga i poduzetnika koji svojom projektima izvjesno mogu pridonijeti dinamici razvoja Zadarske županije.

Slika 26.: Broj projektnih ideja razvrstanih prema stupnju dovršenosti

Izvor: ZADRA

LEGENDA:

I. PRIPREMLJENOST

Projektne ideje ulaze u jednu od četiri kategorije pripremljenosti:

1. Projekt na razini samo ideje (tek se treba razraditi)
2. Projektne ideje za koje tek treba načiniti studije predizvodivosti i početne procjene učinka te ishoditi dokumentaciju
3. Projektne ideje koje imaju riješene imovinsko-pravne odnose (građevinska, lokacijska i ostala potrebna dokumentacija)
4. Projektne ideje spremne za provedbu (posjeduju sve potrebne dozvole, potvrdu glavnog projekta itd.)

Napomena: Projektne ideje za koje nije potrebna prethodna dokumentacija za početak provedbe – *soft* projekti- rangirani su po ostalim kriterijima.

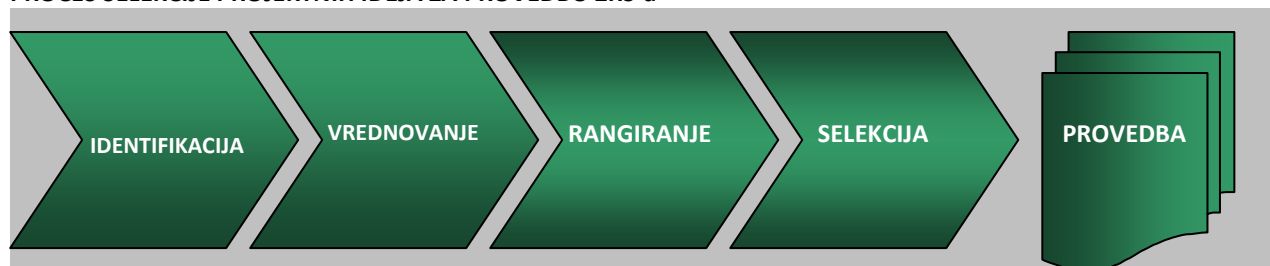
Analiza projekata po fazama pripreme i provedbe ukazuje da u Zadarskoj županiji dominiraju projektne ideje koje tek treba razviti u projektne prijedloge. No isto tako vidljivo je da postoji veliki broj projektnih ideja koje su spremne za provedbu (ocjenjene sa 4). To znači da su nositelji ishodovali svu potrebnu dokumentaciju i zadovoljili sve preduvjete za početak provedbe projekta. Važno je istaknuti kako se dio zaprimljenih projektnih ideja nije mogao uklopiti u prioritete određene strategijom, pa tako nisu obuhvaćeni analizom. Projekti označeni sa 3 i 4 u daljnjoj fazi vrednovanja su ocjenjivani prema ostalim kriterijima, navedenim u sljedećem poglavlju.

2.3. Kriteriji za odabir projektnih ideja

Proces odabira projektnih ideja iznimno je važan. Projektne ideje, odabrane za provedbu kroz ŽRS, moraju biti u skladu sa strategijom ŽRS-a, kao i s drugim županijskim i nacionalnim strategijama i razvojnim planovima. Nužno je da projektne ideje budu izvedive i odabrane na transparentan način.

Dostavljene projektne ideje prošle su nekoliko faza vrednovanja putem kojih su odabrane prioritetne projektne ideje za sljedeće programsko razdoblje. U tablici 103. predstavljen je način vrednovanja pristiglih projektnih ideja. Pri tome je važno istaknuti kako su projektne ideje koje ne uključuju teške radove i infrastrukturu, tzv. *soft* projekti, ocjenjivani s višim stupnjem pripremljenosti, upravo zato što takvi projekti mogu nesmetano početi s provedbom. Takve projektne ideje su u manjini i može se zaključiti kako još uvijek nema dovoljno inicijative za prijavu takvih projekata. Međutim takve projektne ideje su vrlo važan razvojni čimbenik jer gotovo uvijek jačaju kapacitete, uspostavljaju suradnju i služe kao promotor društvenih vrijednosti.

PROCES SELEKCIJE PROJEKTNIH IDEJA ZA PROVEDBU ŽRS-a

Tablica 117.: Faze odabira i rangiranja projektnih ideja

Faza	Opis Procesa	
I. Identifikacija	Zaprimanje projektnih ideja, dodjela broja i naziva te njihova pohrana	
II. Vrednovanje	Projektim idejama dodjeljuje se cilj, prioritet i mjera kojima doprinose	
III. Rangiranje - Kriteriji	Sve projektne ideje, prvenstveno su rangirane prema stupnju pripremljenosti. Zatim su rangirane ideje višeg stupnja pripremljenosti prema ostalim navedenim kriterijima	BROJ BODOVA 10 max
III. A) Pripremljenost	Projektne ideje ulaze u jednu od četiri kategorije pripremljenosti: 1. Projekt na razini samo ideje (tek se treba razraditi) 2. Projektne ideje za koje tek treba načiniti studije	4

	<p>predizvodivosti i početne procjene učinka te ishoditi dokumentaciju</p> <p>3. Projektne ideje koje imaju riješene imovinsko-pravne odnose (građevinska, lokacijska i ostala potrebna dokumentacija)</p> <p>4. Projektne ideje spremne za provedbu (posjeduju sve potrebne dozvole, potvrdu glavnog projekta itd.)</p> <p>Napomena: projektne ideje za koje nije potrebna prethodna dokumentacija za početak provedbe – <i>soft</i> projekti- rangirani su po ostalim kriterijima</p>	
III. B) Relevantnost projektne ideje na strategiju	<ul style="list-style-type: none"> • Važnost projektne ideje po prioritetima i ciljevima (ukoliko projektne ideje doprinosi ostvarenju više prioriteta njezin doprinos je veći). • Važnost projektne ideje prema rangu prioriteta – viši rang prioriteta znači veći doprinos projekta (prema rang skali inteziteta prioriteta prema ciljevima). • Doprinos horizontalnim prioritetima – jednake mogućnosti, partnerstvo, održivi razvoj, nove tehnologije, razminiranje. 	4
III. C) Financijski kapacitet podnositelja za provedbu Projekta	<ul style="list-style-type: none"> • Dosadašnja ulaganja u projektne ideje • Mogućnost sufinanciranja projektne ideje u slučaju realizacije • Kapacitet predlagatelja u su/financiranju više od jedne projektne za razdoblje provedbe. 	2
IV. Visoko Prioritetne projektne ideje/prijedlozi i spremni za aplikaciju	<p>Navedene 3 faze osmišljene su kako bi se isprofilirale projektne ideje koje su spremne za provedbu i u skladu su s prioritetima i ciljevima. Zadnja faza rangiranja pruža uvid u visoko prioritetne projektne ideje koje će se realizirati u programskom razdoblju.</p>	

Izvor: ZADRA

2.4. Praćenje baze projektnih ideja

Praćenje baze projektnih ideja usko je povezano s formiranjem elektroničke baze projekata i koordinacijom Ministarstva i lokalne razine. Svrha i cilj formiranja baze je;

Na razini Ministarstva:

- osigurati sustav za učinkovito **strateško upravljanje** regionalnim razvojem;
- omogućiti zadavanje i **praćenje** ključnih pokazatelja uspješnosti;
- omogućiti **praćenja** indeksa razvijenosti.

Na razini JLP(R)S:

- **ujednačiti lokalni i regionalni razvoj** uz suradnju svih dionika (vertikalna i horizontalna povezanost).

Na razini koordinatora regionalnog razvoja:

- omogućiti aktivno **sudjelovanje u kreiranju prioriteta i ciljeva;** lokalnog/regionalnog razvoja te **provedbi razvojnih projekata;**
- pružiti **integrirano okruženje** za višegodišnji regionalni razvoj.

U tom smislu Razvojna agencija Zadarske županije će pratiti i, prema potrebi, davati tehničku pomoć navedenim projektnim idejama iz baze. Baza će služiti i za ažuriranje postojeće strategije i definiranje nove, posebno kod određivanja novih mjera, prioriteta i ciljeva. Budući će Razvojna agencija Zadarske županije na lokalnoj razini biti centralno tijelo ovlašteno za unos podataka, osigurat će i potrebno osoblje koje će se brinuti za ažuriranje i praćenje baze projektnih ideja.

VII. FINANCIJSKI OKVIR

Osiguranje i pribavljanje financijskih sredstava, kao i upravljanje tim sredstvima te praćenje njihova korištenja važan su aspekt provedbe ŽRS.

Za financiranje provedbe razvojnih projekata u cilju ostvarenja strateških ciljeva ŽRS predviđeni su sljedeći izvori:

1. Sredstva iz domaćih izvora:

- proračunska sredstva Zadarske županije i jedinica lokalne samouprave;
- sredstva Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH (predviđena u sklopu Nacionalne strategije regionalnog razvoja) i drugih ministarstava;
- sredstva iz drugih domaćih izvora (fondovi, nevladine udruge, privatni izvori).

2. Sredstva iz međunarodnih izvora:

- sredstva dostupna temeljem pretprijetnih te nakon priključenja RH u EU sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda i kohezijskog fonda;
- sredstva međunarodnih financijskih institucija;
- sredstva temeljem bilateralne/multilateralne suradnje (međuregionalne suradnje);
- sredstva temeljem suradnje na projektima iz Programa zajednice.

S obzirom na nedostatna financijska sredstva u županijskom proračunu, kao i lošu financijsku situaciju većine jedinica lokalne samouprave u županiji, strategija financiranja povezana je, prvenstveno, s pristupom međunarodnim izvorima financiranja (poput EU fondova, fondova Svjetske banke, EBRD-a i drugih bilateralnih izvora financiranja). S tog aspekta ključno je ojačati kapacitete za pribavljanje i upravljanje tim sredstvima u cilju postizanja najvišeg stupnja učinkovitosti korištenja dostupnih fondova Vlade RH i drugih multilateralnih i bilateralnih fondova. Županija i JLS moraju osigurati dodatni dio sredstava u novcu ili materijalnom obliku.

Svaki domaći i inozemni nositelj financiranja ima vlastite zahtjeve koji se moraju zadovoljiti prije nego se financiranje potvrdi. Stoga projekti predloženi tim nositeljima moraju biti i prihvatljivi te poželjni za financiranje. Projektni prijedlozi moraju biti potpuno usklađeni sa Županijskom razvojnom strategijom u kojoj se projekt realizira i imati pozitivnu procjenu izvedivosti. Jedan od zadataka provedbenih tijela ŽRS je osigurati da se projektni prijedlozi u sklopu ŽRS na pravilan način podnose domaćim i međunarodnim izvorima financiranja. Financijski okvir za razdoblje provedbe ŽRS temelji se na analizi baze projektnih ideja. Kako je objašnjeno u poglavlju VI. *Baza projektnih ideja*, analizom su zastupljene samo projektne ideje koje su najviše rangirane, tj. njih 180 s područja čitave županije koje su u procesu vrednovanja ocjenjene kao najspremnije za početak provedbe u planiranom razdoblju. Prikazane financijske projekcije za razvojne projektne prijedloge razvrstane su po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama. Iste predstavljaju financijski okvir, odnosno, procjenu za razdoblje provedbe, budući da sve pristigle projektne ideje nisu i sve postojeće u Zadarskoj županiji. Analiza baze projektnih ideja daje tek približnu informaciju/ocjenu usklađenosti između ŽRS-a i svih postojećih projektnih ideja u Zadarskoj županiji, no obzirom na

partnerski pristup u izradi ŽRS, moguće je pretpostaviti da se na poziv za prijavu projektnih ideja prijavila većina najkvalitetnijih i najaktivnijih sudionika budućeg razvoja.

Tablica 118.: Financijske projekcije za razvojne projektne ideje, razvrstane prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama.

Redni broj	Naziv cilja/prioriteta	Iznos kn
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	55.882.150,80
Prioritet 1.1.	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	960.692,77
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	53.808.686,48
Prioritet 1.3.	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	1.112.771,55
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva	83.228.061,12
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	10.675.188,40
Prioritet 2.2.	Razvoj ruralnih područja	10.571.329,73
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	59.454.661,36
Prioritet 2.4.	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	2.526.881,64
Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine	68.561.564,43
Prioritet 3.1.	Očuvanje i zaštita prirodne i kulturne baštine	64.288.521,68
Prioritet 3.2.	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	4.273.042,75
Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	2.471.886.941,98
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	1.949.426.170,69
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga	233.112.905,39
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne i telekomunikacijske infrastrukture i usluga	181.899.572,34
Prioritet 4.4.	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti	107.448.293,56
TOTAL		2.679.558.718,34

Izvor: ZADRA

Važno je naglasiti da, prema zastupljenosti pojedinih vrsta predlagatelja projektnih ideja, izrazito dominiraju JLS i institucije, dok su slabo zastupljene udruge i poduzetnici, iako su važni akteri u razvoju Zadarske županije. Takav raspored odražava prethodni nalaz u analizi baze projektnih ideja o dominaciji krupnih kapitalnih projekata (komunalna i druga infrastruktura), gdje se kao nositelji pojavljuju JLS i institucije te se takav raspored odražava i na financijske projekcije. Iz tablice 107. vidljivo je da ukupna financijska procjena za razvojne projektne prijedloge Zadarske županije iznosi 2.679.558.718 kn, od čega za **cilj 4 Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života** 2.471.886.942 kn ili čak 92%. Preciznije za **prioritet 4.1. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga** se odnosi 1.949.426.171 kn ili 73% od ukupnog iznosa. **Strateški cilj 1 Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima** s procjenom od 55.882.151 kn ili 2% od ukupnog iznosa, najmanje je zastupljen u financijskim projekcijama za plansko razdoblje. Objašnjenje za to su tzv. *soft* projekti, odnosno projekti koji ne uključuju radove i infrastrukturu, a koji doprinose ostvarenju ovog cilja. Takvi projekti su manje vrijednosti i može se zaključiti kako još uvijek nema dovoljno inicijative za njihovu prijavu. Međutim, obzirom da takvi projekti, za razliku od infrastrukturnih, zahtijevaju kraće vrijeme pripreme, za očekivati je da se tijekom provedbe ŽRS realizira više *soft* projekata nego što ih je trenutno prijavljeno u bazu projektnih ideja, a što će se odraziti i na financijski okvir ovoga cilja.

VIII. PROVEDBA ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske određeni su nositelji politike regionalnog razvoja. Prema Zakonu, planiranje i provedba regionalne razvojne politike, organizira se na nekoliko razina javne vlasti. Prva razina su središnja tijela državne uprave usmjerena na poticanje razvoja, dok drugu razinu predstavljaju jedinice područne (regionalne) samouprave. Zakon promovira partnerstvo i suradnju između središnje i županijske razine kako bi se, u najvećoj mogućoj mjeri, iskoristili razvojni potencijali cjelokupnog državnog teritorija. Središnja je razina odgovorna za sveukupnu viziju razvoja i aktivno vodstvo u ostvarenju ciljeva regionalnog razvoja, dok se, prepoznavanjem uloge županijske razine, omogućuje potrebna fleksibilnost i daje mogućnost županijama da samostalno usmjere vlastiti razvoj prema ostvarenju vlastitih posebnih, ali i sveukupnih ciljeva razvojne politike Republike Hrvatske.

U tom kontekstu Županijsku razvojnu strategiju treba promatrati kao dokument kojim su definirani **vizija, strateški ciljevi** razvoja županije, **prioriteti** razvoja te **mjere** koje se moraju poduzeti kako bi se ostvarili strateški ciljevi regionalne/lokalne zajednice, a samim tim i nacionalni ciljevi.

Detaljno razrađeni prioriteti i mjere osnova su za izradu projektnih prijedloga realizacijom kojih će se pridonijeti regionalnom razvoju te, samim tim, ostvarenju strateških ciljeva. Za uspješnu provedbu ŽRS potrebno je ostvariti suradnju svih institucija koje su u sudjelovale u njezinog izradi: interesnih skupina putem Županijskog partnerskog vijeća, Županijske skupštine i župana, ali i institucija koje će djelovati u fazi priprema projekata, financiranja, izvedbe i nadzora izvedbe, kao i ocjene postignutih učinaka. Kako je već više puta navedeno, ŽRS se radi na razdoblje od 3 godine. Razloga za ovaj pristup ima više od kojih bi valjalo naglasiti dva osnovna:

U razdoblju provedbe ŽRS 2011. - 2013. godine doći će do ulaska RH u Eurapsku uniju što će imati ogroman utjecaj na regionalni razvoj u RH. Pristupanjem Uniji, sredstva namijenjena za regionalni razvoj višestruko će se povećati, ali će doći i do promjena u načinu financiranja projekata u odnosu na dosadašnje financiranje iz predpristupnih fondova EU. Iako je za neke programe već ukinuto, punopravnim članstvom će se u potpunosti ukinuti pristup predfinanciranja u kojem je prijavitelj projekta glavninu financijskih sredstava dobivao na početku provedbe; prijavitelj će morati provesti sve predviđene aktivnosti te onda, od mjerodavnog tijela, tražiti povrat uloženih financijskih sredstava. Ovaj pristup će znatno utjecati na iznose, strukturu i tipove organizacija koje će podnositi projektne prijedloge. S obzirom na kompleksnost navedene tematike bilo bi pretjerano ambiciozno nastupiti s jednim strateškim dokumentom koji bi uspješno pokrивao oba ova pristupa.

Drugi razlog koji treba naglasiti je 2013. godina u kojoj završava jedan programski ciklus EU (2007.- 2013.) te počinje **novi sedmogodišnji programski ciklus EU (2014.-2020.)** Programski ciklusi su iznimno značajni jer se njima definira prioritetnost određenih područja/problema te se, u skladu s tim, predviđaju odgovarajuće financijske alokacije. Bez detaljnih informacija o načinu budućeg korištenja sredstava iz EU fondova, nije moguće osmisliti kvalitetnu razvojnu strategiju koja se uvelike oslanja na ovaj izvor financiranja. Za provedbu Županijske razvojne strategije potrebna je podrška na razini županije i na razini države.

1. INSTITUCIONALNI OKVIR NA RAZINI ŽUPANIJE

Provedbom ŽRS javni sektor će, kroz predložene prioritetne projekte, poticati razvoj privatnog i civilnog sektora, kako bi mogli učinkovitije doprinositi uravnoteženom i održivom razvoju županije. Istovremeno će i sam javni sektor, provedbom mjera iz ŽRS, jačati svoje kapacitete i učinkovitost rada.

- U provedbi ŽRS glavnu ulogu ima Županija, odnosno **Skupština Zadarske županije** koja usvaja Županijsku razvojnu strategiju te odgovara za njenu provedbu.
- Osim Županijske skupštine **Županijsko partnersko vijeće** je najvažnije tijelo unutar sustava za provedbu Županijske razvojne strategije. Županijsko partnersko vijeće je savjetodavna skupina i, kao takvo, ono ne donosi izvršne odluke, već sastavlja preporuke za Županijsku skupštinu.
- Pri izradi Strategije razvoja Zadarske županije poštovalo se načelo partnerstva i konzultacijski proces. Partnersko vijeće osnovano je tijekom procesa pripreme ŽRS, a sastoji se od članova koji su predstavnici javnog, privatnog i civilnog sektora. S obzirom na svoj izniman doprinos kreiranju i provedbi odrednica regionalnog razvoja, ovo tijelo će nastaviti pružati podršku regionalnom razvoju u Zadarske županije.
- **Javni sektor**, u ovom kontekstu, uključuje jedinice lokalne samouprave i druge javne institucije s područja Zadarske županije. Javni sektor imat će značajnu ulogu u privlačenju sredstava iz vanjskih izvora u županiju. Naime, njihov neprofitni karakter čini ih raspoloživim za primanje nepovratne financijske pomoći iz fondova Europske unije.
- **Civilni sektor - nevladine organizacije** imaju iskustvo u pripremi i provedbi projekata i često raspolažu međunarodnim izvorima financiranja. Uglavnom rade na provedbi socijalnih projekata s niskim proračunom. Njihova prisutnost u partnerstvu snažna je i takva mora i ostati kako bi se osigurala uspješna provedba ŽRS i ostvarilo što je moguće više predviđenih mjera.
- **Privatni sektor** je glavni pokretač gospodarskog razvoja i otvaranja novih radnih mjesta. Privatnom je sektoru nužno omogućiti razvoj putem djelotvorne potpore javnog sektora, kako bi se povećala konkurentnost županijskog gospodarstva.
- **Razvojna agencija Zadarske županije** imenovana je regionalnim koordinatorom te je upisana na prijedlog Zadarske županije u Upisnik upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba, osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja. Prema Pravilniku o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave, poslovi regionalnog koordinatora uključuju:
 - koordinacija izrade Županijske razvojne strategije;
 - izrada akcijskih planova u provedbi Županijske razvojne strategije;
 - praćenje provedbe Županijske razvojne strategije;
 - koordinacija poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata;
 - koordinacija aktivnosti JLS za regionalni razvoj;
 - sudjelovanje u aktivnostima vezanih uz razvoj potpomognutih područja;
 - sudjelovanje u radu partnerskih vijeća statističkih regija;
 - poticanje zajedničkih razvojnih projekata;
 - sudjelovanje u izradi razvojnih projekata statističke regije;
 - suradnja s drugim regionalnim koordinatorima radi stvaranja i provedbe zajedničkih projekata.

2. INSTITUCIONALNI OKVIR NA RAZINI DRŽAVE

Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva (MRRŠVG)

Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva Republike Hrvatske je tijelo odgovorno za upravljanje politikom regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj. Ono predstavlja najvišu razinu u fazi izrade Županijske razvojne strategije. Ministarstvo daje mišljenje o regionalnim razvojnim dokumentima i razvojnim projektima (županijskim razvojnim strategijama, zajedničkim razvojnim projektima, projektima statističkih regija te razvojnim prioritetima statističkih regija).

Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske (ARR) osnovana je Uredbom o osnivanju agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske («Narodne novine» 155/'08.), 24. prosinca 2008. godine, kao važan čimbenik provedbe dijela regionalne razvojne politike Republike Hrvatske iz nadležnosti Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH.

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije (SDURF)

obavlja stručne i upravne poslove vezane uz pripremu strategije razvoja Republike Hrvatske i prati provedbu ciljeva utvrđenih strategijom, a zadužen je i za sveukupnu koordinaciju fondova Europske unije otvorenih Republici Hrvatskoj. Na navedenim poslovima surađuje s ostalim tijelima državne uprave, nevladinim sektorom i službama Europske komisije.

Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (SAFU)

je osnovana Uredbom o osnivanju Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU («Narodne novine» br. 90/'07. i 114/'07.). U decentraliziranom sustavu upravljanja fondovima Europske unije SAFU ima ulogu provedbene agencije, što znači da je nadležna za financiranje, ugovaranje, plaćanje i nadzor provedbe programa i projekata Europske unije, u kojima su upravljanje i odgovornost preneseni na Republiku Hrvatsku.

IX. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE

Bez odgovarajućeg praćenja i izvještavanja nije moguće pratiti učinke provedbe Županijske razvojne strategije i osigurati sustav odgovornosti za poduzete aktivnosti, odnosno za rezultate različitih mjera i projekata.

Razvojna agencija Zadarske županije imenovana je regionalnim koordinatorom te je prema Pravilniku o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave, između ostalog, odgovorna za praćenje provedbe Županijske razvojne strategije, kao i za koordinaciju poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata.

Svrha praćenja i vrednovanja je putem sustavnog ispitivanja omogućiti učinkovitu i transparentnu provedbu projekta.

Sustavno, transparentno, institucionalizirano vrednovanje ima i svoja ograničenja. Jedno od osnovnih odnosi se na ograničenu kvalitetu raspoloživih indikatora, odnosno nepostojanje potrebnih pokazatelja, osiguranje njihove dovoljne kvalitete, trošak i teškoće u vezi njihova prikupljanja i dr.

Indikatori u procesu vrednovanja korisni su jedino ako su relevantni, dobro definirani i jasni te ako će pomoći pri mjerenju napretka projekta, a to nije uvijek moguće postići. Za učinkovitu provedbu praćenja i vrednovanja te korištenja rezultata vrednovanja potrebno je organizirati primjeren informatički sustav upravljanja i pohrane relevantnih podataka. Takav sustav treba osigurati pravodobne informacije o različitim projektima, njihovim sudionicima i rezultatima.

Osnovu sustava činila bi baza koja bi morala sadržavati:

- 1) Osnovne podatke o svakom projektu (nositelji, vrijeme trajanja, iznos financiranja itd.);
- 2) Dodatne podatke o sadržaju projekta (mjera i prioritet unutar kojih se projekt realizira, sažetak projekta);
- 3) Ključne pokazatelje rezultata svakog projekta.

Za vođenje baze podataka potrebno je imati odgovarajući softverski alat koji se temelji na internetskoj tehnologiji što bi omogućilo unos podataka, kao i pregled sadržaja putem Interneta, čime bi cijeli proces dobio na učinkovitosti i transparentnosti.

Podaci potrebni za vrednovanje prikupljaju se, u pravilu, na projektnoj razini koja omogućuje individualno praćenje svakog projekta. S druge strane agregirani podaci za sve projekte trebaju pružiti mogućnost praćenja provedbe strateških ciljeva.

Po završetku i prihvaćanju vrednovanja razvojnih učinaka ŽRS-a potrebno je s glavnim rezultatima upoznati ključne lokalne i regionalne dionike. Pokazatelji predstavljaju osnovicu za vrednovanje koja omogućuje mjerenje uspješnosti projekata.

Postoji nekoliko tipologija pokazatelja od kojih je za socioekonomske projekte najkorisnija ona koja se sastoji od:

- 1) Ulaznih pokazatelja,
- 2) Izlaznih pokazatelja,
- 3) Pokazatelja rezultata,
- 4) Pokazatelja dugoročnih učinaka.

Ulazni pokazatelji pružaju informacije o financijskim, ljudskim, materijalnim, organizacijskim i drugim resursima korištenim za provedbu projekta. Primjeri su ulaznih pokazatelja: ukupan proračun za provedbu projekta, broj organizacija uključenih u provedbu projekta itd.

Izlazni pokazatelji odnose se na izravne rezultate projektnih aktivnosti. Primjeri izlaznih pokazatelja su: kilometri izgrađenih cesta, broj usavršenih polaznika tečaja itd.

Pokazatelji rezultata izravno su povezani s ciljevima projekta. Oni pokazuju izravan učinak na korisnike projekta, a mogu se mjeriti fizičkim ili drugim jedinicama. Rezultati, također, omogućuju utvrđivanje učinkovitosti pojedinih projekata. Npr. ciljevi projekta izgradnje i/ili dogradnje vodoopskrbnog sustava mogu biti, na primjer: a) povećanje kapaciteta sustava, b) povećanje kvalitete sustava (smanjenje redukcije, smanjeni kvarovi, kvalitetnija voda) ili c) povećana teritorijalna pokrivenost sustavom i sl. Svaki od tih ciljeva izravno je povezan s jednim od rezultata projekta: povećanim kapacitetom, povećanom kvalitetom ili povećanom pokrivenošću.

Pokazatelji dugoročnih učinaka ukazuju na posljedice koje će projekt imati u dugom roku. Oni pokazuju posredne utjecaje projekata na veći dio stanovništva i na šire aspekte društvenog i gospodarskog razvoja (povećanje investicija, uvođenje novih usluga, promjene ponašanja pojedinaca ili tvrtki, povećanje zapošljavanja). Dugoročni učinci su povezani sa svrhom projekata, tj. s krajnjom namjenom pokretanja projekata.

Svaki od tih učinaka može se kategorizirati **prema pojedinim skupinama korisnika projekta** koje se u pravilu dijele na:

- a) Lokalno stanovništvo,
- b) Lokalno gospodarstvo,
- c) Jedinice lokalne/regionalne samouprave,
- d) Lokalne nevladine i druge organizacije.

Cilj takve podjele je procijeniti učinke projekata na ključne nositelje razvoja, a to su upravo stanovništvo, poduzetnici, jedinice lokalne/regionalne samouprave te lokalne nevladine i druge organizacije.

Kvaliteti ocjenjivanja pridonosi veći broj izvora prikupljanja podataka. Na taj se način smanjuje rizik gubitka na kvaliteti podataka kao posljedica postojanja jednog izvora podataka. Zbog toga je poželjno za svaki projekt zasebno razmotriti sve mogućnosti prikupljanja podataka. Moguće metode prikupljanja podataka uključuju podatke iz zahtjeva za dodjelu sredstava, izvješća o završetku projekta, poštansku/internetsku anketu, osobni intervju, službenu statistiku, fokus-grupe koje okupljaju sve relevantne sudionike projekta itd.

Po završetku i prihvaćanju vrednovanja razvojnih učinaka ŽRS-a potrebno je s glavnim rezultatima upoznati ključne lokalne i regionalne dionike. Lokalni i regionalni dionici mogu biti upoznati s rezultatima vrednovanja neposredno ili posredno, preko medija, ili njihovom kombinacijom. Pri tome je posebno važno da rezultati vrednovanja budu iskazani na razumljiv i što objektivniji način.

Tijekom provedbe Županijske razvojne strategije nužno je osigurati potpunu informiranost svih dionika te promidžbu rezultata ŽRS-a jer je to preduvjet učinkovitosti i optimalnosti. S tim ciljem, zajedno sa ŽRS, izrađena je i **Komunikacijska strategija**.

Ciljevi komunikacijske strategije su:

- Informirati širu javnost o ulozi Strategije regionalnog razvoja u ostvarivanju ciljeva ravnomjernog regionalnog razvoja Republike Hrvatske i podizanja konkurentnosti hrvatskih regija;
- Informirati širu javnost o Strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama Županijske razvojne strategije 2010.-2013.;
- Informirati dionike i potencijalne korisnike, na lokalnoj razini, o dostupnim mogućnostima financiranja razvojnih projekata;
- Osigurati transparentnost i provedbe Županijske razvojne strategije 2010. - 2013.;
- Osigurati pozitivno medijsko pokrivanje aktivnosti koje se provode u cilju ostvarenja ciljeva Županijske razvojne strategije kroz aktivan pristup predstavnicima medija.

Pojmovnik

Bespovratna sredstva	Izravno nekomercijalno plaćanje točno određenom korisniku kako bi se provele mjere ili aktivnosti u svrhu promicanja određene politike Europske unije
CARDS	(engl. <i>Community Assistance for Reconstruction, Development and Stability</i>) Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju. Područja intervencije uključuju: uklanjanje posljedica rata, demokratizaciju i izgradnju institucija, održivi gospodarski razvoj, socijalni razvoj, regionalnu suradnju između država korisnica te transnacionalnu, regionalnu i prekograničnu suradnju. Program je u Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. zamijenjen programom IPA.
Decentralizacija	Djelomični prijenos odgovornosti za upravljanje programima pomoći s EK na tijela zemlje korisnika. EK zadržava kontrolnu funkciju koja može biti u obliku prethodne ili naknadne kontrole.
Ekonomska i socijalna kohezija	Izraz solidarnosti između država članica i regija EU. Cilj je uravnotežen razvoj u cijeloj Uniji, smanjivanje strukturnih razlika između regija i promicanje jednakih mogućnosti za sve.
Fondovi EU	Generički pojam za sve programe koje EU financira bilo u zemljama članicama (programi Zajednice te instrumenti kohezijske, poljoprivredne i ribarske politike – bivši strukturni fondovi) ili izvan njih (programi za treće zemlje, pretpripručni programi).
Hijerarhija ciljeva	Dijagramski prikaz predloženih projektnih aktivnosti koje su logično planirane na temelju analize problema i koje pokazuju odnos između sredstava i ciljeva.
Integrirani pristup	Sustavna analiza projekta kroz sve faze projektnog ciklusa kojom se osigurava da pitanja relevantnosti, izvedivosti i održivosti ostanu u središtu pozornosti.
Indeks razvijenosti	Pokazatelj stupnja razvijenosti lokalnih i županijskih jedinica. Računa se kao ponderirani prosjek pet osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja: dohotka po stanovniku, stope nezaposlenosti, izvornih prihoda po stanovniku lokalnih odnosno županijskih jedinica, broja stanovnika i stupnja obrazovanosti.
IPA	(engl. <i>Instrument for Pre-Accession Assistance</i>) Instrument prepristupne pomoći. Jedinstveni prepristupni fond za razdoblje od 2007. do 2013. godine. Zamjenjuje program CARDS i prepristupne programe PHARE, ISPA i SAPARD. Cilj mu je pomoći državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama u njihovoj postupnoj harmonizaciji s pravnom stečevinom EU radi pristupanja.
IPARD	IPA Rural Development – Ruralni razvoj - 5. komponenta programa IPA, nastavak programa SAPARD
ISPA	(engl. <i>Instrument for Structural Policies for Pre-Accession</i>) – Prepristupni program u Financijskoj perspektivi 2000. – 2006. Program osigurava financijska sredstva za infrastrukturna ulaganja na području prometa i zaštite okoliša. Priprema državu kandidatkinju za korištenje Kohezijskog fonda nakon pristupanja u EU. Program je u Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. zamijenjen komponentom 3. programa IPA Regionalni razvoj.
Kohezijska politika EU	Politika gospodarskog i socijalnog povezivanja osmišljena je za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika između država članica EU-a pomaganjem regionalnog razvoja.
Kohezijski fond	Financijski mehanizam uspostavljen 1993. za financiranje velikih infrastrukturnih projekata EU na području prometa i zaštite okoliša.
Nacionalni strateški referentni okvir - NSRO	Osnovni okvir za strateško usmjeravanje instrumenata kohezijske politike u financijskom razdoblju EU od 2007. do 2013. NSRO povezuje prioritete Zajednice s nacionalnim i regionalnim prioritetima za održivi razvoj. Temelji se na prioritetima Nacionalnog razvojnog plana. Na temelju njega države članice pripremaju niz sektorskih ili regionalnih operativnih programa.
NUTS	Statistička nomenklatura prostornih jedinica koju je definirao Europski

	statistički ured kako bi stvorio jedinstvenu i koherentnu strukturu za teritorijalnu raspodjelu. Postoje tri razine klasifikacije definirane prema veličini i broju stanovnika na određenom području (NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3) koje se koriste za definiranje prihvatljivosti neke regije za financiranje iz instrumenata kohezijske politike.
NUTS 2	Druga razina NUTS klasifikacije. Prostorne jedinice za statistiku na razini NUTS 2 imaju između 800.000 i 3.000.000 stanovnika. RH podijeljena je na 3 NUTS 2 regije: Sjeverozapadna Hrvatska, Panonska Hrvatska i Jadranska Hrvatska.
Održivi razvoj	Oblik razvoja koji zadovoljava sadašnje potrebe, a da ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje vlastite zahtjeve. Usmjeren je na poboljšanje životnog standarda pojedinca, uz kratkoročno, srednjoročno i dugoročno očuvanje okoliša. Cilj mu je trostruk: razvoj koji počiva na gospodarskoj učinkovitosti, socijalnoj pravdi i održivoj zaštiti okoliša.
Operativni dokumenti	Dokumenti koji se definiraju kao smjernice za provedbu programa. Uključuju različite operativne priručnike i pravilnike koji odgovornim institucijama omogućuju da program provode na koherentan i transparentan način te u skladu sa svim pravilima koja se na njega primjenjuju.
Operativni program - OP	U kontekstu strukturnih fondova i instrumenata kohezijske politike sadrži konzistentan niz prioriteta koji čine višegodišnje mjere. Može se provoditi korištenjem jednog ili više fondova te jednog ili više financijskih instrumenata.
PHARE	Pretpristupni program u Financijskoj perspektivi 2000. – 2006. koji osigurava podršku za izgradnju i jačanje ekonomske i socijalne kohezije u državi kandidatkinji. Program u Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. zamijenjen je programom IPA.
Prekogranična suradnja	(engl. kratica <i>CBC</i>) Suradnja susjednih regija uz unutarnje i vanjske granice EU radi promicanja održivog gospodarskog i socijalnog razvoja, rješavanja zajedničkih izazova na područjima kao što su zaštita okoliša, prirodna i kulturna baština, javno zdravlje te suzbijanje i borba protiv organiziranog kriminala, kao i osiguravanja učinkovitih i sigurnih granica.
Pretpristupni programi	Programi koji financijski podržavaju politiku proširenja EU. U Financijskoj perspektivi 2000. – 2006. postoje tri pretpristupna programa: PHARE za izgradnju institucija, ISPA za prometnu infrastrukturu i infrastrukturu zaštite okoliša te SAPARD za poljoprivredu. U Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. zamijenio ih je unificirani instrument – IPA.
Program	Niz projekata sa zajedničkim općim ciljem ili ciljevima.
Projekt	Niz aktivnosti kojima je cilj ostvarenje jasno utvrđenih ciljeva u određenom vremenskom roku i uz određeni proračun.
Projektna ideja	Početna faza u projektu koja se općenito temelji na identifikaciji problema i definiranju njegovog mogućeg rješenja.
Regionalni operativni program - ROP	Razvojni programi za svaku regiju na razini NUTS 2 koji služe kao osnova za povlačenje sredstava iz strukturnih fondova. U Hrvatskoj su izrađeni dokumenti pod nazivom ROP na razini županija (NUTS 3). Njihova je svrha bila započeti proces izrade dokumenata regionalnog razvoja prema načelima EU.
SAPARD	(engl. <i>Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development</i>) Jedan od tri pretpristupna programa u Financijskoj perspektivi 2000. – 2006. godine, financira ulaganja u poljoprivredu i ruralni razvoj. Program je u Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. zamijenjen 5. komponentom programa IPA – ruralni razvoj (IPARD).
Sredstva	Sredstva su fizički i ostali resursi (koje se često naziva „inputima“) nužni su za izvođenje predviđenih aktivnosti i vođenje projekta.
Strateški dokumenti	Dokumenti koji se definiraju za određeni program kao strateška odrednica za njegovu provedbu. Ovi se dokumenti temelje na općoj strateškoj osnovi i na pravnoj osnovi programa. Kako bi ih se moglo provesti, potrebno je izraditi dodatne operativne i provedbene dokumente.

Strukturni fondovi	U Financijskoj perspektivi 2000. – 2006. postojala su četiri fonda čija je namjera bila osigurati financijska sredstva za siromašnije regije EU, kako bi se ojačala ekonomska i socijalna kohezija i odgovorilo na izazove Jedinog tržišta EU. U Financijskoj perspektivi 2007. – 2013. strukturnim fondovima se smatraju samo ERDF i ESF. Njihovi su novi ciljevi: (1) konvergencija, (2) regionalna konkurentnost i zapošljavanje te (3) Europska teritorijalna suradnja.
Sufinanciranje	Odnosi se na situaciju u kojoj se dio sredstava instrumenta/projekta/programa osigurava iz nekog financijskog izvora EU. Ostatak sredstava osigurava se iz nacionalnih javnih izvora i/ili privatnih izvora, ovisno o prirodi i zahtjevima određenog instrumenta/projekta/programa.
Tehnička pomoć	Stručnjaci, konzultanti, predavači, savjetnici itd. koji su angažirani putem ugovora o pružanju konzultantskih usluga radi transfera znanja (<i>know-how</i>) i vještina (<i>skills</i>) te razvoja i jačanja institucija. Tehničku pomoć mogu dati konzultanti dostupni na tržištu ili stručnjaci iz uprava država članica EU.

DODACI

DODACI

Dodatak 1.: Rezultati konzultacija s odgovarajućim Partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS

Jedno od temeljnih načela izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije bilo je načelo partnerstva i suradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora. Ono je podrazumijevalo suradnju između tijela državne uprave, jedinica područne (regionalne) samouprave, jedinica lokalne samouprave, gospodarskih subjekata, znanstvene zajednice, socijalnih partnera i organizacija civilnoga društva.

U svom radu Partnerstvo se rukovalo sljedećim načelima:

- **konsenzus** – poticanjem napretka u postizanju sporazuma kroz pregovarački konsenzus;
- **jednakost** – ni jednom članu nije omogućen dominantan utjecaj u radu Partnerstva;
- **transparentnost** – svi dionici potpuno su informirani i upoznati s aktivnostima koje partnerstvo poduzima u svom radu.

Partnerstvo je djelovalo u svim fazama izrade i provedbe ŽRS-a, od analize stanja i SWOT analize preko definiranja razvojnih problema županije, utvrđivanja vizije i ciljeva, prioriteta i mjera do odabira razvojnih projekta i praćenja provedbe ŽRS-a.

Koristeći višegodišnje iskustvo koje Zadarska županija ima u partnerskom pristupu primjenjujući participativan model kroz 15 sastanaka regionalnog partnerstva od 13. svibnja 2004. do 19. prosinca 2008. godine s odazivom većim od 75% članstva, može se reći da nije bilo problema okupiti članstvo novog Partnerskog vijeća. Pri sastavljanju se vodili računa o tome da u Partnerskom vijeću budu predstavljeni svi značajniji dionici razvoja ovog područja, te da osim javnog sektora u značajnom broju budu prisutni i predstavnici poslovnog i civilnog sektora, a ujedno da se vodi računa i o spolnoj i dobnoj zastupljenosti.

Partnerstvo ima 44 člana, a trenutna situacija je da strukturu čine:

- **63 %** javni sektor,
- **29 %** civilni sektor,
- **8%** poslovni sektor,

s tim da je u članstvu Partnerstva 32% žena.

Ti omjeri nisu idealni, ali su takvi da osiguravaju aktivno sudjelovanje svih triju skupina. Bolji omjer uspio se postići u radnim skupinama koje su radna tijela Partnerstva.

Zanimljivo je istaknuti da je u radu Partnerstva bilo primjedbi da općine nemaju dovoljno svojih predstavnika, odnosno da nisu sve predstavljene, što je na drugom sastanku Partnerskog vijeća izmijenjeno promjenom Poslovnika o radu. Novim poslovníkom sve JLS s područja županije imaju svog predstavnika na način da po jednog predstavnika ima svaki grad, dok sve općine zajedno imaju 3 predstavnika oko kojih su se sve usuglasile i pismeno ih

potvrdile. Svi članovi u Partnerskom vijeću na traženje Županije pismeno su imenovali svoje predstavnike u Vijeće.

Hodogram partnerskih aktivnosti

Prvi sastanak Županijskog partnerskog vijeća održan je 27. rujna 2010.godine.

Na sastanku je prisustvovalo 47 osoba.

Na prvom sastanku Županijskog partnerskog vijeća (čiji su zapisnici na mrežnim stranicama www.zadra.hr) predloženo je osnivanje sljedećih radnih skupina:

- Radna skupina za regionalnu konkurentnost,
- Radna skupina za ljudske resurse,
- Radna skupina za promet,
- Radna za zaštitu okoliša, infrastrukturu i održive izvore energije,
- Radna skupina za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Članove radnih skupina predložili su članovi Partnerskog vijeća, predstavnici JLS-a, HGK, predstavnici privatnog i javnog sektora.

- **21. listopada 2010.** godine održan je prvi sastanak radne skupine za ljudske resurse na kojoj je pozvano 16, a nazočilo je 18 članova.
- **25. listopada 2010.** godine održan je prvi sastanak radne skupine za zaštitu okoliša, infrastrukturu i održive izvore energije. Pozvano je 16, a nazočilo je 13 članova.
- **28. listopada 2010.** godine održan prvi sastanak radne skupine za promet. Pozvano je 18, a nazočilo je 14 članova.
- **29. listopada 2010.** godine održan prvi sastanak radne skupine za regionalnu konkurentnost na kojoj je pozvano 28, a nazočilo je 18 članova.
- **2.studenog 2010.** godine održan je sastanak radne skupine za poljoprivredu i ruralni razvoj na kojoj je pozvano 35, a prisustvovalo 23 članova.

Tema prvih sastanaka radnih skupina bila je izrada SWOT analize i izrada nacrtu vizije.

Rad kroz radne skupine u izradi SWOT-a tekao je tako da je predstavnik ZADRA-e bio moderatorom koji je usmjeravao proces izrade SWOT-a po područjima koje je pokrivala svaka radna skupina.

Svaki od sudionika ispunio je svojim prijedlozima praznu tablicu SWOT-a, nakon čega su pojedinačno iščitavane, komentirane i usuglašene konstatacije svakog člana radne skupine.

Nakon sastanaka radnih skupina svim članovima poslan je prijedlog SWOT-a koji su u dogovorenom roku mogli dopuniti ili dodatno komentirati.

Na isti način napravljen je prijedlog vizije razvoja Zadarske županije, i to tako da je svaki član na papir napisao svoju viziju.

Temeljem nje nastala je zajednička vizija.

- **18. studenog 2010.** godine održan je drugi sastanak radne skupine za ljudske resurse. Pozvano je 16, a nazočilo je 9 članova.
- **22. studenog 2010.** godine u 8:30 sati održan je drugi sastanak radne skupine za promet. Pozvano je 18, a nazočilo je 9 članova.
- **22. studenog 2010.** godine u 12:30 sati održan je drugi sastanak radne skupine za zaštitu okoliša, infrastrukture i održive izvore energije. Pozvano je 18, a nazočilo je 14 članova.
- **23. studenog 2010.** godine održan je drugi sastanak radne skupine za regionalnu konkurentnost. Pozvano je 29, a odazvalo se 8 članova.
- **24. studenog 2010.** godine održan je drugi sastanak radne skupine za poljoprivredu i ruralni razvoj. Pozvano je 36, a odazvalo se 14 članova.

Tema drugog sastanka radnih skupina bila je definiranje strateških ciljeva i prioriteta.

Postupak je tekao na način da su predstavnici ZADRA-e dali određene temelje, prijedloge i sugestije te da su svi članovi, svatko iz svog područja nadopunjavali postojeće i dodavali nove mjere.

Nakon završetka sastanaka radnih skupina svima je poslan prijedlog strateških ciljeva i prioriteta koje su u dogovorenom roku trebali iskomentirati sa svojom bazom te poslati moguće izmjene i dopune.

- **17. siječnja 2011.** godine u 9 sati održan je treći sastanak radne skupine za ljudske resurse. Pozvano je 16, odazvalo se 8 članova.
- **17. siječnja 2011.** godine u 13 sati održan je treći sastanak radne skupine za zaštitu okoliša, infrastrukture i održive izvore energije. Pozvano je 18, a odazvalo se 10 članova.
- **18. siječnja 2011.** godine u 9 sati održan je treći sastanak radne skupine za promet na koji je pozvano 19, a odazvalo se 9 članova.
- **18. siječnja 2011.** u 13 sati održan je treći sastanak radne skupine za poljoprivredu i ruralni razvoj na koju je pozvano 36, a odazvalo se 12 članova.

- **19. siječnja 2011.** godine održan je treći sastanak radne skupine za regionalnu konkurentnost na koju je pozvano 28, a odazvalo se 7 članova.

<i>Tema ovih sastanaka bila je razrada mjera.</i>
--

Proces je tekao tako da je ZADRA dala prijedlog mjera koje su članovi radnih skupina dopunili novim mjerama i izmjenama postojećih.

U cijelom procesu rada radnih skupina aktivno su sudjelovali većina od prisutnih članova te su svojim konstruktivnim prijedlozima dali doprinos izradi ŽRS.

Kroz cijelo razdoblje izrade ŽRS-a dobili smo više od stotinu primjedbi dopuna i komentara putem e-maila tako da je ovaj dokument napravljen potpuno po načelima konsenzusa i partnerstva.

Teško je posebno izdvojiti određene primjedbe i prijedloge budući je cijela izrada Županijske razvojne strategije utemeljena na konstruktivnom doprinosu većine članova radnih skupina.

- **1. veljače 2011.** godine održan je drugi sastanak Partnerskog vijeća na kojem je usvojena SWOT analiza , vizija, ciljevi, prioriteti i mjere Županijske razvojne strategije. Također je usvojena i Komunikacijska strategija.
- **14. veljače 2011.** godine održan je treći sastanak Županijskog partnerskog vijeća na kojem je usvojena Županijska razvojna strategija 2011.-2013. godine. Na sastanku je nazočilo 27 osoba.

Županijsko partnersko vijeće kontinuirano će pratiti provedbu ŽRS i dalje će se sastajati, a makar jednom godišnje bit će izvješteno o provedbi Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.

Dodatak 2.: Izvještaj o predhodnom vrednovanju ŽRS

2.1. Sažetak

Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2011.-2013. (ŽRS) na jasan i pristupačan način pokriva ključna pitanja budućeg razvoja Zadarske županije. ŽRS u sebi uključuje prioritete Republike Hrvatske u pogledu regionalnog razvoja, što se, zbog usklađenosti s prioritetima i mjerama Europske unije, ogleda i kao usklađenost s Europskim sustavom prioriteta.

Osnovna analiza ima određene nedostatke (posljedica nedostatnih detaljnih baza podataka na regionalnoj i nacionalnoj razini), ali oni nisu značajni, te pruža dobar pregled trenutnog stanja i dobru osnovu za buduće aktivnosti. Struktura strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera logički slijedi iz osnovne i SWOT analize. SWOT analiza vjerno ocrtava stanje županije i potencijale za budući razvoj, ali postoji jedan manji broj faktora koji su sastavni dio SWOT analize, a nisu detaljno opisani u osnovnoj analizi. Kada se u obzir uzmu sva četiri strateška cilja, vidljivo je nastojanje da se strategijom stvore preduvjeti za budući, održiv, rast i razvoj. S obzirom na iznimno široku tematiku koju ovi strateški ciljevi obuhvaćaju, osnovna analiza se mogla, na nekim mjestima, nadopuniti dodatnim informacijama u cilju boljeg obrazloženja strateških ciljeva (posebno u dijelu ruralnog razvoja, poljoprivrede i ribarstva).

Predloženi sustavi za monitoring i evaluaciju, te za upravljanje i provedbu, znatno su napredovali od prvog nacрта do finalne verzije, posebno u odnosu na Regionalni operativni program Zadarske županije za razdoblje 2004.-2010., kao i dopunjeni Regionalni operativni program Zadarske županije za razdoblje 2007.-2010. Unatoč znatnom napretku i dalje ostaje prostor za unaprijeđenje i razvoj novih metodoloških pristupa implementacijom strategije.

Ovaj dokument donio je i posebne dodane vrijednosti procesu strateškog planiranja u Zadarskoj županiji primjenom novih metoda rada te sustavnih i kvalitetnih participacijskih procesa, a posebno postizanjem kvalitativne i kvantitativne korelacije usklađenosti strateških ciljeva i prioriteta s nadređenim strateškim dokumentima, kao i potrebama krajnjih korisnika.

Tijekom izrade ovog dokumenta ljudski resursi izrađivača educirani su u načinu izrade strateških dokumenata, kao i potrebi njihove unutarnje i vanjske koherentnosti, što je ostvarilo preduvjet za kvalitetniju implementaciju Županijske razvojne strategije na strateškoj, regionalnoj, razini.

Indikatore mjera, kao i akcijski plan, potrebno je što detaljnije razraditi kako bi se olakšalo prepoznavanje prioriternih projektnih ideja koje mogu krenuti u implementaciju. Detaljnom razradom indikatora omogućuje se lakše i transparentnije praćenje provedbe Županijske razvojne strategije.

2.2. Uvod

Ovo izvješće pripremljeno je od strane Regionalnog edukacijskog razvojnog centra *Primus Fortissimus* iz Otočca i sadrži rezultate prethodnog vrednovanja Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. - 2013. (*ex ante* evaluacije).

Osnovna svrha prethodnog vrednovanja (*ex ante* evaluacije) je poboljšanje kvalitete Županijske razvojne strategije Zadarske županije za razdoblje 2011.-2013., a time i cjelokupnog procesa programiranja. Vrednovanje treba doprinijeti postizanju nužne povezanosti ŽRS-a Zadarske županije, prvenstveno, sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske te njezine usklađenosti s drugim, nadređenim, nacionalnim strateškim razvojnim dokumentima, kao i onima na razini Europske unije. Nužno je osigurati da ŽRS bude sastavni dio ukupnog procesa regionalnog razvoja utvrđenog Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske kao osnovnim planskim dokumentom središnje razine kojim se utvrđuju ciljevi politike regionalnog razvoja, te, na taj način, i s ciljevima i prioritetima svih drugih strateških dokumenata i programa.

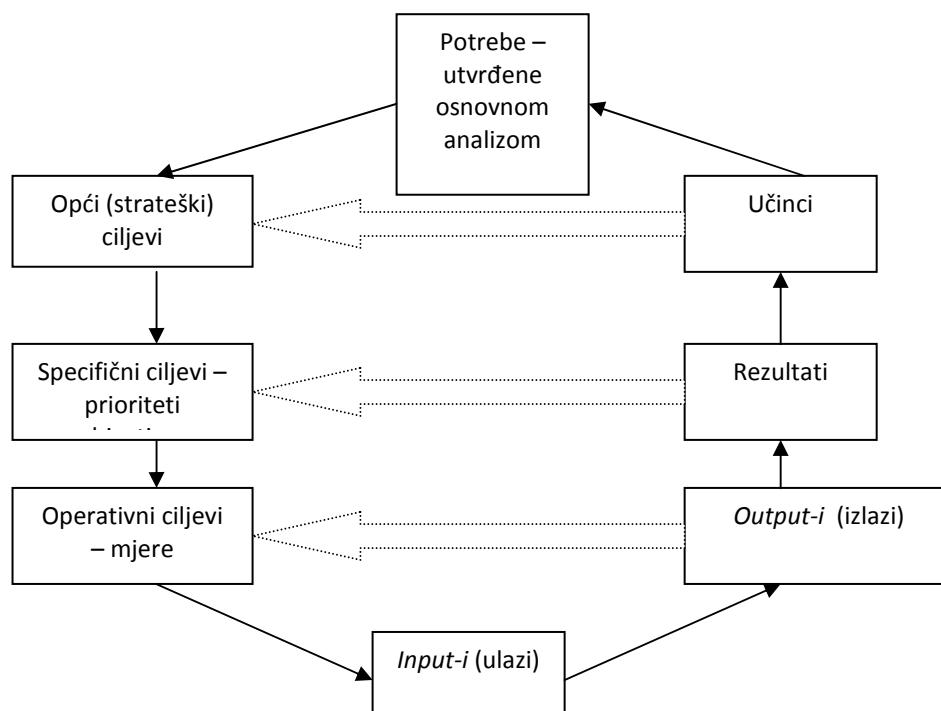
Prethodno vrednovanje (*ex ante* evaluacija) čini sastavni dio izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. - 2013. i njezin cilj bio je optimizirati alokaciju sredstava te poboljšati kvalitetu razvojnog programiranja. Prethodno vrednovanje utvrdilo je i procjenu:

- Srednjeročnih i dugoročnih potreba,
- Ciljeva koje treba postići;
- Očekivanih rezultata;
- Ciljeva, u smislu utjecaja, u odnosu na osnovu analizu stanja;
- Dodanu vrijednost zajednici;
- Koliko su prioriteti zajednice i sektora uzeti u obzir;
- Implementaciju iskustava iz prethodnog programiranja, odnosno, izrade ROP-a Zadarske županije 2004.-2010. /2007.-2010.;
- Kvalitetu postupaka provedbe i financijskog upravljanja procesom izrade Županijske razvojne strategije.

Uloga vanjskog procjenitelja bila je nezavisna procjena i preporuke za izmjene tehničke provedbe ili politika vezanih uz postupak izrade Županijske razvojne strategije, u smislu poboljšanja i jačanja njezine kvalitete. Vanjska procjena (*ex ante* evaluacija) izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije predstavlja polaznu točku za monitoring (nadzor) i daljnju evaluaciju provedbe županijske razvojne strategije, osiguravanjem jasnih i kvantificiranih ciljeva, te odgovarajućih indikatora koji odražavaju strateške i operativne ciljeve strategije.

Vanjsko vrednovanje (*ex ante* evaluacija, u ovom slučaju – prethodno vrednovanje, jedan je od glavnih alata efikasnog upravljanja kao i njegov formalni preduvjet - *EU Commission's Communication, SEC 2001, 1197/6&7*). Vanjsko vrednovanje vrlo je slično programiranju i koristi se pri izradi strateških dokumenata svih razina, posebno onih koji se tiču tzv. „vanjskih odnosa“ institucije nositelja s populacijom, gdje se politike i aktivnosti preklapaju, u smislu dostizanja općih ciljeva, a moraju ostvariti i ciljeve svih grupa dionika razvojnog procesa određenog područja. Ona je potpora procesu programiranja i dizajnirana je tako da jasno identificira potrebe razvojne strategije. Njezina svrha je prikupljanje informacija i izrada analiza koje osiguravaju ostvarenje ciljeva kroz mjere koje su unutar realnih financijskih okvira. Njome će se, također, omogućiti relevantnost, djelotvornost, korisnost i koherentnost Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013. Prethodno vrednovanje, odnosno vanjsko vrednovanje, provedeno je metodologijom logike intervencije. **Logika intervencije** predstavlja metodološki instrument vanjskog vrednovanja (*ex ante* evaluacije) koji uspostavlja logičku vezu između programskih ciljeva i operativnih aktivnosti. Ona predstavlja konceptualnu vezu od intervencijskih *input-a* do njihovih *output-a*, odnosno, rezultata i utjecaja tih rezultata. Logika intervencije omogućuje procjenu utjecaja mjera na postizanje ciljeva strateškog dokumenta.

Slika 27.: Grafički prikaz različitih elemenata logike intervencije:

Potrebe se odnose na društveno-ekonomske ili ekološke zahtjeve na koje županijska razvojna strategija mora odgovoriti. Ulazi (*input-i*) su financijska i/ili administrativna sredstva koja će generirati izlaze (*output-e*) kako bi se postigao operativni cilj, odnosno, realizirale mjere, provedbom određenog plana aktivnosti. Rezultati realizacije mjera dovode do ostvarenja specifičnih ciljeva (prioriteta) odnosno, rezultati imaju svoje učinke. Ukupni učinci su povezani s općim (strateškim) ciljevima županijske razvojne strategije i oni zadovoljavaju prethodno identificirane potrebe (osnovna analiza/SWOT) koje su dovele do potrebe izrade Županijske razvojne strategije.

Prethodno vrednovanje obuhvatilo je i procijenu dosadašnjih strateških razvojnih dokumenata Zadarske županije, te proces njihove izrade, a posebno nalaze dosadašnjih *ex ante* evaluacija strateških dokumenata, kako bi se sve ukazane metodološke preporuke usvojile tijekom procesa izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. - 2013. Posebna pažnja posvećena je izradi osnovne analize i SWOT analize koje su glavna strukturna komponenta razvojnog dokumenta i moraju dovesti do odgovarajućeg i koherentnog rangiranja razlika koje treba riješiti. Vanjski procjenitelj osigurao je izradu SWOT analize na temelju korištenja kvantificiranih podataka i referentnih pokazatelja. Također, osigurao je i kvalitetan konzultativan proces s relevantnim razvojnim dionicima.

Tijekom izrade Županijske razvojne strategije, prethodno vrednovanje je i:

- Provelo procijenu kompletnosti osnovne analize;
- Provelo procijenu kompletnosti SWOT analize;
- Provelo analizu identificiranih uzroka nejednakosti i njihovo uklanjanje;
- Osiguralo identifikaciju i procijenu pokretača razvoja te njihovu inkluziju;
- Doprinjelo kvantifikaciji konteksta i ciljeva vezanih uz objektivne indikatore, provjerom, te predlagalo izmjene predloženih indikatora i *input-a*, prema iskazanim potrebama korisnika;
- Ocjenilo i provelo rangiranje razlika i prioriteta dodijeljenim identificiranim potrebama te njihovom vođenju k ciljevima, konkretnim prioritetima i mjerama;
- Ocijenilo kvalitetu predloženih implementacijskih procedura te financijsko upravljanje izradom županijske razvojne strategije, kao i sve participacijske/partnerske procese.

Također, obzirom na specifičnost izrade Županijske razvojne strategije, vanjski procjenitelj je, metodom intervjua, analizirao i osposobljenost osoblja izrađivača strategije za njezinu pravilnu izradu te proveo konzultacije i edukaciju osoblja u metodologijama koje su im manje poznate, kako bi se osiguralo povećanje kvalitete procesa izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. - 2013.

Kontekst Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. - 2013.

Zadarska županija je, temeljem članka 14. Stavka 4. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske («Narodne novine» broj 153/'09.), Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija («Narodne novine» broj 53/'10.) i Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013. (donesenoj na 59. sjednici Vlade Republike Hrvatske, 4. lipnja 2010.), pokrenula postupak izrade Županijske razvojne strategije za razdoblje 2011.-2013. Tijelo zaduženo za koordinaciju procesa izrade je Razvojna agencija Zadarske županije - ZADRA.

Županijska razvojna strategija je planski dokument politike regionalnog razvoja, odnosno, planski dokument jedinice područne (regionalne) samouprave kojim se određuju osnovni smjerovi razvoja, odnosno strateški ciljevi i prioriteti održivog društveno-gospodarskog razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave, pripremljen na načelu partnerstva. Županijska razvojna strategija je sredstvo za usmjeravanje financijskih sredstava namijenjenih razvoju županija.

Osnovni ciljevi, definirani pri izradi Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013., bili su:

- Postizanje konsenzusa među svim relevantnim nacionalnim, regionalnim i lokalnim partnerima o razvojnim potrebama županije (vezanim uz gospodarski razvoj, zapošljavanje i edukaciju, infrastrukturu, okoliš, lokalni, urbani i ruralni razvoj, rješavanje pitanja siromaštva i socijalne isključenosti) te, sukladno tomu, treba služiti kao osnova za pregovaranje, usklađivanje i financiranje aktivnosti definiranih strategijom;
- Davanje osnovnih smjernica za izradu županijskih razvojnih projekata;
- Pomoć u ispunjenju zajedničkih strateških ciljeva u suradnji s drugim, susjednim, županijama te stvoriti osnovu za djelovanje u vezi s prekograničnim, transnacionalnim i međuregionalnim potrebama i mogućnostima;
- Davanje osnovne smjernice za lokalne razvojne planove i projekte jedinica lokalne samouprave.

Sadržaj Županijske razvojne strategije obuhvaća kvantitativni i kvalitativni opis trenutne situacije, postignute rezultate i utrošena financijska sredstva tijekom provedbe Regionalnog operativnog programa (strateškog dokumenta koji je prethodio ŽRS), SWOT analizu županije, viziju i hijerarhijski raspodijeljene ciljeve Županijske razvojne strategije izvedene iz SWOT analize, opis strategije za postizanje ciljeva, odabrane prioritete za društveno-gospodarski razvoj županije zajedno s njihovim kvantificiranim specifičnim ciljevima i detaljnim opisom specifičnih intervencija (mjera) te njihovim indikatorima mjerenja uspješnosti provedbe, indikativan financijski plan za provedbu ŽRS, opis modela/načina upravljanja ŽRS-om i sustava njezina praćenja i evaluacije, komunikacijsku strategiju Županijske razvojne strategije te dodatke kao što su opis rezultata konzultacija sa Županijskim partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS-a te poduzetih i planiranih aktivnosti u vezi s uključivanjem partnerstva u praćenje njezine provedbe i izvješće o prethodnom vrednovanju ŽRS (*ex ante* evaluaciju).

2.3. Priprema Županijske razvojne strategije

Županijska razvojna strategija Zadarske županije logičan je nastavak Regionalnog operativnog programa Zadarske županije, izrađenog 2003. godine za razdoblje 2004.-2010., kao i dopunjenog Regionalnog operativnog programa Zadarske županije, izrađenog 2006. godine za razdoblje 2007.-2010., krovnih regionalnih Strateških dokumenata koji su predstavljali ključne smjernice sveukupnog razvoja Zadarske županije u posljednjih 8 godina. Županijsku razvojnu strategiju, kao mjerodavno tijelo jedinice regionalne samouprave, a u skladu s načelom partnerstva i suradnje, donosi Županijska skupština Zadarske županije. Prema važećoj Županijskoj razvojnoj strategiji Zadarske županije 2011.-2013. jedinice lokalne samouprave s područja Zadarske županije moraju uskladiti svoje Planove razvojnih programa sukladno Zakonu o proračunu i Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske te ih usuglasiti sa strateškim smjernicama nadređene, regionalne, razine, odnosno, važećom Županijskom razvojnom strategijom.

Proces izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013. započeo je još u lipnju 2010. godine konzultativnim sastancima s upravnim odjelima Zadarske županije te konzultativnim sastancima s *ex ante* procjeniteljem. Tijekom srpnja i kolovoza 2010. prikupljali su se, i proučavali, dotadašnji strateški razvojni dokumenti Zadarske županije, kao i nadređene sektorske strategije Republike Hrvatske, Strateški okvir za razvoj 2006.-2013., nacrt Nacionalnog strateškog referentnog okvira 2012.-2013. s pripadajućim nacrtima sektorskih Operativnih programa (OP „Promet“, OP „Okoliš i energetika“, OP „Regionalna konkurentnost“, OP „Razvoj ljudskih potencijala“ te OP „Razvoj administrativne sposobnosti“, IPARD) te Strateških planova za razvoj poljoprivrede i ribarstva, kao i nadređenih strateških dokumenata i politika Europske unije, posebno integriranih smjernica za rast i zapošljavanje ugrađenih u Lisabonsku Agendu i strateški dokument „Europa 2020“; Kohezijske politike, Politike razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja EU kao i Politike razvoja ribarstva EU.

Od rujna 2010. Godine, izrađivač – ZADRA, uz početak izrade Županijske razvojne strategije prema metodologiji definiranoj u Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija («Narodne novine» broj 53/'10.), prikupljanjem podataka za osnovnu analizu, paralelno, u suradnji s Upravnim odjelom za razvoj i Europske procese, pristupio je formiranju referentnog Partnerskog vijeća za izradu Županijske razvojne strategije. **Posebna pozornost je posvećena upravo strukturi Partnerskog vijeća** kako bi ono reprezentativno predstavljalo sve ključne razvojne dionike Zadarske županije u svim trima razvojnim sektorima – javnom, privatnom i civilnom, pri čemu se prišlo otklanjanju propusta na koje je ukazano *ex ante* evaluacijom revidiranog ROP-a Zadarske županije za razdoblje 2007.-2010. Kada je utvrđen ravnomjeran odnos svih sektora te izrađen nacrt Poslovnika rada Partnerskog vijeća, Zadarska županija je, prethodno, elektonskim putem poslavlši sve potrebne materijale – nacrt Poslovnika, nacrt osnovne analize (s proizašlim sektorskim, razvojnim problemima i potrebama), kao i metodologiju izrade Županijske razvojne strategije, 21. rujna 2010. održala prvi sastanak Partnerskog vijeća. Ovom sastanku prethodio je uvodni, konzultativni, sastanak župana Zadarske županije sa svim načelnicima i gradonačelnicima JLS s područja županije koje je upoznao s metodologijom, odnosno sadržajem, procesom izrade te potrebom izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013. Ovaj sastanak smatramo izuzetno značajnim budući je, detaljnim konzultacijama, dodatno osigurao njihovo aktivno

sudjelovanje i shvaćanje vlasništva nad nadređenim strateškim dokumentom koji usmjerava i razvoj lokalnih zajednica. Na sastanku Partnerskog vijeća bio je prisutan i *ex ante* procjenitelj kako bi uočio sve primjedbe dionika te formirao smjernice za daljnju izradu ŽRS-a. Važno je primjetiti kako su na sastanku Partnerskog vijeća bili prisutni svi pozvani dionici, ali i brojne druge zainteresirane osobe iz organizacija i institucije Zadarske županije te međunarodnih organizacija koje sudjeluju u ukupnom razvoju regije.

Također, tijekom cijelog razdoblja izrade Županijske razvojne strategije, radi što boljeg informiranja javnosti i transparentnosti procesa izrade, sve informacije o procesu izrade, važnim prijedlozima i odlukama, odnosno, izrađenim dokumentima, nalazile su se na posebnom formiranom linku na mrežnim stranicama Zadarske županije (<http://www.zadarska-zupanija.hr/>) i stranicama izrađivača Razvojne agencije Zadarske županije (<http://www.zadra.hr/>). S istih stranica mogao se i skinuti formular za prikupljanje projektnih ideja, čije prikupljanje, uključivši dodatne konzultacije s nositeljima, je trajalo tijekom cijelog procesa izrade nacrtu ŽRS-a. Također svi nositelji razvoja (građanstvo i dionici) bili su pozvani dostaviti svoje komentare na sve dijelove ŽRS-a tijekom izrade koje su, također, mogli skinuti na navedenim mrežnim stranicama te na istaknuti e-mail.

Nakon konzultacija i korekcija, prema prvim primjedbama Partnerskog vijeća, a u svrhu što detaljnijih i kvalitetnijih konzultacija s razvojnim dionicima, Razvojna agencija Zadarske županije, prema sektorskoj shemi Operativnih programa NSRO-a, formirala je radne grupe koje su na konzultativnim sastancima raspravljale i pripremale sve dokumente za Partnersko vijeće te korigirale ključne dijelove Županijske razvojne strategije. Formiranje ovako **kvalitetnih operativnih radnih grupa dodana je vrijednost postupka izrade** ovog dokumenta. Radne grupe su formirane u konzultacijama, kako s Partnerskim vijećem, tako i sa svim JLS, županijskim podružnicama HGK i HOK-a te vodećim organizacijama civilnog društva s područja županije. Formirane su radne grupe za: razvoj ljudskih resursa, promet, zaštitu okoliša, infrastrukturu i energetiku, regionalnu konkurentnost, odnosno razvoj poduzetništva i obrtništva te ruralni razvoj i razvoj poljoprivrede i ribarstva. U razdoblju od rujna 2010. do siječnja 2011., na tri ciklusa konzultativnih sastanaka, radne grupe su kontinuirano prikupljale i analizirale podatke za osnovnu analizu, razradile SWOT analizu i Viziju županije, kao i Strateške ciljeve, prioritete i mjere. Uključivanje reprezentativnih predstavnika svih triju sektora – javnog, privatnog i civilnog u operativne radne grupe, uz aktualnost prikupljenih podataka i smjernica, kontinuiranim sudjelovanjem i konzultacijama, odnosno, kvalitetnim participativnim procesom, osiguralo se i vlasništvo regionalnih razvojnih dionika nad ovim strateškim dokumentom.

Prvi nacrt Županijske razvojne strategije Zadarske županije, završen je predstavljanjem Partnerskom vijeću 1. veljače 2011. godine. Kako su se sve korekcije sadržaja od strane *ex ante* procjenitelja, kao i članova radnih grupa od kojih su mnogi ujedno i članovi Partnerskog vijeća, riješavane tijekom izrade nacrtu, nije bilo značajnih korekcija Partnerskog vijeća, kao ni značajnijih primjedbi na prvi, javno objavljen, nacrt Županijske razvojne strategije od strane *ex ante* procjenitelja.

Radi usuglašavanja s nadređenim strateškim dokumentima Republike Hrvatske, kao i EU te primjedbama od strane upravnih odjela Zadarske županije, došlo je do daljnjih korekcija podataka u osnovnoj analizi, nazivu i obuhvatu nekih mjera (posebno onih vezanih za razvoj

ruralnih područja, poljoprivrede i akvakulture). Detaljnije, korekcije su se odnosile na grafičke prikaze te kvalitetnije podatke o resursnoj osnovi, posebno floru i faunu zaštićenih područja, kojima županija obiluje, a dio su, kako nacionalne, tako i europske i svjetske baštine, što nije bilo dovoljno jasno naznačeno u prvom nacrtu osnovne analize. Također, podaci koji su se odnosili na stanje u ruralnim područjima, posebno na razvoj poljoprivrede i ribarstva, nisu bili ni dovoljno detaljno obrađeni, niti su davali dovoljne smjernice o razvojnim potrebama. Podaci koji su se odnosili na društveni razvoj bili su identični podacima o upravljanju društvenim razvojem, što je zahtjevalo dodatne korekcije. Baza razvojnih projekata predstavljala je posebnu problematiku, točnije način rangiranja i odabir prioriternih projekata izrađen je prema precizno razrađenim kriterijima, ali je postojala dilema i oko naziva baze. Kako je, konzultacijama s *ex ante* procjeniteljem, definirano da projekt predstavlja proces koji se provodi nakon protpisivanja ugovora za financijskom institucijom/donatorom, projektni prijedlog/aplikacija predstavlja potpuno pripremljenu projektnu dokumentaciju spremnu za kandidiranje i financiranje, a projektna ideja predstavlja preciziranu potrebu za financiranjem, ali i traži razradu dokumentacije i aplikacije, odlučeno je, u dodatnim konzultacijama sa Zadarskom županijom, kako će se ova baza nazvati Bazom projektnih ideja i kao takva je uvrštena u drugi nacrt ŽRS-a i Akcijski plan. Izmjene naziva i obuhvata mjera su, također, iskomunicirane sa svim relevantnim dionicima, kao i *ex ante* procjeniteljem, te uvažene.

Konačni prijedlog Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013., kao drugi nacrt, pripremljen je za 3. sastanak Partnerskog vijeća 14. veljače 2011. U drugom nacrtu, gore navedene izmjene, kao i ostale korekcije, prema prethodno obavljenim konzultacijama s *ex ante* procjeniteljem, ispravljene su. Partnersko vijeće ga je prihvatilo bez značajnijih primjedbi.

Važno je napomenuti kako je *ex ante* procjenitelj tijekom cijelog procesa izrade bio informiran, elektronskim putem, o svim konzultacijama izrađivača s dionicima, o rezultatima konzultacija te daljnjim zahvatima prema traženim korekcijama. *Ex ante* procjenitelj je sudjelovao u 10-ak konzultativnih sastanaka koji su uključivali i edukaciju izrađivača, o ključnim dijelovima ŽRS-a, tako da su sastanci prethodili konzultacijama s radnim grupama i bili njihova priprema te, nakon sastanaka, uvažavanja, i rasprave o korekcijama, daljnim sastancima kojima su se definirali detalji ključnih djelova ŽRS-a. Kako je ZADRA održavala stalne kontakte i konzultacije s ključnim/relevantnim dionicima razvoja Zadarske županije, izravnim kontaktom *ex ante* procjenitelja s ključnim/relevantnim dionicima utvrđeno je da nisu potrebne nezavisne konzultacije procjenitelja te kako su poštivani svi participacijski procesi izrade ŽRS-a.

2.4. Pregled Strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera

U nastavku se nalazi prikaz **Strateških ciljeva, prioriteta i mjera** kao osnova za bolje razumijevanje svih opisa i procjena koje su dio ovog dokumenta:

CILJ 1: USPOSTAVA UČINKOVITOG SUSTAVA UPRAVLJANJA POTENCIJALIMA I RESURSIMA	
Prioritet 1.1.	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva
Mjera 1.1.1.	Poticanje formiranja novih i jačanje postojećih organizacija civilnog društva i njihove suradnje s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Mjera 1.1.2.	Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
Prioritet 1.2.	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora
Mjera 1.2.1.	Razvoj i jačanje e-uprave u svrhu podizanja učinkovitosti, dostupnosti i kvalitete pruženih usluga građanima i poslovnom sektoru
Mjera 1.2.2.	Jačanje međusobne koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihova suradnju s građanima i ostalim stručnim tijelima
Mjera 1.2.3.	Unapređenje sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava
Mjera 1.2.4.	Jačanje kapaciteta JLS i regionalne samouprave te javnog sektora za upravljanje i izradu razvojnih projekata
Prioritet 1.3.	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora
Mjera 1.3.1.	Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera
Mjera 1.3.2.	Usklađivanje razvoja ljudskih resursa s potrebama gospodarstva
CILJ 2: RAZVOJ KONKURENTNOG PODUZETNIŠTVA, TURIZMA, POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA	
Prioritet 2.1.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.1.	Okupljanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta
Mjera 2.1.2.	Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
Mjera 2.1.3.	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanje razvoja regionalizacije poljoprivrede
Mjera 2.1.4.	Unapređenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture
Prioritet 2.2.	Razvoj ruralnih područja
Mjera 2.2.1.	Razvoj diverzifikacije djelatnosti u ruralnim područjima
Mjera 2.2.2.	Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima
Prioritet 2.3.	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma
Mjera 2.3.1.	Razvoj poslovne i turističke infrastrukture
Mjera 2.3.2.	Unapređenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma
Mjera 2.3.3.	Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu
Mjera 2.3.4.	Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva
Mjera 2.3.5.	Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora
Mjera 2.3.6.	Poticanje „zelenog“ poduzetništva
Prioritet 2.4.	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo

Mjera: 2.4.1.	Razvoj tehnologijske i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga
Mjera: 2.4.2.	Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu
CILJ 3: PREPOZNTALJIVOST I OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE	
Prioritet 3.1.	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine
Mjera 3.1.1.	Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže <i>Natura 2000</i>
Mjera 3.1.2.	Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povjesne baštine
Prioritet 3.2.	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine
Mjera 3.2.1.	Očuvanje i promocija identiteta županije kroz brendiranje odredišta
Mjera 3.2.2.	Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenira
CILJ 4: UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA I KVALITETE ŽIVOTA	
Prioritet 4.1.	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.1.	Razvoj sustava vodoopskrbe
Mjera 4.1.2.	Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
Mjera 4.1.3.	Plinifikacija Zadarske županije
Mjera 4.1.4.	Razvoj male komunalne infrastrukture
Prioritet 4.2.	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.1.	Izgradnja, obnova i opremanje društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture važne za povećanje kvalitete života i razvoj zajednice
Mjera 4.2.2.	Poboljšanje razine kvalitete zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga
Mjera 4.2.3.	Unapređenje socijalne skrbi i zdravstvene zaštite starijih i nemoćnih osoba te osoba s invaliditetom
Prioritet 4.3.	Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.1.	Razvoj cestovne i željezničke infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.2.	Razvoj zračnog prometa
Mjera 4.3.3.	Razvoj pomorske infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.4.	Stvaranje preduvjeta za razvoj intermodalnog prijevoza
Prioritet 4.4	Unapređenje zaštite okoliša i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.1.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.2.	Sanacija onečišćenih lokacija, razvoj sustava i unapređenje infrastrukture i usluga za gospodarenje otpadom
Mjera 4.4.3.	Unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša
Mjera 4.4.4.	Unapređenje sustava zaštite okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata

Visoka kvaliteta **strateških ciljeva** Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013. ogleda se u činjenici kako ona uz, **srednjeročne programske ciljeve**, navodi i dugoročne, tzv. **horizontalne ciljeve** koji bi trebali promicati, odnosno biti ugrađeni u sve projekte i programe implementacije Županijske razvojne strategije, a to su: razvoj informacijskog društva, promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava, upravljanje okolišem i održivost, nastavak razvoja privatno-javnog partnerstva i učinkovite demokracije, dok je poseban naglasak stavljen na razminiranje minski sumnjivih područja županije, što je jedan od važnih ograničavajućih razvojnih faktora.

Važno je naglasiti kako su svi navedeni strateški ciljevi, prioriteti i mjere detaljno opisani, uključivo i horizontalne ciljeve. Za sve prioritete i mjere navedena je povezanost za strateškim ciljevima ŽRS-a. Mjere su detaljno razrađene i objašnjene prema svojoj svrsi, cilju, aktivnostima koje podrazumijevaju, nositeljima aktivnosti, krajnjim korisnicima te navedenim okvirnim indikatorima mjerenja uspješnosti provedbe svake mjere, a time i ukupne Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.

Posebna dodana vrijednost ovog strateškog dokumenta ogleda se i u vrlo jasnom prikazu, po prvi puta u nekom strateškom dokumentu Zadarske županije, **pozicije Županijske razvojne strategije** u odnosu na nadređene dokumente i politike Republike Hrvatske i Europske unije te podređene strateške dokumente na regionalnoj i lokalnim razinama, kako je prikazano u Slici 1. ŽRS-a. Također, visoko je vrijedan **prikaz usklađenosti i korelacije strateških ciljeva i prioriteta ŽRS-a Zadarske županije sa strateškim ciljevima Europske unije** navedenim u aktualnom strateškom razvojnom dokumentu „Europa 2020 - strategija za pametan, održiv i uključiv rast” te usklađenosti **sa strateškim ciljevima Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske i ciljevima Operativnih programa za provedbu NSRO 2012.-2013.**, sve jasno prikazano u pripadajućoj tablici podnaslova 4.2. ŽRS “Strateški ciljevi na nacionalnoj razini”. Posebna dodana vrijednost ovog dokumenta je također u **prikazu međusobnog utjecaja razvojnih ciljeva i važnosti prioriteta u ostvarivanju ciljeva** kojima su dodijeljeni ponderi koji izražavaju intenzitet utjecaja prioriteta na pojedine ciljeve. Ponderi su definirani na način da je najviši utjecaj označen sa 4, dok je najniži utjecaj označen sa 1. Ponderi su bili rezultat zajedničkog dogovora, konsenzusa, postignutog na radnim skupinama za izradu ŽRS-a. Pomoću tako dobivene matrice numerički se procijenila vrijednost i važnost pojedinih prioriteta nasuprot ciljeva te rang važnosti pojedinih ciljeva u odnosu na doprinos prioriteta. I, konačno, dodana vrijednost ovog strateškog dokumenta u odnosu na dosadašnje strateške razvojne dokumente Zadarske županije je i **detaljan prikaz odabira prioriteta projektnih ideja prema prethodno utvrđenim kriterijima**, kako je navedeno u dijelu 2.3. ŽRS-a “Kriteriji za odabir projektnih ideja”, čime se osigurala potpuna objektivnost pri odabiru prioriteta razvojnih projektnih ideja Županijske razvojne Strategije Zadarske županije 2011.-2013.

2.5. Opće primjedbe o Županijskoj razvojnoj strategiji Zadarske županije 2011.-2013.

Nedvojbena je činjenica kako je Županijska razvojna strategija Zadarske županije dobro strukturirana i u potpunosti prati propisanu metodologiju i sadržaj koji je uvjetovalo nadležno Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva RH te pokriva sva relevantna pitanja.

Drugi nacrt predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodni nacrt budući uključuje sveobuhvatnu analizu koja opravdava strategiju. Posebno je vidljivo kako iz razvojnih problema i potreba proizlazi relevantna SWOT analiza. Odabrani prioriteti i mjere su logični, sveobuhvatni i usuglašeni sa strateškim ciljevima/prioritetima politika Republike Hrvatske i EU. Provebu i praćenje provedbe (monitoring i daljnju evaluaciju provedbe mjera) potrebno je detaljno razraditi prema navedenim indikatorima mjera i nositeljima, odnosno, monitoring tijelima te točkama i kritičnim pitanjima (indikatorima) koje treba pratiti.

Akcijski plan je preopćenito napravljen i nisu definirani konkretni projekti koji će se financirati/predložiti za financiranje s vremenom provedbe, kao i financijskim tokovima. Umjesto konkretne liste projekata za provedbu istaknuti su indikatori i nositelji provedbe, no u općenitim okvirima. Potrebno je napraviti, što je realnije moguće, listu prioriternih projekata te razraditi akcijski plan prema njihovoj mogućoj provedbi, nositeljima i alociranim iznosima prema godinama provedbe, kao i potencijalnim izvorima sredstava financiranja. No smatramo kako ovakva situacija nije isključiva krivnja izrađivača akcijskog plana, već i problem nositelja potencijalnih razvojnih projekata koji nisu sigurni u tijek izrade podložne dokumentacije ni financijskih sredstava za njezinu izradu te sufinanciranje projekata, kao ni postojanja jasnih informacija, od strane nadležnih tijela, o dinamici i mogućnostima financiranja razvojnih projekata na regionalnim razinama, odnosno, tijekom implementacije Operativnih programa.

Svi strateški ciljevi usklađeni su sa smjernicama i ciljevima nadređenih nacionalnih i strateških dokumenata EU, kao i prioriteti ŽRS-a. SWOT analiza je sveobuhvatna i sektorski strukturirana te vrlo precizno i vjerno ocrtava stanje i potrebe Zadarske županije, kao i njezine razvojne potencijale.

Same mjere u sebi sadrže velik spektar aktivnosti koje omogućuju uklapanje svih projektnih ideja koje su prikupljene tijekom izrade Županijske razvojne strategije Zadarske županije, ali i nacionalnih projekata koji će se provoditi na području Zadarske županije. Njihova sveobuhvatnost leži u činjenici kako nije potpuno izvjesno koji i kakvi izvori financiranja će se koristiti za provedbu određenih prioriteta i mjera pa se, u pravilu, pribjeglo podrazumijevanju velikog broja aktivnosti kako se ne bi ograničile mogućnosti provedbe, iako je već sada poznato kako će se neke od aktivnosti iz navedenih mjera financirati iz poznatih izvora definiranih, primjerice, proračunom Zadarske županije za 2011. godinu te kroz IPA-u i IPARD program.

Baza projektnih ideja, koja je i detaljno prikazana u dodatku ŽRS-u, predstavlja posebno vrijedan dokument koji je vrlo precizno razrađen i argumentiran prema unaprijed utvrđenim kriterijima rangiranja projektnih ideja koji su bili dostavljeni nositeljima, odnosno predlagateljima projektnih ideja u pravitku poziva na dostavu projektnih ideja.

Komunikacijska strategija Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2012.-2013. također je visoko kvalitetan dokument koji na potpuno razvidan način prikazuje komunikacijske metode i nositelje komunikacijskih aktivnosti prema krajnjim korisnicima te osigurava iznimnu transparentnost provedbe Županijske razvojne strategije.

2.6. Ocjena relevantnosti Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.

Analizom je utvrđeno kako je Županijska razvojna strategija Zadarske županije izuzetno vrijedan strateški dokument i za duže razdoblje od navedenog te je potpuno opravdana njezina izrada. Svi ključni elementi strategije jasno su objašnjeni, uz izuzetno dobro strukturiranje dokumenta. Ciljevi i prioriteti su dobro postavljeni i imaju vanjsku usklađenost s naređenim dokumentima i politikama Republike Hrvatske i EU te imaju unutarnju usklađenost jer su vidljivo proizašli iz osnovne analize koja je argumentirala razvojne probleme i potrebe, te SWOT analize koja je detaljno prikazala sve slabosti, snage, prijetnje i prilike Zadarske županije.

Izvor: Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske

Županijska razvojna strategija Zadarske županije usklađena je sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske. Indikatori implementacije dobro su prikazani na razini mjera, ali nisu detaljno razrađeni na razini strateških ciljeva i prioriteta. No mjerenjem indikatora (koje bi trebalo detaljno razraditi) provedbe mjera, može se podrazumijevati i provedba prioriteta i ciljeva, iako bi se za njih trebalo izraditi posebna lista indikatora, što se može učiniti detaljnijim definiranjem indikatora navedenih u razini mjera i njihovim hijerarhijskim rangiranjem. Jasnoća opisa mjera, kao i korelacija prioriteta s nadređenim operativnim programima, krajnjim korisnicima i budućim financijerima razvojnih projekata Zadarske županije, vrlo jasno i lako omogućuje pregled povezanosti, a time i realizacije strateških ciljeva i prioriteta nacionalnih operativnih programa.

2.7. Ocjena djelotvornosti Županijske razvojne strategije

Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2011.-2013. dokument je koji odgovara razvojnim izazovima s kojima će se ova Županija suočiti u narednom razdoblju, a koja svojom provedbom omogućuje djelotvoran razvoj svih razvojnih sektora u Županiji.

Kako bi se mogla relevantno prikazati djelotvornost ŽRS-a Zadarske županije za 2011.-2013., potrebno se osvrnuti na realizaciju dosadašnjih ROP-ova Zadarske županije. Iz programa CARDS 2002-2004 na području Zadarske županije financirano je projekata u vrijednosti većoj od 1,2 mil. eura, dok je za razminiranje bilo alocirano više od 2 mil. eura. Zadarska županija bila je uključena u provedbu velikog broja projekata nacionalne razine, financiranih iz sredstava Europske unije, poput CARDS 2001 "Općinski kapacitet za upravljanje okolišem i infrastrukturom" Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH - Nacrt plana gospodarenja otpadom Zadarske županije, Glavni plan za sanaciju i zatvaranje postojećih odlagališta i Studija izvodljivosti za izgradnju Županijskog centra za gospodarenje otpadom; CARDS 2002 "Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj" Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH - Nacionalna strategija regionalnog razvoja; CARDS 2002 "Razvoj poslovne i investicijske klime u Hrvatskoj" Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva RH - međunarodno priznati certifikat "Croatian Investor Friendly Region"; CARDS 2002 "Lokalna partnerstva za zapošljavanje" Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Strategija razvoja ljudskih resursa za područje Zadarske županije; CARDS 2003 "Projekt registracije pomorskog dobra" nositelja MMTPR - ortofoto podloge za utvrđivanje granice pomorskog dobra; CARDS 2004 "Usklađivanje zakonodavstva iz područja obnovljivih izvora energije i označavanje energetske učinkovitosti" nositelja MINGORP – organizacija regionalne radionice za prijenos znanja i Europskih iskustava iz područja obnovljivih izvora energije; CARDS 2004 "Jačanje institucija i kapaciteta za prekograničnu suradnju u Hrvatskoj" Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva RH i Intelligent Energy Europe "GreenBuilding" Energetskog instituta Hrvoje Požar. Zadarska županija trenutno sudjeluje na projektima IPA «Razvoj investicijskog okruženja», nositelja MINGORP – napredna certifikacija županije za privlačenje stranih ulaganja te IPA «Lokalna partnerstva za zapošljavanje - faza 3» - izrada modela za održivo djelovanje osnovanog Lokalnog partnerstva za zapošljavanje i revidiranje Strategije razvoja ljudskih potencijala Zadarske županije.

Zadarska županija, u suradnji s Razvojnom agencijom Zadarske županije, sudjelovala je kao partner i nositelj u projektima D.A.M.A.C. (Zaštita okoliša Jadranskog mora i komunikacije), vrijednog 1,6 milijuna eura; HANS (Vještine umrežavanja za jadransko zdravstvo), sufinanciranog sredstvima INTERREG/CARDS-PHARE u vrijednosti od 107.978,46 eura; "Izgradnja infrastrukture u poslovnoj zoni Šopot" financiranog iz PHARE ESC programa ukupne vrijednosti 850.000 eura; SIPA (Jačanje ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima) vrijednosti 187.697,60 eura. Zadarska županija i Razvojna agencija Zadarske županije tijekom svog djelovanja su, izuzev istaknutih projekata, kandidirale, ili sudjelovale u kandidaturi, još 25 međunarodnih projekata, ukupne vrijednosti oko 25 milijuna eura, od kojih se 11 projekata, ukupne vrijednosti 11.253.955,07 eura, nalazi u postupku evaluacije. Gospodarski subjekti s područja Zadarske županije bili su najuspješniji u povlačenju sredstava iz SAPARD programa, njima je isplaćeno čak 26% ukupnih SAPARD sredstava u Republici Hrvatskoj.

Zadarska županija, Razvojna agencija, kao i brojne druge ustanove, organizacije i institucije te gospodarski subjekti i civilno društvo već čitav niz godina uspješno rade i surađuju i na projektima financiranim iz programa CBC, prekogranične suradnje te i iz drugih inozemnih izvora poput Svjetske banke, UNDP-a i dr.

Iz gore navedenog vidljivo je kako su dionici u Zadarskoj županiji upoznati, i već imaju iskustvo, s povlačenjem donatorskih sredstava, posebno onih vezanih uz fondove Europske unije, stoga vrlo relevantno možemo tvrditi kako će i ovaj strateški dokument doživjeti vrlo jaku implementaciju, posebno radi činjenice njegove usklađenosti s nadređenim operativnim programima i mjerama koje traže regionalnu usklađenost sa svojim razvojem smjernicama prema kojima će se i formirati alokacija sredstava na regionalne razine putem različitih međunarodnih natječaja. Zadarska županija, u proteklom razdoblju, pokazala je kako ima iskustva i ljudske resurse koji su u stanju odgovoriti izazovima apliciranja razvojnih projekata za financiranje, stoga smatramo kako će se i akcijski plan razraditi i implementirati u većoj mjeri.

U zadnjih nekoliko godina znatno su unaprijeđeni kapaciteti Županije, jedinica lokalne samouprave, drugih institucija i organizacija javnog i civilnog sektora, ali i privatnog sektora. Na listi projektnih ideja nalaze se projekti koji su već i fazi odobravanja kroz IPA natječaje ili su spremni za apliciranje na one koji će tek biti otvoreni. Također, privatni sektor s područja Zadarske županije već sprema projektnu dokumentaciju za povlačenje sredstava iz IPARD programa te Operativnog programa za regionalnu konkurentnost, posebno u području turizma te Operativnog programa razvoja ljudskih resursa, tako da će realizacija Županijske razvojne strategije i njezina akcijskog plana započeti već u 2011. godini.

No treba naglasiti, kako je vidljivo iz baze projektnih ideja, predloženo zahtjeva značajna sredstva za sufinanciranje, temeljitu pripremu potrebne dokumentacije, ali i daljnje jačanje ljudskih resursa za izradu i upravljanje projektima. Treba naglasiti kako se navedene projektne ideje ne mogu sve realizirati u razdoblju 2011.-2013., već će se realizirati i kroz duže razdoblje, ali ih također treba prilagoditi i za financiranje iz drugih izvora, izuzev fondova Europske unije. Zaključno, treba uložiti velike napore i postići sinergiju svih razvojnih dionika kako bi se realizirali ciljevi navedeni ovom Županijskom razvojnom strategijom.

2.8. Ocjena korisnosti Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.

2.8.1. Pregled pitanja vezanih uz socio-ekonomski razvoj

Podaci o socio-ekonomskom stanju i potrebama Zadarske županije navedeni su u poglavljima I. Osnovna analiza, II. Politika Županije prema posebnim područjima, III. Rezultati provođenja ROP-a, IV. SWOT analiza te V. Vizija, strateški ciljevi, prioriteta i mjere. Svi navedeni podaci su vrlo opsežni i relevantni za socio-ekonomski razvoj Zadarske županije.

Posebno treba naglasiti poglavlje I. Osnovna analiza koje iznosi veliku količinu sveobuhvatnih i detaljnih informacija te precizno opisuje kontekst socio-ekonomskog razvoja kao i politike te sustav upravljanja razvojem, odnosno sustav u kojem bi ŽRS trebala biti implemetirana.

Komparacijom informacija o iskazanim problemima i potrebama, s predloženim prioritetima i mjerama, koje uključuju i indikatore implementacije mjera, odnosno načine mjerenja njihove realizacije, vidljivo je kako će ova strategija imati velik učinak na socio-ekonomski razvoj. Odabir prioriteta 1.3. Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora, 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture, 2.2. Razvoj ruralnih područja, 2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva, 2.4. Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacije u gospodarstvo te prioriteta 3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine vidljivo pokazuje kako je Zadarska županija usmjerila svoj razvoj na razvoj održivog gospodarstva, poticanje razvoja ruralnih područja uz održivo korištenje resursne osnove, što ukazuje na vidljivu tendenciju ravnomjernog razvoja cijelog područja županije, kao nastavak nacionalnog procesa uravnoteženog regionalnog razvoja, kao i stvaranja održivih preduvjeta za socio-ekonomski razvoj svih svojih područja.

2.8.2. Pregled pitanja vezanih uz razvoj ljudskih resursa

Prioriteti 1.1. i 1.2. rangirani su kao drugi u razvojnoj hijerarhiji provedbe Županijske razvojne strategije Zadarske županije. Osnovna analiza daje vrlo detaljan prikaz stanja ljudskih resursa kao jednog od osnovnih preduvjeta razvoja, a značajno su zastupljeni i u SWOT analizi. Iz navedenih prioriteta i strateških ciljeva vidljivo je kako je razvoj ljudskih resursa suštinski prioritet koji je osnovni preduvjet uspješne implementacije ŽRS-a. Iz navedenog je vidljivo kako je pozicija razvoja ljudskih resursa dobro osmišljena i prisutna u cjelokupnoj strategiji.

2.8.3. Pregled pitanja koja se odnose na zaštitu okoliša

Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom definirano je kao treći i četvrti strateški cilj, ali je prioritet 3.1. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine naznačen kao najviše rangiran prioritet što pokazuje uvažavanje visoko vrijedne prirodne i kulturne baštine kao značajne resursne osnove, što je i detaljno prikazano u osnovnoj analizi. SWOT analiza značajno naglašava važnost očuvanja okoliša, kao i održivi razvoj, ali i velik potencijal Zadarske županije za razvoj obnovljivih izvora energije. Ona, također, naglašava kako je očuvan okoliš i bogati prirodni resursi jedna od važnijih prednosti, dok se devastacija prirodnih resursa smatra potencijalnom prijetnjom. Mogućnosti korištenja okoliša kao sredstva za privlačenje stranih izravnih ulaganja ili, pak, jačanje i/ili razvoj opsega sektora zaštite okoliša mogle bi se dodatno razraditi kao čimbenik povećanja regionalne konkurentnosti. Možemo naglasiti kako je Županijska razvojna strategija Zadarske županije dala poseban naglasak na očuvanju prirodne baštine i ukupnog okoliša, kao i posebnu stratešku podršku razvoju obnovljivih izvora energije, dok je održiv razvoj postavila kao nadređen horizontalni cilj kojem moraju težiti, i u sebi imati ugrađen, svi implementacijski razvojni projekti Zadarske županije.

2.9. Ocjena unutarnje i vanjske koherentnosti Županijske razvojne strategije

Županijska razvojna strategija Zadarske županije nastavak je Regionalnog operativnog programa Zadarske županije za razdoblje 2004.-2010., kao i dopunjenog Regionalnog operativnog programa Zadarske županije za razdoblje 2007.-2010. Metodologija njezine izrade u odnosu na ROP svojevrsna je inovacija na području strateškog planiranja u Zadarskoj županiji koja je usvojila i korigirala sve probleme koji su se pojavili u izradi dosadašnjih strateških razvojnih dokumenata Zadarske županije, ali i uvidjela koje sve nedostatke mora ukloniti kako bi omogućila što brži razvoj svih dionika područja. Iz strategije je jasno vidljiva hijerarhija ciljeva, prioriteta i mjera te je vidljivo postavljena njihova međusobna povezanost i korelacija. Također, strateški ciljevi, prioriteti i mjere, proizašli su iz osnovne analize (s izraženim problemima i potrebama), SWOT analize, ali i iskazanih potreba korisnika koji su prikupljeni kroz izradu Baze projektnih ideja. Strateški ciljevi, prioriteti i mjere dovoljno su široko postavljeni i definirani te omogućuju implementaciju svih potreba krajnjih korisnika. Njihovom realizacijom doći će i do realizacije Vizije Zadarske županije. Ovakva usklađenost predstavlja visoko kvalitetnu unutarnju koherentnost Županijske razvojne strategije.

Usklađenost strateških ciljeva, prioriteta i mjera s nadređenim politikama i strateškim dokumentima kako Republike Hrvatske, tako i Europske unije, vidljiva u poglavlju IV., pokazuje potpunu usklađenost posebno sa strateškim razvojnim ciljevima EU, izraženim kroz strateški dokument „Europa 2020“ te sa strateškim ciljevima Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske i NSRO 2011.-2013., odnosno, sektorskim operativnim programima, čime je vidljivo prikazana vanjska koherentnost Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011.-2013.

2.10. Zaključak

Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2011.-2013. izuzetno je kvalitetan strateški dokument strukturiran prema smjernicama Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija. U sadržajnom pogledu ovaj dokument u potpunosti prati odrednice Regionalne politike definirane Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013. te je, predviđenim ciljevima i mjerama, u skladu s brojnim nacionalnim i EU strategijama i programima.

Drugi nacrt značajno je poboljšán u odnosu na prvi nacrt te sadrži vrlo detaljnu analizu stanja koja potpuno relevantno argumentira strategiju. Definirani strateški ciljevi, prioriteti i mjere potpuno su usklađeni s argumentiranim razvojnim potrebama i potencijalima područja te, također, usklađeni i sa strateškim ciljevima i prioritetima nadređenih politika i strateških dokumenata Republike Hrvatske i Europske unije.

Ovaj dokument donio je i posebne dodane vrijednosti procesu strateškog planiranja u Zadarskoj županiji primjenom novih metoda rada te sustavnih i kvalitetnih participacijskih procesa, a posebno postizanjem kvalitativne i kvantitativne korelacije usklađenosti strateških ciljeva i prioriteta s nadređenim strateškim dokumentima, kao i potrebama krajnjih korisnika.

Tijekom izrade ovog dokumenta ljudski resursi izrađivača dodatno su educirani u razumijevanju logike i načinu izrade strateških dokumenata, kao i potrebi njihove unutarnje i vanjske koherentnosti, što je ostvarilo preduvjet za kvalitetniju implementaciju Županijske razvojne strategije na strateškoj, regionalnoj, ali i lokalnim razinama.

Indikatore mjera, kao i akcijski plan, potrebno je što detaljnije razraditi kako bi se olakšalo prepoznavanje prioriteta projektnih ideja koje mogu krenuti u implementaciju, kao i razradom indikatora omogućiti što lakše i transparentnije praćenje provedbe Županijske razvojne strategije.

U drugom nacrtu uočene su pogreške pa je potrebno pristupiti tehničkom uređivanju dokumenta te detaljnom lektoriranju prije njegove javne objave.

Zaključno, Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2011.-2013. je izuzetno kvalitetno pripremljen strateški razvojni dokument koji nema ozbiljnijih nedostataka te odgovara osnovnom zahtjevu koji se od nje traži, a to je usklađenost s nadređenim nacionalnim i EU strategijama koje se odnose na pitanja regionalnog razvoja, kao i potrebama svih razvojnih dionika Zadarske županije.

Dodatak 3.: Popis članova Radne skupine za izradu ŽRS- a Zadarske županije

Članovi radnih skupina

1.	Sanja Peričić	ZADRA – Razvojna agencija Zadarske županije
2.	Vedrana Kevrić	ZADRA – Razvojna agencija Zadarske županije
3.	Matilda Dragić	ZADRA – Razvojna agencija Zadarske županije
4.	Daniel Segarić	Zadarska županija - pročelnik UO za poljoprivredu
5.	Katerina Skelin	Zadarska županija – pomoćnik pročelnika UO za poljoprivredu
6.	Željko Domitrović	Grad Biograd na Moru
7.	Krešimir Laštro	Grad Nin
8.	Branimir Paro Vidolin	Grad Pag
9.	Ivo Dunatov	Turistička zajednica Zadarske županije
10.	Lenko Ugrinić	Otočke općine
11.	Jozo Rogošić	Sveučilište u Zadru, Odjel za poljodjelstvo
12.	Mirjana Fumić	Turistička zajednica Općine Kolan
13.	Marija Dejanović	Turistička zajednica Grada Nina
14.	Dražena Strihić	Turistička zajednica mjesta Ugljan
15.	Ante Brižić	Turistička zajednica Općine Preko
16.	Paulina Kulaš	Grad Benkovac
17.	Slavo Stojanov	Općina Pakoštane
18.	Danijela Vulin	Općina Pakoštane
19.	Elvira Sterle	Vigens d.o.o.
20.	Jurica Dević	Vigens d.o.o.
21.	Milivoj Milat	Vrana d.d.
22.	Krešimir Peroš	Cromaris d.d.
23.	Dane Desnica	Cromaris d.d.
24.	Krsto Bukvić	<i>Apis Dalmacija</i>
25.	Rade Bobanović	<i>Zadruga Maslina i vino</i>
26.	Atana Grbić	<i>Eko Zadar</i>
27.	Ivan Bušljeta	LAG <i>Bura</i>
28.	Tomislav Demo	Udruga povrtlara
29.	Željko Vrsaljko	Udruga vinara
30.	Dubravko Pernjak	Udruga ovčara
31.	Rade Bobanović	LAG <i>Laura</i>
32.	Lav Bavčević	HZPSS
33.	Vodopija Branimir	HZPSS
34.	Ivo Eškinja	Turistička zajednica Grada Biograda na Moru
35.	Ivica Kostović	HOK
36.	Marica Nekić	Zadarska županija, Upravni odjel za gospodarstvo
37.	Daniel Pavić	Zadarska županija, Upravni odjel za gospodarstvo
38.	Davor Lonić	Zadarska županija, pročelnik Upravni odjel za razvoj i Europske procese
39.	Lovre Jurišić	Zadarska županija, Upravni odjel za razvoj i europske procese
40.	Hrvoje Grancarić	Zadarska županija, Upravni odjel za razvoj i europske procese
41.	Nikolina Miočić	Zadarska županija, Upravni odjel za razvoj i europske procese
42.	Zvonimir Dorkin	Zadarska županija, Upravni odjel za prostorno uređenje, zaštitu okoliša i komunalne poslove
43.	Nives Kozulić	ravnateljica Zavoda za prostorno uređenje Zadarske županije

44.	Stjepan Gverić	Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije
45.	Igor Ramov	Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije
46.	Ivo Butković	Ravnatelj knjižnice Š.Š.Ivanov, Kolan
47.	Petar Piasevoli	HEP ODS Elektra Zadar d.o.o.
48.	Marija Bešlić	Grad Benkovac
49.	Danijel Katičin	Predstavnik otočkih općina
50.	Žana Klarić	Grad Zadar
51.	Smiljan Peša	Odvodnja d.o.o.
52.	Dragan Maračić	Čistoća d.o.o.
53.	Ivan Mesić	Čistoća d.o.o.
54.	Ana Grgeč	Općina Poličnik
55.	Goran Jurilj	EVN Croatia plin d.o.o.
56.	Nediljko Bešlić	EVN Croatia plin d.o.o.
57.	Morana Babajko	Javna ustanova za upravljenje zaštićenim dijelovima prirode Zadarske županije
58.	Marin Milković	Zadarska županija, Upravni odjel za more i turizam
59.	Denis Ikić	HGK-Županijska komora Zadar, tajnik
60.	Renata Marušić	Udruženje obrtnika
61.	Dubravko Pernjak	Općina Kolan
62.	Renata Bek	Dom zdravlja Zadarske županije, ravnateljica
63.	Milena Milić	Specijalna bolnica za ortopediju Biograd na Moru
64.	Franka Krajnović	Zadarska županija, Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb
65.	Alan Kociper	Grad Zadar, pročelnik Upravnog odjela za gospodarstvo
66.	Ivana Šimić	Grad Benkovac
67.	Stipe Bugarija	Konektor d.o.o.
68.	Josip Miletić	Predsjednik Odbora za školstvo i kulturu Županijske skupštine Zadarske županije
69.	Željko Goja	HSTEC d.d.
70.	Danka Nakić	Turisthotel d.d.
71.	Zoran Knežević	Udruga <i>Zadarski potrošač</i>
72.	Zdenko Jukić	<i>Bioqualitech</i>
73.	Ivica Burić	Lučka uprava
74.	Kristijan Kotlar	Županijska lučka uprava
75.	Josip Prtorić	Komunalno društvo Kolan d.o.o.
76.	Grgica Šupraha	Komunalno društvo Kolan d.o.o.
77.	Ivo Gregov	Ured državne uprave u Zadarskoj županiji, zamjenik predstojnika ureda
78.	Marko Meštović	Grad Zadar
79.	Hrvoje Đula	Ceste Zadarske županije d. o. o.
80.	Blaženko Šindija	Hrvatske ceste d.o.o., Ispostava Zadar
81.	Ivan Skelin	Zračna luka Zadar d.o.o.
82.	Ljubo Deranja	Puntamika- line d.o.o.
83.	Mirjana Šarin	Miatrade d.o.o.
84.	Emilijo Bajlo	Udruženje obrtnika, pročelnik sekcije za prijevoz
85.	Božidar Smokrović	Udruga <i>Zadarski potrošač</i>
86.	Mile Fabijan	Županijska uprava za ceste
87.	Dubravko Bacalja	HZZ
88.	Višnja Perin	HZZ
89.	Ivan Šimunić	Zadarska županija, pročelnik Upravnog odjela za društvene

		djelatnosti
90.	Ana Proroković	Sveučilište u Zadru, prorektorica
91.	Ivo Marin	Obrtnička komora Zadarske županije
92.	Ognjen Blaslov	Obrtnička komora Zadarske županije
93.	Slavica Miličić	Udruga <i>Prospero</i>
94.	Susan Manenica	<i>Langlia</i> , škola stranih jezika
95.	Tihomir Tomčić	Ravnatelj strukovne škole Vice Vlatkovića
96.	Nenad Bulić	Općina Poličnik
97.	Bernard Kotlar	<i>Algebra</i>
98.	Jagoda Gluščević	Pučko otvoreno učilište Zadar
99.	Vera Šušić	Društvo <i>Naša djeca Zadar</i>
100.	Lea Šušić	Društvo <i>Naša djeca Zadar</i>

Članovi Partnerskog vijeća

1.	Stipe Zrilić	župan Zadarske županije, predsjednik Partnerskog vijeća
2.	Igor Bačić	Udruga <i>Propela</i>
3.	Atana Grbić	Udruga <i>Eko Zadar</i>
4.	Mileva Desnica	Udruga <i>Una</i>
5.	Slavica Miličić	Udruga <i>Prospero</i>
6.	Radoslav Bobanović	LAG <i>Laura</i>
7.	Renata Marušić	Udruženje obrtnika Zadar
8.	Ivo Marin	Obrtnička komora Zadarske županije
9.	Denis Ikić	HGK-Županijska komora Zadar
10.	Ivan Čupić	Grad Biograd na Moru
11.	Krešimir Laštro	Grad Nin
12.	Gordana Renić	Grad Obrovac
13.	Paulina Kulaš	Grad Benkovac
14.	Branimir Paro Vidolin	Grad Pag
15.	Alan Kociper	Grad Zadar
16.	Sanja Peričić	Razvojna agencija Zadarske županije – ZADRA d.o.o.
17.	Mirko Đinđić	Javna ustanova za upravljanje zaštićenim djelovima prirode Zadarske županije, ravnatelj
18.	Dubravko Bacalja	HZZ- Područna služba Zadar
19.	Vladimir Skračić	Sveučilište u Zadru
20.	Ivo Gregov	Ured državne uprave u Zadarskoj županiji
21.	Zvonimir Dorkin	Zadarska županija
22.	Marica Nekić	Zadarska županija
23.	Ivan Šimunić	Zadarska županija
24.	Daniel Segarić	Zadarska županija
25.	Franka Krajnović	Zadarska županija
26.	Branka Erlić	Zadarska županija
27.	Milena Ikić	Zadarska županija
28.	Željko Letinić	Zadarska županija
29.	Milan Tankosić	Općina Gračac
30.	Marin Milković	Zadarska županija
31.	Nives Kozulić	Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije
32.	Danijel Katičin	Predstavnik otočkih općina
33.	Davor Lonić	Zadarska županija
34.	Grozdana Perić	Županijska skupština – Odbor za proračun i financije

35.	Josip Miletić	Županijska skupština – Odbor za školstvo i kulturu
36.	Branislav Jelenić	Županijska skupština – Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb
37.	Stipe Bugarija	Županijska skupština – Odbor za gospodarstvo
38.	Božidar Tartaro	Županijska skupština – Odbor za pomorstvo i turizam
39.	Irena Devčić Buzov	Županijska skupština – Odbor za poljoprivredu
40.	Željko Čulina	Županijska skupština – Odbor za Europske integracije
41.	Viktor Prtenjača	Općina Polača
42.	Marina Dujmović Vuković	Zadarska županija
43.	Daniela Nižić	Zadarska županija
44.	Davorka Krnčević	Koordinacija za ljudska prava
445.		LAG BURA

PREDSTAVNICI RAZVOJNE AGENCIJE ZADARSKE ŽUPANIJE - ZADRA d.o.o.

1.	Sanja Peričić	Direktorica
2.	Vedrana Kevrić	Zamjenica direktorice
3.	Marija Brkljača	Voditeljica odjela za poduzetničke zone
4.	Josip Matassi	Voditelj odjela za međunarodnu suradnju
5.	Matilda Dragić	Stručni savjetnik za malo i srednje poduzetništvo
6.	Jelena Marić	Stručni savjetnik za malo i srednje poduzetništvo
7.	Šime Erlić	Stručni suradnik za regionalni razvoj
8.	Marica Babić	Stručni suradnik za regionalni razvoj
9.	Ivana Perić	Poslovna tajnica

Hrvatski zavod za poljoprivredno savjetodavnu službu

Gordana Dragun, dipl. ing. agr.

Hrvatski zavod za poljoprivredno savjetodavnu službu

dr.sc. Lav Bavčević

Lektorirala

Daniela Nižić, prof. , Zadarska županija

Grafičko oblikovanje

Marica Babić, dipl.ing. , Razvojna agencija Zadarske županije

Dodatak 4.: Popis kratica

ADSL	(eng. Asymmetric Digital Subscriber Line) Asimetrična digitalna pretplatnička linija
ARKOD	Projekt uspostave sustava identifikacije zemljišnih parcela u RH
BDP	Bruto domaći proizvod
Cal/cm	Kalorija po centimetru
CARN-et	(eng. Croatian Academic and Research Network) Hrvatska akademska istraživačka mreža
CARDS	(eng. Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization) Pomoć zajednice u obnovi, razvoju i stabilizaciji
COAST	(eng. Conservation and Sustainable Use of Biodiversity in the Dalmatian Coast) Očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti na dalmatinskoj obali putem održivog razvitka obalnog područja
DZ	Dom zdravlja
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Energetski efikasno
EU	Europska unija
FAO	(eng. Food and agriculture organisation) Organizacija za prehranu i poljoprivredu
FINA	Financijska agencija
GFI	Godišnji financijski izvještaj
HGK ŽK	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HPA	Hrvatska poljoprivredna agencija
HPK	Hrvatska poljoprivredna komora
HZZ PS	Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
HZPSS	Hrvatski zavod za poljoprivredno savjetodavnu službu
IK	Industrijsko komunalna (zona)
IPA	(eng. Instrument for Pre-Accession Assistance) Instrument pretpristupne pomoći
ISO	(eng. International Organization for Standardization) Međunarodna organizacija za norme
ISDN	(eng. Integrated Services Digital Network) Digitalna mreža integriranih usluga
IT	(engl. Information Technology); Informacijska tehnologija
ITM	Indeks tjelesne mase
IUOP	Integralno upravljanje obalnim područjem
JLS	Jedinice lokalne samouprave
JTC	Jadranska turistička cesta
k.č.	Katastarska čestica
k.o.	Katastarska općina
kV	Kilovolt
KV	Kvalificirani (radnik)
kWh	Kilovatsat
Lok.	Lokalno
LAG	Lokalna akcijska grupa
MED PROGRAM	(eng. Mediterranean Programme) Transnacionalni program Mediteran
MP	Magistralna pruga
MPRRR	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
MRRŠVG	Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
mVE	Male elektrane na vjetar
MW	Megavat

MSP	Minski sumnjivo područje
MSP	Malo i srednje poduzetništvo
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NN	Narodne novine
NP	Nacionalni park
NUS	Neeksplozirana ubojna sredstva
NUTS 2	(fr. Nomenclature des unites territoriales statistiques) Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku – Statistička regija
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PCB	Poliklorirani bifenili - toksični organski aromatski sintetički spojevi
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
Per capita	Po stanovniku
PP	Park prirode
PP	Prostorni plan
PŠ	Područna škola
PZ	Poljoprivredna zadruga
PUR	Program ukupnog razvoja
PSGO	Projekt socijalnog i gospodaskog oporavka
RH	Republika Hrvatska
RHE	Reverzibilna hidroelektrana
RO RO	(eng. Roll of – Roll on) Brodovi dizajnirani za prijevoz kotrljajućeg tereta
ROP	Regionalni operativni program
RZ	Ribarska zadruga
SAPARD	(eng. Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) Posebna pretprijetna pomoć za poljoprivredu i ruralni razvoj
SGE	Sustavno gospodarenje energijom
SRRRH	Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske
SWOT	(eng. Strength Weaknesses Opportunities Threats) Snage, slabosti, prilike, prijetnje
TIZ	Tekstilna industrija Zadar
TS	Transformatorska stanica
TZ	Turistička zajednica
UNDP	(eng. United Nations Development Programme) Program Ujedinjenih naroda za razvoj
UNP	Ukapljeni naftni plin
UO	Udruženje obrtnika
USD	(eng. United States Dollar) Američki dolar
VE	Vjetroelektrana
VKV	Visokokvalificirani (radnik)
ZADRA	Razvojna agencija Zadarske županije
ZŽ	Zadarska županija
ŽRS	Županijska razvojna strategija
ŽPV	Županijsko partnersko vijeće

Popisne liste sastanaka Županijskog partnerskog vijeća i sastanaka radnih skupina

21. 10. 2010.g

RADNA SKUPINA LJUDSKI RESURSI

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	HZZ	Dubravko Bacalja	<i>[Signature]</i>
2.	HZZ	Višnja Perin	<i>[Signature]</i>
3.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić <i>[Signature]</i>
4.	Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	<i>[Signature]</i>
5.	Zadarska županija UO za društvene djelatnosti	Ivan Šimunić	<i>[Signature]</i>
6.	Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić	Nikolina Miočić <i>[Signature]</i>
7.	Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić	Ana PROROKOVIĆ <i>[Signature]</i>
8.	Obrtnička komora Zadarske županije	Ivo Marin	<i>[Signature]</i>
9.	Udruga Prospero	Slavica Miličić	<i>[Signature]</i>
10.	Langlia	Susan Manenica	<i>[Signature]</i>
11.	Ravnatelj strukovne škole V.Vlatković	Tihomir Tomčić	<i>[Signature]</i>
12.	Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić	<i>[Signature]</i>
13.	Općina Poličnik	Nenad Bulić	Nedijko Stanić <i>[Signature]</i>
14.	Algebra - Bernard Kotlar	Bernard Kotlar	<i>[Signature]</i>
15.	Pučko otvoreno učilište Zadar - Jagoda Gluščević	Jagoda Gluščević	J. Gluščević <i>[Signature]</i>
16.	Društvo Naša djeca Zadar - Vera Šušić	Vera Šušić	Lea Šušić <i>[Signature]</i>

IZ ZADRA MATILDA DRAGIĆ

18. 1. 2011.

RADNA SKUPINA ZA PROMET

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić <i>[Signature]</i>
2.	Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić	<i>[Signature]</i>
3.	Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić <i>[Signature]</i>
4.	Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković	<i>[Signature]</i>
5.	Lučka uprava	Ivica Burić	<i>[Signature]</i>
6.	Županijska lučka uprava	Marinko Slavić	Krisijan Kotlar <i>[Signature]</i>
7.	Komunalno društvo Kolan d.o.o.	Josip Prtorić	Grgica Supraha <i>[Signature]</i>
8.	Ured državne uprave u Zadarskoj županiji	Ivo Gregov	<i>[Signature]</i>
9.	Grad Zadar	Marko Meštrović	<i>[Signature]</i>
10.	Općina Poličnik	Davor Lončar	<i>[Signature]</i>
11.	Ceste Zadarske županije	Hrvoje Đula	<i>[Signature]</i>
12.	Hrvatske ceste d.o.o. Ispostava Zadar	Blaženko Šindija	<i>[Signature]</i>
13.	Zračna luka Zadar d.o.o.	Ivan Skelin	<i>[Signature]</i>
14.	Puntamika - Line d.o.o.	Ljubo Deranja	<i>[Signature]</i>
15.	Luka Zadar d.d.	Pero Leontić	<i>[Signature]</i>
16.	Miatrade d.o.o.	Mirjana Šarin	<i>[Signature]</i>
17.	Udrženje obrtnika - Pročelnik Sekcije za prijevoz	Emilijo Bajlo	<i>[Signature]</i>
18.	Udruga Zadarski potrošač	Božidar Smokrović	<i>[Signature]</i>
19.	Županijska uprava za ceste	Mile Fabijan	<i>[Signature]</i>

RADNA SKUPINA ZA PROMET

22. 11. 2010.

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	
2. Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lončić	NIKOLINA MILOŠIĆ	<i>N. Peričić</i>
3. Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	<i>D. Lončić</i>
4. Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković		<i>M. Nekić</i>
5. Lučka uprava	Ivica Burić	IVICA BURIĆ	<i>I. Burić</i>
6. Županijska lučka uprava	Marinko Slavić	KRISTIJAN KOSTAR	<i>M. Slavić</i>
7. Komunalno društvo Kolan d.o.o.	Josip Prtorić	Grgica Šupraha	
8. Ured državne uprave u Zadarskoj županiji	Ivo Gregov		
9. Grad Zadar	Marko Meštrović		<i>M. Meštrović</i>
10. Općina Poličnik	Davor Lončar		
11. Ceste Zadarske županije	Hrvoje Đula		<i>H. Đula</i>
12. Hrvatske ceste d.o.o. Ispostava Zadar	Blaženko Šindija		
13. Zračna luka Zadar d.o.o.	Ivan Skelin		
14. Puntamika - Line d.o.o.	Ljubo Deranja		
15. Luka Zadar d.d.	Pero Leontić		
16. Miatrade d.o.o.	Mirjana Šarin		<i>M. Šarin</i>
17. Udrženje obrtnika - Pročelnik Sekcije za prijevoz	Emilijo Bajlo		
18. Udruga Zadarski potrošač	Božidar Smokrović		

ZADRA MATILDA DRAGIĆ

M. Dragić

RADNA SKUPINA ZA PROMET

28. 10. 2010. g.

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	
2. Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lončić		<i>D. Lončić</i>
3. Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	<i>D. Lončić</i>
4. Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković		<i>M. Nekić</i>
5. Lučka uprava	Ivica Burić		Opravljan
6. Županijska lučka uprava	Marinko Slavić	KRISTIJAN KOSTAR	Opravljan
7. Komunalno društvo Kolan d.o.o.	Josip Prtorić	Grgica Šupraha	
8. Ured državne uprave u Zadarskoj županiji	Ivo Gregov		<i>I. Gregov</i>
9. Grad Zadar	Marko Meštrović		<i>M. Meštrović</i>
10. Općina Poličnik	Davor Lončar		
11. Ceste Zadarske županije	Hrvoje Đula		<i>H. Đula</i>
12. Hrvatske ceste d.o.o. Ispostava Zadar	Blaženko Šindija		
13. Zračna luka Zadar d.o.o.	Ivan Skelin		
14. Puntamika - Line d.o.o.	Ljubo Deranja		
15. Luka Zadar d.d.	Pero Leontić		
16. Miatrade d.o.o.	Mirjana Šarin		<i>M. Šarin</i>
17. Udrženje obrtnika - Pročelnik Sekcije za prijevoz	Emilijo Bajlo		<i>E. Bajlo</i>
18. Udruga Zadarski potrošač	Božidar Smokrović		<i>B. Smokrović</i>

5. RADNA SKUPINA ZA POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ

24. 11. 2015.

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost	
1.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>Kevrić</i>
2.	Zadarska županija UO za poljoprivredu	Danijel Segarić	Katerina Skelin	<i>Katerina Skelin</i>
3.	Grad Obrovac	Gordana Renić		
4.	Grad Biograd	Željko Domitrović	Ivan Čupić	<i>Čupić</i>
5.	Grad Nin	Krešimir Laštro		<i>Laštro</i>
6.	Grad Pag	Branimir Paro Vidolin		<i>Paro Vidolin</i>
7.	Turistička Zajednica Zadarske županije			
8.	Otočke općine	Danijel Katičin		
9.	Sveučilište u Zadru odjel za poljodjelstvo	Jozo Rogošić		
10.	Turistička zajednica Općine Kolan	Mirjana Fumić		<i>Fumić</i>
11.	Turistička zajednica grada Nina	Marija Dejanović		
12.	Turistička zajednica mjesta Ugljan	Dražena Strihić		
13.	Turistička zajednica Općine Preko	Ante Brižić		
14.	Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković		
15.	Grad Benkovac	Paulina Kulaš		
16.	Općina Pakoštane	Slavo Stojanov	Danijela Vulin	<i>Vulin</i>
17.	Turistička zajednica općine Posedarje	Ivica Juričević		
18.	Općina Poličnik	Darijo Buljat		
19.	Vigens d.o.o.	Elvira Sterle	Jurica Dević	<i>Dević</i>
20.	Širena - mala sirana	Šime Gligora		
21.	Vrana d.d.	Milivoj Milat		<i>Milat</i>
22.	Ostrea d.o.o.	Neven Badurina		
23.	Cromaris d.d.	Krešimir Peroš		<i>Peroš</i>
24.	Paška sirana d.d.	Ante Oštarić		
25.	Apis Dalmacija	Krsto Bukvić		
26.	Zadruga Maslina i vino	Rade Bobanović		
27.	Eko Zadar	Atana Grbić		<i>Grbić</i>
28.	Lag Bura	Ivan Bušljeta		
29.	Eko Lika Srb	Milena Pualić		
30.	Udruga povrtlara	Tomislav Demo		<i>Demo</i>
31.	Udruga vinara	Željko Vrsaljko		
32.	Udruga ovčara	Dubravko Pernjak		<i>Pernjak</i>
33.	Lag Laura	Rade Bobanović	Raspović, Čupić	
34.	Udruga Una	Mileva Desnica		
35.	HZPSS Gordana <i>BRANIMIR</i>	Gordana Dragun		<i>Dragun</i>
36.	Turistička zajednica Grada Biograda na Moru	Ivo Eškinja		

19. 01. 2011

1. RADNA SKUPINA ZA REGIONALNU KONKURENTNOST

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>Kevrić</i>
2. Zadarska županija UO za Gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	
3. Zadarska županija Uo za more i turizam	Marin Milković		
4. HGK	Denis Ikić		
5. Udruženje obrtnika	Renata Marušić		<i>Marušić</i>
6. Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić		
7. Općina Kolan	Dubravko Pernjak		
8. Dom zdravlja Zadarske županije ravnateljica	Renata Bek		<i>Bek</i>
9. Specijalna bolnica za ortopediju Biograd n/M	Branko Uhoda	Milena Milić	
10. Franka Krajnović - član ŽPV-a	Franka Krajnović		<i>Krajnović</i>
11. Grad Zadar	Alan Kociper		
12. Grad Benkovac	Ivana Šimić		
13. Stipe Bugarija član ŽPV-a	Stipe Bugarija		
14. Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić		
15. Općina Poličnik	Davor Lončar	Stjepan Marinović	
16. Olvin d.o.o. - transport	Erik Ratković		
17. Sonik d.o.o. -trgovinski	Vlado Kovačević		
18. Gortan Zadar d.o.o. - građevinarstvo	Zdravko Galić		
19. Vodoinstalacija d.o.o. - građevinarstvo	Davor Jurjević		
20. Aluflexpack d.o.o. -prerađivačka indus.	Ivo Pastuović		
21. LTH Metalni lijev d.o.o. -prerađivačka	Željko Uzelac		
22. HSTEC d.d. - prerađivačka	Željko Goja		
23. Turisthotel d.d. - turizam	Danka Nakić		
24. Ilirija d.d. - turizam	Goran Ražnjević		
25. Udruga Zadarski potrošač	Zoran Knežević		<i>Knežević</i>
26. Lag Laura	Radoslav Bobanović	Hrvoje Raspopić	
27. Grad Biograd na Moru	Željko Domitrović	Ivan Čupić	<i>Čupić</i>
28. Bioqualitech	Ivana Maršan Jukić		<i>Jukić</i>

1. RADNA SKUPINA ZA REGIONALNU KONKURENTNOST 23.11.2015.

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	
2. Zadarska županija UO za Gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	
3. Zadarska županija Uo za more i turizam	Marin Milković		
4. HGK	Denis Ikić		
5. Udruženje obrtnika	Renata Marušić		
6. Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić		
7. Općina Kolan	Dubravko Pernjak		
8. Dom zdravlja Zadarske županije ravnateljica	Renata Bek		
9. Specijalna bolnica za ortopediju Biograd n/M	Branko Uhoda	Milena Milić	
10. Franka Krajnović - član ŽPV-a	Franka Krajnović		
11. Grad Zadar	Alan Kočiper		
12. Grad Benkovac	Ivana Šimić		
13. Stipe Bugarija član ŽPV-a	Stipe Bugarija		
14. Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić		
15. Općina Poličnik	Davor Lončar	Stjepan Marinović	
16. Olvin d.o.o. - transport	Erik Ratković		
17. Sonik d.o.o. -trgovinski	Vlado Kovačević		
18. Gortan Zadar d.o.o. - građevinarstvo	Zdravko Galić		
19. Vodoinstalacija d.o.o. - građevinarstvo	Davor Jurjević		
20. Aluflexpack d.o.o. -prerađivačka indus.	Ivo Pastuović		
21. LTH Metalni lijev d.o.o. -prerađivačka	Željko Uzelac		
22. HSTEC d.d. - prerađivačka	Željko Goja		
23. Turisthotel d.d. - turizam	Danka Nakić		
24. Ilirija d.d. - turizam	Goran Ražnjević		
25. Udruga Zadarski potrošač	Zoran Knežević		
26. Lag Laura	Radoslav Bobanović	Hrvoje Raspović	
27. Grad Biograd na Moru	Željko Domitrović	Ivan Čupić	
28. Bioqualitech	Ivana Maršan Jukić	Zdenko Jukić	

29. ZADARSKA ŽUPANIJA UO ZA RAZVOJ I
europske procese
LORDO JUKIĆ

30. ZADRA MATILDA DRAGIĆ

Pravog

29.10.2010

1. RADNA SKUPINA ZA REGIONALNU KONKURENTNOST

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost	
1.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>[initials]</i>
2.	Zadarska županija UO za Gospodarstvo	Marica Nekić	Daniyel Pavić	<i>[initials]</i>
3.	Zadarska županija Uo za more i turizam	Marin Milković		<i>[initials]</i>
4.	HGK	Denis Ikić		
5.	Udruženje obrtnika	Renata Marušić		<i>[initials]</i>
6.	Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić		<i>[initials]</i>
7.	Općina Kolan	Dubravko Pernjak		<i>[initials]</i>
8.	Dom zdravlja Zadarske županije ravnateljica	Renata Bek		<i>[initials]</i>
9.	Specijalna bolnica za ortopediju Biograd n/M	Branko Uhoda	Milena Milić	<i>[initials]</i>
10.	Franka Krajnović - član ŽPV-a	Franka Krajnović		<i>[initials]</i>
11.	Grad Zadar	Alan Kociper		<i>[initials]</i>
12.	Grad Benkovac	Ivana Šimić		<i>[initials]</i>
13.	Stipe Bugarija član ŽPV-a	Stipe Bugarija		<i>[initials]</i>
14.	Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić		<i>[initials]</i>
15.	Općina Poličnik	Davor Lončar	Stjepan Marinović	
16.	Olvin d.o.o. - transport	Erik Ratković		
17.	Sonik d.o.o. -trgovinski	Vlado Kovačević		
18.	Gortan Zadar d.o.o. - građevinarstvo	Zdravko Galić		
19.	Vodoinstalacija d.o.o. - građevinarstvo	Davor Jurjević		
20.	Aluflexpack d.o.o. -prerađivačka indus.	Ivo Pastuović		
21.	LTH Metalni lijev d.o.o. -prerađivačka	Željko Uzelac		
22.	HSTEC d.d. - prerađivačka	Željko Goja		<i>[initials]</i>
23.	Turisthotel d.d. - turizam	Danka Nakić		<i>[initials]</i>
24.	Ilirija d.d. - turizam	Goran Ražnjević		
25.	Udruga Zadarski potrošač	Zoran Knežević		<i>[initials]</i>
26.	Lag Laura	Radoslav Bobanović	Hrvoje Raspović	<i>[initials]</i>
27.	Grad Biograd na Moru	Željko Domitrović	Ivan Čupić	
28.	Bioqualitech	Ivana Maršan Jukić	Zdravko Jukić	<i>[initials]</i>

29. Zadarska županija UO za turizam i
europske procese

LOVNO SUDJETIĆ

[Signature]

30.

18. 01. 2011.

5. RADNA SKUPINA ZA POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić
2.	Zadarska županija UO za poljoprivredu	Danijel Segarić	Katerina Skelin
3.	Grad Obrovac	Gordana Renić	
4.	Grad Biograd	Željko Domitrović	Ivan Čupić
5.	Grad Nin	Krešimir Laštro	
6.	Grad Pag	Branimir Paro Vidolin	
7.	Turistička Zajednica Zadarske županije		
8.	Otočke općine	Danijel Katičin	
9.	Sveučilište u Zadru odjel za poljodjelstvo	Jozo Rogošić	
10.	Turistička zajednica Općine Kolan	Mirjana Fumić	
11.	Turistička zajednica grada Nina	Marija Dejanović	
12.	Turistička zajednica mjesta Ugljan	Dražena Strihić	
13.	Turistička zajednica Općine Preko	Ante Brižić	
14.	Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković	
15.	Grad Benkovac	Paulina Kulaš	
16.	Općina Pakoštane	Slavo Stojanov	Danijela Vulin
17.	Turistička zajednica općine Posedarje	Ivica Juričević	
18.	Općina Poličnik	Darijo Buljat	
19.	Vigens d.o.o.	Elvira Sterle	Jurica Dević
20.	Sirena - mala sirana	Šime Gligora	
21.	Vrana d.d.	Milivoj Milat	
22.	Ostrea d.o.o.	Neven Badurina	
23.	Cromaris d.d.	Krešimir Peroš	DANE DESNICA
24.	Paška sirana d.d.	Ante Oštarić	
25.	Apis Dalmacija	Krsto Bukvić	
26.	Zadruga Maslina i vino	Rade Bobanović	
27.	Eko Zadar	Atana Grbić	
28.	Lag Bura	Ivan Bušljeta	
29.	Eko Lika Srb	Milena Pualić	
30.	Udruga povrtlara	Tomislav Demo	
31.	Udruga vinara	Željko Vrsaljko	
32.	Udruga ovčara	Dubravko Pernjak	
33.	Lag Laura	Rade Bobanović	Raspović, Čupić
34.	Udruga Una	Mileva Desnica	
35.	HZPSS Gordana	Gordana Dragun	
36.	Turistička zajednica Grada Biograda na Moru	Ivo Eškinja	

03. 11. 2010

5. RADNA SKUPINA ZA POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić
2.	Zadarska županija UO za poljoprivredu	Danijel Segarić	Katerina Skelin
3.	Grad Obrovac	Gordana Renić	
4.	Grad Biograd	Željko Domitrović	Ivan Čupić
5.	Grad Nin	Krešimir Laštro	
6.	Grad Pag	Branimir Paro Vidolin	
7.	Turistička Zajednica Zadarske županije	IVO DUNATOV	
8.	Otočke općine	Danijel Katičin	LENKA UGLINIĆ
9.	Sveučilište u Zadru odjel za poljodjelstvo	Jozo Rogošić	
10.	Turistička zajednica Općine Kolan	Mirjana Fumić	
11.	Turistička zajednica grada Nina	Marija Dejanović	
12.	Turistička zajednica mjesta Ugljan	Dražena Strhić	
13.	Turistička zajednica Općine Preko	Ante Brižić	
14.	Zadarska županija UO za more i turizam	Marin Milković	
15.	Grad Benkovac	Paulina Kulaš	
16.	Općina Pakoštane	Slavo Stojanov	Danijela Vulin
17.	Turistička zajednica općine Posedarje	Ivica Juričević	
18.	Općina Poličnik	Darijo Buljat	
19.	Vigens d.o.o.	Elvira Sterle	Jurica Dević
20.	Sirena - mala sirana	Šime Gligora	
21.	Vrana d.d.	Milivoj Milat	
22.	Ostrea d.o.o.	Neven Badurina	
23.	Cromaris d.d.	Krešimir Peroš	
24.	Paška sirana d.d.	Ante Oštarić	
25.	Apis Dalmacija	Krsto Bukvić	
26.	Zadruga Maslina i vino	Rade Bobanović	
27.	Eko Zadar	Atana Grbić	
28.	Lag Bura	Ivan Bušljeta	
29.	Eko Lika Srb	Milena Pualić	
30.	Udruga povrtlara	Tomislav Demo	
31.	Udruga vinara	Željko Vrsaljko	
32.	Udruga ovčara	Dubravko Pernjak	
33.	Lag Laura	Rade Bobanović	Raspović, Čupić
34.	Udruga Una	Mileva Desnica	
35.	Turistička zajednica Grada Biograda na Moru	Ivo Eškinja	

UO za poljoprivredu
Zad. žup.
HOK (IVICA KOSTOVIĆ)

LAV BAUČEVIĆ H2PSS

KATERINA
SKELIN

RADNA SKUPINA LJUDSKI RESURSI

19. 11. 2010.

		Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	HZZ	Dubravko Bacalja		<i>[Signature]</i>
2.	HZZ	Višnja Perin		<i>[Signature]</i>
3.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>[Signature]</i>
4.	Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	<i>[Signature]</i>
5.	Zadarska županija UO za društvene djelatnosti	Ivan Šimunić		
6.	Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić	Nikolina Miočić	
7.	Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić		
8.	Obrtnička komora Zadarske županije	Ivo Marin	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
9.	Udruga Prospero	Slavica Miličić		
10.	Langlia	Susan Manenica		
11.	Ravnatelj strukovne škole V.Vlatković	Tihomir Tomčić		
12.	Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić		
13.	Općina Poličnik	Nenad Bulić	Nediljko Stanić	<i>[Signature]</i>
14.	Algebra - Bernard Kotlar	Bernard Kotlar	<i>[Signature]</i>	
15.	Pučko otvoreno učilište Zadar - Jagoda Gluščević	Jagoda Gluščević		<i>[Signature]</i>
16.	Društvo Naša djeca Zadar - Vera Šušić	Vera Šušić		<i>[Signature]</i>

17. 01. 2011.

RADNA SKUPINA LJUDSKI RESURSI

		Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1.	HZZ	Dubravko Bacalja		<i>[Signature]</i>
2.	HZZ	Višnja Perin		
3.	ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>[Signature]</i>
4.	Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	<i>[Signature]</i>
5.	Zadarska županija UO za društvene djelatnosti	Ivan Šimunić		<i>[Signature]</i>
6.	Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić	Nikolina Miočić	
7.	Sveučilište u Zadru	Vladimir Skračić		
8.	Obrtnička komora Zadarske županije	Ivo Marin		<i>[Signature]</i>
9.	Udruga Prospero	Slavica Miličić		
10.	Langlia	Susan Manenica		<i>[Signature]</i>
11.	Ravnatelj strukovne škole V.Vlatković	Tihomir Tomčić		<i>[Signature]</i>
12.	Josip Miletić član ŽPV-a	Josip Miletić		
13.	Općina Poličnik	Nenad Bulić	Nediljko Stanić	
14.	Algebra - Bernard Kotlar	Bernard Kotlar		
15.	Pučko otvoreno učilište Zadar - Jagoda Gluščević	Jagoda Gluščević		
16.	Društvo Naša djeca Zadar - Vera Šušić	Vera Šušić		<i>[Signature]</i>

25. 10. 2010

4. RADNA SKUPINA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA,
INFRASTRUKTURE I ODRŽIVI IZVORI ENERGIJE

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	✓
2. Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	✓
3. Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić		✓
4. Zd Žup. UO za prostorno uređenje, zaštitu okoliša...	Zvonimir Dorkin		✓
5. Zavod za prostorno uređenje Zadarske žup.	Nives Kozulić		✓
6. Ravnatelj knjižnice Š.Š. Ivanov Kolan	Ivo Butković		✓
7. HEP ODS Elektra Zadar d.o.o.	Petar Piasevoli		✓
8. Eko d.o.o.	Dino Perović		
9. Grad Benkovac	Marija Bešlić		✓
10. Predstavnik otočkih općina	Danijel Katičin		✓
11. Grad Zadar	Zana Klarić		✓
12. Odvodnja d.o.o.	Smiljan Peša		✓
13. Čistoća d.o.o.	Dragan Maračić		✓
14. Općina Poličnik	Ana Grgeč		
15. EVN Croatia plin d.o.o.	Goran Jurilj	Nediljko Bešlić	✓
16. Eko Zadar	Atana Grbić		

4. RADNA SKUPINA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA,
INFRASTRUKTURE I ODRŽIVI IZVORI ENERGIJE

22. 11. 2010.

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	Zenić
2. Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	102-1
3. Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić		
4. Zd Žup. UO za prostorno uređenje, zaštitu okoliša...	Zvonimir Dorkin		2-110
5. Zavod za prostorno uređenje Zadarske žup.	Nives Kozulić	STJEPAN EVRIĆ, 1608 PAMOV	
6. Ravnatelj knjižnice Š.Š. Ivanov Kolan	Ivo Butković	410	410
7. HEP ODS Elektra Zadar d.o.o.	Petar Piasevoli		
8. Eko d.o.o.	Dino Perović		
9. Grad Benkovac	Marija Bešlić		114, 53
10. Predstavnik otočkih općina	Danijel Katičin		
11. Grad Zadar	Zana Klarić	Zana Klarić	Zana Klarić
12. Odvodnja d.o.o.	Smiljan Peša		
13. Čistoća d.o.o.	Dragan Maračić	MAN MESIĆ	Zanjen
14. Općina Poličnik	Ana Grgeč		
15. EVN Croatia plin d.o.o.	Goran Jurilj	Nediljko Bešlić	
16. Eko Zadar	Atana Grbić		Atana
17. Vigens	Jurica Dević	JURICA DEVIĆ	110
18. JU za zaštićene djelove prirode	Mirko Đinđić	MORANA BAGAJIĆ	Morhaja

17.01.2011.

4. RADNA SKUPINA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA,
INFRASTRUKTURE I ODRŽIVI IZVORI ENERGIJE

	Imenovani član	Zamjenik	Nazočnost
1. ZADRA	Sanja Peričić	Vedrana Kevrić	<i>[Signature]</i>
2. Zadarska županija UO za gospodarstvo	Marica Nekić	Danijel Pavić	
3. Zadarska županija UO za razvoj i europske procese	Davor Lonić	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
4. Zd Žup. UO za prostorno uređenje, zaštitu okoliša...	Zvonimir Dorkin		<i>[Signature]</i>
5. Zavod za prostorno uređenje Zadarske žup.	Nives Kozulić		
6. Ravnatelj knjižnice Š.Š. Ivanov Kolan	Ivo Butković	<i>[Signature]</i>	
7. HEP ODS Elektra Zadar d.o.o.	Petar Piasevoli		
8. Eko d.o.o.	Dino Perović		
9. Grad Benkovac	Marija Bešlić		
10. Predstavnik otočkih općina	Danijel Katičin		
11. Grad Zadar	Zana Klarić	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
12. Odvodnja d.o.o.	Smiljan Peša		
13. Čistoća d.o.o.	Dragan Maračić	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
14. Općina Poličnik	Ana Grgeč		
15. EVN Croatia plin d.o.o.	Goran Jurilj	Nediljko Bešlić	<i>[Signature]</i>
16. Eko Zadar	Atana Grbić		<i>[Signature]</i>
17. Vigens	Jurica Dević		<i>[Signature]</i>
18. JU za zaštićene djelove prirode	Mirko Đinđić		

19. Z.Ž. UO za razvoj i europske procese Hrvoje Grancarić

[Signature]

Dodatak 5.: Popis tablica

Tablica 1.: SWOT analiza Zadarske županije	5
Tablica 2.: Strateški ciljevi	7
Tablica 3.: Ciljevi, prioriteti i mjere	8
Tablica 4.: Financijske projekcije za razvojne projektne prijedloge, razvrstane prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama	10
Tablica 5.: Prikaz vrsta površine Zadarske županije u odnosu na iste površine u RH	12
Tablica 6.: Duljina obale županija na Jadranu	13
Tablica 7.: Prosječna godišnja relativna vlaga zraka u Zadarskoj županiji.....	18
Tablica 8.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s tlom	19
Tablica 9.: Osnovni razvojni izazovi i potrebe vezani uz prirodnu i kulturnu baštinu	24
Tablica 10.: Procjena broja stanovnika u Zadarskoj županiji.....	25
Tablica 11.: Broj stanovnika po gradovima u Zadarskoj županiji prema popisu stanovništva iz 2001. god.....	25
Tablica 12.: Prirodno kretanje stanovništva u Zadarskoj županiji 2002. -2009. – usporedba s RH.....	26
Tablica 13.: Prirodni prirast i vitalni indeks po gradovima i općinama u Zadarskoj županiji 2008. god.....	27
Tablica 14.: Migracijska kretanja u Zadarskoj županiji 2002. – 2008. god.	28
Tablica 15.: Dobna struktura stanovništva u Zadarskoj županiji po općinama i gradovima prema popisu stanovništva iz 2001. god.....	28
Tablica 16.: Procjena dobne strukture stanovništva u Zadarskoj županiji u 2008. god.	31
Tablica 17.: Obrazovna struktura u Zadarskoj županiji	33
Tablica 18.: Usporedba obrazovne strukture Zadarske županije i Republike Hrvatske (po udjelima u ukupnom stanovništvu u %)	33
Tablica 19.: Upisani studenti po godinama	33
Tablica 20.: Diplomirani studenti po godinama	34
Tablica 21.: Osnovni Razvojni izazovi i potrebe u vezi sa stanovništvom	35
Tablica 22.: Registrirana radna snaga u Zadarskoj županiji 2004. – 2009. god.	36
Tablica 23.: Broj nezaposlenih u Zadarskoj županiji 2001. – 2009.	37
Tablica 24.: Osnovni razvojni izazovi i potrebe u vezi s radnom snagom, nezaposlenosti i migracijama stanovništva	39
Tablica 25.: Gustoća državnih, županijskih i lokalnih cesta	41
Tablica 26.: Broj putnika u 2008. i 2009. godini	44
Tablica 27.: Ukupni promet teretne luke Gaženica - Zadar.....	45
Tablica 28.: Ukupan broj putnika od 2001. do 2010. godine	46
Tablica 29.: Broj ADSL priključaka	48
Tablica 30.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s prometom i prometnom infrastrukturom.....	48
Tablica 31.: Opskrbljenost po jedinicama lokalne samouprave.....	50
Tablica 32.: Osnovni razvojni problemi i potrebe komunalne infrastrukture	55
Tablica 33.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu voda	57
Tablica 34.: Udio pojedinačno ocijenjenih uzoraka po gradovima/ općinama na kopnu u Zadarskoj županiji tijekom 2009. godine	60
Tablica 35.: Udio pojedinačno ocijenjenih uzoraka po gradovima/ općinama na otocima u	60
Tablica 36.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu mora.....	61
Tablica 37.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zaštitu tla	62
Tablica 38.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz kakvoću zraka	62
Tablica 39.: razvojni problemi i potrebe vezane uz bilošku i krajobraznu raznolikost.....	65
Tablica 40.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz zbrinjavanje otpada.....	66
Tablica 41.: Osnovni razvojni problemi i potrebe vezane uz buku.....	67
Tablica 42.: BDP per capita – 2007.....	68
Tablica 43.: BDP per capita - dinamika.....	69
Tablica 44.: Iznos ostvarenog BDP-a u regiji 2004.-2007. u mil.EUR.....	69
Tablica 45.: Iznos BDP-a po stanovniku u regiji 2004.-2007. u EUR	69
Tablica 46.: Razvijenost županijskog gospodarstva u 2009.....	71
Tablica 47.: Učinkovitost poduzeća u 2009. godini (RH=100).....	71
Tablica 48.: Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva od 2005.....	72
Tablica 49.: Sektorska struktura županijskog gospodarstva 2009.	72

Tablica 50.: Osnovni financijski rezultati poduzetnika po općinama i gradovima ZŽ u 2009. godini	73
Tablica 51.: Razmjena Zadarske županije i udio u RH 2000.-2009. (u milijunima US\$)	75
Tablica 52.: Najznačajniji izvozni proizvodi Zadarske županije u 2009. godini.....	75
Tablica 53.: Najveći izvoznici Zadarske županije u razdoblju I.-XII. 2009.	76
Tablica 54.: Pokazatelji poslovanja malih i srednjih poduzeća Zadarske županije.....	77
Tablica 55.: Pokazatelji poslovanja malih i srednjih poduzeća u RH	77
Tablica 56.: Broj aktivnih obrta u Zadarskoj županiji u razdoblju od 2003. do 2010. godine	78
Tablica 57.: Regionalni indeks konkurentnosti RH	79
Tablica 58.: Aktivne pravne osobe 2003.-2008.	80
Tablica 59.: Zaposleni u pravnim osobama prema NKD-u 2007, stanje 31. ožujka 2009.	80
Tablica 60.: Ostvarene investicije u novu dugotrajnu imovinu prema tehničkoj strukturi i sjedištu investitora u kunama	81
Tablica 61.: Priznate prijave oblika intelektualnog vlasništva za razdoblje 2005.-2009.	82
Tablica 62.: Prijave i registracija oblika intelektualnog vlasništva pod/nositelji s područja Zadarske županije za 2009. godinu	82
Tablica 63.: Poduzetničke zone u Zadarskoj županiji	83
Tablica 64.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u gospodarstvu.....	86
Tablica 65.: Smještajni kapaciteti – hoteli.....	88
Tablica 66.: Broj kreveta prema kategorizaciji u hotelima	88
Tablica 67.: Turisti u lukama nautičkog turizma po županijama siječanj - rujna 2009. godine.....	90
Tablica 68.: Posjetitelji važnijih turističkih znamenitosti i atrakcija u 2009.	90
Tablica 69.: Prosječna dnevna potrošnja u destinaciji po osobi u 2007. godini.....	91
Tablica 70.: 10 vodećih gradova i općina po broju noćenja turista u Zadarskoj županiji 2009. godine	91
Tablica 71.: 10 vodećih gradova i općina po broju dolazaka turista u Zadarskoj županiji u 2009. godini.....	91
Tablica 72.: Registrirani subjekti za bavljenje ruralnim turizmom na dan 13. rujna 2010. godine	92
Tablica 73.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u turizmu	92
Tablica 74.: Struktura poljoprivrednih površina u Zadarskoj županiji 1999.....	93
Tablica 75.: Broj poljoprivrednih gospodarstava prema organizacijskim oblicima	94
Tablica 76.: Broj PG-a po županijama.....	94
Tablica 77.: Poljoprivredna gospodarstva i zemljište u posjedu, po razredima, 2007.	95
Tablica 78.: Površine pod ekološkom poljoprivredom u Dalmaciji proizvođača upisanih u Upisnik ekoloških proizvođača pri MPRR, po županijama, travanj 2009.	96
Tablica 79.: Uvoz/izvoz poljoprivrede i prehrambene industrije Zadarske županije u 2009. godini.....	97
Tablica 80.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u poljoprivredi.....	98
Tablica 81.: Ribolovna flota po županijama u 2009. godini	99
Tablica 82.: Ulov ribe i drugih morskih organizama po županijama u 2009. godini.....	99
Tablica 83.: Usporedba proizvodnje u marikulturi u RH i Zadarskoj županiji.....	99
Tablica 84.: Uvoz/izvoz ribarstva i prerade ribe Zadarske županije u 2009.	100
Tablica 85.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u ribarstvu	100
Tablica 86.: Proračun Zadarske županije 2008.-2010., najvažnije stavke (HRK)	101
Tablica 87.: Proračuni jedinica lokalne samouprave u 2009. (HRK)	102
Tablica 88.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s proračunom	103
Tablica 89.: Broj upisane djece u dječje vrtiće na početku školske godine 2002. – 2010.	104
Tablica 90.: Broj učenika u osnovnim školama Zadarske županije.....	105
Tablica 91.: Učenici završnih razreda srednjih škola u Zadarskoj županiji u školskoj godini 2007./2008.	105
Tablica 92.: Broj studenata na Sveučilištu u Zadru godina studija 2007./'08.	107
Tablica 93.: Broj studenata po načinu studiranja i po spolu akademska godina 2009./'10.	110
Tablica 94.: Studenti diplomirali na Zadarskom sveučilištu u 2009. god.	110
Tablica 95.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za obrazovanje	111
Tablica 96.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za zdravstvo i socijalnu skrb	115
Tablica 97.: Sudjelovanje sportaša članova klubova iz ZŽ u nacionalnim selekcijama Hrvatske u 2009. godini.	116
Tablica 98.: Razvojni izazovi i potrebe vezano za kulturu i sport	116
Tablica 99.: Osnovni razvojni problemi i potrebe u vezi s upravljanjem razvojem	125
Tablica 100.: Minski sumnjiv prostor na području Zadarske županije od 1998. do 2010. godine	133
Tablica 101.: Struktura MSP-a.....	133
Tablica 102.: MSP stanje	134
Tablica 103.: ROP i EU prioriteti	135

Tablica 104.: ROP prioriteti i budžet za izravno pripadajuću mjeru	137
Tablica 105.: Investicije na području Zadarske županije po prioritetima za razdoblje 2006.-2010.	138
Tablica 106.: Realizacija mjera u okviru Strategije razvoja ljudskih potencijala za ŽŽ 2005-2010	147
Tablica 107.: SWOT matrica	150
Tablica 108.: SWOT analiza Zadarske županije 2011.- 2013.	151
Tablica 109.: Strateški ciljevi	154
Tablica 110.: Strateški ciljevi Zadarske županije	155
Tablica 111.: Horizontalni ciljevi	161
Tablica 112.: Odnos ciljeva ŽRS, SRRH i NSRO.....	164
Tablica 113.: Važnost prioriteta i njihov utjecaj na ciljeve ŽRS-a	168
Tablica 114.: Prijedlog posebno važnih mjera za ostvarenje ŽRS-a.....	170
Tablica 115.: Matrica projektnih ideja	191
Tablica 116.: Popis prioriteta i važnost prioriteta za ŽRS.....	194
Tablica 117.: Faze odabira i rangiranja projektnih ideja	196
Tablica 118.: Financijske projekcije za razvojne projektne ideje, razvrstane prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama.	199

Dodatak 6.: Popis slika

Slika 1.: Pozicioniranje ŽRS u odnosu na strateške dokumente i politike EU i RH	3
Slika 2.: Udio morske, kopnene i ukupne površine ŽŽ u morskoj, kopnenoj i ukupnoj površini RH	11
Slika 3.: Položaj, gradovi i općine Zadarske županije	12
Slika 4.: Teritorijalno ustrojstvo Zadarske županije	16
Slika 5.: Količina oborina u Zadarskoj županiji	18
Slika 6.: Kretanje stanovništva Zadarske županije i RH za razdoblje 1857 – 2001. i procjene stanovništva za razdoblje 2004. – 2008. god.	26
Slika 7.: Struktura stanovništva Zadarske županije i RH po dobnim skupinama za 2008. god.	32
Slika 8.: Stope nezaposlenosti RH i Zadarske županije 2006 – 2009. god.	37
Slika 9.: Registrirana nezaposlenost po spolu u Zadarskoj županiji 2004. – 2009. god.	38
Slika 10.: Registrirana nezaposlenost po spolu i dobi u Zadarskoj županiji na dan 31.12.2009.	38
Slika 11.: Ukupan broj putnika 2001. – 2010. godine	46
Slika 12.: Karta Zadarske županije s prikazom godišnjih ocjena kakvoće mora	59
Slika 13.: Udio konačnih ocjena kakvoće mora na području Zadarske županije u 2009. god.	59
Slika 14.: Kretanja ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije od 1999. do 2009. godine	70
Slika 15.: Struktura ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije po područjima djelatnosti u 2009.	73
Slika 16.: Najznačajnije zemlje izvoza Zadarske županije u 2009. godini	75
Slika 17.: Najznačajnije zemlje uvoza Zadarske županije u 2009. godini	76
Slika 18.: Cehovski ustroj u aktivnim obrtima prema oznaci glavne djelatnosti u sjedištu	78
Slika 19.: Broj gostiju u 2009./'08./'07. godini	87
Slika 20.: Broj noćenja u 2009./'08./'07. godini	87
Slika 21.: Vezovi u lukama nautičkog turizma 2009.	89
Slika 22.: Indeks razvijenosti po županijama u RH	127
Slika 23.: Indeks razvijenosti po županijama Jadranske Hrvatske	127
Slika 24.: Grafički prikaz strateških ciljeva, prioriteta i mjera ŽRS	171
Slika 25.: Broj projektnih ideja i prijedloga razvrstanih prema ŽRS prioritetima	194
Slika 26.: Broj projektnih ideja razvrstanih prema stupnju dovršenosti	195
Slika 27.: Grafički prikaz različitih elemenata logike intervencije:	216
Slika 28.: Prioriteti Jadranske statističke regije	227

Na temelju članka 6. stavka 2. Pravilnika o Upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja („Narodne novine“ broj 053/10),
Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske izdaje

POTVRDU

I.

Kojom se potvrđuje da je **ZADRA - Razvojna agencija Zadarske županije d.o.o.**, upisana na prijedlog Zadarske županije u Upisnik upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja.

II.

Upisani iz točke I. ove potvrde, upisan je u Upisnik pod rednim brojem RK-13.

III.

Ova potvrda važeća je do upisa promjene podataka o regionalnom koordinatoru u navedenom Upisniku.

RAVNATELJICA

Željka Kovačić, dipl.iur.

U Zagrebu, 16. kolovoza 2010. godine